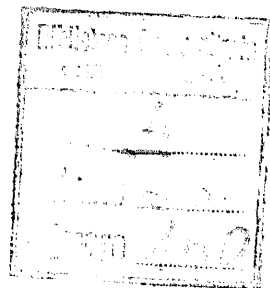
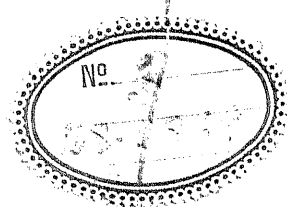
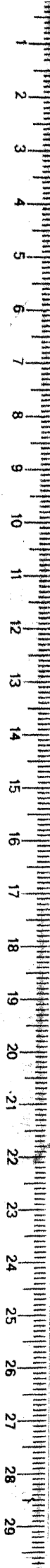


De este Comodoro de Pedro de Granada



3 a 4

16



R-12037  
DIVI EVLOGII COR-  
DVBENSIS.

Martyris, Doctoris, et electi Archiepisco-  
pi Toletani opera,

*Et de este Com.<sup>to</sup> de Belen de Exarada*  
STUDIO ET DILIGENTIA ILLUSTRIS

fimi ac Reuerendissimi domini Petri Poncij Leonis à Corduba  
Episcopi Placentini, summiq̃ue fidei Christianę per  
regna & ditiones PHILIPPI II. Regis Catho-  
lici Inquisitoris reperta.



EIVSDEM SANCTISSIMI MARTYRIS

vita per Aluarum Cordubensem scripta. Cum alijs nonnullis  
sanctorum martyrum Cordubensium  
monumentis.

OMNIA AMBROSII MORALIS CORDVBENSIS

*Regij Historici scholijs illustrata, eiusque cura & diligentia  
excussa.*

Operum catalogus sequitur post præfationes.

COMPLVTI

Ioannes Iniguez à Lequerica excudebat.

1574.



HINC. PRINCIPIVM.

HVC. REFER.

EXITVM.

IAS

A. TE. PRINCIPIVM.


TIBI. DESINET.

DVLCE MIHI NIHIL ESSE PRECOR, SI

NOMEN IESV

DVLCE ABSIT, CVM SIT HOC SINE

DVLCE NIHIL.

 Pus hoc nunc ex vetustate nouum iam olim editum à Beatissimo martyre Cordubensi Eulogio de vitis martyrum eiusdem Patricie ciuitatis: nostris vero temporibus nouiter repertum, & ab innumeris mendis tuncq; vendicatum, ab Illustrissimo Domino Petro Pontio Leone Pontifice Placentino ex eadem ciuitate oriundo, Scholijs vero rursus illustratum, ab eruditissimo viro Ambrosio Morali Regio historico & eloquentie magistro olim primario in academia Complutensi: suscepti examinandum, de mandato prestantissimorum virorum suorum premi senatus Domini nostri Phillipi hispaniarum regis catholici. Mihi vero alius rem totam expendenti videtur in primis doctrinam sanctissimi Martyris Eulogij summam, & summo martyre dignam redolere sanctitatem. Deinde vero grauissimi episcopi Placentini labores, summam grauitatem & de doctrinis antiquorum preclare merita pre se ferre. Tandem tertio, in laboribus Ambrosianis admiror incredibilem eruditionem & pietatem in viro, aliò qui eruditissimo & prorsus pio. Et non solum de sua patria (hoc est Corduba) sed de vniuersa Hispania & de Hispaniarum vniuersis martyribus, si mihi fides, immo suis preclaris lucubrationibus adhibenda est, bene merito. Atque adeo cum res salua sit, & hoc volumine munda sint omnia, poterit liber hic ad patientiam comparandam appositissimus, merito typis mandari & in publicam utilitate efferri: utpotè in quo nihil fidei absonum, nihil Christianis moribus aduersum, sed summa sanctitas in diuo Martyre, summa grauitas & solertia in huius operis repertore Placentino Prælato, summa demum eruditio, diligentia, & pietas in Regio historico Ambrosio dignissimo Scholiaste, luce clarius inueniuntur. Cuius rei gratia cum nostra paruitatis hoc sit de tanta re ut cunque iudicium & censura, nomen nostrum necessarium duximus, in signum veritatis apponendum, in nostro Regali Cenobio sanctæ Mariæ de Hortis sacri ordinis Cisterciensis, Anno virginis partus, orbis que reparati, Millesimo, quingentesimo, septuagesimo secundo: quinto decimo Kalendas Nouembris.

Fr. L. Estrada. Abbas Hortæ.

Yo he visto lo que toca a las antiguedades dela ciudad de Cordoua, que se me cometio, y esta muy docta y diligentemente escrito, y assi se puede y deue imprimir, y este es mi parecer, y lo firme de mi nõbre. En Madrid el primero de Hebrero. 1573.  
Geromimo curita.

AMBROSIVS MORALES AD LECTOREM.

Dum diui Eulogij editio post censuras Regij senatus iussu iam lata, de die in diem differtur: mors Illustrissimi Petri Pontij episcopi Placentini interuenit: quanta cum bonarum literarum per Hispaniam iactura, nõ est huius loci deplorare. Ibi me, qui orbata suo patrono sancti martyris opera grauer dolerem, nouum laborem subire necesse fuit: ut industria, diligentia & impesa etiam nostra excuderentur. Cum interim Deo Opt. Max. ingentes gratias agerem, qui hunc eximium laborem totum integrum nostrum esse voluerit: & illam nostram innatam penitus propensionem, qua eius munere vehementius in senectute incitamus, & plane incendimur, ut omnes Hispanos Diuos, quorum iam vitas, quantacunque potuimus, diligentia perscripsimus, ad Dei gloriam, & patrium nostratum exemplum illustremus: in Diuo Eulogio plenius prouiderit exerceri & impendi. Nihil enim iam hic ferme alienum, præter inuentionem codicis (quod maximè certe fuit) superest. Quo circa nos nihil prorsus de Illustrissimi Placentini episcopi memoria & laude volumus deperire. Prefationes, quæ antea fuerant, nostram ad ipsum epistolam, cæteraque omnia, ad eius famam & gloriam spectantia, intacta reliquimus.

# EL REY.



OR quanto por parte de vos Ambrosio de Morales nuestro Coronista nos fue hecha relación, diciendo, que por parte del reuerendo in Christo padre dō Pero Ponce de Leon obispo q̄ fue de Plasencia e Inquiditor general en estos nuestros reynos, se presento ante los del nuestro cōsejo vn libro de las obras de san Eulogio martyr de Cordoua, y se pidio licencia para lo imprimir, y se auia cometido el examen del a fray Luys de Estrada, abad que al presente es del monesterio de riuerta, y a Geronymo de gorita nuestro secretario, y auia dado su aprouacion. Y estando en este estado, murio el dicho obispo, sin hazer memoria en su testamento del dicho libro, ni de su impresion. Y sus testamentarios, siendo vos vno dellos, sustituydo por el licenciado Andres Ponce de Leon del nuestro consejo, no querian passar adelante con la impresion a costa de la hacienda del dicho obispo, por justas causas q̄ les mouian. Y siendo esto así, auia despedido a los demas testamentarios, que atento el mucho prouecho Christiano, que de publicarse el dicho libro se esperaua, y a lo mucho que vos auia des trabajado en el, haziendole scholias, illustrandole, y añadiendole cosas dignas de su compañía: os diessen el derecho del dicho obispo, y su poder para imprimirle, por ser los dichos testamentarios los que lo podian hazer. Los quales os passaron el derecho, y dieron el dicho poder, como por vna escritura pareceria, de que hezistes presentacion: suplicandonos, os mandassemos dar licencia y priuilegio para imprimir el dicho libro, porque en ello seria feruido nuestro Señor, o como la nuestra merced fuese. Lo qual visto por los del nuestro Consejo, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia, que la prematica por nos agora nueuamente fecha sobre ello, dispone: fue acordado, que deuamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razon, e nos touimoslo por bien. Y por la presente vos damos licencia y facultad, para que vos o la persona, que para ello vuestro poder vriere, y no otra persona alguna, podays hazer imprimir y vender el dicho libro, que de suso se haze mención, en estos nuestros reynos de Castilla, por tiempo y espacio de diez años, que corren, y se cuentan desde el dia de la fecha desta nuestra cedula. So pena que qualquiera persona o personas, que sin tener para ello vuestro poder, lo imprimierē y vendierē, e hizierē imprimir y vender, pierdan toda la impresion que hizieren y vendieren, con los moldes y aparejos della, y mas incurran en pena de cinquenta mil marauedis por cada vez que lo contrario hizieren, la qual dicha pena sea la tercia parte para la persona q̄ lo acusare, y la tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la nuestra camara y fisco. Con tanto que todas las vezes q̄ vniereades de hazer imprimir el dicho libro, durante el dicho tiempo de los dichos diez años, le trayays al nuestro Consejo juntamente con el original, que en el fue visto, que va rubricado cada plana y firmado al fin del de Juan Gallo de Andrada nuestro escriuano de camara, de los que residen en el nuestro Consejo, para q̄ se vea si la dicha impresion esta conforme a el, y se os de licencia para lo poder vender, y se tasse el precio, a como ouiereades de vender cada volumen, so pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha prematica y leyes de nuestros reynos. Y mandamos a los del nuestro Consejo, y a otras qualesquier justicias de estos nuestros reynos, guarden y cumplan, y executen, y hagan guardar y cumplir y executar esta nuestra cedula, y todo lo en ella contenido. Fecha en el bosque de Segouia, a treze dias del mes de Julio de mil y quinientos y setenta y tres años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad.

Antonio de Erasso.

YO Juan Gallo de Andrada secretario del Consejo de su Magestad, doy fe, que por los señores del Consejo, fue tassado el libro intitulado, las obras del martyr santo Eulogio, que su Magestad dio licencia para lo imprimir a Ambrosio de Morales Coronista de su Magestad, en seys reales cada volumen en papel: y a este precio, y no mas, dieron licencia que se venda el dicho libro. Y mandaron, que esta tassa se ponga al principio del. Y para que dello conste, di esta fe firmada de mi nombre, que es fecha en la villa de Madrid a diez y ocho dias del mes de Março, de mil y quinientos y setenta y quatro años.

Juan Gallo de Andrada.

# PHILIPPO SECVNDO

REGI CATOLICO REGVM OM-  
NIVM MAXIMO ET POTENTISSIMO,  
PETRVS PONTIVS LEONIS A CORDVBA  
EPISCOPVS PLACENTINVS, SVMMVS PER  
eius regna & ditones fidei Christianæ  
Inquisitor, salutem & veram  
felicitatem.



INTER MVLTAS, PRAECLARAS, Christiano que Principe dignissimas virtutes, quibus Catholici cognomen & merito retines, & perpetuo tueris, Philippe Maxime, illud vnum cum ingenti letitia & vere caelesti gaudio Hispani tui suspicimus, & semper recolimus: quod inter grauissimas tot regnorum regendorum curas, belli pacisque varias sollicitudines, nostratum sanctorum gloriae & venerationi semper studes, incensa que in ipsos deuotione, eomira prouidentia magno que sumptu iugiter incumbis. Et longum sit huius tuae in Hispanos diuos religionis & obseruantiae testimonia celebrare. Pauca percurram. Magnificentissime transferendis illorum corporibus, & qua decentia sepulti ubique sint, quaque veneratione eorum cultus vigeat, missa etiam ad id ipsum legatione pientissima, perquirendo & intelligendo: publicam etiam inter diuos relationem ab summo Pontifice expetendo, hanc pietatis tuae partem abude testaris. Illud vero vnum in hoc genere praeterea est, quod ego praesertim admiror, & publicae utilitatis ergo exultanter reputo. Scripta Hispanorum sanctorum diligenter vndique conquisita, & ex miserae obliuione extracta, vt integra, emendata, scholijs aucta, & debito suo nitore restituta iu vulgus exeant, non solum cupis & iubes: sed eruditissimis hominibus ea cura semel iam demadata, Maestas tamen tua neque prouidentiae, neque liberalitati interim parcat. Quae tua in tanta celsitudine insignis religio & pientissime prouidentiae voluntas, vel eo magis me delectat, & vt inde gratias Deo Opt. Max. ingentes referam cogit: quod eodem ego iam olim desiderio flagrauerim, sanctorum nostratum multa scripta vndique ex vetustis bibliothecis congregauerim, & munus tandem hoc, quod hic supplex offero, sacro isto tuae maiestatis studio & sancta propensione dignissimum comparauerim. Diui enim Eulogij Cordubensis martyris, doctoris, & electi Archiepiscopi Toletani opera nunc primum in lucem eruta tibi (Princeps sanctorum Hispanorum, & hac praesertim ex parte amantissime) offerimus, quae non dubito, quin futura sint gratissima. Vnum enim tantum modo martyris nomen auditum,

✠ iij scio

scio quā maiestati tuę futurū sit iucundū & venerandū. Quid si paulif  
per libeat recolare, martyris ardorē in his suis scriptis mirificè expref  
sum? Quid si ipsummet redidiū, loquentē, docentē, adhortantē ad te  
venire reputes? Quid si delituisse per septingētos & eo ampli⁹ annos  
hec martyris opera, spemq; omnē penē ablatā eorū reperiēdorū fuif  
se cogites? Ea præterea, quę his sanctissimi martyris scriptis cōtinen  
tur, eiusmodi sunt: vt ab quouis homine scripta plurimi profecto fie  
rēt, & magni cuiusdā thesauri loco inuēta haberentur. Etenim quin  
quaginta fermē nostratiū martyriū vitas & passiones, quorū aliunde  
præternomē nihil fermē habebamus, ab Hispano homine, qui ipse pe  
nē omnibus interfuerit, luculēter scriptas & plene traditas, quāti in  
ter Hispanos fieri æquū fuerit? Martyr præterea de martyribus, mar  
tyrij doctor de discipulis martyrib⁹ testis oculatus scripsit. Hęc vt ne  
mo digne possit estimare, ita te, Principē, verē catholicū, verē Auguf  
tissimū, & in hoc ipsum studio & religiosa cura incūbentē, grato ani  
mo, vti decet, excepturum & veneraturū apertē intelligimus. Et reli  
qua quidem diui Eulogij, præter martyrum historiā, opera, eiusmodi  
esse lector planē intelliget: vt præterquā quod historiæ eiusdē maxi  
ma sunt adminicula, flagrantissimū martyris pectus vndiq; spirare, &  
viuam quodammodo eius imaginē exprimere videat. Hic vero the  
saurus ideo mihi diuina benignitate videtur ostensus, vt Cordubēsis  
ciuis, Cordubensem martyrem inuenirem, maiestatiq; tuę oblatū  
meæ ciuitati & orbi Christiano sub tuo nomine feliciter cōmunicarē.  
Codicem horum operū miræ vetustatis, & diuo martyri, vt credi po  
test, coētaneum Gothicis literis in mēbrana descriptū, ex bibliotheca  
sanctæ Ouetensis ecclesiæ habuimus: quo nimirū cū sancto eiusdē  
martyris corpore Corduba, nō multo post ipsum coronatū, fuerat de  
latus. Quo nomine sanctæ eidem ecclesię plurimum debet Hispania,  
cū opulentissimum thesaurū per sexcentos & eo amplius annos ser  
uauerit, & nunc opportuno tēpore benigne mihi, & per me omnibus  
cōmunicauerit. Verū vt alia omnia Cordubenses ciui nostro sanctif  
simo præstaremus, opportunē præsto fuit Ambrosius Morales Cordu  
bensis, tuus, Rex potentissimē, Historicus, qui diui Eulogij opera om  
ni ex parte illustraret, & scholijs planē necessarijs locupletaret. Idem  
etiam quędam de alijs Cordubensibus martyribus paulò post tempo  
re ob Christi fidem interfectis, noua, & nunc primum adinuēta super  
addidit. Accipe igitur, Philippe Regum Maxime, diuum Eulo  
gium vere tuum, in Hispania tua natum, edoctum,  
martyrum ibidem doctorem & incentorem,  
ac demum martyrem.

ILLVSTRISSIMO AC REVENDISSIMO  
D. PETRO PONTIO LEONIS A CORDVBA  
Episcopo Placentino, summo Christianæ fidei per regna & ditio  
nes Philippi secūdi Regis catholici Inquisitori, diuinæ legis  
& sacrorum canonum consultissimo, humaniorum stu  
diorum amantissimo: Ambrosius Morales Cor  
dubensis Regius Historicus, salutem plu  
rimam reuerenter  
dicit.

**P**ER MVLTVM TIBI, Præsul Illustrissime, multis nominibus  
se debere Cordubanostra semper fatebitur. Cum enim eius gloria, que  
quam plurimis nature bonis extollitur, ciuium tamen clarissimorū mul  
titudine & singulari celebritate maiorem in modum præcellit, præclara  
semper & sublimis extiterit: amplitudo tua suo splendore, morū sanctitate, doctrina,  
& celsis magnarum virtutum meritis, vt maximè hoc nostro tempore sit inclyta  
perfecit. Eum nanque te ciuem præstitisti, qui patrię clarissime, & magnorum viro  
rum fecundissime eximio decori & ornamento esse possis. Ut enim nobilitatē tuam,  
& generis claritatem præteream (quanquam quicquid penē claritatis in duabus  
magnificentissimis ciuitatibus Cordubensi scilicet & Hispalensi seorsum prænitet, in  
tuis parentibus cōiunctum præfulserit) illud quod vere tuum est, oculatus ab infantia  
penē tua testis prosequar. Educatus à teneris sanctissime apud D. Petrum Pontium pa  
truuum tuum Cordubensis ecclesię Primicerium & canonicū: cuius egregias virtutes  
viteque probatissime exempla nunquā nostra ciuitas desinet cū sancta quadā admi  
ratione recolare: Latineque lingue cognitione iam imbutus, Salmanticā maioribus stu  
dijs imbuedus, eiusdem clarissimi viri cura & sumptu transmitteris. Sacrorū ibi ca  
nonum instituta, sanctorūque patrū consulta in primæua ad eō etate feliciter perdidisti:  
vt cū publica studiorum tuorū experimenta & veluti specimina, de gymnasijs il  
lius more præberes, peritiam tuā omnibus admiratibus, etiā nondū confirmata etas es  
set stupori. Quod etiā in magnis tuis, sed admodum precocibus honoribus, magistrati  
bus & dignitatibus mox cōtigit. Electus nāque ab Imperatore Carolo. V. Cesare in au  
gustissimum, ac supremū, vt vocant, sanctæ Inquisitionis Senatū: cū collatum ho  
mines eum honorē merentissimo gratularentur, inueni admodū contigisse admirabā  
tur. Eadem virtutis, doctrine, ac meritorum celeritate festinans, Episcopus Ciuitaten  
sis crearis. Cumque in ea dignitate, in Tridentino concilio, & in censura Vallis Oleta  
ni conuentus, alijsque grauissimis Hispanæ reip. negotijs prudentissimè amplitudo  
tua se gereret: ab Philippo secundo Rege catholico in Placentinum episcopatum, ma  
ioris præmij, & amplioris in Dei ecclesia fructus ergo euehitur. Et vt dignus tan  
dem amplitudinis tuæ, atq; præstantiæ cumulis accresceret: nuper in summū fidei ca  
tholicę Inquisitorē ab eodē Rege catholico delectus fuisti. Cuius magistratus dignitate  
nihil

nihil habet Hispania nostra sanctius, magis augustum, aut venerandum. Hæc tuam dignitatem, Præsul clarissime, cum magno opere adaugeant: Cordubam pariter nostram tali alumno iure optimo gloriantem, plurimum nobilitant. Illud verò quantum vere gloriæ patriæ nostræ accumulatur? Quod in hac sublimioris dignitatis magnitudine, in hoc clarissimo fortunarum et splendoris fastigio, amatas olim, et diuissime cultas bonas literas tanto studio retines, tanta assiduitate frequentas: ut si sola ea laus infimo homini, et vulgari contingeret, multum commendationis pro merito iure optimo videretur. Illud etiã in signe et ampliore dignum laude in tuo hoc bonarum literarum amore resplendet, quod non sui vnus commodis, aut voluptati præstantia tua vult inservire sua studia: sed omnibus in commune prodesse cupit. Proinde cum in conquirendis, et vndiquaque peruestigandis sanctorum Hispanorum libris multum curæ, diligentia et sumptus etiam semper reposuerit: quis non videt publicæ ipsam utilitatis causa in hoc genere tanto opere elaborare? Nam opes has avidissime congeris, sed in omnium mox usum profusus. Multa hoc ipsum propediem testabuntur: nunc vnus diuus Eulogius, amplitudinis tuæ industria repertus, et veluti è sepulchro in vitam reuocatus, abunde manifestat. Quauis nanque sancti huius martyris opera in publicum efferendo, typisque euulgando Cordubæ nostræ præclarum hoc munus destinaueris, eidemque vni veluti tribueris: quantam tamen inde utilitatem tota Hispania, atque ad eò extera nationes consequuntur et sint: pijs homines, et meliorum studiorum amatores tanto Christianæ opulentia thesauro ditescunt, tanti boni magnitudine fruentes, melius postmodum prædicabunt. Cum verò me tua amplitudo partem eius præclari laboris subire voluerit, cum eiusdem diui Eulogij operibus emendandis, scholijs illustrandis, et demum edendis præesse iussit: eo nomine ingentes tibi gratias ago. Summi enim beneficij loco duco, sanctissimo martyri qualicumque mea opera inservire, gloriæque Cordubensis hinc aliqua ex parte veluti fabricum esse. Et tametsi neutrum non sine ingenti labore possem perficere: vtrunque cum summa iucunditate ad me recepi. Quid enim? sanctissimo martyri, martyrum etiam multorum præconi, ingenij, doctrinæ et industriæ ministerium, quod scio quam sit exiguum, sed qualecunq; tamen id sit, non lætarer exhibere? Jam verò Cordubensem hinc gloriam augere, præclarum munus, quod ea de causa eidem comparabas, locupletare, perpolire, et aliquantisper illustrare non delectarer? Et quauis Cordubæ nostræ causa, cui tanta hinc gloria querebatur, iucundissimum mihi hoc ipsum acciderit: tum etiam sanctæ ecclesiæ Toletanæ (cuius maiestas primatu totius Hispaniæ sublimis, multis etiam alijs nominibus summam merito venerationem habet) dignitatem et sanctum splendorem inde præterea ignoto antea et rediduo incremento exaugetur delector. Ex iisdem enim diui Eulogij operibus intelliget, ipsummet sanctum martyrem antistitem suum fuisse, atque vniuersum sanctissimo archiepiscopo, et per vniuersam Hispaniam celebratissimo successisse. Horum duorum suorum præsulum, tanta gloria præcellentium, quemadmodum ante hac notitiam nullam habuerat: ita nunc habuisse magno opere lætabitur. Ego verò utroque nomine quicquid habui libens impendi, quicquid potui, propensus contuli, Deo in primis

authore,

authore, quem in hoc ipsum supplici prece obsecraueram. Id quale fuerit, labor ipse nos- ter indicabit: ut hic commemorare opus non sit. Tantum id ipsum Deo Optimo Max. in primis confesco, diuo Eulogio et celebratis ab illo martyribus dedico, Cordubensi gloriæ celestibus emolumentis hinc adaugere offero: et præstantiæ tuæ, Antistes celeberrime, tuis auspicijs, tuo etiam beneficio ceptum laborem, quanto opere potui, cum mulatum refero. Vale, Præsul Illustrissime, et hoc tuo tanto bono diutius frue. Compluti anno Domini M. Dlxvij.  
Mense Nouembri.

## OPERVVM INDEX.

Cum in vetusto exemplari operum series præpostera & admodum perplexa haberetur, iustis de causis in hunc modum visum est ipsam digerere.

Vita sancti Eulogij, per Aluarum Cordubensem scripta.

Hymnus & epitaphia eiusdem martyris, eodem authore.

Diui Eulogij libri tres de martyribus Cordubensibus, Memoriale martyrum ab authore nuncupati.

Apologeticum eiusdem pro gestis sanctorum martyrum Cordubensium.

Exhortatio eiusdem ad martyrium, duabus virginibus Floræ & Mariæ, iam in carcere pro Christi confessione comprehensis scripta.

Eiusdem epistola ad Vuilicindum Pompelonensem episcopum: in qua peregrinationem suam in Galliam commemorat.

Item epistolæ aliquot eiusdem martyris.

Coronidis loco adiecta sunt, quæ assequi vnde cunq; eruta potuimus de sancto Pelagio, sancta Eugenia, sancto Dominico Sarraceno, cum multis eiusdem focijs martyribus, non multis annis post Eulogium Cordubæ ob Christi fidem coronatis.

Multa etiam de Cordubæ antiquitatibus ad finem libri cum chronologia adiecimus.

DE VOCABVLIS FICTIS ET NOVATIS, ET TO  
to diui Eulogij sermone.

**E**ui Eulogij ingenium quantum fuerit, quanta doctrina excultum, ipsius opera plene satis edocebunt. Insigne praeterea sacrarum literarum peritiam cum multis indicij possis in sancto martyre deprehendere, felix tamen in explicandis et ex professo exponendis testimonijs, quae adducit, dexteritas illa in primis declarabit. Stylus etsi pius sepe et saepe suavis, longe inferior est tanta ingenij et nativae etiam eloquentiae magnitudine: eamque sentias multoties hac ope destitui. Degenerauerat nimirum iam ubique Latini sermonis praestantia et puritas, eiusque claritate multae sordes obscurauerat, et nostrae cladis apud nos magis obruerat. Ut potius in tanta dira captiuitate et miseria, quam per centum ac quinquaginta ferme iam annos tempore diui Eulogij perpetiebamur, laude dignum sit, quod vir sanctus praestare in hoc genere potuit, quam culpae imputandum, quod non est assequutus. Quendam etiam proprium et peculiare stylum iam diu sibi illa tempora effecerant, in quo laudis et gloriae fuit eminere. Argutiam, subtilitatem, vehementerque nihil, atque aliquem in rebus magnis sublimitatis impetum, non possis non suspicere. Sed verborum et totius sermonis neglectu egregios conatus doleas retundi et obscurari. Nos religione quadam reuerenter tacti, nihil emendare volumus: tantum fictorum et novatorum verborum et phrasion catalogum hic apponere duximus necessarium.

Vna atque alia vice. Dico vobis in veritate. Hispanismi.

Monachorum vitam oblectas, pro oblectari vitam monachorum. In ante. In amplius.

Consultum gerens, pro consulens, aut prospiciens. Libri series has causas innotescet, ut sit abtium.

Preconabile. Preconari. Paruipendulus. Gloriositer. Deicola.

Decisus, pro occisus, aut obruncatus. Itus, pro itinere seu via. Et itum neutro genere pro incesso in Nonio Marcello reperitur.

Prophetismus, ut Christianismus. Incultio, pro ruditate seu barbarie sermonis.

Adepsit, pro adeptus est. Medie, pro mediocriter. Epistolatim, per epistolas Lunatim, per singulos menses. Metabulum, pro spatium. Victoriare.

Pausare verbum, nam pausam pro quiete antiqui dixerunt. Eremitas, pro eremo seu solitudine. Officiositas, pro munere. Oramen, pro prece. Victimare, tanquam victimam offerre.

Sospitare, salutare. Deliquium, pro peccato. Optio pro occasione, ite pro peccatione. Vindicium, pro vindicta.

Grassedo, pro crassitudine. Sol, pro die. Multiplicus, pro multiplex. Versibilitas, pro mutabilitate et inconstantia. Inconuulsibiliter. Cobinatus, pro imbutus.

Iugitas, pro perpetuitate. Dibellio, pro rebellio. Potestatiue. Presentia liter. Dulcoratus. Repriorans. Anticeps. Fulcimen. Noxietas.

Taxatum, pro narratum. Compactare, pro formare, et veluti fabrefacere. Pusillitas, pro paruitate. Mundialis. Disertitudo. Et quaedam alia ad hunc modum.

Genera confusa, casus peruersi, numeri in nominibus et verbis neglecti: et tota in de Latini sermonis structura dissipata, describentium, non auctoris fuisse vitia, est manifestum. Idcirco nos omnia eiusmodi emendauimus: cum in reliquis nihil nobis permiserimus.

QVI STATUS CHRISTIANAE RELIGIONIS CORDUBAE SUB ARABVM

imperio diui Eulogij tempore fuerit.



CCVPATA AB SARRACENIS HISPANIA, multis de causis Barbari victores Christianis pepercerunt. Illudque eos in primis commouit, quod magnas lateque diffusas Hispaniae prouincias accolis ipsi implere non poterant. Ut igitur essent, qui agros colerent, consueta mercimonia exercerent, et tributa principi persoluerent: Christianos in Hispania, quoscumque potuerunt, conseruauere. Relictus ijs fuit religionis cultus, templa multis locis intacta permanserunt: libereque permiffum, ut Christiano ritu eadem frequentarent. Cordubae verò maior Christianorum numerus relictus, maiorem etiam religionis cultum retinuit. In vniuersum nanque ea ciuitas multis modis ab Mauris iam inde fuit nobilitata. Sedes regni totius, quae Hispali paucis annis constiterat (referentibus Rasi & Ruderico Toletano Antistite in Arabum historia, quae nondum est excussa) per Abdalazim Muçae in Hispaniae administratione successorem eo fuit translata. Ibi arcem, ibi templum, nunc etiam inter tot ingentia aedificia toti orbi admirandum erexerunt: scholas ibi philosophiae, & publica doctrinae gymnasia (ut est in Alfonsi regis historia, quam Generalem dicunt) esse voluerunt: & regni caput constitutam sublimi vndique magnitudine & maiestate extulerunt. Sed longum sit, si omnia percensere velim, quae eo tempore ad Cordubensis ciuitatis amplitudinem & maiestatem collata sunt. Verum enimvero quanquam quicquid Barbari poterant claritatis nostrae vrbi eo tempore certatim inferrent: multo tamen illam Deus Optimus Maximus maiori splendore inclutam esse voluit: cum captiuam, oppressam, & multis malis afflictam Christianorum ibi ecclesiam religionis cultu, fideique catholicae amore maxime fecit excellere. Ut quae martyrum caede iam diu antea irrigata nobilissima fidei Christianae germina, & vberimos fructus protulerat: nunc sacri cruoris exundantibus riuis plenius imbuta, praestantiolem sibi gloriae coronam in caelis pararet, ciuibusque suis firmum certumque apud Deum patrocinium maiori cumulo in omne euum compararet. Id quale quantumque fuerit diuinae

Corduba Maurorum regni sedes.

duinæ largitatis beneficium, diui Eulogij libri fufius & vberius de-  
iclarabunt.

ET quoniam Cordubam, cum imperij Arabici domicilio & fe-  
de ibidem constituta, summa omnia Hispaniæ iura tam sacra quam  
prophana immigrarunt: Christianæ religionis dignitas atque potes-  
tas, quæcunque fuerunt, eo etiam ex tota prouincia sese transtule-  
runt. Non quod Toletana ecclesia, vt fuit olim, & nunc quoque est,  
eo tempore totius Hispaniæ primas esse desierit, caputque Christia-  
næ apud nos religionis haberi. Non quod metropolitanum suum His-  
palensem Cordubensis ecclesia non agnosceret. Sed quia tyranni cū  
omnia possent, & ad sese omnia reuocarent: eo conuenire ad conci-  
lium reliquos antistites cogebant, ibique de quibuscunque cuperēt  
rebus & consultare, & statuere volebant. Indicio sunt duo concilia  
Cordubæ per illa tempora congregata. Alterum, cuius diuus Eulo-  
gius meminit, ab omnibus Hispaniæ metropolitanis cum subditis  
episcopis celebratum: alterum, cuius in Samsonis abbatis Cordubē  
sis, de quo suo loco dicemus, Apologetico mentio fit. Et quoniam  
hanc, quam dico maiorem potestatem miserabili profecto de causa  
habere Cordubēsis ecclesia videbatur: ideo multo plura ibidem tem-  
pla, basilicæ, monasteria virorum ac fœminarum, & permanfisse, & de-  
nuo ex ædificata fuisse diui Eulogij scripta testantur. Opere pretium  
fuerit ad Dei omnipotentis gloriam catalogum hic iam sacrorum lo-  
corum, qui Cordubæ fuere, ex diui Eulogij præsertim libris appone-  
re. Et intra urbem quidem hæc fuisse memorantur.

Sancti Acisli martyris Cordubensis basilica, vbi sanctum eius cor-  
pus requiescebat.

Sancti Zoyli martyris Cordubensis basilica, in qua sanctum eius cor-  
pus erat tumulatum.

Sanctorum trium martyrum Cordubensium Fausti, Ianuarij, & Mar-  
tialis basilica, vbi eorundem cineres asseruabantur. Huius templi  
mentio etiam est in priscis annalibus, quos initio liber ille Com-  
postellanas habuit, de quo in Dominico Sarraceno martyre dice-  
mus. Ibi ita legitur, Era M. xxxiiij. Octauo Kalēdas Ianuarij captus,  
& lanceatus fuit Comes Garsia Fernandi à Sarracenis, inter Alco-  
cer & Lāga in riba de Dorio. Et quinta die mortuus fuit, & ductus  
ad Cordubam, & sepultus in Sanctos tres, & inde ductus fuit ad Ca-  
radignam.

Basilica sancti Cypriani.

Basilica sancti Genesij martyris:

Sanctę

Sanctę Eulalię virginis & martyris basilica.

EXTRA VRBEM:

Sancti Christophori monasterium, vrbi trans flumen propinquum.  
Cuteclarēse monasterium in montibus vrbi vicinis, diuę Marię vir-  
gini sacrum.

Tabanense cœnobium, ipso diui Eulogij tempore constructum in ijs-  
dem montibus.

Pilemellariense monasterium sancti Saluatoris: & ipsum etiam eodē  
tempore ijsdem in montibus conditum, cuius etiam hodie ruinę  
visuntur.

Armitatense cœnobium, ad Armitatę fluminis ripam in montibus san-  
cto Zoylo dicatum.

Sancti Felicis martyris monasterium in oppido Froniano eorundem  
montium.

Monasterium sancti Martini in montibus ad oppidum Roiana.

Sanctorum martyrum Iusti & Pastoris cœnobium in montibus ad vi-  
culum Leiulense.

Palma oppidum, Annanellos vicus, & alia quędam oppidula, quę no-  
minantur, sua templa habuere, inter quę Colubris dictus vicus  
sanctorum martyrum Cosmę & Damiani habuit ecclesiam.

Fuit etiam prope Cordubam templum sancti Sebastiani.

IN HIS, atque alijs multis templis, quę nominare diuus Eulogius  
non potuit, præterquam quod sacra fierent, docendi quoque cura &  
erudiendi quamplurimos consuetudo perseuerabat. Id docet multis  
locis diuus Eulogius, & in eiusdem vita Aluarus: vbi etiam apparet  
non vulgarem illum doctrinę cultum, sed supra captiuitatis & mise-  
riarum, in quibus degebāt fideles, tempora præcellentem. Ipsa tem-  
pla etiam intra urbem suas turres, ænea sua cymbala habuere, quibus  
Dei plebem assidue conuocabant. Et durat adhuc Cordubę exi-  
guum vnum, ab illis vsque temporibus, vt suo loco referemus, conser-  
uatum. Sacerdotes, monachi, sacre virginis, peculiari veste, legiti-  
moque cultu amicti, detonsi etiam in publico conspiciebantur. Quę  
omnia ex diuo Eulogio atque alijs duobus eiusdem sæculi scripto-  
ribus, sunt manifesta. Neque sine pretio tamen, & recentibus sem-  
per exactiōibus, vt idem sanctus martyr & alij tradunt, concessa fue-  
re. Vnum illud tantūmodo mortis etiam in terminatiōe fuerat Chri-  
stianis vetitum, ne pseudopphetam eorū Mahometum maledictis  
incede-

Concilia duo  
Cordubę con-  
gregata.

Samson Cordu-  
bensis.

Templa Christia-  
norū Cordubę.

Martyrij eo tem-  
pore occasio.



incederent, aut legi suæ cùm probro detraherent. Hoc vno fideles Christi abstinere, Arabum templa non intrarent, tributa persoluerent: tuti, & pene liberi poterant permanere. Nam & Comitum dignitas semper Cordubæ inter Moçarabes perseuerabat: vt ex Samfone Abbate & Cypriani Cordubensis epigrammatibus, per hæc ipsa tempora scriptis constat: & quod in diuo Eulogio legimus, publico exceptorum munere ijdem fungebantur Christiani, atque inter Tyrones Regios, de quibus suo loco dicemus, Regijs annonis, vt ipsis sancti martyris verbis vtatur, vescebatur. Et Sâson abbas, cû de Seruando Comite initio libri secundi agit, aperte Comitatum Cordubensem nominat. Vt intelligere debeamus, Gothorum more Comitem Cordubæ Moçarabibus Christianis datum, qui eis præfesset. Ius inter eos diceret, & controuersias aliquas leuiiores, neque ad publicam Regis maiestatem, fiscumue Regium pertinentes, decideret. Eius enim dignitatis Gothorum tempore, quòd ex eorum legibus præsertim constat, hoc fuit proprium & peculiare, vt vrbes regeret: cùm militiæ munia Duces imprimis obirent. Et inter sacerdotes etiã præter abbates, qui vt diximus templis præerant, Archidiaconi, atque Archipresbyteri nomen & dignitas perdurabat. Cyprianus enim in illorum suorum epigrammatum titulis Archipresbyterum sedis Cordubensis se appellat. Archidiaconi mentionem ab eodem factam mox referemus. Illud etiam scitu dignum, in templis etiam nostrorum publicas Cordubæ bibliothecas fuisse: vt facile quiuis possit intelligere quanto doctrinæ ardore nostri flagrarēt. Vnam scrinijs etiã insignem, quam in sancti Aciscli tēplo Adulphus Comes reposuerit, idem Cyprianus Archipresbyter longo epigrammate celebravit. Alterius etiã meminit quã ipse Saturnino Archidiacono magna ex parte perscripsit.

Sed enim, cùm hæc ita sint, Christianorum tamen contactum referente diuo Eulogio, tamquam in ipso contaminarentur, Sarraceni prorsus deuitabant: & ab illorum pueris nostri indigna multa in publico patiebantur. Tributa verò grauissima fuisse, idem sanctus martyr ingemiscit, & illud in primis, quod singulis mensibus soluebatur. Nouis etiã tributis Christiani Moçarabes onerabatur. Adeò vt de oblationibus omnium ecclesiarum partem soluere, nouo tributo excogitato, cogerentur. Quod Samson de Seruando Christianorum Cordubæ Comite, sed nefario homine loquens, his verbis deplorat. Exinde omnes basilicas vrbs prædictæ tributarias fecit esse: & impurus hostis de purissimis oblationibus fidelium in usus templi collatis Dominici, thesauros fisci inhiatus est ampliare.

Vt

Comites Moçarabes Cordubæ.

Seruandus Comes.

Archidiaconi & Archipresbyteri Moçarabes Cordubæ.

Bibliotheca sancti Aciscli.

Adulphus Comes.

Saturninus Archidiaconus.

Sarraceni quâto opere Moçarabes deuitarent.

Moçarabes tunc Christiani dicebatur, quasi Mixtarabes, qui a mixti Arabibus degerent. Rodericus archiepiscopus Tollet., lib. 3. cap. 21.

Vt spoliando mensam Christi, & ditando palatia fisci, videretur aquâ sitientibus auferre, & amplissimo maris sinu infundere: sicque actum est, vt venale sacerdotium sustinentes ipsæ basilicæ, non more solito dignos recipere, & indignos queant sacerdotes repellere. Et quæ sequuntur. Hæc autem sex octo annis post diui Eulogij martyriû facta fuisse, suo loco, plenius de Samfone agentes, demonstrabimus.

CAETERVM quanuis Christianorum ecclesiæ Cordubæ congregata diui Eulogij temporibus, vt dicebam, in dirâ captiuitate tot tantisque solatijs templorum, monasteriorum, doctrinæ, & exemplorum in sanctissimis viris alleuaretur, vt non omnino capta, aut desertâ videri posset: illud tamen habuit verum ac solidum de diuina benignitate solatium, illo maiori beneficio magnam persensit Dei misericordiam: quod multi ex ea martyres eo tempore prodire, qui veram fidem in viuis sua morte confirmarent: mortui etiam viuentibus suo patrociniõ Dei clementiam propitiã redderent. Qui autem, quotque fuerint, diui Eulogij libri, & quæ his nos adiunximus, latius ostendent.

FINIS.

CONSECRATA. SO-  
LO. COELO. EXAL-  
TATA. TRIVM  
PHAS.  
INCLYTA. TOT. TAN-  
TIS. CORDVBA.  
MARTYRI  
BVS.



Vnus Dni Eulogij vite duo habuimus exemplaria. Alterum cum sancti ope-  
ribus in vetustissimo Ouetesi ad finem coherbat. Alterum mihi benigne  
commodauerat Michael Ruzius Agra, serenissimorum Bohemiae Prin-  
cipum Ernesti & Rodulphi a secretis, adolescens ingenio & literis ornatissi-  
mus, & in peruestiganda omni antiquitate studij & diligentiae singularis. Fuit is etiã  
codex literis Gothicis in membranis descriptus, & quod multis indicijs apparebat, iti-  
dem vetustissimus. Plura continet poemata, Dracontij nimirum de opere sex dierum  
libros duos, cum diui Eugenij tertij Archiepiscopi Toletani supplementis: Coryppi gram-  
matici Africani ad Iulianum Imperatorem libros tres: eiusdem D. Eugenij epigram-  
mata, & quaedam alia. In fine vita haec D. Eulogij fuit adnexa. Ouetesis codex nullum  
titulum habuit huic operi praefixum. Ille alter hunc praeferebat, quem apposuimus. Sed  
Era computatio fuit varie in margine signata, cum abraso numero, vt apparebat, al-  
ter fuisset superscriptus. Annus Dominice incarnationis recte fuit signatus. Inde nos  
& ex Astronomica nostra ratione supputandi (cuius nobis opportunitate Aluarus ad  
finem operis, quemadmodum ibi apparebit, praebuit) vtrumque recte signauimus, &  
astruximus. Nomen etiam Regis in titulo mendose fuit ascriptum. Abderrahman e-  
nim legebatur: cum ipso mortuo, Mahomad eius filius D. Eulogium, quod ex eiusdem libro  
tertio constat, martyrio coronauerit: & Aluarus etiã ipsum regem Mahomad nominat.  
Ipse Aluarus nobilis admodum, & illustri genere videtur fuisse: siquidem serenissimi ti-  
tulo ipsum non semel compellat Eulogius. Quod idem praefectorem suum etiam vocat, humi-  
litas est prorsus: cum fuerint, vt confestim legenti apparebit, condiscipuli. Quinimo  
& per cathacrisin quaedam Aluarus doctor dicitur, homo laicus & coniugio, quantum  
conijcere datur, annexus, cui huiusmodi titulus minime eo tempore poterat competere.

VITA VEL PASSIO BEA-  
tissimi martyris Eulogii presbyteri et doc-  
toris, qui passus est Era DCCCXCVII. Anno incarna-  
tionis Domini DCCCLVIII. sub rege Maho-  
mad, die quinto Idus Martij.

Authore Alvaro Cordubensi.



BEATISSIMI MARTYRIS ET DOCTO-  
ris Eulogij, passionem disponens scribere, prius vitam  
eius putavi dirigendam in ordine, quam sui finis agone  
pulcherrimum designare: vt quis vel quãtus fuerit ante  
lectoribus innotescat: & sic deinceps adeptum ex meri-  
to palmam victoriã, euidentissimis elucescat inditijs. In cuius operis  
principio dñi fretus & Redemptoris nostri auxilio profiteor, me non

A

audita & dubia, sed visa & per me probata retexere, quoniam, gratia Dei cooperante, à primæuo adolescentiæ flore charitatis dulcedine, & scripturarum amore vno vinculo concordi innexi, huius vitæ, licet non pari ordine, tamen pari affectu in cunctis quæstionibus duximus iugum. Sed ille sacerdotij ornatus munere, pennis virtutum in sublimē euectus, altius euolabat: ego luxuriæ & voluptatis luto cōfectus, terra tenus repens hætenus trahor. Et inde est, quod non incerta, & quorumcunque hominum narratione comperta, sed mecum gesta, & per me cognita narrare disposui. Quia sicut de incertis temere referre sententiam, periculo sum fore profiteor; ita de cognitis subprimere ea, quæ nosci debent, vacuum periculis esse non reor. Est quoque & laudabilis pro exemplo prædicanda omnibus veritas, & nihilominus detestanda Rhetoricorum composita falsitas. Quoniam melius est de multis præclaris nihil facinoribus dicere, quàm ex paruis bonis multa falsa differere: tutiusque est, omnia, quæ gesta sunt, præterire, quàm ea, quæ non fuerunt, aliqua fingere. Et mitius errat, qui nō malitiæ voto, sed segnitia fastu vera subprimit, eo, qui differte falsa cōfingit. Veritas enim, si studio veritatis, & nō vanæ gloriæ iactantia dicitur, dicenti coronam implodit: falsitas autem, si ab aliquo intentatur, coniectam occidit. Et ideo sicut me veritatem dicentem remunerandum esse congaudeo, ita falsitatem si dixero, condemnandum esse non nego. Quibus ergo causis ad falsitatem retexendam insilirem, ipse non habui, qui veritatem in omnibus, nō mendacium remunerari cognoui.

**I**GITUR beatus martyr Eulogius nobili stirpe progenitus, Cordubæ ciuitatis Patritiæ senatorum traduce natus, ecclesiæ ministerio incipitur, sancti ac beatissimi Zoyli de deseruiens, & in eiusdem collegio clericorū vitā deducēs, multis & clarissimis virtutibus floruit, magnis & laudabilibus operibus viguit. Ab ipsis enim incunabulis literis ecclesiasticis hærens, & quotidie per studia bonorū operū crescens, perfectionem adeptus est, ac super omnes cōtaneos doctrinæ scientia clarens, & eruditionis luminē florens, magistrorum doctor est factus. Quippe qui mentem senilem paruissimo corpore gerens, vincebat et si non ætate certe scientia vniuersos. Erat enim studiosissimus scripturarū scrutator, & intentissimus sententiarum investigator. Ita vt nihil scripturæ præponeret sanctæ, nihil magis eligeret, quàm in lege Domini meditari die ac nocte. Nec cōtentus magisterium doctorum suorum, alios si quos forte audiret, procul positos requirebat: & ne offenderet proprios, furtim se horis, quibus poterat, subtrahebat. Nam & abbatem bonæ recordationis & memoriæ

Spera-

Speraindeum opinabilem & celebritate doctrinæ præconabilem virum sæpius inuisebat, auditorioque more ex illius ore disertissimo dependebat. Qui ipso tempore totius Bæthicæ fines prudentiæ riuulis dulcorabat. Ibi eum primitus videre merui, ibi eius amicitie dulci inhæsi: ibi illi indiuidua sum nexus dulcedine. Eram nāque iam dicti illustriissimi viri auditor: & dum frequētius eius limina tererem, incultumque ingenium acuerē, tandem respectione diuina huius tanti viri societate cōiungor. Et catenatim insolubili nexu non innector tantum, sed vnior: factique sumus auditores viri, inquisitores veri, amatores nostri. In tantum vt illa ætas indocta sibi nō concessa præsumeret. Agebamus vtrique scripturarum delectabilem lusum, & scalmū in lacu nescientes regere, Euxini maris credebamur fragori. Nam pueriles contentiones pro doctrinis, quibus diuidebamur, non odiose, sed delectabiliter epistolatim in inuicem egimus, & rhythmicis versibus nos laudibus mulcebamus: & hoc erat exercitium nobis melle suauius, fauis iucundius, & in anteriora nos quotidie extendentes, multa inadibilia tentare in scripturis, puerilis immatura docibilitas coegit. Ita vt volumina conderemus, quæ postea ætas mutata abolenda, ne in posteros remanerent, decreuit.

**S**ED cū iam annos iuuentutis adtingeret Eulogius, diaconij ministerio fungitur, atque in breui meritō vectus ad superos, gradu presbyterij sublimatur: moxque magistris ordine & vitæ moribus sociatur. Quanta illi humilitas, quanta bonitas, quanta inhæserat charitas, amor omnium ostendebat. Ex hinc cœpit se acriori vitæ austeritate constringere, & modestiæ legibus in vniuersis actionibus perornare. Scripturis vacare diuinis, & corpus suum vigilijs ac ieiunijs castigare, monasteria frequentare, cœnobia inuisere, regulas fratrum componere. Hinc inde cuncta eo modo curare, quo, si fieri posset, vtrobi- que adesset. Ita clericatum agens propriū, vt regularem ordinem non dimitteret alienum: ita monachis adhærens, vt clericus probaretur, Ita in clero degens, vt monachus videretur, & vtrobi- que aptus adcurrens, & vtrarumque professiones vnus sufficientissime cōplens, currebat sæpius ad cœnobiolorum sacratissimos greges. Sed ne proprium ordinem contemnere putaretur, ad clerum remeabat: in quo dum ali- quod tempus persisteret, ne virtus animi curis sæcularibus eneruaretur, itidem monasteria repetebat. Hic doctrina oris ecclesiam ornans, illic vitam propriam excutiendo decorans, in cunctis virtutibus positus, viam sæculi mœrens incedebat, & anxius: & quotidie ad cælestia volare cupiens, corporea sarcina grauabatur. In tantum vt

A 2

Aluarus D. Eulogij admodum familiaris.

Eulogij nobilitas, &amp; educatio.

3 4

Sancti Zoyli tem- plum.

Eulogij &amp; Aluarus in studijs exercitatio.

Eulogius presbyter &amp; doctor factus.

Romam ire disponderet, ut adoleſcētiae ne uos lachrymis, & peregrinationis itinere domaret, immò domitos deleret: ſed ecce omnes hinc inde inſiſtimus, & eum magis corpore quàm animo retinemus.

7 **VERVM** dum iſta & alia referuntur, tandem Reccaffredus episcopus ſuper eccleſias & clericos quaſi turbo violentus inſiluit: omnesq; ſacerdotes, quos potuit, carcerali vinculo alligauit. Inter quos ut electus aries ducitur, & cum pontifice ſuo vel alijs ſacerdotibus vincitur. In qua retruſione magis orationibus & lectionibus operã dedit, quàm vinculis. Ibi ſanctis virginibus Floræ & Mariæ, pro fide comprehenſis, illud documentum Martyrale vno libro composuit. In quo eas ad martyrium verbis tenaciſſimis ſolidauit, eaſque & per ſe verbis & per epistolam mortem contemnere docuit. Seque ſuosque ſocios earum ſuſfragijs vinculo ſoluendos commiſit, quod & obtinere mox poſt ſextum diem paſſionis earum promeruit. Nam illæ octauo Calendas Decembris expleuerunt martyrium, ſacerdotes verò domini tertio Calendarum earundem ſolutionem adepti ſunt. Extat ſuper hoc inluſtrior ſtylo conſecta, & mihi his diebus directa epiſtola, paſſionem earundem virginum, & ereptionem ſacerdotum ipſarum virginum meritis continentem. Ibi metricos, quos adhuc nesciebant ſapientes Hispaniæ, pedes perfectiſſimè docuit, nobisque poſt egreſſionem ſuam oſtendit. Inde etiam mihi pro libris illis, quos in deſenſionem martyrum dederat, epiſtolam facundo loquutionis genere dictatam direxit. Nam cum omnes, qui cum eo erant ſacerdotes, vacarent otio & quieti, ille non noctibus, non diebus à lectione ceſſabat, noctes diesque ingeminans, ſcripturarum mella lambens, & ore & corde ſpiritualiter ruminans.

8 **VERVM** opere pretium reor, ſi paulò altiùs incedentes, tempore perſequeutionis qualiter probatus extiterit, inferamus. Nam dum episcopi, ſacerdotes, clerus, & ſapientes Cordubæ in martyrio nuper exorto de uio calle incederent, ac timoris impulſu penè fidem Chriſti, ſi non verbis, nutu tamen negarent, hic tamen inadiſſibilis nunquam vacillare, vel tenui eſt viſus ſuſurro. Sed omnibus pergentibus ad agonem occurrens, vniuerſorum animos roborans, cunctorumq; oſſa uenerans & componens, in tantum ardeſcebat: ut dote martyrij & ipſe inceptor ipſis diebus videretur eſſe martyr. Pro quo rectitudinis zelo multis extitit contumelijs propulſatus, magnisque terroribus fatigatus. Nam vnus ex proceribus illum impetens, & minis exaſperans, diuino iuſto iudicio in reprobum ſenſum conuerſus, fidem, quàm tenens neſcius impugnabat, mox miſer & ſtultus amiſit. De quo pleniùs in libro

Reccaffredus Episcopus.  
Eulogius in carcerem miſſus.

Flora & Maria  
virgines & martyres.

Eulogius martyrum inceptor & cultor.

bro Memoriale ſanctorum tertio iam dictus beatiffimus diſputauit. In quibus libris & paſſiones ſingillatim martyrum claro fonte loquutionis explicuit, & proſequeutione ſufficiēti quæcumque acta ſunt in martyribus domini & dicta, ſequuturis generationibus propallauit. Quantus autem, vel quàm excellens fuerit ſcientia, luce clariora eius pandent opuscula, quæ ſale Attico & profatico lepore, immò diuina inſpiratione composuit.

9 **SEd** redeundum eſt ad Reccaffredi episcopi tempora, & qua arte à ſacrificio ſe ſuſpenderit, ne eius glutinaretur errori, proferendum. Nanq; ipſis diebus cuncti ei & vi & poteſtate addicti, iuſſu regio ſubditi, iniquo videbantur hoſti adiuncti: & qui priori inſurrectione aduerſi & erecti contra eum ſteterunt, tunc terrore conciti, quaſi familiares hærebant non mente, ſed corpore: nec dilectione cordis, ſed compulſione terroris, & ne aditus ei amplius nocendi daretur. Ita quoque Rex contra nos deſæuiens legibus neceſſitatem induxerat, & liberum arbitrium interpollans, omnes truci ſubdiderat hoſti. Cuius hiftoriæ veritas in alio opere enucleatiùs differetur.

10 **NVNC** verò huius admirabilis viri tantum enotare ſanctiſſimam cupimus artem. Is enim graui inſtinctu doloris, dum vndique circa ſe dolofum cerneret ipſius episcopi graſſari ingenium, & cæteros ei communicantes deprehenderet, nec reſiſtendi ſibi copiam ineſſe videret, nec amouendi licentiam (ut pote fideiuſſoribus datis) remanere ſibi conſpiceret: coepit ſe graui adterere gemitu, magnoque intrinſecus maſtari dolore. Sed nutu Dei cõtigit, ut quadam die præſenti episcopo beati Epiphanijs Ciprijs Salaminæ episcopi, Ioanni episcopo Hieroſolymitano directa epiſtola legeretur. Quam ego cuidã diacono preceperam legere: in qua idem beatiffimus pontifex Origenis nenias arguens, & ordinationem cuiuſdam preſbyteri in monaſterio iam dicti Hieroſolymitani à ſe conſecrati defendens, cauſam ordinationis retexit, beatiffimorumque preſbyterorum Hieronymi & Vincentij continentiam ſacrificandi laudando innexuit. Quam narrationem tum iam dictus Eulogius auida mente magis arripiens, quàm ſuſcipiens, & ſibi à Deo datam occaſionem cognoſcens, ingenti vulnere quaſi percuffus, ab intimo corde trahens ſuſpiria, meque intuens, conuerſus episcopo dixit: Si lucernæ eccleſiæ, & fidei noſtræ hoc egerunt columnæ, quid nobis facere conuenit, quos delicti onera grauius deprimunt, & affligunt? Cognoſcat ergo veſtra paternitas, interdicitam à me ipſo mihi ſacrificandi licentiam. Sicque huiusmodi ingenio tempore Reccaffredi ſe ipſe ſuo ligauit arbitrio. Cuius profeſſionis

licet hoc modo ordinem fumeret, delectabili tamen vsu perfunctus, nolebat postea statum reiectum recipere. Sed Pontifex proprius in tantum eum amissum officium sacrificandi compulit repedare, vt eum anathemate ferire non vereretur, nisi citius redire promitteret.

D. Eulogij laus.

ET erat vir ille in omnibus profefsionibus principaliter & nõ mediè decoratus, cunctis ex æquo deseruiens, & cum præiret omnes sciētia, humilior certè etiam infimis videbatur. Clarus vultu & honore præcipuus, eloquentia fulgidus, & vitæ operibus luminosus. Incitator martyrum & laudator, tractator peritissimus & dictator. Quis ardorē ingenij, quis decorem eloquij, quis fulgorem scientiæ, quis affabilitatem vsualem officij, quocunq; poterit prudētia dicere flumine? Quæ enim illi non paruere volumina? quæ potuerūt eum latere ingenia catholicorum, philosophorum, hæreticorum, necnon gentilium? Vbi libri erant metrici, vbi profatici, vbi historici, qui eius inuestigationē effugerent? Vbi versus, quorum ille ignoraret canora? vbi hymni, vel peregrina opuscula, quæ eius non percurreret pulcherrimus oculus? Quotidie enim noua & egregiè admiranda quasi à ruderibus, & fossis effodiens, thesauros elucidabat inuisos. Quanta docibilitas tam pretioso munere ornata inesset animæ, quanta & inexhausta cura solertiæ, nullus sapiens comprehendere poterat. Et ô admirabilis suauitas mentis, nunquam priuatim scire aliquid volens, nobis omnia præstabat. Vitiata corrigens, fracta consolidans, inusitata restaurans, antiqua repriorans, neglecta renouans, & quæq; poterat ex antiquis viris gesta petere, satagebat operibus adimplere. Seueritatem Hieronymi, modestiam Augustini, lenitatem Ambrosij, patientiam Gregorij in corrigendo errores, in sustentando minores, in demulcendo maiores, in sufferendo horrores, vnus idem se multipliciter varium exhibebat.

Eulogij peregrinatio.

NEC ei suffecit monasteria patriæ suæ inuisere, quin potius occasione fratrum suorum, qui ipsis diebus in Franciæ finibus exulabant, indeptam viam arripuit, & in Pampilonensium territoria vltro progrediens, monasterium sancti Zachariæ ingressus, & aliorum cœnobia ipsarum regionum gliscenti voto percurrens, multorum patrum est amicitia dulcoratus. Quorum conuersationem in epistola, quam episcopo Pampilonensi in carcere positus dedit, nominatim locatimue digessit. In quibus locis multa volumina librorum reprensens, abstrusa, & pene à multis remota, huc remeans, suo nobis regressu adduxit. Ibi beati Odoarij est fruitus colloquio, cui centum quinquaginta regulares monachi militabant. Inde secum librum Ciuitatis beatissimi Augustini, & Aeneidos Virgilij, & Iuuenalis

Odoarius Abbas.

14

uenalis metricos itidem libros, atque Flacci saturata poemata, seu Porphyrij depicta opuscula, vel Adhelemi Epigrammatum opera, necnon Auienni fabulas metricas, & hymnorum catholicorum fulgida carmina, cum multis minutissimarum causarum ex sanctis questionibus multorum ingenio congregatis, non priuatim sibi, sed communiter studiosissimis inquisitoribus reportauit. Idem præterea fulgorem operis & coruscationem ingenij resplendentibus semitis presentialiter cunctis sequentibus & vsualiter sequētibus, specificis semper ostentans indicijs, & luminosis deducens vestigijs, vbiq; lucidus gradens, vndique fulgidus rediens, limpidus, dulcorosus, nectareus, Christi coronatus emicabat omnibus famulus.

NEC illud omittendum in hoc opere reor, quod post diuinæ memoriæ Vuitremiri Toletanæ sedis episcopi, in eandē sedem ab omnibus comprouincialibus, & cōfinitimis episcopis electus, & dignus est habitus, & pro relatu omnium comprobatus. Sed dispositio diuina, quæ eum sibi ad martyrium referuabat, quibusdam repagulis obuiavit. Cumque iam ipsa cōmunis electio eum sibi consecrare in episcopo adclamaret, rerum obuiantium aduersitate impediti, alium sibi eo viuente interdixerunt eligere. Qui licet argutè frustraretur ab ordine, tamen non est priuatus eiusdem ordinis munere. Siquidem episcopatum cælestem adeptus est, dum per martyrij gloriā Christo coniunctus est. Omnes namque sancti episcopi, non tamen omnes episcopi sancti. Ille verò sanctitatem per cruoris fusionem inueniens, episcopi ordine fungitur, dum cælo receptus, æternis promissionibus muneratur.

GVMQVE his virtutibus & dogmatibus insigniretur, & omnibus quasi lucerna super candelabrum posita, ac veluti ciuitas in montis cacumine procul altius emicaret, & vt doctus scriba de thesauro domini sui noua & vetera vniuersis familijs præuideret, in sacerdotibus primus, in confessoribus summus, in iudicibus residens non extremus: tandem voti compos effectus, diuina sibi cooperante clementia inopinato iudicio, sed de liberatiuo studio euectus est ad superna. Et ea quæ à martyribus fufis postulauerat lachrymis, & per sua opuscula more sparserat precis: obtinere meruit operibus sanctitatis. Quod verius poterit noscere, qui ipsa eius egregia opera curauerit legere. Et quoniam expedit, & dignum nobis visum est pro vtilitate legentium, & pro annuo festiuitatis suæ recurso, passionem eius breuiter explicare: ideo sequestratim, purè & synceriter agōnis sui pulcherrimum induximus finem.

Libri, quos D. Eulogius Cordubam attulit.

15

16 17

18

19

Vuitremirus Archiepiscopus Toletanus.

Eulogius electus Toletanus Archiepiscopus.

## Ab hinc passio eiusdem.

Mahomad Arabum Rex.

21



Ecclesie sub hoc Rege persecutio.

Empore igitur, quo sæua dominatio Arabū calliditatis astu omnes fines Hispaniæ miserè deuastabat, quo Rex Mahomad incredibili rabie & effrenata sententia Christianorum genus delere funditus cogitabat, multi terrore crucientissimi Regis metuentes, eiusque insaniam modificare nitentes, per trucem voluntatis inique officium diuersis & exquisitis occasionibus gregem Christi impetere tentauerunt. Plerique Christum negando se præcipitio commiserunt: alij duris tormentis agitati, commoti sunt. Porrò alij florenti virtute stabiliti sunt, & fundati. In cuius (vt diximus) tempore martyrium fidelium coruscando resplenduit, & error negantium fluctuauit. Nonnulli enim, qui fidem Christi tantum mentibus retinebant, instinctu Dei quod celauerant, luminositer & patulè proferebant. Nullo disquirente ad martyrium profilientes, & coronam sibi ex tortoribus rapientes. Ex quibus Arabs genere beatus Christophorus extitit, cuius passionis ordinem alibi digerere cogitamus. Sed ex eorum numero beatus Aurelius & sanctus extitit Felix, qui cum vxoribus ad passionis gloriam post multa & proluxa latibula prodierunt. Ex ipsis etiam florens virtutibus Flora virgo beata, quæ continens secularem labilem pompam, æternam meruit sine fine coronam. Quorum hic noster sanctissimus Doctor agonem singillatim exposuit, & actus vitasque corusco sermone explicauit.

Christophorus martyr. Aurelius &amp; Felix martyres.

Flora martyr.

Leocritia virgo.

23 HOC tempore puella nomine Leocritia quadam genere nobilis, mente nobilior, ex Gætilium fece progenita, & ex luporum visceribus prodita, dudum per quandam sibi genere proximam Christo dicatam nomine Litiosam, aquis salutaribus tincta, & occultè fide Christi induta enituit, odoremque nectareum notitiæ suæ cunctis adparsit. Etenim cum ad iam dictam religiosam in annis infantiam more propinquitatis recurreret, eamque quibus illa sermonibus poterat, quotidie intrueret, tandem respectione cælesti fidem Christi mente suscepit: & ardore amoris susceptam pectore conseruauit. Que dum ad annos sapientiæ veniret, & scientiæ contingeret lumina: fidem illam, quam tenerrimis institutis didicerat, quotidie fomētis spiritualibus auctam, in amplius crescentem alebat, primùm occultè, deinceps patulè & aperte. Quam parentes sedule admonentes, & nihil omnino proficientes, conati sunt eam flagellis & verberibus impetere, vt quam per blâdimenta amouere non poterant, saltim terroribus coercerent. Sed ignis ille, quem Christus in corda fidelium misit, nullis minis cedere non

Litiosa Deo dicata.

uit. In hoc conflictu dum diebus vapularer & noctibus, seque acerimis impetiendam vltionibus & duris vinculis præpeditam videret, metuens ne non propallata publicè fide, cauterio vreretur perfidiæ: per internuncios beatissimo Eulogio, opinatissimo iam multis talibus operibus viro, vel sorori eius Anuloni virgini Deo dicatæ causam suam innotuit: & quia ad tutiora loca fidelium, in quibus fidem suam posset interrita propallare, ire vellet, exposuit. Illico beatus Eulogius solitum officium recognouit: & vt erat fautor anhelantissimus Martyrum, hanc exire clam per eosdem internuntios ordinauit, illam concitè artem fingens, & parentibus quasi consentiens, nostramque fidem verbis impetens, & data opera omnia selecta ornamenta induens, seque more illorum quasi placitura & nuptura sæculo ostendens, nisa est eorum inflectere animos, & sibi exosos comere gressos. Cumque sibi omnia iam tuta inesse prospiceret, ad nuptias quorundam propinquorum suorū, quæ ipsis agebantur diebus fingens, vt eidem officio congruit, ornatè procedere, celeri cursu se beatissimo Eulogio, vel sorori eius Anuloni tutandam exhibuit. Quam mox grato animo suscipiētes, oculendam probatissimis tradiderunt amicis. At vbi pater eius & mater expectantes filiam non viderunt, delusos se ingemiscētes, rabie inaudita & dolore inuiso seipos cruciantes, cuncta disturbāt, vniuersa contaminant, currentes per ignotos & cognitos, & potestatiue, ac iussione Præsidis, quoscunque impetendos putabant, carceribus & vinculis onerabant, viros, mulieres, confessores, sacerdotes, deuotas, vel quos poterant flagellis & carceribus affligebāt, si quo modo possent filiam suam per hæc & ampliora recipere. Ille verò sanctus immobilis ei loca diuersa mutabat, & ne traderetur ouis luporum in manibus, omni intentione curabat. Illa tamen ieiunijs & vigilijs insitens, & cilicio membra tegens, vel puluere cubans, seuerè membra corporis elimabat. Sed & vir beatissimus cum reuerentia nominandus Eulogius, nocturnas vigilias adpetens, & in basilicam sancti Zoyli terratenus prostratus orās, noctes infomes ducebat, auxilium Domini & fortitudinē virgini imprecans, & se per hæc exercitia Dño consecrās.

INTER hæc virgo serenissima beati Eulogij germanam, quæ ardenti desiderio diligebat, videre voluit, & ad eorum habitacula nocte deuenit, reuelatione domini prouocata, & auiditate consolationis perducta, vt vno die tantummodo cum eis moraretur, & iterum ad solita latibula repedaret. Quibus & retulit, sibi vna & alia vice oranti liquore mellis os repletum fuisse, quod se non ausu temerario expuiffse, sed inglutiffse, crassi elementi admirando speciem, referebat. Cui

26 Anulo diui Eulogij soror Deo dicata.

27

28

Basilica sancti Zoyli.

ille sanctus hoc esse præfagium, regni cælestis dulcedinem perfruedam, differuit.

VERVM dum alio die redire virgo disponderet, actum est, vt comes itineris non hora sueta, sed in luce aurora veniret. Nec potuit aditum exeundi habere, quippe quæ nocturno tempore, pro euitandis insidijs solebat, incedere. Prouisum est, vt eadem die vsq; dum sol metam sui luminis terræ subduceret, & nocturnæ tenebræ quietudinem optatam indulgerent: virgo Dei, eo quo manebat loco, persisteret. Humano quidem consilio, sed diuino retinebatur iudicio: vt & suam sibi coronā, & beato Eulogio imponeret gloriæ diadema. Nam eo die nescio cuius instinctu, quorumue insidijs & prodicione locus præfidi latibuli indicatur, & à militibus ad hoc missis ex improviso omnis illa eorum habitatio circumdatur. Actumque est, vt electus & prædestinatus martyr præsentialiter adfuisset. In cuius præsentia iam dictam virginem educentes, eumque vnà pariter comprehendentes, verberantes, multisq; contumelijs affligentes, iniquo præfidi, & scelerato iudici præsentarūt. Quem mox iudex per flagella occidere cogitans, truculento vultu & impatienti animo vehementi furore accessus, furiosis verbis interrogat, virginemq; cur domo retinuerit minitendo disquirat. Cui libentissimè & patientissimè, more loquutionis suæ, splendidè rei veritatè hoc ordine pandit. Præses, ordo nobis prædicationis iniunctus est, & nostræ hoc fidei conuenit, vt disquirentibus à nobis lumen fidei porrigamus, nullique ad vitæ itinera properanti, quæ sancta sunt, denegemus. Hoc sacerdotibus competit, hoc religio vera deposcit, hoc etiā Christus dominus noster nos docuit: vt quisquis sitiens fidei haurire flumina voluerit, in dupplo potum inueniat, quem quæsiuit. Et quoniam hæc virgo fidei sanctæ regulam à nobis inquirere visa est, necessarium extitit, vt illi nostra eò se libentius adplicaret intentio, quò eius in amplius incenderetur affectio. Nec decuit talia desiderantè reijcere, præsertim illi, qui ad hoc Christi electus est munere. Vnde & vt posse mihi extitit, inlustrari, & docui: & fidem Christi viam regni esse cælestis exposui. Quomodo & tibi, si me disquirendum putasses, libentissimè facerem. Tunc præses turbido vultu virgas inducere iussit, eum minitās flagellis perimere. Cui sanctus dixit, Quid istis virgis exercere cupis? Animam (inquit) tuam per has educere volo. Gladium (ait) acue & compone, pro quo animā à vinculo corporis expeditam ei reddas, qui dedit. Nam flagellis membra diffecare non extimes. Et mox clara inuentione & sufficienti eloquio falsitatem vatis sui & legis impropereans, & prædicationis verbū

Eulogius & Leo  
critia capti.

Eulogius ad Præ  
sidem.

ingemi-

ingeminans, sub omni velocitate palatiū ducitur, & ad regis consiliarios vsque pertrahitur. Vbi vnus ex ipsis, illi familiarissimè notus, cōpatiēdo infiluit. Si stulti (inquit) & idiotæ in hanc mortis deflendam ruinam deuecti sunt: tu sapientiæ decore præcinctus, & vitæ moribus inlustratus, quæ te dementia huic mortifero casui, oblitterato naturali vitæ amore, committere compulit? Audi me obsecro, & ne præcipiti casu corruas rogo. Dic tātum verbo in hora huius tuæ necessitatis, & postea tua, vbi vbi potueris, vt ere fide. Promittimus te nuspiam inquirendū. Cui beatissimus martyr subridens: ô (inquit) si scire potuisses, quanta fidei nostræ cultoribus maneant reposita. Aut si possem quod meo retineo, tuo committere pectori: tunc iam nō me à proposito reuocare conareris, sed libentius te ab hoc mundiali honore amouere cogitares. Et coepit eis euangelij æterni verbum porrigere, & prædicationem regni constanti libertate infundere. Qui illico eum nolentes audire, gladio iubent transfigi. Cumque duceretur, vnus ex eunuchis regis alapa eum percussit. Cui ille alteram faciem præparans, obsecro (inquit) vt hanc iterum verberando, priori coæques. Quam cum secūdo feriret, ille patiens & mitis iterum priorem parauit. Sed impetu militum ad locum occisionis deducitur, vbi genua in oratione curuans, & manus ad cælos extendens, signoque crucis totum se muniens, paucis verbis intra se orans, ceruicem mucroni tetendit, & celeri ictu mundum contemnens, vitam inuenit. Compleuit martyrium suum quinto Idus Martij, die sabbato, hora nona. Et ô felicem & admirabilem nostrō sæculo virum, qui & præmisit in multis sui operis fructum, & reliquit in virgine se sequendum. Secum victoriæ vexillum manibus eleuans, & manipulum laboris sui pro se domino libans, oblationem puram, & pacificas hostias offerens, & in se, quæ alios docuerat, Christo rerum domino repræsentans. Mox verò vt proiectum est cadauer è loco eminentiori inductum aluei, columba mirò candore niuescens, videtur omnibus, secās aëra pennis, super corpus martyris aligerās sedit. Quam omnes missilibus petris hinc inde abigere conantes, & nihilominus consistentem repellere non valentes, manibus voluerūt cominus effugare. Sed illa in circuitu corporis non volans, sed saliens, super turrim corpori imminentem propius resedit, & ad corpus beatissimi viri vultum conuertit. Nec silendum est miraculum, quod ad laudem sui nominis Christus est super corpus martyris operatus. Et enim vnus Astigitanæ ciuitatis incola, dum inter ceteros palatinum lunatim mansionis seruitium ageret. Ibi que cursum suum vigilijs expectaret, nocte aquam potare desiderans, surrexit, & ad prominentem ca-

29  
Diui Eulogij mira  
ra constantia.

Diuis Eulogius  
occiditur.

30  
Columba in diui  
Eulogij corpore  
insidet.

Aliud miraculū.

Astigitana ciui-  
tas.

31

32

nalis ductum, qui super illa loca producit, peruenit, vbi vidit desuper super corpus eius, quod deorsum iacebat, sacerdotes miro cādo-  
re niuentes, luminaria coruscantia retinentes, & psallentiū more psal-  
mos gnauiter recitantes. Qua visione perterritus, ad māisionis locum  
magis fugiens, quā rediens, repedauit. Et socio omnia renuntians,  
cum eo iterum ad locum reuertere voluit: sed iam secundo cernere il-  
lud non valuit. Cuius beatissimi caput alio die curiositas Christiano-  
rum redemit, corporis verò reliquias tertio die collegit, & sub vmbra  
beatissimi martyris Zoyli tumulauit.

Sancti Zoyli tem-  
plum.

Sanctæ Leocritiæ  
martyrium.

Basilica sancti  
Genesij.  
Tertios vicus.

BEATISSIMA verò virgo Leocritia multis oblectationibus  
delinita, multisque promissionibus impulsata, tandem diuino mune-  
re soliditate fidei roborata, quarta post eius martyrij die extitit de-  
collata, ac in flumine Bethis proiecta. Sed quis nec submergi potuit,  
nec celari, erecto enim corpore pergens, mirum omnibus visum præ-  
buit. Et sic à Christianis educta, in basilica sancti Genesij martyris,  
quæ sita est ad locū Tertios, extitit tumulata. Hic fuit beatissimi doc-  
toris Eulogij finis: iste admirabilis exitus, huiusmodi plenus opere  
transitus.

NVNC restat in fine voluminis Regi omnium sæculorum gratias  
agere, qui ab initio fidei suam ornans martyribus ecclesiam, dat lasis  
virtutem, & de se nihil præsumentes perducit ad gloriam sempiter-  
nam. Ipsi domino nostro gloria & imperium per infinita semper sæcu-  
la sæculorum. Amen.

Aluari ad diuum  
Eulogium obref-  
tatio.

AT nunc quia sermone pedestri & inculta oratione agonē docto-  
ris nostri & martyris expleuimus: restat, vt ad eundem amicissimum  
nobis patronum, quasi ad audientem, & precibus nostris præsentem,  
sermonem vertamus, & familiaritatem nostram ei cognitam refera-  
mus. Certè potens est audire rogantes, & patrocinari miseris, & afflic-  
tis: si merita nos adiuuauerint propria, si delicta non obuauerint du-  
ra, si affectio hoc postulauerit pura. Ergo martyr Dei excelsæ, dulcis  
nomine Eulogi, Aluarum tuum clamantem intende: & quem hîc te-  
nuisti charitate animi fixum, illic tibi ad socia seruum. Non aliorum  
quā tuis te interueniam verbis. Certè ego sum ille, quē tecū vnitum  
esse dicebas, ad quem & pro quo hoc modo locutus es: vt non sit (in-  
quis) alter Aluarus quā Eulogius, nec alibi quā penes intima Al-  
uari totus sit conlocatus amor Eulogij. Valeat, valeat, Christe domi-  
ne, hæc suauiis fidelisque inter vtrosque dilectio. Valeat perenni cul-  
mine sanctitatis, & quasi lux splendens procedat & crescat vsque ad  
perfectum diem. Ecce domine testimoniū tuum præ manibus habeo,  
literis

Prou. 4.

literis aureis, & sententiarum gemmis depictum, sed desidero patro-  
cinij tui complementum. Iam enim quod in terris positus oratione, vt  
valeret, indefinēti orabas, in cælis translatus, poteris in me suffragio,  
quod in te impletum est, obtinere. Seruat nanque amor verus (vt ipse  
dixisti) in absentem fideliter charitatē, & quod sibi poterat, hoc exhi-  
bet in amātem. Ergo, martyr egregie, & amice charissime, dum licet,  
& adhuc misericordiæ imminet tempus, intercessionis tuum amico  
porrige munus: vt sit hîc mihi concessa remelioratio morum: sint cre-  
bra munera lachrymarum, sit affectio labili menti inlata virtutum, sit  
affectiua compunctio iugis, sit purus poenitendi affectus, sit locus op-  
tabilis ritè concessus, sit opportunus aditus nullis obicibus disrumpē-  
dus. Soluantur perplexionum omnium vincula, resiliant impeditionū  
cunctarum molimina, retinaculorūque obstacula: immutatione dex-  
teræ excelsi in obsequentium mutentur auxilia. Aperiātur ianua cor-  
dis, ad suscipiendum regnum Dei altissimi: inclinetur ceruix superba,  
& colla subdantur, ad ferendum iugum sauissimum Christi. Vellem ad-  
huc poscere maiora, sed temeritatis vereor incurrere notam. Sed tu,  
ô serue Dei excelsæ, qui vultu Dominico satiaris, eiusque dono perpetuò  
iucundaris: illud adscisce misero interuentibus dignis, quo nosti  
millena delicta purgari. Vitam quoque æternam desidero, & regni cæ-  
lestis requiē sitio. Quocumque ergo tormento aut flagello cura, reme-  
dium impendere seruo, & eo ardoris igne dilectum purgare desidera,  
quo hîc nobiscum videbaris nexus in terra: vt dilectio illa clariori lu-  
ce nunc emicet, quando & ampliori lumine lucet, & potiori suffragio  
prorrogare quæ sita valet.

E G O autem, mi dulcis Eulogi, memoriam nominis tui, quantum 36  
potui, lustravi, vitam digessi, doctrinam expressi, agonemque pulcher-  
rimum explicavi: & vt nominis tui delectabilis semper in mundo me-  
moriam floreat, & perenni splendore, sicut in cælo vita, ita hîc mētio ru-  
tilet: & si non enucleatissimis sermonibus, tamen euidentissimis, qui-  
bus valui, nisi tuis dedicavi. Construxi enim ære perenniū monumen-  
tum gloriæ tuæ, quod nec nimbus turbo, grandoque lapidea des-  
truat, nec rogos flammarum quocumque igne liquefaciat. Aedificavi  
nomini tuo memoriam ex auro obrizo & lapidibus omnigenis pretio-  
sis, quam nullus violentissimus valebit diruere prædonis more tyran-  
nus. Composui fabricā culminis tui, & in sublime turrim habitationis  
tuæ erexi, vt sis speciosa pharus, cunctis virtutibus hîc inde relucēs.  
Ornavi titulum decoris tui vnionibus miro candore niuētibus, & to-  
pazione fulgenti, vt vniuersis emicet finibus terræ. Adsparsi cineres



sanctos nectareis flosculis, nullo æstu fatifcentibus, nec indito ceden-  
 tibus igne. Vnxi pretiosum corpus nardi pistico pretioso, ac diuerso  
 \* 38 thymiamatum genere, amomo, balsamo, bisamoque commiscens, vt  
 flagrans sanctitatis tuæ suauissimus odor diffusus, per omnia refertus  
 sæcula nullo fine tepescat. Impleui amicitiae vinculum, & charitatis tuæ  
 nolui nudum sæculo dimittere nomen, vt sicut celo vita resplendes  
 & opere: ita mundo lingua elucescas & nomine. Vt generatio subse-  
 quens te laudatum inueniat, imitandum respiciat, & quantus fueris  
 39 doctrina, nostro tenui ingenio recognoscat. Neq; priscorum studio  
 \* corporalibus beneficijs, speciebus & floribus cõstipatum te ætas sequu-  
 tura mirabitur; quæ cõsumitur temporum vetustate: sed spiritualibus  
 donis decoratum, & immortalibus sublimatum titulis venerabitur.

T V ergo venerabilis domine, equiparando nobis redde mercedem,  
 vt qui seruitio nostro tuæ decorantur reliquiae, & ornantur exequiae:  
 illustremur deinceps respectione felici, visitemur dono caelesti, vt e-  
 go ille, qui per prona haectenus, & abrupta nõ liquidè fluens, ab iniqui-  
 tate mea defeci, & tabidus hucusque in malis meis manens, à vultu do-  
 mini mei recessi, maligno adherens hosti, præuenienti gratia illustra-  
 tus, & gratuita misericordia quocumque vitæ termino consummatus,  
 merear ita caelestia indisrupta communiter tecum possidere gaudia,  
 sicut hic pari fletu & gemitu terrena maceratus angustia, traxi diutur-  
 na & longa suspiria. Vt etsi non æquali datum est mihi fulgere gloria,  
 saltim vel delictorum meorum mihi inlata sit venia. Quatenus nõ pœ-  
 nali doleam barathro merfus, sed in caelesti gaudeam requie tibi, vel  
 cæteris dominis meis focijs tuis, condonatus: Amen.

## HYMNVS IN DIEM SANCTI EVLOGII

1 presbyteri, quinto Idus Martij.

**A**lmi nunc redeunt festa polifera

Nostri Eulogij martyris inclyti:

Soluamus domino carmina principi

Concentu fidei caelico munere.

Laudamus varia musico carmine,

2 Quæ non sunt domini prædita lumine:

Hinc nunc sat melius respia panditur,

Quum Christum resonant chordulæ metricæ.

Hic nunc est animus magna reuoluere:

Splendenter anhelat balsama fulgidè

Gliscens egregia clangere liberè,

Vt dulci roboet musica flamine.

Bellator

Bellator domini, verbo potentior,

Doctrina & pariter sine celebrior:

Christi sic igitur gloria cingitur,

Vt florens vigeat licet in æthere.

3 Rector dum populos doctè reficeret,

4 Gypsum, quum diceret, fragmine proditet

Turbam multiplici gemine lauream

Caestri rutilus agmine prouehit.

5 Vitus sic domini zelo, fidelium

Conuertens fluidos mores rebellium,

Adsciscens opibus munere nobili,

Abstractos barathro sublimat æthere:

Sed iam cum meritis digna rependere

Christus cunctipotens vellet, Leocritiam

Rectè mox lepidam virginem extulit,

Quæ clarum famulum axe reconderet.

Tunc celsus solitum ritè solatium

Præstat, & placidum compe remedium,

Cultum tunc fidei dogmate & ingerit,

Aduersans populis iusta rebellio.

Extemplo præconans prædo per anxius

Conturbat patriam, iussuue plæbium

Per cunctas plateas longè reuoluitur,

Quod princeps rabidus excirus imperat.

Regnantem tumidum respuit inclyta

Caestis famuli mens Deo prædita:

Tandem præcipiti & ductu notabili

Comprehensus, sonuit mox quoque liberè:

Dicens, o proceres temnite impium,

Christum æthereum credite principem,

Vatè impudicum rectè repellite,

Qui tantos populos igne recondidit.

Gaudens hæc resonat culmine gnauiter,

Nec non & alia conquerens fortia,

Hunc mandant gladio vertice tundere,

Ne hunc sancta valeat turba recipere.

Adest intrepidus belliger annuens,

Tundunt quem alapis, sed rogat horridum,

Extendens faciem, verbere vt alteram

VITA DIVI EVLOGII.

Alternans, gemina palma relideret.  
 Tunc signo fidei pectora feruulus  
 Armat deifice aurea, roseo  
 Colla lactentia sanguine prædita,  
 Incuruat domino, instat, & obsecrat:  
 Sic ictu gladij sydere conditur,  
 Sic verbo fidei clarè reuoluitur.  
 Adesto miseris, quæsumus, affatim  
 Perplexos precibus soluere concite:  
 Adfiste gemitis, poseimus excitis,  
 Inflexens famulis nunc quoque numinis  
 Auditum placidum, atque fereniùs  
 Mentem, ut precibus sanctè refocilet.  
 Ut rector deleat regna ferocia,  
 Conculcet validus dogmata impia,  
 Adspiret fidei comptæ refulsio,  
 Qua cæli referet culmina fulgida.  
 Ut torquens hæresis longè resiliat,  
 Ut cultus domini altius emicet:  
 Rectores patriæ flore redoleant,  
 Aduersos cuneos liberè ventilent:  
 Sit vita populis, sit quoque prouida  
 Sanctis religio periuuge tempora,  
 Sit trino domino gloria sedula  
 Aeternum dominans inclyte sæcula. Amen.

6 Post hæc superiora in altero exemplari sequentiã erant continuata.

Translatio corporis sancti Eulogij presbyteri.

Translatio facta est sancti Eulogij martyris & doctoris, in basilicã sancti Zoyli titulo principali, Calendas Iunias Era Dcccxcviiij. Celebratur autem dies natalis eius in suprascripto coto, eò quòd omni tempore in diebus quadragesimæ occurrit illius solennitas.

Epitaphium sancti Eulogij.

Hic recubat lepidus martyr, doctorque refulgens  
 Eulogius, lumen, dulce per sæcula nomen.  
 Qui zelo fidei rutilans, virtute priorum  
 Accensit animos magno fulgore virorum.  
 Hic maeste celebris libris præconatur & hymnis:  
 Et vita rigidus, & sine sole coruscus.

Qui

SCHOLIA IN D. EVLOGII VITAM.

Qui temnens fluida, conscendit lucida cæli.  
 Nec morte perijt, sed viuit sede perenni.  
 Credite quæso mihi, viuit, per sæcula, viuit,  
 Quisquis caelesti lætatur gloria regni.  
 Oratio Aluari.

Nunc te rogo sancte, recolas ut nomen amici,  
 Quem tua hic tenuit dulcis amicitia fixum,  
 Aluari extremi, qui multa clade reati  
 Infectus vitijs pergit per deuia mundi.  
 Prex tua hunc teneat lapsum ad pascua vitæ,  
 Ut solitè sancto digno nectatur amore,  
 Quò tibi coniunctus mansit per sæcula charus,  
 Præsta Deus deorum regnans per sæculis. Amen.

Scholia in diui Eulogii vitam.

ET doctoris). In Concilio Cesaraugustano i. cap. vij. decretum his verbis fuit scriptum. Ne quis doctoris nomen sibi imponat præter has personas, quibus concessum est, secundum quod scriptum est. Hinc diuus Eulogius doctor in ecclesia Cordubensi habitus est, & vocatus. Et paulò post Aluarus notat, Eulogium inter magistros fuisse eo etiam tempore ascitum, quo fuit presbyter factus. Ipse quoque Eulogius Præsidentem alloquens, hoc ipsum non semel de se testatur. Cesaraugustanum concilium primum notauit, quia tres in ea urbe celebrati in vetustissimis exemplaribus habentur, quæ in regio diui Laurentij cœnobio seruantur.

Ego luxurie). Humiliter de se loquitur, cum tamè uxore se duxisse velit indicare.

Cordubæ). Hic & ubique non Cordubæ, sed Cordobæ fuit scriptum in utroque exemplari, iuxta veterem illam illorum temporum veri nominis corruptelam, quæ iam, ut suo loco diximus, inoleuerat. Fuit etiam ubique scriptum, eglestia, non ecclesia, ut agnoscas hic quoque paulatim obrepentem Hispanam, quam nunc retinemus, huius nominis prolationem. Inlustratus, adspersus, & huiusmodi alia, quemadmodum in exemplaribus fuerunt, reliquimus.

Senatorum traduce). Quod latè in nostra historia ostendimus, post Gothorum & aliarum externarum gentium in Hispaniam irruptionem, tria hominum discrimina Prouinciam totam incolere. Antiqui Hispani: Romani, qui se illis aliquot ante sæculis immiscuerant: Gothi itidem Alani & Sueui cum reliquis: qui tamen vno nomine Gothi postea appellabantur. Hoc cum multis testimonijs pateat, legibus tamè Gothicis, quæ in foro iudicum, ut vocant, continentur, sit manifestum. Posteriores etenim Gothorum reges in legibus, Hispanorum populos in vniuersum alloquentes, trium horum hominum discrimina separatim nominant. Et apud Paulum Orosium eorundem est mentio. Cum autem nobiles, qui ex Romanorum essent stirpe, volunt intelligi, Se-

4 Tria hominũ in Hispania discrimina.

B natores

natores eos illorum temporum scriptores appellant: Paulus Emeretensis diaconus, qui de Episcopis eius urbis scripsit: Samson Abbas Cordubensis, & cū Alvaro nosler Eulogius. Ipsū itaque hīc Patritium, & Romanorum stirpis credo significari. Quod si quis per catachrisin nobilem tantū, non Romanæ originis Eulogium hīc dici existimet: ego cum hoc non contenderim. Mater D. Eulogij Elisabeth vocabatur, ut ipse in epistola ad Pompelonsensem episcopum scribit. Avus Eulogius itidem dictus fuit, ut in Apologetico appellat.

Mater & avus D.  
Eulogij.

- 5 Sancti Zoyli æde.) Huius tēpli mētio est alicubi in D. Eulogij operibus. Eidem præfuit paucis post annis Sāson Abbas, de quo plura in sequētibz dici oportebit. In hoc D. Zoyli tēplo corpus eiusdē martyris suo tēpore asseruari D. Eulogius, & idem Samson docēt. De Samsonē Abbate lib. 1. de Paulo Emeretensi diacono initio lib. 2. dicemus.
- 6 Sperandum.) Huius viri meminit lib. 1. & 2. Eulogius. Eius nomen varie in exemplaribus fuit scriptum: Spera in Deum, & Sperandum.
- 7 Tandem Reccaffredus.) Cū multa non vno loco D. Eulogius de sua ista calamitate, & in carcerem trusione commemoret, nūquam Reccaffredi huius meminit: nec quis hic fuerit tumultus planē docet. Quantum ex sequentibus & ex Eulogij dictis possumus conijcere: Reccaffredus metropolitanus fuit episcopus, cuius ministerio Haddarrabgman rex Christianos voluit compescere. Ille autem aut pravo zelo instinctus, aut infideli metu compulsus ecclesiam cordubensem atque alias grauer afflixit: episcopum Cordubensem, cuius nomen nusquam proditur, aliosq; templorum ministros in vincula comiecit. Sed neque qua de causa liberi postmodum fuerint dimissi, memorant: neque nos aliunde possumus diuinare.
- 8 Extat super hoc.) Durat etiam adhuc hæc epistola. Ibi hæc omnia latius referuntur. Pariter & illa altera, quam è vestigio commemorat Alvarus, extat epistola.
- 9 Ibi metricos pedes.) Inuit D. Eulogium in carcere positum, hymnos ijs carminum generibus scripsisse, quæ Hispanis eo tempore essent incognita. Nimirum, ut mox apparebit, Horatij Poætæ opera ipse nuper adinuenit, & illa illectus carminū varietate, similia tentare est aggressus.
- 10 Nanque ipsis diebus.) En tibi Reccaffredum iussu regio ecclesiam afflixisse. Eulogius autem ac ceteri veri Christiani ei apertè resistere tametsi cuperēt, pia causa, quam Alvarus non tacuit, commoti nolebant. Ceterum D. Eulogius, qui illum excommunicatum & ab ecclesia alienum meritò existimabat, sacris abstinere toto illo tempore decreuit: ne se videlicet eius etiam labe respergeret, quo cum foris videretur consentire. Satis autem indicabat, quā nō consentiret, qui ita se cōtineret. Neq; tamē vitare omnino poterat Reccaffredū: cū fideiussoribus, quos dederat, hac ratione noceret.
- 11 Cuius historiæ veritas.) Quum Alvarus hunc, quem refert, librum scripsisset, quo pleniùs omnia ista digesserat: hic innuere tantummodo contentus effecit, ut tenuis & subobscura ista notitia ad nos tantum perueniret.
- 12 Vtpote fideiussoribus datis.) Apparet cauisse Reccaffredum vadium interuentu, ne ab se posset Eulogius, postquam vinculis fuerat exemptus, seivngi.

Beati

Beati Epiphaniij). Extat hæc epistola à diuo Hieronymo in latinum sermonem 13 conuersa, & inter eius opera excussa.

Quinpotiùs occasione fratrum suorum). Hæc omnia fusius in ea epistola 14 narrantur, cuius mox Alvarus meminit. Sed temporū series diligēter est attendenda. Reuersus enim ex hac peregrinatione ab Reccaffredo in carcerem cōijcitur. Inde educētus, concilio Cordubensi cum alijs metropolitanis celebrato interfuit, quanquam illorum sententiæ penitus non acquieuit. Quod lib. 2. cap. 15. ipse commemorat: & tempus quidem ita digesse, & continuasse, multum deinceps ad intelligenda, quæ narrat Eulogius, contulerit. Reccaffredi nanque nomen ipse nunquam apposuit, modestiæ verè Christianæ ergo, ut ego interpretor. Vnde illa omnia hinc (sunt prorsus intelligenda.

Inde secum). Animaduertere decet, quæ cupiditate & diligētia perquirendorū 15 librorum veterum vir sanctus teneretur. Inde quanto opere Cordubæ seruerent etiam in illo rudi, & vndiq; Christianis miserabili sæculo studia literarum, satis apparebit.

Flacci saturata poëmata.) Allusit ad Iuuenalis versum. Satur est cum dicit 16 Horatius, obe.

Satyr. 7.

Porphyrj depicta opuscula.) Tyrius fuit Philosophus Plotini auditor, Iam 17 blichj præceptor, Malchus seu Basylus antea dictus: sed Porphyrius deinceps cognominatus, ob purpuream vestem, quæ semper propter generis nobilitatē utebatur. Acerrimus Christianorum hostis, qui quæ ab egregijs ecclesiæ ducibus Methodio, Eusebio, & Apollinari contra ipsum detertantibus, fuerit profligandus. Plura de illo Suidas. Picta autem eius opera referens Alvarus, ea intelligi credo, quæ ad eloquentiam spectantia Suidas recensuit.

Porphyrus.

Vel Adhelelmi Epigrammatum opera.) Intelligit planē Adhelelmū Sa- 18 xonum Occidentalium episcopum, in diuinis literis clarum, sed humaniorum studiorū Adhelelmus poëta. & Poëtices studijs sui temporis clarissimū. Floruit sub Iustimiano minore annis ante D. Eulogium plus ducentis. Eius operum catalogum Abbas Tritemnius texuit: & inter cetera librum carmine scriptum de Virginitate Sanctorum, quem hīc intelligi præferim crediderim.

Necnon Auiennifabulas metricas.) Rufus festus Auiennus seu Abydnus 19 poëta, ut quidam volunt Hispanus, inter cetera Virgilianas fabulas, iambicis versibus descripsit: & Æsopietiam fabellas, quæ elegiaco carmine circumferuntur, huius esse auctoris multi affirmant. Aut alterutrum, aut vtrumque opus hīc possumus intelligere. Qui hæc & plura de hoc auctore scire voluerit, Quartum Lib. Giraldi de Poëtis Dialogum legat.

Auiennus poëta.

Post diuinæ memoriæ Vuitremiri.) Cordubæ ex Gallia rediens Eulogius, 20 ut ipse in epistola ad Pompelonsensem episcopum narrat, aliquandiu Toleti apud hunc sanctissimum antistitem est diuersatus. Inde haud dubiè factum est, ut Toletani Mosgarabes, & sanctæ ecclesiæ præsertim ministri, quibus ex hac consuetudine eius viri sanctitas & doctrina probè fuisset per spectata: ipsum Præsulem sibi optarent, & deligerent. Alterum exemplar Toletum, calami certè vitio, hic habuit. Est autem Toletum Toletum.

B 2

vrbs Hispaniæ celeberrima, non semel ab Tito Livio nominata, & ab Plinio etiã & Ptolemæo inter cæteras communerata. De qua, vt de Carthagine Sallustius, præstiterit hic nihil, quàm pauca referre. Præsertim cum sublimis huius vrbs nostro hoc tempore magnificentia & præstantia, omnibus sit notissima.

- 22 Pro annuo festiuitatis suæ recursu.) Attendē festiuitatem D. Eulogij, & aliorum perinde martyriū Cordubensium, iam tunc institutas fuisse, & quotannis celebratas: & translatio etiã D. Eulogij solenni more, vt paulò post apparebit, colebatur.
- 23 Rex Mahomad.) Habdarrabgmanis huius nominis tertij fuit filius: quod ex tertij libri principio patet.
- 24 Arabs genere beatus Christophorus.) Huius martyrium cum breuiter D. Eulogius lib. 2. expediisset: Aluarus latius describere cogitabat.
- 25 Ex Gentilium fece.) Gentiliū nomine semper Arabes sectę Mahometicę vocat Eulogius. Hoc quoque esse videtur ex illa Romanorum vocabulorū affectatione, qua Consules & fasces alięque eiusmodi sæpius repetuntur.
- 26 Christo dicata.) Sanctimoniales nostrates varijs nominibus in Concilijs Hispaniæ appellatur: Deuotæ, Religiosæ, Deo dicatę, sacra virgines, & hoc ipsum Christo dicatę. Vtitur eisdem nominibus variè D. Eulogius, & ipse Aluarus.
- 27 Nomine Elitiosa.) Alterū exemplar Litiosa habuit: nos id sequuti hic sumus, quod cum D. Eulogij operibus cohærebat.
- 28 Vel sorori eius Anuloni.) Præter hanc sororem alteram etiam habuit D. Eulogius nomine Nialam. Tres etiam ei fratres fuerūt, Aluarus, & Isidorus, & natu minimus Joseph. Ex epistola ad Pompelonsensem episcopum.
- 29 Comere gressos.) Ita fuit in ambobus exemplaribus. Et sensus interim cum tota argutia est manifestus.
- 30 Cum reuerentia nominandus.) Tam in his duobus exemplaribus, quàm in alijs peruetustis libris Moçarabum Christianorum literis descriptis, quos mihi videre hucusque contigit, f. pro. u. & u. prof. semper cernitur appositum. Itaque hic referentia, non reuerentia fuit scriptum: & semper prouanus, non profanus. Item è conuerso. Nescio quid hoc habet ex Digamma Solico Fabij Quintiliani.
- 31 Cui beatissimus martyr.) Expressit ad viuum D. Eulogius, & verè impleuit sancti senis Eleazari exemplum. Quod quia est ipsum per sese illustrissimum, & dictante diuino spiritu facundissimè perscriptum: lectu est dignissimum.
- 32 Compleuit martyrium suum.) Mensis dies signatur, Martij videlicet vndecima: sabbatum etiã fuisse dicitur: cum Era aut annus non fuerit ab Aluaro expressus. Hinc tamen iam, licet aliunde astrui non possit, passum fuisse D. Eulogium anno domini octingentesimo quinquagesimo nono, quem in titulo apposuimus, necessario penitus probatur. Illo enim anno Martij dies vndecimus in sabbatum incidit, neque aliquot retro annis in eum hebdomadæ diem inciderat: neque aliquot sequentibus sabbatum fuit occupaturus. Neque extra hos non paucos annos pati potuit Eulogius. Nam tres quatuorue ante hunc annos ipse (quod ex suis libris patet) in viuis erat. *Nostre autem*

autem hæc supputandi ratio, vbi hebdomadæ dies signatur, non vera solum, sed omnino etiam irrefragabilis, ex canonica cycli solaris conuersione, & ex ea annorum & mensium desumitur obseruatione, qua cum ab initio sancta Christi vteretur ecclesia: postea Abbatis Dionysij, vt plerique tradunt auctores, doctrina & diligentia in lucidiorem & certiorē formam fuit disposita, & constituta. Cæterum quemadmodum inde nos ad certissimam hanc annos in historia supputandi & digerendi firmitatem, si quando hebdomadæ dies nominatur, rationem inierimus: in nostra historia, vbi ad Gothorum tempora peruenimus, latè sumus præfati. Occasionem autem huius obseruationis nobis Petrus Appianus primum in suo Casareo astronomico, & F. Onuphrius Panuinius vno atq; altero loco in Fastis solim præbuerāt. Nunc verò Gerardi Mercatoris chronicon, superiori anno euulgatum, astronomicam etiam in supputando rationē, tametsi ab nostra ista diuersa, m. per eclipsium nimirum, quæ apud historicos reperiuntur, notationes, videmus retinere. Et quia soleme est diuo Eulogio hebdomadæ dies in martyrum cæde notare, unde anni plerumque assensionem & certitudinem demonstrabimus: idèo fusius aliquantò de toto hoc nostro inuento hic fuit differendum.

Lunatum mansionis seruitium.) Menstruas significat excubias, quæ in arce agerentur, cum finito mēse, noui excubitores prioribus succederēt. Hoc enim aduerbio temporibus illis effecta diuus etiam Eulogius aliquando vtitur, & eo præsertim loco, vbi tributum Christianis per singulos menses impositum deplorat.

Et ad prominentem canalis ductum.) Prope arcem profectò iacuit ad fluminis ripam sanctum diui Eulogij cadauer, prope turrim, quæ Arcarum nunc appellatur: siquidem excubitor longius recedere non auderet. Et propius arcem haud dubiè is erat siue fons siue aquæ ductus, quem petebat. Alioqui potius causa in flumen, quod arcis alluit fundamenta, citissime potuit descendere. De ea autè arce loquitur, quæ nunc etiam Cordubæ perdurat. Ea enim iam fuerat edificata, quod ex Rasis Chronico, & ex peculiari Ruderici Toletani Præsulis de Arabum rebus historia, quæ nondum est excussa, apertè constat. Illud etiam est animaduertendum, precipitium ingens esse ab arcis platea in alueum fluminis: vt sit ab latere per cliuum descensus.

In basilica sancti Genesij.) Huius templi & loci mentio non semel erit in diui Eulogij libris.

Dulcis nomine Eulogi.) Alludit ad Græcam originem vocabuli. Eulogius enim bonus sermo interpretatur. Alioqui & amoris teneritudine ita potuit Aluarus loqui.

Vt non sit inquis.) Scripserat hæc proculdubio verba in aliqua ad Aluarum epistolâ Eulogius. Sed ea intercidit.

Ego autem mi dulcis Eulogi.) Offert iam hoc suum opus diuo Eulogio: & dum attollere orationem studet, multa ingeminans, & accumulans, cacozilon non potuit euadere, & tumidum quid, magis quàm sublime perfecit. Fertilitas nimirum Cordubensis soli hanc quoque vbertatem semper in ingenijs protulit.

Construxi enim ære perennis monumentum.) Horatij versum tantum

Petrus Appianus.  
Onuphrius Panuinius.  
Gerardi Mercatoris chronicon.

Rasis Chronico.  
Ruderici archiepiscopi Toletani Chronicon.

D. Eulogij fratres.

Quint. lib. 1. c. 4.  
& Aul. Gell. lib. 14. c. 5. & lib. 19. c. vlt.

1. Mach. 6.

dissoluit: & ex recens lecto opere aliquid affectavit inspergere. Horatij versus hi sunt in fine carminum.

Exegi monumentum ære perennius, &c.

- \* 38 Bisamoq; commiscens.) In altero exemplari bisamo, in altero fuit visamo. Sed neutrum quid sit reperio.
- \* 39 Neque priscorum.) Locus in utroque exemplari corruptissimus spem etiam ademit diuinandi.

## Scholia in Hymnum et Epitaphia.

- 1 Hymnus in diem.) Titulos qui fuerant in veteribus Codicibus, conseruauimus. Est autē hic hymnus, quemadmodum & Epitaphia ab Aluaro, vt ego existimo, compositus. (Carmen est quale illud, Sanctorum meritis inclyta gaudia.
- 2 Laudamus varia.) Sensus est: Solemus carminibus varias res celebrare, que ad Dei gloriam non pertinent: Quamto rectius carmina diuinis laudibus, vt nunc contingit, impenduntur.
- 3 Rector dum populos.) Quatuor sequentes versus in utroque exemplari fuisse corruptissimi: nos quoquomodo potuimus ex coniectura & ingenio emendauimus.
- 4 Gypsum.) In antiquis libris ad hunc modum legebatur. Gypsum quum doceret fragmine prodere. Nos substituimus, Gypsum quū diceret fragmine prodite. Sic versus constat: Sic aliquis sensus elicitur, nempe iste ex allegoria. Eulogius clamabat: Legem Mahomad penitus introspicite: ipsa se cum sua deterrima turpitudine ostendet & retegēt. Quasi vas terreum aut testaceum, fractum docebit, quam sit fragile.
- 5 Virtus sic domini.) Hoc ideo dicit, quia aliquos ex martyribus parum constantes, & iam iam labātes, in fide confirmauit. Quod alicubi ipse idem Eulogius testatur.
- 6 Translatio corporis.) Exemplar cum diui Eulogij operibus coniunctum, cum epitaphium solummodo haberet, nihil habuit de eius translatione. In altero Michaēlis Aęagræ hæc ipsa fuisse. Cum autem initio in hoc eodem templo fuerit, vt est in eius vita, sepultus: intelligo nunc eleuationem solēnem fuisse factam. Nam illa verba: titulo principali non diuersum templum, quantum ego possum intelligere, inuunt, sed ab rege aliquando conditum significant. Et hoc sensu in concilijs nostratibus scribuntur. Cotū, vocabulum est ab Hispanis nostris ex Latino, cautum, deprauatū: quod vetustissima regum diplomata ostēdunt, & lapides in quibus legitur: Rex fecit cotum, & fecit cautum, indifferenter. Et multa huiusmodi.

Illud autem operepretium fuerit animaduertere & expendere. Cum diuus Eulogius Martij vndecimo die interemptus, & Iunij primo fuerit translatus: cur in Martyrologio Usuardi, & in Romano nuperrimè excusso & adueto, vigesimo Septembris eius festum reponatur? Quin etiam Breuiarium Cordubense eodem die habet. Huius rei causam ego eam fuisse crediderim, quod cum eo ipso die, Septembris videlicet vigesimo, sancti Eulogij presbyteri (eius qui inter priscos Exemi cultores insignis fuit) obitus fuisset annotatus, in libro qui Vita Patrum inscribitur, & diuo Hieronymo

Festum diui Eulogij cur Septembris apponatur.

ronymo ascribitur, & in Martyrologio Romano: quidam eundem illum & nostrum hunc Cordubensem esse credentes, veritatis alioqui ignari, eidem diei eius festum attribuerunt: & in Romano quidem vtriusque eodem die festum notatur.

Illud etiam animaduertendum, Usuardum non potuisse D. Eulogij, & aliorum eiusdem sæcli martyrum Cordubensium, quorum frequens in eius Martyrologio mentio est, passiones scripsisse. Nam cum Carolo Magno suum Martyrologij opus dicauerit, quantumuis iuuenis Imperatori admodum seni scripserit, vix credibile est D. Eulogio superstitem fuisse. Restat, vt aliquis postea eius operi nostrates hos martyres superaddiderit: qui certè ex diuo Eulogio non res solū, sed ipsa etiam eius verba aliquādo deprompsit. Romanū verò Martyrologium, siquidem diuo Hieronymo tribuitur, meminisse diui Eulogij & coetaneorum martyrum non potuit. Sed adiecitia sunt omnia, quæ de his sanctis imbi leguntur, vt est opus nouis & nouis accessionibus opportunum. Idem dicendum de Bedæ martyrologio, qui diuum Eulogium ducentis annis præcessit: & tamen Lupi & Aureliæ festum mense Octobri ibi apponitur. Ado Viennensis in Gallia Archiepiscopus legerat profectò diui Eulogij libros. Nam & omnes ferme hos Cordubenses martyres in suo Martyrologio posuit, & quæ pauca de his commemorat, hinc planè desumpta sunt. Et eius historia ad vigesimū post diui Eulogij martyrium annum protenditur.

Hoc verò nostro tempore corpus diui Eulogij simul & Leocritiæ Oueti, in celeberrimo multorum sanctorum corporum & reliquiarum sacrario, quod Camerā sanctā vocant, decentissimè asseruantur. Theca reconduntur bene magna, argentea vndique obtecta, signis perbellè exornata: in cuius summitate hæc literæ argenteo insculptæ leguntur.

ANNO DOMINI MCCC. QUINTO NONAS IANUARIJ DOMINVS FERNANDVS ALVARI O VETENSIS EPISCOPVS TRANSTVLIT. Hæc tres dictiones desunt. M EVLOGII ET LVCRITIAE IN HANC CAPSAM ARGENTEAM.

Neque dubium tamen esse potest, quin qua parte argenti subtractio fragmentum effecit, ad hunc modum esset scriptū. CORPORA SANCTORVM MARTYRVM.

Hanc verò argenteam arcam cum sanctis corporibus, ego, et si indignus (quod summi beneficij loco mihi à Deo Opt. Max. misericorditer tributum libentissimè recolo) his meis oculis, non tam senio iam caligantibus, quam spectaculi sanctitate præstrictis, cōtemplatus sum: his miseris manibus, hisce immeritis vlnis venerabundus sustuli, hoc ipso anno domini MDLXXII. cum Philippus II. Rex potentissimus, idemque & cognomine & studio pietatis & religionis verè Catholicus, sancta me & religioso in primis Principe dignissima legatione misisset, ad reuerenter inuisenda sanctorum per Legionenses, Gallecos, & Astures corpora & reliquias: custodiam, cultum, & venerationem, si digna pro eorundem magestate esset, diligenter perquirendum, & renuntiandum. Et vt omnem sanctæ eius legationis summam breuiter complectar: providentissimamque & bene gratam Regis erga suos maiores curam & sollicitudinem refe-

Usuardus non potuit de diuo Eulogio scribere.

Romanum martyrologium.

Martyrologium Bedæ. Adonis martyrologium.

Diui Eulogij & Leocritiæ corpora Oueti seruantur.

Fernandus Aluari Ouetensis Episcopus.

Sanctæ Philippi Regis legatio.

ram: habui etiam in mandatis, ut priscorum Hispanorum Regum sepulchra perspicere, an dignè & honorificè essent eorum tumulata corpora animadverterem: quam plenè & accuratè ijs statis diebus sacris tum anniuersarijs solennibus, tum etiam quotidianis pareretur, intelligerem. Illud etiam superiniunctum, ut bibliothecis omnibus publicis diligenter perlustratis, veterum omnium exemplarium catalogum perscriberem, & ut diligenti custodia asservarentur, monerem. Sed ad sanctorum corpora redeo.

Celebrat etiam sancta Ouetensis ecclesia festum translationis horum duorum sanctorum corporum: in cuius matutinis lectionibus scriptum est, quo pacto Ouetum fuerint adducta. Rex Alfonso (quotus fuerit non reseruat) Dulcidium quendam legatum ad regem Mahomad Cordubensem misit. Is opera Samuelis cuiusdam (qui se hanc ipsam translationis historiam scripsisse testatur) adiutus, ipsa sancta corpora adeptus, Ouetum tandem pertulit. Rex vero simul cum Ermenegildo, Ouetensi tunc temporis Archiepiscopo in sancta Leocadiæ sacello, saxeo sepulchro subius altare excavato, quod nunc etiam vacuum conspicitur, eadem beata corpora theca cupressina inclusa, decenter cum solèni pompa reposuit. Miraculum paulò post paralitici sanati consequutè est.

Multo verò post tempore Rudericus Guterrius Ouetensis archidiaconus, distorto ore mutus repente factus, horum sanctorum martyrum interuentu, quorum patrocinium suis interne precibus implorauerat, sanatur. Eius miraculi occasione factum est, ut sepulchro extracti, & theca argentea deuò reconditi, in sanctam Camerã, quemadmodum retulimus, eleuaretur. Hæc ibi. Cæterum ex Ermenegildi Archiepiscopi, & Mahomad Regis, mentione intelligimus, Regem Alfonso huius nominis tertium, cognomento Magnum, fuisse eum, ad què Corduba sancta corpora suere perlata. Nec grauabor carmina etiam apponere, quæ loco antiphonarum & responsoriorum in eo festo decantantur, quamuis rude quiddam & incultum sordentium Hispanæ eorum temporum in carminibus vetustatis expressam imaginem retineant.

Eulogij cultus crescit per secula multus,

Lucritiæ pariter festa sequuntur idem.

Nec timet Ouetum subitum contingere lethum,

Nam festum letum iussit abesse metum.

Oratio.

**D**eus, qui per beatissimos martyres tuos Eulogium & Lucritiam Ouetensem ecclesiam adornasti: concede nobis famulis tuis veniam delictorum: ut eorum patrocinij roborati, pro tuis beneficijs gratias tibi debitas referamus. Per dominum.

Et Lucritia sanè ubique Oueti scribitur, non Leocritia. Nos vetustos codices potius sequuti sumus.

Aluarus verò hic noster librum etiam scripsit Scintillarum, ipsum nos in Regio, de quo iam diximus, sanctorum Facundi & Primitiui cænobio manuscriptum in membrana cum hoc titulo vidimus. In Christi nomine incipit liber scintillarum Aluari Cordubensis, collectus de sententijs sanctorum patrum. In fine constat ante quadringen-

tos annos fuisse descriptum. Eundem etiam multo vetustior em literis Gothicis scriptum, sed lacerum: principio sine que carentem in incho Cisterciensi prope Vallis Oletum monasterio dicto del Espina, conspeximus. Eundem etiam habet Mindoniensis ecclesiæ in Gallecijs bibliotheca. Fuitque eius operis argumentum in illa eo tempore librorum penuria admodum necessarium, nec nunc tamen a spernandum. Etenim per locos communes de virtutibus & vitijs, multa quæ in sacris literis, multa quæ ab sanctis doctoribus dicta sunt, congesta reperiuntur. Excussim etiam Basileæ, sed mutilum, & sine nomine auctoris, circumfertur. Scripsit præterea, ut D. Episcopus Placentinus existimabat, idem Aluarus opus egregium, cui titulus est Judiculus Luminosus. Permanet Gothicis literis in membrana descriptus Cordubæ in bibliotheca Fani maioris, sed sine auctoris nomine. Tantum notatum ab ipso auctore est, scriptum opus fuisse Cordubæ anno domini octingentesimo quinquagesimo quarto, quo, ut frequenter apparebit, & florebat, & scribebat Aluarus. Stylus etiam aut Aluari prorsus est, aut simillimus. In eo opere multa ad ea ipsa, quæ in his diui Eulogij operibus continentur spectantia traduntur. Mentio enim fit quorundam ex his martyribus, quorum vitam & agonem scribit Eulogius: ut hinc etiam Aluari esse videatur. Vnum illud est, quod ut Aluari opus illud esse non credam, omninò persuadet, quia nimirum D. Eulogij ibi mentio nulla sit. Nec arbitror Aluarum in tanta beneuolentia continere se potuisse, quin eius eadem scribentis meminisset. Et de

hoc iterum in Scholijs libri primi ad finem.

B s

Rex Alfonso,  
Dulcidius,  
Rex Mahomad,  
Samuel.

Ermenegildus archiepiscopus,  
Sanctæ Leocadiæ  
sacellum.

Rudericus Guterrius mirabiliter curatus.

Alfonso Magnus.

Antiphona & oratio de sanctis Eulogio & Leocritia.

Aluari opera.  
Sanctorum Facundi & Primitiui cænobium.

Spinæ monasterium.

Mindoniensis ecclesiæ bibliotheca.

Judiculus Luminosus.

# DIVI EVLOGII MARTYRIS

## Cordubensis, Doctoris et electi Archie-

piscopi Toletani Liber Memoriale Sanctorum

ab ipso inscriptus.

P R Æ F A T I O.



**GO QUIDEM VOLVMEN HOC** Memoriale Sanctorum appellans, illis tantummodo ascyterijs commentaueram, è quibus prior ille monachorum globus ad resistendū mendacissimo vati processerat. Sed post quā ex vrbibus, viculis, oppidiculis, & castellis certatim pruerere ad hoc certamen viros, ac mulieres cognoui, neque quenquam vereri præsidis tribunal comperi, sed omnes pro testamēto, & legibus Dei

nostri mortem incunctanter elegisse cōspexi: vniuersis illud ecclesijs supra solidissimam petram fundatis dicaui, vt tantum haberēt cuncti de triumpho eorū suæ cōsolationis, & gloriæ exemplum, & gaudium, quantum fuit illos ex diuersis locis venisse, & in exemplum totius ecclesiæ discrimina passionum subijsse. Sed reor, quòd inter ipsos haud dubiè principatum obtinet sanctus Isaac monachus. Qui prior è Tabanensi cœnobio in forum descendens, iudicem adiit, atque his verbis eum aggreditur: Vellem (inquit) iudex, cultor fidei strenuus fieri, si modò tu non differes ordinem, rationemque eius mihi exponere. Cui cū libenter, quasi iam tyrūculo fidei suæ credituro iuueni inflatis buccis, turgēti gutture, crepitantia infra caua palati verba institutionis lingua fallax proferret, sectæ huius auctorem Mahomad fore prædixit, qui angeli Gabrielis magisterio illustratus, verbum Prophetismi ab Altissimo nationibus relaturus accepit: legem instituit, paradisum differuit, regnumque cælorum plenum epulis, & fluxibus scœminarum edocuit. Sed & alia plura, quæ hîc disponi perlongum est, ex ritu pro vano arbitrio prosequente, protinus ephibus ille venerabilis monachus, vt erat apprimè literis Arabicis imbutus, arabicè dans illi responsum: Mentitus, ait, est vobis, ita maledictionibus tabescat diuinis, qui tanto scelere implicatus, tantorum

Isaac monachus  
martyr.  
Tabanense monachum.

torum agmina perditorum inuasit, secumque inferorum barathro mācipauit. Ille etenim dæmonio plenus, dæmonicis fauens præstigijs lethale morbidis propinans poculum, æternæ perditionis luet interitū. Quare vōs sciētia præditi à talibus non abdicatis periculis? Quare nō renuntiantes vlcus perfidiosi dogmatis, perennem fidei Christianæ euangelicam sospitatem optatis? Hæc, & his similia ore pudico, summis reuerentiæ ausibus, viribusque lingua peracuta beato differente Isaac, stupore nimio iudex turbatus, ac veluti amens effectus, vbertim lachrymasse perhibetur: & quadam mētis hebetudine occupatus vix potuisse fertur, exprobrati se monacho respondere: sicq; manu extensa faciem eius verberanti, cōfestim monachus dixit: Cōsimilem imaginē Dei vultū aude ferire? vide qualem propter hoc redditurus sis rationem. Iccirco à confedentibus, secum sapientibus deprehensus, arguitur, quòd grauitatis Cæsoris oblitus leuiter per semetipsum ad cedendum martyrem egerit: & præsertim quia secundum legum suarum sententiam, is qui pro crimine dignus est mori; nullius poenæ cōiitjs lacerari debet. Tunc iudex ad sanctum Isaac, cōuersus ait: Fortè madidus vino, aut frenesi captus ad ista, quæ profers, nō facile potes aduertere. Nam ipsius vatis nostri, quē tu temerè conuicij impetis, sententiā manet irrefragabilis, animaduerti debere in eos, qui talia de ipso non verentur profiteri. Ad quem venerabilis Isaac intrepida responsione ait: Ego quidem, iudex, nec vino madidus, nec quolibet morbo saucius sum, sed zelo iustitiæ conflagrans, qua vatem vestrum, vosq; expertes existere comperi, veritatem vobis exposui: propter quam si mors furibunda occurrerit, libens excipiam, placidus subeam, nec ab eius casibus ceruices meas auertam. Noui enim, dominū dixisse: Beati qui persequutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Tunc iudex carceri illum tradens, protinus regi causa eius innotuit; qui tantæ accusationis euentu perterritus, illico ferocioribus animis ferox promit edictum, dicēs morti vsque quaque fieri debere obnoxium, talem in auctorem fidei suæ ferentem conuictum. Hinc Dei ferus ad necē damnatus vertice plectitur: hinc in stipite eleuatus capite deorsum appenditur, atq; vltra annē in spectaculum vrbis locatur, tertio Nonas Iunias, Feria quarta, Era octingētesima, octuagesima nona. Cuius corpus post aliquot dies cū cæteris, qui eū imitādo perempti sunt, igne crematū, & in fauillā conuersum, deinceps in annum proiectū est. Sed necesse est exponere, quibus indicijs vel prodigijs hic beatus Isaac extiterit in infantia denotatus, vt ex eo diuinitus ad coronā martyrij illum fuisse credamus electū, ex quo in

Matth. 10.

Anus domini.  
Dccclj.

## Incipit liber primus.



**P**ERITISSIMORVM virorum prouidum semper esse debet consultum, commoda ecclesiae catholicae non paruipendere: nec ab obueto perfectionis eius desistere, vel si qua vitio cuiusque hebetudinis sese interferunt commenta pie religiositati adultera, nullatenus improbo neglectu silentij in maiore perniciē sine dum accrescere. Quia quantum meritis praeclarae conuersationis, seu sanctae doctrinae gradibus sancta ecclesia in superna euehitur: in sublime eleuatur, ubiq; incremento fidei dilata tur: tatum etiā, aut eo amplius incuria negligentium deijcitur, impulsibus horū miserē cōcutitur, & quorundā socordia ad ima proijcitur. Hinc prouenit, ut auctae vires peruersorū, detrimentū semper fidelibus ingerat, dispēdiumq; gregi puillo, cui cōplacuit patri dare regnū, exaggeret: dū aliquādo torpētū silētio omnibus cōtentis, seu pniori lapsu vltimo vitiorū abyssu immersis, nullus adsit, qui redimat, neq; qui saluū faciat, dicere Propheta. Non ascēdistis ex aduerso, neq; opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in praelio in die domini. Illius etiam quam maxime vaticinium Prophetae formidans, quo socordiam inutilium pastorum dominus contestatur. Ecce, inquit, Vos lac comedistis, & lanis operiebamini: oues autem meas lupi inuaserunt: & dum nō procuratis pascua salubria, ab inimicis eis sunt herbae morbidae procuratae.

**Q**UAPROPTER ne canis mutus, & nō valēs latrare appellarer à dño: siue ut euaderē in futurū negligentium iudiciū, conatus sum ex pauperrimo nre scientiae scrinio depromere aliqua, & ex olerū ferculis, tamē catholico studio apparatus, fidelium saturare esuriam. Eorū scilicet, qui veritatē fidei Christianae, sicut à sanctis patribus acceperūt, sana credulitate retentāt: ne desistente procurationis nostrae salutari edulio, lethiferum ab inimicis fumerēt cibum. Ideoque vrgēte me diuinā charitatis stimulo, & consultum gerens Catholice plebis, quā nutantem in certaminibus militum Christi cognoui, seu obuius illis studens occurrere ense verbi Dei accinctus, qui non solum eos recipere inter martyres nōlunt, verū etiam ore sacrilego conuitijs, atq; blasphemijs impetentes, rediduum, si possibile est, quietis sanctorum implodunt supplicium: seu dignis beatorum satisfacere memorijs anhelans, qui cælo regnantes exemplaria victoriarum suarum mortalibus reliquerunt: libuit mihi pro modulo exigui ingenij talibus rebus insistere, nostroque licet rusticano sermone paruipedulos

Præfagia de beato Isaac martyre.

matris vtero positus terribilem valde parentibus stuporem intulerit. Tribus nanque vicibus vna die, paulò antequam nasceretur, visus est loqui: cuius rei nouitate perterrita mulier penè mortua vim verborū nequaquam potuit intelligere. Alio etiam tempore, cum adhuc septennis existeret, virgo quaedam cernit per visionem globum luminis è cælo descendere, & inter omnium præstolantium turbam solus hic vlnas extendens, manibus lumen excepit, totamque eius claritatem ori suo iniectam, ebibit: felicem tunc, & verè beatū omnibus tali condignum munere nuncupantibus. Hæc sunt infantiae eius prodigia & signa, quæ illum dignum martyrio longè antea portenderunt. Nam quidam sacerdos ex coenobio Tabanensi, ex quo idem beatus ad agonem processerat, peractis missarum Dominico die solennijs, septimo scilicet Iduum Iuhiarum, qui post quintum martyrij sui diem euenerat, in quodam lectulo fratrum recumbēs, obdormire paulum coepit, & ecce subito per somnium vidit puerum decōris pulcherrimi à partibus Orientis venire, schedamq; miræ pulchritudinis manibus gestantem sibi adfingere. Quam ab eo accipiens, scripturam eius legere coepit: erat enim his exarata sermonibus. Sicut pater noster Abraham Isaac filium Deo in sacrificium obtulit, ita & nunc sanctus Isaac in conspectu domini sacrificium pro fratribus immolauit. Et continuo quidam è ciuitate venientes, dixerūt beatum Hieremiam martyrio cum alijs fuisse coronatum per dominum nostrum Iesum Christum, cuius exemplo nōnulli ad publicum sub eadem professione perempti sunt. Sed dudum anticeps illis beatæ memoriæ Perfectus presbyter extitit, qui ob eiusmodi professionem, qua & isti, occubuit: sed nō eo modo, quo ipsi deciderunt. Prædictus nanq; presbyter coactè ad passionem tractus, viriliter consummauit sancti certaminis cursum. Hi verò sponte sua venientes, acriter hosti resistunt, & quadam violentia per effusionem cruoris regnū cæli capeffunt. Quo autē ordine idem venerabilis Perfectus presbyter passionis brauium emeruerit, principium libri secundi exponet: ac deinceps ceterorum nomina, ætates, ortus, temporaque allisionum edicet. Quapropter hanc præfationem in capite voluminis posui, ut inter laudes, vituperationesque sanctorum me discurrente, interdum etiam auctori profano obuiam venientem lectores mei facilius intelligerent: precibus expiant, orationibus adiuuant, & tam de illis, quam de me ipsis fauente, iudicium proprium, & nunc & ante dominum ferrent.

Incipit

Tabanense coenobium.

Dies Iunij vij.

8

Gene. 22.

9

Hieremias martyr.

Sanctus Perfectus martyr.

Cap. 1.

Ecclesiae commo dis inuigiladum.

Luc. 12.

Psal. 7.

Ezechiel. 13.

Ezechiel. 34.

Isa. 56.

Martyrū detractores.



informare: æmulis contraire, & cælo tenus acta sanctorum extollere.

2 SED nescio quò tendere rea mens poterit, cui legalis auctoritas

Psal. 49.  
D. Eulogij humi-  
litas.

ex voce dñi occurrit, dicens: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamētum meū per os tuum? Hinc filere decreueram, hinc meliùs ab huiusmodi intētionē abducere me iudicaueram: quoniā nefas esse putabam, os nulla sanctitatis ope subnixum, temerè acta elucubrare sanctorū: siue quòd maiestati rei gestæ nostrum imbecille ingenium considerauisse succumbere. Quia sic diuina res humanum supergreditur conatum: sic lingua terrenis incūbens, ætherea non potest mysteria loqui. Sic prædicare libere nescit, qui minùs peccatis liber existit. Sic abnuendum creditur dogma eiusdem, cuius vitij infecta est vita. Sed nunquid mercedem suam coram domino perdet mens talibus oblectata studijs? aut æternorū vacuabitur gratia munerum? Qui inquit quod Deo est placitum, etsi nō effectum, certè vel pium geret affectum. Aut non erit corā domino cōpensandum, quod hi, qui zelo Dei armati contra hostem, publicum apertumq; gesserint bellum, in eo nos ineffabilem attollat lætitia gaudiorum? Sicut enim mihi met nescius nō sum, peccatis obnoxium, sceleribus implicatum me ipsum esse: ita quoque de clemētia redemptoris mei nullatenus sum diffusus, qui reprobans peccatores ab officio prædicandi, quia non licet committere cani sancta domini, non refutat peccatorum vtilē voluntatem, in id quod sibi placet. Deniq; execranda sunt opera reprobatorū, non contemnenda vōta probabilia peccatorum.

Matth. 7.

Quia sicut opus sinistrum vsque quaque nos deijcit, ita pium affectum in nobis dominus nō spernit. Quapropter illico mens deiecta erigitur, Christumq; instituentem ac promittentem recolens, spe quodammodo possibilitatis animatur, qui ait: Aperi os tuum, & ego adimplebo illud: & alibi, Dominus dabit verbum euangelizātibus in virtutibus multis. Inde voti cōpos effectus credo, quod idem magister verus dignabitur nobis conferre præconabile verbum ad instructionem Catholicorum honestam, ad laudem sanctorū dignissimam, & ad expugnationem aduersariorum efficacissimam: qui præstitit animalis irrationali eloqui ritu hominum. Et sicut me indignum tanto opere fateor, ita quoque sui perfectione non solum erui culpis confido, verum etiam pœnis abstractus, præstantiorem gratiam interuentu eius apud dominum inuenire spero: vt est illud philosophicum, Hoc opus, hoc olim me, forsam me subtrahet igni.

Num. 22.

Ouidius.

IGITUR de memorijs martyrū quidpiā me locuturo, principiū orationis nostræ ad vos dirigatur, o sancti fratres nostri, & sorores in Christo

Leitores suos ex-  
cit.

Christo beatæ: ex quorum collegijs sacratissimo Deo libata est hostia, non verens pudorem inculti eloquij: non venustatem, leporemq; affectans liberalis studij, quod nullius instituentis magisterio traditū habui: præsertim cum & in huiusmodi rebus magis nouerim simplicem veritatem esse obseruandam, quàm tonantem musarū turgidam pompam. Loquar etiam tibi, o vniuersalis ecclesiæ sanctæ cōuentus, vt verbum veritatis, quod ore nostro edicitur, placidis mētium vlnis amplectens, nullatenus prædicationis nostræ arcendam velis doctrinam, quæ, apostolica affirmante auctoritate, libera ad instructionem omnium redditur: cum vnius fidei auditores vario discretos talē diuerso præceptorum accendit oraculo: & ibi acriorē spiritu patientiæ virtutem demulcet, vbi mitem viuido iubentis imperio perarmavit: vni dicens: Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina: alteri verò præcipiens: Argue cum omni imperio, nemo te contemnat. Vnde parati estote omni homini reddere rationē, petere à vobis volenti, de illa, quæ in eo manet spe, ne (quod absit) stupido auditu sanæ doctrinæ dogmata respuentes illius quondam apostolicę imputationis sententię obnoxij iudicemini, qua dicitur: Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Quia sicut nobis incumbit officiositas prædicandi, ita vobis subest necessitas audiēdi. Nec propter hoc, quod nos inordinatè degimus, turpiq; cōuersatione deiicimur, respuendum verbi Dei documentū arbitremini: quoniā plerunq; in magna domo patrisfamiliās nouimus haud ambiguè conuersari affectas deploratæ vitæ, quorū ministerio familiares dominorū interdū expediuntur necessitates. Nā & Imperatoribus mūdi plūbeis adducit cuniculis vnda: & inter sacra dñi vasa auro, argētoue cōflata, pretiosorū lapidū ornāmētis percompta, etiā nō abijciēda habentur testacea. Solet enim peccator forti Dei immixtus quotidie in aures populi hæc dicere: Dñs ait, proclama, de trāsgressionibus præceptorū Dei plebē argue: de seueritate iudicij, quæ peccatorū debetur excessibus, contestare: de redditu veniæ, & spe promerendæ clemētiæ admone: cum tamen ille ipse nec modum sibi met in criminibus ponat, nec terrorem futuri axaminis metuat: & quod alijs prædicat, moribus ipse impugnat: verbo autem eius nonnulli intenti, ab illicitis abstinent, & perfectioribus adhærent. De quibus in euangelio dicitur: Omnia quæcūque dixerint vobis, obseruare, & facite: secundū opera verò illorū nolite facere: dicūt enim, & nō faciūt: alligāt onera graua

1. Timo. 4.

Ad Tit. 1.

1. Timo. 4.

Comparatio.

Matth. 23.

& importabilia, & imponunt ea humeris hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Vnde congruit, vt cum ecclesia possidet rectorem vitæ moribus deiectum, non contemnendam eius prædicationē existimet, quamuis hæc ipse prauis actibus impugnet. Officium itaq; vulgi est intendere ad concionantem, & audire dicentem, & doctoris prædicationem operando exequi; & non proprium iudicium de præpositorum meritis ferre, quos suo dominus distringēdos examini referua-  
 uit, dicēs; Propheta nanque, & sacerdos polluti sunt, & in domo mea inueni malum eorum, ait dominus. Iccirco via eorum erit, quasi lubricum in tenebris, impellentur enim, & corruent in ea. Afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum. Et iterum: Mihi vindictam, & ego retribuā, dicit dominus. Et licet hæc, quam dudum digessi auctoritas, meriti mei defensionem inquirat, & quibus modis iustorum legem euadere non possim, ostendat; plus tamen simplicem religiosorum conuentum accendere anhelat, ne sancta sanctorum, quamuis ore improbo edita, respuat.

IN horum igitur certaminibus confessorum tantò alacrioribus animis est exultandum, tantaque libertate cordis, & vocis gloriosum consummatæ victoriæ cursum ferendum, quantò his diuina vox, indulgentissimæ sponsonis verum salutis confert solatium, dicens: Qui perseuerauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Quoniam veraciter cognouimus non inchoantibus deberi præmium, sed perseuerantibus. Aded illa primordialis abrenunciatio rerum, mundi que contemptus præcipuis votis, & studio ardentiori ab eis exercitatus est; vt contuēdi velocius Deum, & beatorum fruendi consortio desiderium haberent, vt etiam labentis vitæ obnixè occasum appeterent: meliùs putātes sub vnus puncti spatio ferre sententiam hominum, quæ illico, nulla intercidente dilatione, eos ferret ad cælum, quàm per varia & longa discrimina temporum, cum graui molestia sustinere versutias demonum. Et dominus quidem ad officium prædicandæ veritatis discipulos imbuens, impauida eos audacia iubet esse contentos; dicens: Euntes per vniuersum mundum prædicate euangelium omni creaturæ, baptizātes eas in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur. Et iterum, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, quia non habent quid ampliùs faciant, sed potiùs eū timete, qui potest corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Vos estis lux mundi, non potest ciuitas abscondi super montem posita; neque accendunt lucernam, & ponūt eam sub modio. Quod dico vobis in tenebris, di-  
 cite

cite in lumine: & quæ in aure audistis, prædicate super tecta: quod in mysterio cognouistis, apertius enarrate: quod didicistis absconditè, publicè loquimini: quod vos erudiui in paruo Iudææ loco, in vniuersis vrbibus, & in toto mundo audacter dicite. Docet fiduciam prædicandi, ne Apostoli abscondantur ob metum, & sint similes lucernæ sub modio: quoniam hi qui libertatem faciendi verbum in populis diuinitus acceperunt, nequaquam resilire à predicatione veritatis, etiā periculis imminentibus debent, vt non lucernis sub modio, sed supra candelabrum positus comparentur.

ET LICET formidolosis facultas collata sit declinandi rabiem persequutionis, non tamen passim hoc obseruandum est à perfectis: qui iam præscia Redemptoris potentia denotati, & conscripti, quasi ab immensis legionibus, ad exercitium præliorum Dei electi sunt. Vt si propter veritatem mors cruenta eis occurrat, non curandum est de iactura membrorum, vbi sine dubio solatium vitæ perennis acquiratur animarum, dicente domino. Si quis vult post me venire, abneget  
 semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: qui enim per-  
 derit animam suam propter me, in vitam æternam inueniet eam. In-  
 de sancti viri placidis auditibus veritatem euangelicam capiētes,  
 eam totis nisibus adimplere contendunt, scilicet viam sanctæ confes-  
 sionis virtutem huius præconij esse solummodò arbitantes. Qui illi-  
 co relictis vrbibus, & his quæ mundanis hærent affectibus, auida ra-  
 piendi regnum Dei cupidine conflagrantes, circuiērunt in mellotis,  
 & in pellibus caprinis: egentes, angustijs afflicti, quibus dignus non  
 erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & in speluncis,  
 & in cauernis terræ: expectantes dominum, qui saluaret eos à pusil-  
 lanimitate animi, & tempestate. Sed ista pro nihilo computantes, im-  
 mò verò contra spiritalis nequitie hostem dubium quotidie agonem  
 gerentes, nutu Dei mortificatione subita temporalis vitæ accēdun-  
 tur, & secundum Apostolum dissolui cupiunt, & esse cum Christo:  
 viam compendij requirentes, qua de corpore mortis huius eruti,  
 properè ad caelestem patriam peruenirent; & pia violentia reg-  
 num Dei arriperent. Sic quoque armati lorica iustitiæ in forum pro-  
 filiunt; prædicantes euangelium Dei principibus, & nationibus  
 mundi. Super Christum montem excelsum contemplatione men-  
 tium eleuati, didicerunt confessores beati ex psalmistæ oraculis ius-  
 titiam domini in ecclesia magna fore anuntiandam: & ided perfec-  
 to odio contra aduersarios ecclesiæ insurgentes, arguunt impios  
 de falsidica vatis iniqui doctrina, præstigijs, sacrilegijs, & vanitatibus  
 C

Hier. 23.

Ad Rom. 12.

Martyrum laus.

Matth. 10.

Matth. 28.

Matth. 10.

Matth. 7.

Fugere persequutionem quo pacto liceat.

Matth. 16.

Hebr. 11.

Psalm. 34.

Philipp. 1.

Psalm. 39.

fæculi plena: detestantur quoque, & maledictionibus auctorem tantæ peruerſitatis impugnant, eundemque cœtum, talibus inferuentem culturis perenni anathemate damnant: & ita interriti cœtra hostem publicum apertum veritatis erigentes vexillum, vtpote ante fores Prætorij, & in ipſo accessu palatij proferentes testimonium inducem perditionis, confuſionis, & ignominia: non verentes, quòd suppliciorum pro eadem veritate subirent tormentum, aut qualibus periculis vitæ huius haberent occasum. Quippe quos immensus urgebat ardor migrandi ad cælum, festinantes videre faciem eius, cui seruiuerunt. Stimulatur zelo ultionis cohors iniqua gentilium, celerisq; animaduersionis emergit vindicium in obtrectatores sectæ suæ. Nescientes quia illi, vt hunc præcocem obitum exciperent, liberis vocibus, inimico iustitiæ, & aduersario ecclesiæ Dei progressu ultrotroneo restiterunt: loquentes de testimonijs domini in conspectu regum, & nihil uerentes: quia nihil aliud mortem suam, quàm vitam perpetuam existimantes, sponte interitum carnis exoptant, voluntarium Deo animarum suarum sacrificium offerentes. Quibus rectè prophetica voce cantatur: Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite dominum. Ac per hoc veri imitatores Pauli Apostoli mihi esse videntur, qui ait: Si quis vobis euangelizauerit præter quod accepistis, anathema sit. Cuius testimonij informati oraculis, profiliunt contra angelum Sathanæ, & præuium Antichristi, patulè ea quæ sancta sunt confitentes, quæ nunc etiam omnis ecclesia Hispaniæ, quanquam clandestinis, vt oppressa, prædicat vocibus.

**N**A M idem peruerſi dogmatis auctor, & multarum animarum perniciōsus euerſor, inter cæteros post ascensionem domini hæresum institutores, solus nouæ superstitionis sectam instinctu diaboli condens, procul ab vnione Catholice ecclesiæ separatur. Prophetarum vaticinia respuens, & apostolorum doctrinam infamās: sancti quoque euangelij veritatem conculcans, piorumq; doctorum dogmata abnegans, & ridiculum potiùs quiddam, quàm rerum necessariarum causas per eandem sectam suam insinuans, docuit Christum Dei verbum esse, & prophetam quidem magnum, nulla tamen potentia diuinitatis subnixum, cæteris hominibus similem, sed non Deo patri æqualem. Comestationes quoque in paradiso, & carnis proposuit voluptates. Quam quæſtionem vir disertissimus, magnum temporibus nostris ecclesiæ lumen, Speraindeo Abbas, cum contra nu-

tra nugas huius nefandi stylum admoueret, & vno opusculo ex eius deliramentis nonnulla niteretur arguere in sexto ipsius libelli capitulo, quasi ex voce cultorum eius obiectionem inducens: ac deinceps suam proponens sententiam, ita differuit, dicens. Futuro aiunt in fæculo cuncti ouantes asportabimur in paradysum: ibi nanque nobis à Deo erunt mulieres concessæ pulchræ, & supra hominum naturam speciosissimæ, atq; nobis in voluptatem præparatæ. **R.** Nequaquam ergo vestri in paradiso beatitudinis obtinebunt statum, si eorum vterque sexus vacauerit exercitio fluxæ libidinis. Hoc non erit paradysus, sed lupanar, & locus obscœnissimus: cum dominus sciscitantibus Pharisæis, cuius in resurrectione illa mulier coniux existeret, quæ septem fratres secundum legem Moysi acceperat ad suscitandum proximi semen, responderit: Erratis, nescientes scripturas, nec virtutem Dei. Filij huius fæculi nubent, & tradentur ad nuptias: in resurrectione autem nec nubent, nec tradentur, sed erunt sicut angeli Dei in cælo. Taceam sacrilegium illud, & totis Catholicorum auditibus immane facinus respuendum, quod de beatissima Virgine, mûdi Regina, sancta & venerabili domini, & saluatoris nostri genitricis Maria, canis impurus dicere ausus est. Protestatus enim est (salua loquor reuerentia tantæ Virginis) quòd eius foret in fæculo venturo ab se violanda virginitas. O vacuum cerebro caput, & priuilegio Sathanæ occupata præcordia. O vas perditum, & habitaculum spirituum immundorum. O frustratim præscindendam ense bicipiti linguam. O organum dæmoniorum, & symphoniam zabuli. Quis furor, quæque dementia tantis te blasphemijs inquinari compulerunt? Quis te, o fordium cloaca, laqueus perditionum, gurges iniquitatum, & omnium vitiorum sentina sensibus priuauit humanis? vt non modò tibi sat fuerit tot nationibus inferre interitum, quibus præstigiōsum documentum suafisti, & totis nisibus nunc, & in futuro luxuriarum obscœnitatibus inferuire: sed etiam in Creatore scelus operari aggressus es: impius temerator, afferens celeste hospitium & receptaculum Spiritus sancti in contaminatum, inco inquinatum, purum, sanctum, & mundum sacrilegijs immunditiæ tuæ in futuro fæculo cõtaminandum. Quæ nutu superno verbum deitatis vtero suo excipiens, carne sua creatorem vestiuit, saluo que pudore ipsum verbum ad redimendam in morte creaturam præcipitem edidit. Quæ omnis tactus, aspectusque expers virilis expauit salutationem angelicam: & licet sine viro nullam foetari posse cognosceret, tamè superno credula numini,

Tirbunal in arce fuit.

Pſalm. 118.

Iudicum 5.

Galat. 1.

Hispaniæ ecclesia.

Mahometi abominanda peruerſitas.

Marc. 12.

se ad huiusmodi inusitatum conceptū electam Deo reuelante sciens, LUC. 1. consentit, & dicit: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. De cuius gloriosa parturitione olim dominus per Ezechiel. 43. Ezechielem prædicare dignatus est, dicens: Conuertere me ad viam portæ sanctuarij, quæ respiciebat ad Orientem, & erat clausa, & dixit dominus ad me: Porta hæc, quam vides clausam, non aperitur, & vir non transit per eam, quoniam dominus Deus Israel egredietur per eam, & erit clausa.

**M V L T A** denique alia inaudita vanitatis figmenta scelerofus idem instinctu maligni spiritus, à quo obsidebatur, transfigurando se illi in angelum lucis Gabrielem componēs, delubra in quibus pessimum dogma coleretur extruxit. Cuius quidem erroris insaniam, prædicationis deliramenta, & impiæ nouitatis præcepta nonnulli nostrorum philosophorum zelo Dei armati, commentarijs, & voluminibus exponentes, iustitiæ arietibus illiferunt. At verò confessores beati non leuiter spurcitiam eius ferentes, præstantius illum, eiusque sectam patulis assertionum congressibus expugnarunt. Quia nimirum nouerant, quòd propter eandem veritatem, quam de ipso cæcorum duce proferrent, gladio vindice protinus erant ruituri.

Perfectus presbyter.

**E T** licet primò sanctus Perfectus presbyter exemplar detestandi fidei hostem omnibus exhibuerit, metumque moriendi pro veritate robur confessionis eius à multis excluderet: de quo in libro secundo nos plenius loquuturos, propitio Deo, spondemus: non tamen parvipendenda est inuictissimi illius Ioannis constantia præconabilis: Ioanes confessor. qui inter sæua ac dira flagella forti animo durans, plurimos documento suo ad martyrium incitauerit. Super quem inimici Dei viuētis falsum coram iudice testimoniū proferentes, huiusmodi contra eum crimen deponunt. Nouimus hunc, ô iudex, in subsanationem doctoris nostri semper insistere: eumque maledicis verbis irreuerenter impetere. Ita vt cum fortè negotium mercimonij sui in nundinis velit exercere, non aliàs illicere potest euentes, nisi cum sacramentū nostrum dictis parvipendulis subtilissimus irrisor proposuerit. Cuius rei nos testes sumus, & in veritate dignum hunc morte confitemur. Verum quia minùs idoneorum accusatione testium impetebatur, nec poterat reis mortem inferre obiectio testationis eorum, damnatur Dei feruus acrioribus flagris: & crudeli verbera laceratus cogebatur Christum negare. Ille verò non se talibus obnoxium criminationibus solummodo confitebatur: sed etiam

neque

neque vsque ad mortem religionem Crucifixi deserturum clamabat. Cuius obstinatione iudex vehemēti furore commotus, quingentis, & eò ampliùs hunc macerandū tradens flagellis, tādū verberibus iussit insistere, quousque exanimis inter cædentium manus in solum prorrueret. Sicque semiuiuum vix palpitantem, retrorsus a seculo impositum, totam circuire urbem, ac plateam fecit, præcedente sacrilega præconis voce, dicentis: Hæc merebitur exprobrator vatis nostri, cultusque irrisor perferre. Postquam verò ad vindictam sui doctoris talia exercuerunt, ad vltimum grauissimo ferri onere coartatum ergastulo deputarunt. Quem nos ibidem religatum, adhuc dorso eius vigentibus plagis, inuenimus: nostroque contubernio per idem tempus, quo detrusi sumus, acciuimus. Nam beatissimus Perfectus presbyter, cui Ioannes (de quo supra meminimus) ad vincula, & cædes successit, violenter ad passionem tractus, postea quàm carcerem adiit, diuinitus illustratus, ad præliandum armatus est. Ita vt necessitatem in voluntatem conuertens, vim illam cælesti quodam respectu esse considerans, quò martyrio dignus haberetur, totus in superna erigitur, alienatur præsentibus, futurorum commoda præstolatur, & totius mūdani expers affectus, ad ea quæ diligentibus Deū promissa sunt, futurus martyr aptatur. Hinc sæculo mortuus, & Deo viuens, quod primò se dixisse negauerat, postmodum vltroneus confessor, & athleta fortissimus coram iudice afferebat. Magis eligens mori pro veritate, occasione inde sumpta proferendi iustitiam Dei gentibus, ac detestandi aduersarium fidei, quàm negando veritatem tanto se præmio abstrahere.

Perfectus martyr.

**H O R V M** igitur duorum, & spontaneus, & violentus ad passionem cursus, cæteros in vnum eundemque consensum dimicandi vltro venire coëgit. Quia non erant de corona ambigui, qui nouerant etiam vi protractos regni perpetui coronam percepisse. Quapropter ordine, quo in præfatione voluminis huius, digestum est, omnis turba sanctorum ad palestram certaminis currens, dat repudium aduersario Dei, & inimico iustitiæ. Omnes summo ore Christum laudantes, cuius tanta virtute subnixi in certamine claruerunt, vt in nullo penitus terrenum formidarent supplicium, qui summi redemptoris gratia illustrati, plùs nouerant æternum metuere tormentum. Quod ideo in principio libri exposui, vt non deesset cognitionibus posterorum, quæ res confessoribus nostris obtulerit obitum: & cuius rei odio in molestissimam iracundiam excitata gentilitas,

Martyrum Corintheum turba.

totum immanitatis furorem ad perniciem talia profitentium admo-  
uerit. Inde etiam prudentissimi lectores facile poterunt aduertere,  
quàm meritò hoc opusculum in beatorum laudibus laboret, repagula  
opponens diffidentibus & dubitantibus, qui eos loco martyrum re-  
nuunt coli debere.

Crudelitas in  
martyrum cada-  
uera.

Dies. xij

**CAETERVM** eorundem sanctorum corpora, qui primo conflic-  
tu occisi sunt, equuleis versis vestigijs affigentes gentiles, post sextū  
diem allisionis eorum, id est pridie Idus Iunias, inopinato scelere cru-  
delitatis, cuncta iam putredine resoluta, atrocibus incendijs depu-  
tant. Quin etiam ne virtutum emolumenta præstarent Christicolis,  
deformēs cineres, quos legere è camino quiuerant, minacis aluei vl-  
timo conduntur abyfso.

Sarraceni vnde  
martyres cõtem-  
nerent.

**INSTABAT** quoque vniuersitas ethnicorum resultando, pie-  
tatis exprobrans cultum, quòd in suorum vltione nullum aduersarijs  
daret opprobrium. Lætabatur nanque, quòd in vindictam sui docto-  
ris tot contemptorum corpora prostrauisset, nulla nouitate prodigio-  
rum obstante, quæ horrorem posset scelerosis incutere. Dicebat quæ:  
Si verè Deus est, in cuius nomine tantæ vos calamitati submittitis,  
& verum hoc esse martyrium creditis: vel si nulla veritate prophetiæ  
hic noster vates succinctus est: (qui, vt idem docuit, angelo instituen-  
te Gabriele gentibus, toti quæ orbi verbum Dei prædicare permissus  
est, lex quam cultores eius meditent, documento ipsius angeli pro-  
mulgata est. Cuius vocabulum rudis protoplastus, cum adhuc o-  
lim paradysum incoleret, adnotatum in supernis, globo quæ micant-  
tis claritatis immixtum contemplan, quæ esset illa lux cæteris præf-  
rantior in centro micans, quæ fulgoribus dominum expiaret, fertur  
creatorem Adæ interrogasse, illum quæ respondisse: Hic verus pro-  
pheta est futurus in mundo, qui ex semine tuo oriens, ipso quem ra-  
diare nomine obstupefcis, Mahomad appellabitur, cuius quoq; me-  
ritis tu creatus subsistere meruisti) quare non satellitibus qualecun-  
que prodigiorum infertis terrorem, vel quibuslibet astanti vulgo sig-  
naculis coruscatis? quia dum vos improuisæ morti ob quãdam asser-  
tionem superfluam destinatis, neque vlla virtute miraculorum, quæ  
sententiam nostram in vestrum latam excidium infringere possit, præ-  
cellitis: cum partem vestram minimè adiuuetis, nullum etiam cœtui  
nostro infertis dispendium.

Christianorū ad-  
uersus martyres  
obtrektatio.

**ET** ob hoc ipsum plerisque nostrorū paruipendulis verum non esse  
videbatur martyrium, quòd non ad confusionem incredulorum, vel  
roborationem fidelium aliquod ostentaret miraculum. Nescientes  
quia

quia in fine sæculi, vt sanctus Gregorius refert lib. Moral. Aberunt  
de ecclesia signa virtutum, terribili quippe, ait, ordine dispositionis  
occultæ, prius quàm leuiatan in illo damnato homine, quem as-  
fumat, appareat, à sancta ecclesia virtutum signa subtrahentur. Gregorius.  
Miracula non mi-  
rum si cessent.  
Nam prophetia absconditur, curationum gratia aufertur, prolixio-  
ris abstinentiæ virtus imminuitur, doctrinæ verba conticescunt,  
miraculorum prodigia tolluntur. Quæ quidem nequaquam superna  
dispensatio funditus subtrahit, sed non hæc sicut prioribus tempori-  
bus apertè ac multipliciter ostenduntur. Quod tamen mira dispensa-  
tione agitur, vt vna ex re diuina simul pietas, & iustitia compleatur.  
Dum enim subtractis signorū virtutibus sancta ecclesia, velut abiec-  
tor apparet, & bonorum præmium crescit, qui illam pro spe cælestiū,  
& non propter præsentia signa venerantur, & malorum mens contra  
illam citius ostenditur. Qui sequi inuisibilia, quæ promittit, negli-  
gunt, dum signis visibilibus non tenentur. Signa nanque virtutum  
nec omnibus data, nec passim quocumque tempore sunt exercenda:  
Quia & hi, qui hoc munus diuinitus acceperunt, nisi spe, & fide pro-  
batis, nequeunt erogare, euangelista narrante: & non poterat Iesus Matth. 13.  
inter eos facere virtutes propter incredulitatem illorum. Et veritas  
per semetipsum multi, inquit, leprosi erant in Israel sub Eliseo pro-  
pheta, & nemo eorum mundatus est, nisi Naman Syrus. Desistente  
enim fide quærentium, largitas erogantium quassatur. Nam cum  
idem dominus ardentissimis persepe multorum votis consolator oc-  
currat, dicens: Ite in pace, fides vestra vos saluos fecit: tamen defi-  
ciente fide, virtus nihil proficit. Luc. 4.  
Quam plerunque, exigente fide lan-  
guentium, etiam homines reprobis, & mente corrupti impertiuntur.  
Sicuti de illis in euangelio legitur, qui in futuro ante fores domini  
questuri sunt, dicentes: Domine, domine, nonne in tuo nomine pro-  
phetauimus? & in tuo nomine dæmonia eiecimus? & in tuo nomine  
virtutes multas fecimus? Quibus vtique dicturus est dominus: Non  
noui vos, discedite à me operarij iniquitatis. Et iterum: Exurgent  
pseudo Christi, & pseudo prophetæ, & dabunt signa magna, & pro-  
digia: ita vt in errorem inducant, si fieri potest, electos. Matth. 7.  
Et in Exo-  
do, Fecerunt & malefici per incantationes sicut & Moyses. Mira-  
culorum verò signa idè olim per seruos suos dominus congruen-  
ti tempore præstabat mundo, quoniam præscia diuinitate profice-  
re nihilominus præstolantibus ea sciebat, nec in vanum currere o-  
perarios virtutum cognouerat. Vt saltem prodigiorum nouita-  
tibus cederent, qui sacra legis præcepta salutaria respuebant. Exodi. 7.

Eratque temporibus illis satis congruum Dei martyres signis corru-  
care virtutum, quoniam rudem diffusum Christianismum nunc instruc-  
tione verborum, nunc exhortatione scripturarum, nunc ostensione sig-  
norum, nunc etiam trophæis inclytis passionum conabantur solidis  
radicibus fieri firmum in cordibus credentium populorum. Nam quia  
non omni tempore (vt supra relatam est) signorum exercitium con-  
gruat, neque omnes cælestium contemplatione virtutum digni exis-  
tunt, facile aduerti potest, ex comparatione eorum quæ gesta sunt ab  
Apostolis. Qui cum vellent bonum nuntium Asianis prædicare, prohi-  
biti sunt à Spiritu sancto: & qui pridem adnuntiare euangelium omni  
creaturæ præceperat, sciens in Asia nullum existere dignum percipiendi  
euangelicam veritatem: præfaga diuinitatis auctoritate discipulos  
ab eorum salute inhibuit. Vtpote qui verbum vitæ arroganti spiritu  
erant reiecturi, neque audirent, quoniam spernerent.

MIRACVLA denique dum aut propter fidem credentium, aut  
propter futuram credulitatem astantium Dei prouidentia operatur,  
non tam nos in eorum admiratione debemus stupere, quam prouida  
compensatione intueri, si eorundem effectores signorum expulsis vi-  
tibus morum honestate præcellant: si sæculo mortui Deo viuunt, si prop-  
ter illam veram charitatem, quæ cuncta carismatum dona exuperat,  
omnes affectiones mundi pro nihilo pensant: si acceptam virtutem non  
ad suam gloriam, sed ad beneficium referunt collatoris, si attentis au-  
ribus cordis veri magistri admonitione percepta, non quia dæmonia  
eis subiiciantur, tripudiant, sed quia nomina sua scripta sunt in cælis  
exultant. Et iccirco hæc dinumeratio virtutum in illis prodigiorum auc-  
toribus, potius quam ipse signorum effectus, est admirandus, & quod  
fit magis præuium specimen eundi ad regnum quærendum, non verò  
quod signiferos ac notabiles nos vulgo ostendet. Quia sanctitas & ti-  
mor domini, cultusque regni cælestis non nisi ab idoneis, & perfectis  
procedunt. Signa verò atque prodigia & sancti & reprobis faciunt. Quæ  
nihil aliud quam notitiam vanam etiam aliquando hominum confe-  
runt. Hinc prouenit, vt qui fuerit hominibus notus, nisi fuerit iustus, ad  
æterna supplicia perueniat condemnandus. Ille autem, qui cælesti gra-  
tia illustratus, sub notitia sui creatoris vixerit sanctus, etsi mortali-  
bus sit ignotus, in futuris tamē sanctorum gaudijs erit annumerandus.

NEC nos ista prosequentes miraculorum penitus abdicamus in-  
signia, cælesti dono quibusdam collata, & congruenti tempore per Dei  
dispensationem nationibus ordinata: sed latratibus rabidorum canum  
obuiam venimus, qui martyrum nostrorum intentionem exinanire  
attendant,

attendant, dum eos de miraculis redarguere sperant. Quid potius ge-  
neraliter sequendum sit, cunctis ex auctoritate diuinorum librorum,  
vel dictis sanctorum patrum ostendimus. Non (quod absit) funditus  
charismata cælestium munerum extirpamus.

RADIX itaque, ac fundamentum omnium virtutum, signumque  
victoriæ fides est, per quam iusti viuunt, per quam sancti omnes regna  
vicerunt, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obtura-  
uerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugauerunt aciem  
gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello: Quorum  
vestigia hi sancti veraciter prosequentes intrepida confessione Deum,  
& dominum Iesum Christum in concilio principum profitentes. Om-  
nem quoque, quam euangelica auctoritas non recipit, prophetiam, vt  
furum & latronum detestantes, ac maledicentes abijciunt. Ob quam  
causam inauditæ sæuitiæ furoribus illa frendens turba Gentiliū cun-  
tos animaduersione gladij præmittit ad cælum, presbyteros, leuitas,  
confessores, virginisque beatas. Et quoscunque confessio talis habe  
ret, vt publicè eorum subfanando prophetam, cultum eius deciderent,  
mox amputatis ceruicibus ruerent. Ac ne sibi quidpiam inesse huma-  
nitatis ostenderent, nonnullos quos gladio vindice huius vitæ limen  
sub testimonio veritatis excedere coegerant, præforibus palatij in-  
humatos relinquentes, canibus iusserunt exponi, adhibitis simul cus-  
todibus, ne quis Catholicorum intuitu pietatis carnibus etiam spolia-  
ta cadauera sepeliret. Quasi sentirent persecutoris supplicium, quo-  
rum animæ paradisi requie fruebatur: aut obesset animabus cælo reg-  
nantibus temporalium poena tormentorum illata corporibus. Vel de  
inhumatis curare poterant membris hi, qui verè sciebant, quod sicut  
nihil commodius foret impijs sepultura, auctis reuerentiæ studijs so-  
lenniter præparata: ita beatis & sanctis nequaquam officere posset vi-  
lem, aut nullam sepulturam adipisci. Licuit etiam de hoc poetis plau-  
sibiliter ludere, cælo tegitur qui non habet urnam.

SVNT autem plerique fidelium, & (heu pro dolor) etiam sacer-  
dotum, temerè horum confessorum gloriam adimere non verentes, qui  
iubent eos non recipi in catalogo sanctorum, inusitatum scilicet, atque  
prophanum asserentes huiusmodi martyrium. Quippe quos nulla vio-  
lentiæ præfidalis fidem suam negare compulit, nec à cultu sanctæ pieque  
religionis amouit, sed propria se voluntate discrimini offerentes, ob  
superbiam suam (ita dicunt) quæ initium est omnis peccati, interemp-  
ti, suarum parricidæ effecti sunt animarum. Præceptis etiam euange-  
licis eos arguendos esse credunt, quibus dicitur: Diligite inimicos

Actuum. 16.

Marc. vltim.

Luc. 10.

Miraculorum præ-  
stantia.

Abac. 1.

Hebr. 11.

8

9

Sarraceni marty-  
res prohibent se-  
peliri.Obiectio Chris-  
tianorum aduer-  
sus suos marty-  
res secunda.

1. Timo. 6.

Matth. 5.

vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vobis, vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est. Et iterum, Neminem conculcatis, neque calumniam faciatis. Et dominus  
 Luc. 3. quidem cum malediceretur non maledicebat: cum pateretur, non  
 1. Pet. 2. comminabatur, tradebat autem se iudici iniuste iudicanti. Illud  
 1. Corinth. 6. præterea obijciunt de apostolo, Neque maledici regnum Dei possidebunt.

HÆC, & his similia ore pestifero contra Dei milites proferentes multorum corda peruertunt: quia verba hæreticorum vt cancer ferunt in mentes humilium, & modico fermento sceleris facilius ingens  
 2. Timoth. 2. massa panis corrumpitur, exturbatque quam propter filios Dei lethalis assertio zabuli. De quibus beatus Apostolus dicit: Quidam enim  
 1. Corinth. 5. aberrantes conuersi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores, 1. Timoth. 1. nescientes quæ loquuntur, neque de quibus affirmant. Et iterum, Docuerunt linguam suam loqui mendacium, vt iniquè agerent laborauerunt, non verentes derogare gloriæ fortium, qui iam coram rege suo  
 Hier. 9. haud dubiè extollunt victoriæ suæ vexillum. Nec contenti sunt scripturas sano sensu intelligere, sed eas pro suo libitu exponentes, dum in superficie literarum quasi concordantia suæ vefaniæ reppererint testimonia, non modò Christiano more simpliciter eis vtuntur, vel ab eruditioribus virtutem sensus earum explorant, sed quasi inaudita rei  
 nuntij, & alicuius nouitatis scioli, per forum, per plateas, per vulgus, per nundinas obdurata fronte easdem in summitate linguarum promendo, recensendo, atque cantando vehunt sententias. Et vt facilius agnoscantur cuius partis sint defensores, per deuios intelligentiæ sue  
 calles veritatem scripturæ torquentes, lineam sanæ doctrinæ proprio electionis iudicio derelinquunt. Vt quandoque illis ad interitum animarum suarum proueniat, quod non sine grauissima indignatione propheta infert, dicens: Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum,  
 1. Isai. 5. ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum dulce, & dulce amarum: id est claritatem sacræ legis prauo errore nescientiæ interpolantes: eiusque suauitatem non rectè conijciendo, in felis amaritudinem conuertentes. Quod bonum, & pium est maliuolis coniecturis inficiunt: expertes nos arbitrantes ab illorum intelligentia testimoniorum, quibus victoriosissimam extenuare intentionem  
 10 sanctorum martyrum arbitrantur, vel nostram de eis sententiam (quæ semper in laude ipsorum exultauit) enervare conantur. Quippe qui iam nos euidentioribus indicijs eorum passionibus communicare credamus, dum causa professionis eorum, & carceres, & vincula in super & damna

damna rerum perpessi, ad vltimum gratia intercessionis eorum propitio Deo euaserimus.

IPSI denique sancti, qui hanc corporis cladem cælitus compuncti propter veritatis professionem aggressi sunt, in nullo à prædictorum custodia mādatorum se auertunt. Quia & propter Deum inimicos diligentes, de salute eorum valde solliciti, ne diutiùs labyrintho impietatis detinerentur, arguere non destiterunt. Et benefacientes his qui oderant Christum, meliùs visi sunt per effusionem sanguinis vecordiæ eorum, quam per doctrinæ verba instruere, vt relicta vanitate superstitionis, non solùm Christum credere, verumetiam vsque ad mortem propter illum decertare contenderent. Sine dubio precibus & obsecrationibus etiam apud dominum animarum impetrantes salutem illorum, qui sæpe, & incessanter ecclesiæ membra calumniantur. Quapropter exemplo veri magistri educati, cum ad passionem traherentur, maledicti non remaledicebant, flagellati non murmurabant, comminati silentium obseruabant: hoc solummodò exprobrantes, quod Deo conuitium infert, & quod maiestatem tremendam impugnat: Sacrilegum scilicet illius vanissimi ac perditum homunculi prophetismum, qui nõ veritus est spiritu diabolico perarmatus se loco prophetarum inferere: sanctisque prædicatoribus, vt deificus euangelizator adijcere. Et cum toto penè orbe euagelica præcelleret veritas, nec deesset lux fidei Christianæ à notitia gætium, quia in omnem terram sonus  
 P salm. 18. eius exiuit, patentibus iam domui Dauid, & habitatibus Hierusalem tinctionis gurgitibus in ablutionem peccatoris & menstruata, maxime in Oriente, quò mysterium incarnationis Christi speciali effectu quodammodo operatū est. Vbi quoque, & hic sceleratissimus ac peruersus vates exortus, & enutritus est, nescio qua præreptus infania, clarentibus iam in mundo lucernis, tanto se perditionis laqueo dare præcipitem non extimuit, tantarumque animarum irreuerenter paricidam se fieri non expauit. Cum scriptum sit, Os quod mentitur, occidit animam. De quo olim Zacharias propheta loquutus est, dicens,  
 Sapien. 1. Zach. 13. In die illa dicit dominus exercituum, disperdam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur vltra: & pseudopphetas, & spiritum immundum auferam de terra, & erit cum prophetauerit quispiam vltra, dicent ei pater eius, & mater eius, qui genuerunt eum, Non viues, quia mendacium loquutus es in nomine domini, & confringent eum genitores eius, cum prophetauerit. Iccirco huic perditio, atque spurcissimo vati resistere, virtus mactæ coronæ est: summumque trophæum tanti derisoris cultum euertere: adeò vt si illum ætas nostra supersti-

Respondet obiectionis.

Matth. 5.

1. Pet. 2.

Mahometi impia scelera.

P salm. 18.

Sapien. 1.

Zach. 13.

tem haberet, nequaquam ab eius esset interitu Christicolis resiliendum, quanto magis non sit dignum eius hodie dogma venenosum infringere, maledicere sectam, detestari sententiam, qui tantæ multitudinis perditionem inducēs, perenni eam dedicarit barathro. Foretq; (vt reor) tunc melius pœnitudinē vnius occisi homūculi gerere, quàm tot nationum luere perniciem: congruè vniuerso gregi consulendum arbitantes, dum vnius pecudis è medio conati fuissent auellere contagium. Quoniam quemadmodum sine culpa non est, maledicere iustos, pios persequi, aduersitatem parare electis: ita magni meriti esse credo, subuertere impios, ecclesiæ hostibus contraire, bellum parare incredulis, & framea verbi Dei concidere aduersarios fidei, vt secundum Psalmistam, contra Deo inuidentes perfecto armati odio exurgentes, non curemus de inimicitia eorum, quibus est amica impietas. Neque enim sine culpa patitur fieri patrum doctrina eos, qui improbo silentio erga dogmata torpēt hæreticorum: & è regione hostibus fidei non occurrunt, aut zelo creatoris vindictam in hæreticos nō exercent. Quod bene Arnobius Rhetor, dum centesimum tricesimum nonum psalmum interpretaretur, dicit: Qui pepercerit hæresiarchis, aut prædicatoribus falsitatis, & non eos gladio fidei suæ iugulauerit, hoc ei euenire, quod euenit Sauli, quis ambigat? aut qui misericordiā suam putauerit se in hæresi permanentibus exhibere, quis neget similiter à regno Dei excludi, sicut Saul à regno humano probatur exclusus? qui vana miseratione Amalecitis parcēs, subito semetipsum Dei benedictione, & regni sceptro priuatum ingemuit. Et si hoc ijs qui cōtradictoribus veritatis non resistunt, promittitur, quod, vel quale erit ultionis discrimen ijs, qui derogant electis? quia nō solum expugnare hæreticos nolunt, verum etiam expugnantibus maledictionum armis accincti occurrunt.

**A**IVNT præterea, non debere esse martyres, aut haberi, qui non violenter tracti sunt ad martyrium: sed sponte sua venientes, his conuitium intulerunt, qui eos in nullo molestia affecerint. Nullam opinantes esse molestiam diruptiones basilicarum, opprobria sacerdotum, & quod lunariter soluimus cum graui mœrore tributū: adeò vt expeditius nobis sit compendium mortis, quàm egētissimæ vitæ laboriosum discrimen. Si ergo exosum Deo est maledicere diabolo, & eius ministro, frustra vtique ecclesia contra omnem diabolicū incursum utitur exorcismis. An quia domesticis fidei maledicere inhibitū est, nullumque oportet pusillanimum de membris ecclesiæ scandalizare: iccirco hospitem diaboli, & habitaculum Sathanæ non necesse est ma-

est maledicere? & vbi est quod scriptum est? Maledicti omnes qui Tobias. 13. spernunt te Hierusalē, & omnes qui blasphemāt te: maledicti omnes qui oderunt te, & omnes qui dixerunt in te verbum durum, &c. quod dictum esse pro ecclesia nullus ambigit. Et quis inter cūctos persecutores fidelium cruētius, quàm hic infandus, ecclesiam insequutus est? Quis tanta in euerfionem Catholicorū, quanta idem exaggerauit infastus? quia (vt ita dixerim) nemo nostrum inter eos securus ingreditur, nemo quietus permeat, nemo septum eorū nisi dehonestatus pertransit. Etenim cum nos cuiuslibet rei familiaris necessitas ire in publicum coegerit, & instante domestica necessitate, ex angulo tugurij nostri in in forum prosilire contigerit: mox vt stigmata in nobis ordinis sacri aduertunt, acclamatione derisionis vt amentes, & fatuos impetūt, præter illa puerorū quotidiana ludubria: quibus nō satis est inferre linguæ cōuitiū, turpia exaggerare scurrilitatū: verum etiā tergo nos lapidibus insectari non desinūt. Quid illud memorē, quod in cōtumeliam signi venerabilis proferunt, quod cum fortè competēs tēpus Temploꝝ sacroꝝ cymbala. psallendi signum fidelibus dare compulerit, & imminens hora obsecrationis indicium populis facere consuetū poposcerit: mox vt illectum superstitione mendaci vulgus clangorem tinnientis metalli aure captauerit, in omnem maledictionem & spurcitiam linguam admo- uere non differt. Ergo non incongruè maledicuntur, qui tanto odio aduersus Dei sortem se quipedas suos informāt. Sæpe ab eis, & incessanter calumniamur: causaque religionis eorum sæuitiam vbiq; perpetimur. Adeò vt multi ex eis tactu indumētorum suorum nos indignos dijudicent, propiusque sibimet accedere execrentur. Magnā scilicet cōinuationem ex istimātes, si in aliquo rerum suarum admisceamur. Cum vtique milites Dei veritatem coram eis magis confessi fuerint, quàm maledicta iniecerint, veri magistri præcepta seruantes, quibus olim discipulos informauerat, dicens: Qui enim me confessus Matth. 10. fuerit, & verba mea in generatione ista adultera, & peccatrice: hūc & filius hominis confitebitur, cum venerit in gloria patris sui, & sanctorum angelorum: Quis ille tam vecors est, qui laudibus deroget beatorum obuiantium pro defensione iustitiæ cultoribus impietatis? Dicitum sanè fuerat eis: Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporū: Matth. 10. estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Cuius præcepti sensum hunc esse arbitror, quod immixta gentibus caterua fideli, quasi innocentia prædita ouium, truculentiam ferre cogeretur luporum. Ac ne segnitiei dediti facilius versutijs succumberent inimici, congruè diuinitus admonentur. Vt essent cū aduersarijs fidei

Psalm. 128.

Arnobius.

Tertia aduersus martyres obiectio.

Christianorū sub Sarracenis miseria.

12

Sarraceni tañtū Moçarabum vitabant.



oportuna semper cautela subnixi, & contra astutias hostium erecti vique & prouidi. Ne prauæ doctrinæ verbis illecti protinus corrumperentur sensus eorum, & discederent ab æquitate. Porrò etiã Christiani admonentur. Confratribus vestris & domesticis fidei exhibete vosmetipsos, vt Dei ministros in multa patientia, in lōganimitate, in benignitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei: per arma iustitiæ à dextris & sinistris, per gloriam & ignobilitatem: per infamiam & bonam famam: vt seductores & veraces: sicut ignorati & cogniti: tanquam morientes, & ecce viuimus.

1. Corinth. 6.

Et iterum, Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit nobis: vt verè columbarū sectātes simplicitatē, eodem intuitu quo vestram, proximorum quoque affectetis salutem. De quorum cōstantia, simplicitate & fortitudine, discretionē, & prudentia Eusebius Cæsariensis episcopus rerum ecclesiasticarum historiam texēs, ait. Erant ergo martyres Christi inter

Eusebius.

Arnobius.

fratres humiles, inter persecutores elati, suis mites, aduersarijs terribiles, Christo subiecti, diabolo erecti. Sed & Arnobius (de quo supra memorauimus) aliquid huic simile in eodem psalmo differuit, dicens. Agè ergo, & cum pugnantibus pugna: & si auxilium poscis à rege, repugnantem te ostende. Linguae contra te pugnant, quas acuunt hæretici, sicut serpētes: his & tu esto sicut serpens astutus, & te simplicem vt columbam esse ciuibus tuis, id est, Catholicis solis ostende: cæteris hæreticis, & cunctis contra veritatem venientibus, ipsis serpentibus esto astutior: noli timere: iussū tibi est à domino tuo. Tam bona est astutia contra malitiam, quàm benigna simplicitas circa iustitiam. Occide hæreticos, & dñi tui spirituali gladio interfice inimicos.

14

Emeterius, &amp; Celedonius.

SI Cnimirum beati martyres Emeterius, & Celedonius, cum tradere pro domino animas anhelarent, tali sese inuicem ad passionem astantes hortatu impellunt: Feriat vbique hostem missilibus suis vibrata confessio, & latentem fidei inimicum, vbicunque fuerit, inquiramus. O incomparabilis magnanimitas, & fortitudo admiranda, laudanda, atque imitanda sanctorum. Qua etiam si torpeat inimicus, ac persequi ecclesiam Dei sinat, irrumpere tamen latebram eius, & incitare ipsum ad bellum iubemur. Vt hostem frigidum strenuus agnotheta accendat, proferat latentem, erigatque ad conferenda certamina desidem. Et quanquam effuso cruore conseruatis membris succubabat, feret tamen ad sedem patris captum ex hoste triumphum, spiritus belligeræ victoriae laurea potiturus. Quia in eo vires militis cōprobantur egregia, quo non requisitus vltro se obtulerit palestræ martyrijs sancta

sancta scriptura testante: Qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite dominum. Si ergo qui zelo charitatis nostræ aduersarijs nostris fidelis expugnator occurreret, arma sumeret, ensibus de sæuiret, animam ponere contenderet, nequaquam eum immunē condignis pateremur donarijs, eiusque liberalitatem largo munificandam beneficio censeremus: quanto potioris gloriæ honore ferendi sunt, qui obtentu capeffendi gratiam Regis æterni, vigore aucti iustitiæ, ad obitum quoque resistētes infensis, crudeli morte perempti sunt? Ille denique angelus veritatis, & præco iustitiæ, Redēptoris præcursor, & nuntius pacis Baptista Ioannes, cum regem iniquum de stupro Herodiadis commoneret, cumque adulterino incestu thorum violare fraternaliter inuideret, ergastulo propter veritatis professionem detruditur, ibique absque vlla fidei persecutione truncatur. Nec tali succumbere recusauit dispendio, qui sine dubio nouerat, diuino reuelante spiritu, tantumdem esse propter iustitiam mori, quàm pro fidei confessione prosterni. Vnde & dominus vitalia discipulis doctrine ministrans præcepta, sic eos de monte alloquitur: Beati qui persecutionē patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum. Et quid aliud ad omnia beatitudinis præmia, quàm cælorum affectandum est regnum?

Iudicium. 7.

Matth. 11.

Matth. 5.

CALVMNIANTVR etiam inimici vltro ad mortē eorum progressum, quos passim liberalitas regis suum incoli iusserat Christianismum. Sed præcessit hoc reor exemplum in illis septem fratribus, quos gesta beati Iuliani commemorat. Qui ideo quod Augustalibus præpollebant natalibus, ex decreto principum liberè exercebant religionis Catholicæ cultum. Sed tamen in agone sudantem beatum Iulianum cernentes, illico ad bellum prosiliunt, & amore martyrii voluntarium obitum expetunt. Legitur quoque de domino in euāgelij. Obfirmavit faciem suam, vt iret in Hierusalem. Quod ita sanctus exponit Hieronymus: Obfirmatione enim & fortitudine opus est ad passionem sponte properanti. Vnde & Ezechiel, cui dixerat Deus: Fili hominis in medio scorpionum tu habitas, ne timeas: obfirma (inquit) faciem tuam: & dedi faciem tuam æneam, & frontem tuam ferream. Vt si fortè surrexissent cōtra eum malleus vniuersæ terræ, quasi incude durissima resisteret, malleumque contereret. De quo scriptum est: Quomodo confractus est, & cōtritus est malleus vniuersæ terræ? Idem quoque doctor in supradicto opere quandam euangelij sententiam exponens ait: Non est delicata in Deum, & secunda confessio: qui in me credit, debet suum sanguinē fundere. Qui enim perdidit ani-

Quarta aduersus martyres obiectio.

15  
Septem fratres martyres, qui cū Iuliano, & Basilisā passi sunt.Lucæ. 9.  
D. Hieronymus.

Ezech. 2.

Hieremie. 50.  
Hieronymus.

Actuum. 23. mam suam in præfenti, lucrificet eam in futuro. Deniq; Agabus propheta cum venisset ad Apostolos, tollens zonam Pauli, alligauit sibi pedes & manus, & ait: Hæc dicit Spiritus sanctus: virum cuius est zona hæc, sic alligabunt in Hierusalem Iudæi, & tradent in manus gentilium. Quod cum audissent Apostoli, & qui loci illius erant, ne ascēderet Hierosolymam, cum lachrymis precabantur. Tunc respondens Paulus, dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cor meum? ego enim non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen domini Iesu Christi. Et cum ei suadere non possent, quieuerunt, dicentes: domini voluntas fuit, fiat.

16 **S**IC nãque & felicissimus Felix cum fidei relatu persecutionem Catholicorum, quæ apud Gerundam Hispaniæ urbem confinem Galliæ gerebatur, comperiret, crudeliterque ecclesiam Dei ibidem à paganis infestari cognosceret: extemplò literaturę liberalis studiũ dere linquens, quod in Cæsarea Mauritaniam posuit excolebat, præpetina uigilatione æquore transmissa, prædictum oppidum adiit: ibique martyrium, quod patrię suę deerat, deuotus miles Christi triũphabiliter consummauit. Sic sanctus Sebastianus, sic beatissimus Thyrsus, sic lectus Adrianus, sic Iustus & Pastor, sic Eulalia virgo Barchinonensis, sic Babilas pontifex, multiq; alij sponte se obtulerunt, & coronati sunt. Et iccirco, vt quidam sapientium meminit, inter primas dignitates regnorum cælestium sunt ponendi, qui ad passionem venerunt. nõ quæsiti: & excellentis voti est, inter tormenta proficere, vbi nõ est criminis latuisse.

17 **S**ED in veritate crimen esse fatendum est, latitare, si virtus excellentis meriti est, vltro procedere: quando fidei nostræ confessio prædicationem exigit, & testimonium postulat. Nam si audito verbo veritatis, fidem incredulus non accommodet, magisque exprobrat euāgelizati, quàm credat: cum sit ante cognitam veritatem inculpabilis, fit postmodum sanctę prædicationi obnoxius. Quia non poterit de ignorantia se excusare, vbi veritas elucubrata responderit, domino & magistro testante. Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis, non est seruus maior domino suo, si me persecuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum seruauerunt, & vestrum seruabunt. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum, qui misit me. Si non venissem, & loquutus eis non fuisset, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

18 **O**BIICIUNT etiam aduersarij corporum eorundem corruptione. Sed quæso respondeant, quid obest cælesti iam premio coronatis, quasi

quasi illi carnis affectarint honorem, qui verè nouerant perlatam olim mortalibus legem, qua dictum est Adæ: Pulvis es, & in puluerem redigèris, aut per supplicia tyrannorum, quibus datum est corpus occidere, quãdoque finem accipere: Quia omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri: & cum omnem dicit, nullius carnem ex humano femite orientem reliquit (& licet audenter, dicam tamen) non patriarcharum, non prophetarum, non apostolorum, non martyrum. Legant apostolorum actus, qui ista somniant, & inuenient testante Petro, Dauid illum à Deo electum, & secundum cor suum fidelissimum feruum, sepulturæ corruptionem esse perpessus, ijs verbis apostolo disserente, Viri fratres, licet audenter dicã de patriarcha Dauid, quia & defunctus est, & sepultus est: & sepulchrum eius est apud nos vsque in hodiernum diem: & caro eius vidit corruptionem. Considerent patriarcham Iob vermibus scatentem: & Lazarum Euāgelicum vlcerosum præ foribus purpurati diuitis mendicantem. Percurrant cæterorum sanctorum ad instar syderum cæli diuersarum victoriarum fulgētia gesta (& insultet si audet sacrilegus) eorum putrida membra doloribus tormentorum, pœnisque consumpta. Sed hæc temporalis corruptio corporum in nullo detrimentum infert animabus sanctorum, quæ tamen incolumis materies carnis prodesse non poterit in futuro iniquis. Nam cur vana sollicitudine de corporum integritate distenderentur, qui verè nouerant omnem temporalem salutem etiam cum ipso mundo perire: & illam protoplasto Adæ sententiam mortis collatã, generaliter cunctis mortalibus congruere: Pulvis es, & in puluerem reuertèris? Sancti etenim, qui expertes eius legis nõ sunt, quòd in terra sua, id est Hierusalẽ cælesti, duplicia nacturi sunt præmia, nõ magno opere corporale pèsant iacturã. Quã veraciter in illa generali hominũ resurrectione de quibuscũq; labefactionib; locis, antris, & spelũcis, seu ex aliorũ elementorũ abditissimo sinu, quo dilapsa cadauera perierint, in temporis puncto reddenda, & reintegranda ex legali auctoritate cognoscunt, & credunt: vt ipsi quidem sancti duplici præmio congaudentes, bina confusione cõterant impios, ac peccatores.

VND E obsecro vos, ò sancti fratres nostri, & sorores in Christo beatæ, ne stultorum assertionibus exturbemini, aut coniecturis credulinescientiũ aliquo saltim scrupulo (quod absit) cõtra Dei milites moueamini. Hi sunt enim qui piæ religionis ardore nõ cõpunguntur, & iccirco nõ solũ veritati fauere nõ possunt, verum etiã fidem sanctã, quam leuiter, & non alto credulitatis fundamento cordibus gerũt, defendere nequeunt, magis derogantes, si propter illam quis vltro neus

moriatur: quàm dolentes, si ab ea plures recedendo laqueum præuaricationis incurrant. Et hinc ad sacrilegium impietatis facilè prolabuntur, dum quod à Deo iustificatum est, isti condemnare nõ vereantur.

Dan. 12.

Plebs sine disciplina, de quibus scriptum est: Et impiè agent impij, ne que intelligent omnes impij, qui vt fal infatuatus à cœtu Catholicorũ foris projiciẽdi, & ab omnibus conculcandi, ac velut nemus infructuosum securi euangelica præscindendi, igni perpetuo deputandi sunt.

**PENSANDVM** est, fratres, cui dispendio subiacebit, qui tantæ victoriæ laudem infamare non metuit: qui tot virorum triumphis obuius venit. Illi quidem prædicationis apostolicæ non immemores, nõ erubuerũt testimonium domini nostri Iesu Christi, & veritatem sancti euangelij ad confusionem impij doctoris, & cultorum eius palàm proferre. Quem vnum, & magnum ex pseudoprophetis, ore Dominico olim per euangelium denotatis, esse cognouerant: dum cauta circumspeditione apostolos intentos fore iuberet, dicẽs: Videte, ne quis vos seducat, multi enim pseudoprophetæ venient in nomine meo, & seducent multos: & nos formidine amittendi temporalem honorem, quos martyres non colimus, hæreticos protestamur. Væ illis qui ista sectantur: væ eis qui bonum putantes malum, & lucem conuertentes in tenebras, quod patulis refutarunt blasphemijs, occultis etiam conuitijs insequuntur, ne inter martyres habeantur, ne debita eis reuerentia exhibeatur: qui contumaciori spiritu contra inimicum fidei ore blasphemæ venientes, digna ultione consumpti sunt. Ac ne cæteri ad huiusmodi palestram discurrant, scedula anathematum per loca varia damnari iubentur. Si ergo ab ijs dominus abstrahit præmium, eò quod apertum, & spontaneum aduersus hostem religionis gesserint bellum, quantò longiùs aberunt ab æterni Regis confortio, qui id occultis murmurationibus timore carnis deprepsi quotidie agunt? nunquid ori nostro hæc prædicatio deest? nunquid vacua est Catholicorum professio tali præconio.

Matth. 24. Mar.

13.

**RESISTENDVM** est igitur omnino iustitiæ aduersarijs, & nullatenus pro defensione veritatis corporalis interitus differendus. Meritò nanq; hoc ab illis exercitatur, qui aucta virtute magnanimitatis diuinitus illustrati sunt, vberioremq; pefant certaminis fructũ, quàm securæ confefsionis profectũ. Non interim penitus imbecillia contentes ecclesię membra. Quia scriptũ est, Spiritus quidem promptus, caro autẽ infirma. Nec violenter ad hoc stadiũ pertrahẽdi sunt, qui cęlitus non compũcti sunt: scriptum est enim: Qui potest capere, capiat. & iterum: Eligentur, & dealbabuntur, & quasi igne probabũtur multi, non

Matth. 19.

Dan. 11.

ei, non omnes. Quamobrem terminis donorum, quæ Deo dispensante vnusquisque sibi inesse cognoscit, contentus sit, nec supra mensuram collati muneris quisquam temerè conatum extendat. Hinc congruit, vt qui se destitutũ viribus ad præliandum non ignorat, & minùs posse proprio iudicio considerans, aciem hosti non paret: è regione sponte præparãtibus nõ resistat. Vt quem non habent certamina expeditum, pauorq; bellandi efficit timidum, hunc iusta non inueniat detractio nis vltio puniendum. Quoniam scriptum est, omne verbum occiosum quod loquuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij. Quod si omnis vaniloquus condemnãdus veniet in iudicium, qua sententia punietur infamator sanctorũ? Qui enim sui non imperitus grandia non exequitur, gradientibus ad celsiora non aduersetur: hæreatq; imis, & solo proclinibus, qui nequit meditari sublimia. Vt est illud apud Salomonem, Altiora te non inuestigaueris, & profundiora ne exquisieris. Et consequenter Cato infert Philosophus: Quod potes, id tenta operis, ne pondere pressus Succumbat labor, & frustra tentata relinquant.

Matth. 12.

Eccl. 3.

23

**CERTE** si quosdam palàm quæ sancta sunt profitentes, infernus tener, multò magis qui in abscondito veritatem prædicant, claustra possident inferorum. Quia si oberit palestricum luctamen iustitiæ affertoribus, profectò nihil proderit clam veritatem fatentibus. Et quæ mens religiosa hanc insaniam credat, vt ex eo in opprobrium veniat veritas, reprobans malum, ex quo non violenter trahimur ad gentilitium malum? & inde ipsa iustitia martyriale non habeat præmium, quæ in auctorem sceleris parulam infert conuitium? Vnde libenter à cultoribus eiusdem vatis inter regnorum præuilegia fidei Christianæ sinimur gestare vexillum. Quasi eorum parentiæ sit deputandum, quod inter ipsos sine molestia fidei degimus, & non potius diuinę dispensationi sit referendum: quæ patriarchas, prophetas, & apostolos suos inter feritates gentium conseruauit, honoribus extulit, dignitatibus sublimauit. Qui etiã pia promissionum spe discipulos cõsolans ait: Ecce ego vobiscum sum, omnibus diebus vsq; ad consummationẽ sæculi. Quapropter non huius impiæ gẽtis beneficio, in cuius ditione nostro cõpellente facinore sceptrũ Hispaniæ post excidiũ, & euulsionem regni Gothorũ translatum est, (quod felicissimo fidei Christianæ pridem cultu pollebat, venerabiliũ sacerdotum dignitate florebat, & admirabili basilicarũ cõstructione fulgebat) sed grã redẽptoris sui, & eius assiduo comitatu ecclesiã custodiri meretur, qui dixit: Sicut lilia inter spinas, sic amica mea inter filias. Et iterũ: In medio natio

Matth. 28.

Ad Phil. 2. nis prauæ, & peruersæ inter quos lucetis, sicut luminaria in mundo.

Martyres sui e-  
runt vltiores.

SED nouerint ipsi, qui hæc obstinata mente de martyribus Dei sentiunt, impuris que linguis gloriam sanctorum mutilare non verentur, quod cum eisdem sanctis causas in futuro examine sunt acturi, & nisi fructuosa præcesserit satisfactio, rationem ante tribunal domini reddituri. Nam qua fronte clarificatum gloria passionis tunc vultum eorum aspiciet, in contubernio Regis æterni ob meritum constantiæ glomeratorum, quos hic tantis impetijt blasphemijs, tantis lacerauit opprobrijs, tantis que affecit iniurijs? Tunc vtique cum iusti in magna constantia aduersum eos adstiterint, qui se angustiauerunt, & gloriam martyrij eorum non coluerunt, & qui abstulerunt labores eorum: reor, videntes turbabuntur terrore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, dicent que inter se, pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gemetes: Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperij. Nos in sensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Ecce quo modo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum inuenta est.

24

Martyrium votu,  
& finis.

VELLEM responderent mihi Christi militum derisores, vtrum amor mortis eos ad mortem perduxerit, an non magis oblectatio paradisi, vt æternæ mortis euaderent incendia, ad supplicium ire coegerit? Quantum reor, nullus responderet, quod intuitu moriendi obitum expetierint sancti: sed vt per temporalem interitum ignes euitarēt perpetui lethi. Quapropter eos incunctatè eadem remuneratio nihilominus consequetur, quæ fuit causa moriendi, non quæ extitit voluntas moriendi. Vnusquisque ergo eorum quod vult credat, dicat, vel sentiat: me tamen ea pars firmum obtinet defenforem, quæ cum summa reuerentia eorum cultum veneratur, & extollit honorem. Ibi que fidelem sub testimonio domini nostri Iesu Christi dono assensum, vbi eorum præcipuis titulis sublimatur trophæum. Quapropter in posterorum notitiam hunc decreui manere tractatum, vt qualem de dominorum meorum tulerim agone iudicium, & ætatis nostræ vulgus nouerit, & futurum.

VOS autem viri fratres credite mecum, immò cum omnibus piè, religiose que beatorum certamina venerantibus, credite beatos esse martyres talia exequetes, & feliciores animas sub eorum testimonio morietes. Armate credulitate fidei pectora vestra, soluite diuinis laudibus ora, summi que redemptoris beneficia extollètes, præconate & dicite: Moriatur animæ nræ morte istorum, & fiat nouissima nostra horum

horum similia. Qui dat laesis virtutem, & ijs quibus nullæ suppetunt vires potentiam potenti dextera roborat in certamine: det mihi, vt vsque ad mortem pro eo fortiori animo cum his militem, qui perfecto desiderio in eius amorem exæstuant. Quia non erit immunis coram domino intentio, quæ pro veritate exeritur: neque vllatenus repudianda mors, quæ pro iustitia irrogatur. In tali igitur conflictu laudatur Christus, detestatus remanet hostis iniquus: atque sub eadem professione necem excipit furibundam miles strenuus.

IDEO QVE non solum ij, qui talia confitendo sub ictu gladij ceciderunt, digno præconio celebrandi sunt, verum etiam illi digna laude efferendi, qui talium laudibus oblectantur. Quia cum martyrum gloriæ passionibus acquisitæ recoluntur, & beatorum certamina ædita referantur, debitus honor martyribus redditur: accipiant mentes exemplorum incentiuus armantur. Et si martyriū nequeant adipisci, ad participium tamen merebuntur honorandorum præmiorum promoueri. Vt quorum ascribi triumphis cupiunt conscientiæ voluntate, non imparem sumant ex deuotione mercedem. Nam si pessimis factis animi accommodare peruersitatis est, quomodo optimis communicare, non est virtutis? Et cum Deus omnipotens iudicem se non solum factorum, sed etiam votorum insinuet, cur pijsimum in martyribus semper votum intentum non conciliet gaudia beatorum? sancto Dauid approbante: Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus. Et iterum, Qui vos diligit, me diligit: & qui vos recipit, me recipit.

Sanctos veneran-  
tium præmium.

Psal. 138.  
Matth. 20.

IPSI denique sancti corpora sua gladijs offerentes perennem animarum incolumitatem capeffunt: & acquirentes sibi in regno Christi electorum consortium: relinquunt, nihilominus persequutoribus æternæ pœnalitatis incendium. Quia licet scriptum sit, posuerunt mortalia seruorum tuorum escam volatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ: effuderunt sanguinem eorum velut aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret: tamen ad puniendum scelerum vitium eorum occurrent, qui ista fecerunt, non ad derogationem virtutum proueniet eorum qui talia sustinuerunt, vt ea ipsa crudelitas cumulum perditionis licitoribus augeat: martyribus verò sanctis præmium sempiternæ felicitatis acquirat. Nam quamuis hæc obtutibus hominum dira & aspera videantur, tamè pretiosa est in conspectu domini mors sanctorum eius.

Locus corruptis-  
simus.

Psal. 115.

VOS autem fratres, & sancte in domino Iesu Christo sorores, gaudete, & exultate, quod manipulos melsis vestræ in horreum domini

recondendos iam præmisistis. Iam fructus feminis vestri Syon illa beata ciuitas habet, illa pacis visio Hierusalem cælestis domesticos cognitionis vestræ in pace suscepit. Pergite securi: properate exultâtes. Itui vestro nullus aduersari quibit, nullus contradictor asistet, peruenientesque ad patriam procedet in occursum vestrum, non solum illa cohors sanctorum, qui nuper coronati sunt, verum etiam cætera turba electorum, quorum consortio isti nouitij martyres adnumerati sunt.

**ERGO** libet mihi, fratres, paululum iucundantis more loqui vobiscum: & pro charitate sufferte verbosum, quæ ex dilectione Christi cernitis in laudibus versari sanctorum. Quoniam ut meritorum meorum euaderem debitum, & beatorum adipiscerer intercessionis suffragium, hoc opus victorijs dedicans martyrum, decreui appellare Memoriale Sanctorum, ut ex quo vincis compatimur, & Dei amicos veneramur, saltem eorum patrocinij adiuuemur. Dicitur enim in psalmo, Mihi autem honorificati sunt amici tui Deus, quia valde confortatus est principatus eorum. Quamobrem, fratres charissimi, & sorores beatæ, iubete me vestris admitti tripudijs, quem non sinit abesse talibus gaudijs huius cõfessio operis. Nec inuidia affectatione vobismet solummodò vindicetis sanctorum patrocinia martyrû: quos notis pro totius ecclesiæ membris subiisse discrimina passionû. Sed quare ego diutius his gaudijs immorari delector? quasi vestrum sit nostro satisfacere optatui. Certè ut saltem non sine consultu vestro ad sint nobis Dei testes in tribulatione quæ sit, qui generaliter pro grege Catholico coram patre, & angelis eius manet solliciti. Itaque & vestri & nostri sunt. Ex vobis carne prodierunt, sed nobiscum vno baptismatis fonte renati sunt. Nihil est quod de eorum gloria vobis priuatim vindicetis, quia omnes in Christo vnùm sumus. Nam & nos quosdam ex illis ad prælium incitauimus: & si ipsi pugnare desuimus, arma tamen quibus militarent, suggessimus. Quosdam verò ex cõsanguineis inter ipsos martyres in cælum præmisimus. Paulum loquor leuitam egregium carne nobis connexum, & Sanctium auditorem nostrum, qui secundo conflictu post beatum Isaac perrexit ad Christum. Sed nûquid soli de perfectione eorum gloriabimur? quia quos informauimus, quos fratres habuimus, vicisse videmus. Sit commune omnibus gaudium: sint cunctis indiscretè fruenda felicium monumenta virorum. Misceamus vtrique vota, & paribus studijs laudum Deo persoluamus libamina, cuius dono reddita sunt nobis inoliti temporis felicia sæcula. Quibus olim tēpestatibus persequutionû creberrimis Christiana ecclesia

ecclesia lapides in illius cælestis Hierusalē coaptabat digniter structuram ad Dei gloriam, cuius munere pugnant sancti, & vincunt: optent mortem, & viuunt. Cuius gratia roboratur constantia martyrum: cuius virtute quicquid sæuitia protulit impiorum, virili animo prægrediuntur. Quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad superuenturam gloriã, quæ reuelabitur in eis. Nec pendunt, quo mortis genere hanc vitam amittant, quandoquidem per huius defectum perennis regni felicitatem expectant.

**VERVM** quia semper laudabilis est mediocritas, faciliusque lectorem oblectat succincta breuitas, quàm fastidiosa prolixitas: idè finali claudendus est limite liber. Ne præter vnã, & summam incultionis suæ absurditatem, alium parturiat meditantibus ex longa verbositate laborè. Hinc vos instanti iam voluminis termino, ô corona sanctorum, ego ipse licet indignus vestri laudator Eulogius postulo, ut hoc opus vobis metipsis probatum efficiatis, ac ereptum sanctificetis: sanctificatum, Deo libetis, neque inordinatam narrationis eius seriem pensetis. Sed velle meum potius, quàm posse considerâtes, voluntatis votum, non impossibilitatis remuneremini defectum. Quia idè primitias huius commentarij præ omnibus philosophis patriæ nostræ vobis offerre curauim, ut eius obtentu vestrum habeam patrocinium: vestroque interuentu omni caream vitio. Quò dominum contra me pro peccatis offensum merear, & nunc & in æternum inuenire propitium. Et licet inde grauioris culpæ me obnoxium consciëntia mea remordeat, quia res præconabili stylo ad posterorum notitiam ordinandas temerè infecerit eloquij mei inculta barbaries: tamen ex eo tanti deliquij remediû adipisci spero, ex quo omnem vim suã breuitas ingenij nostri in laudem vestram expēderit. Sed & suffrationibus maledicorum obuius veniens, acies perfidorum prostrauit: fundamēta subuertit, vires confregit. Ac veluti canes, qui ardentissimo zelo pro dominis suis sæpe rixare non desinunt, eò amplius in importunis latratibus exacerbantur, quò fortè impugnantis fuerint verberè lacerati: ita nos licet asperrimi tēporis angustia coarctemur, & imminētibus periculis obruamur: nullatenus tamen linguã de vestris laudibus abstraximus, aut de perfidorum insectatione cessauimus. Hæc nos quadam spe cogunt letos existere, & de clemētia boni parētis confisos manere. Et iccirco nō me desperare faciet oīo inculta, & vilis oblatio muneris huius de obtētū græ redēptoris. Quia plus coram ipso votium noui valere affectum, quàm segnè affluentiam munerum. Quapropter iterata supplicatione vos quæso, milites Dei, bellatores egregij, testes idonei, marty-

res Christi: confortes regni perpetui: vt me hinc fideli seruitute Deo iungatis, & post debitam pro sceleribus in futuro examine ultionis sententiam à me auferatis. Vt qui liber Memoriale Sanctorum à nobis appellatus, vestrorum actuum gloriosam memoriã præconatur: memoriã meam coram tribunali futuri iudicis fauore suæ acceptionis in sortem ouium præscribat. Quò à læua in partem dexteram demutatus, pij redemptoris aspectibus sine confusione merear perfrui: nulloque præpediente reatu, illi cœtui connumerari promerear, cui idem redemptor pia voce dicturus est. Venite benedicti patris mei, percipite patrum vobis regnum à constitutione mundi.

Matth. 25

## Scholia in operis præfationem.

- 1 **E**GO quidem) *Instituti sui reddit rationem: & gustum, quantum credi potest, futuri operis in ipso vestibulo præbiturus, Isaac martyris vitam & interitum memorat.*
  - 2 **A**scysterijs). *Græcum verbum, vnde hoc nomen deriuatur, mentem in rerum diuinarum contemplatione exercere significat. Inde ascysteria monasteria dicuntur. Vt usus est eo vocabulo imperator Justinianus in l. omnia. 33. C. de episc. & cler. Iterum etiam id ipsum D. Eulogius usurpat, & D. Basilius, D. Gregorius Nazianzenus eo frequenter vtuntur.*
  - 3 **Q**ui prior). *Præcesserunt haud dubie multis annis Adolphus & Ioannes, vt lib. 2. cap. 8. apparebit. Sedenim de his tantum nunc loquitur, qui per tres hos aut quatuor annos martyrio coronati sunt. Et quamuis nunc etiam Perseus presbyter præcessisset, ipse tamē Eulogius paulo post rationem est redditurus, cur ipso priorem Isaac referat.*
  - 4 **E**Tabanenfi cœnobio). *Monasterij huius crebra mentio deinceps occurret. Eo autem potissimum sese receperat sanctus Isaac, quia patruelem Hieremiam, mox martyrem, inibi habebat, qui cum vxore Elisabeth monasterium ipsum construxerat: in quo ipse etiam monachus factus, vt suo loco apparebit, degebat.*
  - 5 **E**phebus ille). *Viginti septem annorum fuisse in Usuardi martyrologio memoratur. Eulogius in secundo libro hoc ipsum eius martyrium repetens, cum primæuos adolescentiæ annos ingrederetur, monachum factum, & post triennium martyrium subijisse scribit.*
  - 6 **I**ta maledictionibus tabescat). *Imprecatio est, Hispanis nostris quam Latinis inter loquendum hac forma vsitator. Diuersa enim sunt illa.*
- Virgilius. *Dij talem terris auertite pestem.*  
Item illud eiusdem.  
Quod Dij prius omen in ipsum Conuertant.

Feria

Feria quarta). *Annus domini octingentesimus quinquagesimus primus, dies Julij tertius notatur. Et rectè prorsus: incidit enim is eius mensis dies illo anno in feriam quartam. Habuit enim literam, vt vocant, dominicalem D.*

*Eo porro ipso die in Usuardi martyrologio festum eius apponitur: quod etiam Romanum nuper locupletatum, & Venetijs apud Iuntas excussum, inde transtulisse videtur. Cordubensis ecclesia eundem diem eidem sancto martyri dicatum celebrat.*

*Qui post quintum.) Inclusiue, vt aiunt, computat.*

*Hieremiam martyrio.) De his libri secundi capite quarto. Item de Perseo presbytero cap. 1. Cuius ideò hic mentionem inseruit, vt qua ratione eidem tempore Isaac anteferreret, demonstraret.*

## Scholia in librum primum.

**P**eritissimorum virorum). *Sancta ecclesia vt fuit, eritque semper (quem admodum ab eius auctore Iesu Christo domino nostro prædictum est) sagena bonis & malis promiscuè piscibus oppleta: ita in ipsis etiam Christianis prauos quosdam habere nunquam destitit, qui ipsam importunè conturbarent: & zelo quoddam improvido instigati affligerent. Quod etiam diui Eulogij tempore contigit. Non satis erat Hispanam ecclesiam captiuam in misera & truculenta seruitute versari, & ab immanissimis tyrannis infanda mala assidue perpeti: quod vnum Christianis in tot calamitatibus insignis solatium esse poterat: nimirum non deesse, qui fortiter mortem pro Christo oppeterent: & constantia sua alios instimulantes, Dei ecclesiam exhilararent: hoc ipsum tot malorum leuamen impij quidam, & insipienter prouidi eripere illi nitentur. Martyres criminabantur, eo nomine indignos iudicabant, & obesse potius in commune ecclesie Hispanæ, quam prodesse affirmabant. Eis respondere hoc i. lib. D. Eulogius voluit, vt martyrum, de quibus deinceps esset acturus, famam consuleret, contra calumniantes defenderet, veramque & solidam illorum gloriã initio astrueret. Nihil secius tamen destinato in hoc ipsum opere Apologetico, idem postea argumentum plenius tractauit. Nec solus tamen martyres ita defendit. Quisquis enim fuit auctor Indiculi Luminosi (de quo in D. Eulogij vita, de Aluaro loquentes diximus) totum illud opus ad eorundem martyrum defensionem conscripsit: vt Apologeticum prorsus posset iure optimo appellare. Et neque hoc diui Eulogij seculo solum martyrum fuere detractores, sed prius etiam ecclesie temporibus. Concilium enim Carthaginense primū sub Syluestro primo, huiusmodi martyrum obtrectatores canone secundo grauitè compefcuit.*

*Sed nescio quò tendere.) Insignis vbique apparet in D. Eulogio modestia, atque eo profecto magis conspicua, quo homo, vt illa tempora ferebāt, doctissimus, nullam habet de ingenio & literis nullam probatissimam de virtute fiduciam.*

*Ecclesia Hispaniæ.) Corruerant iam hæc secula multa in proprijs præsertim nominibus vocabula: vt in hunc, quem nunc habemus, Hispanum sermonem paulatim transformarent. Inde Spaniam, non Hispaniam: Cordobam, non Cordubã: eglefiam,*

D 5

non ecclesiam, proferebant. Neque recens post Arabum in Hispaniam ingressum ea fuit corruptela: sed retro ab Gothorum temporibus deriuata, quod ex nummis iam in D. Eulogij vita ostendimus. Scribebant autem, quemadmodum & pronuntiabant. Ita- que egleſiæ, non ecclesiæ, fuit semper in veteri scriptum. Nos tamen in excudendo latini sermonis proprietatem in Hispaniæ, & ecclesiæ, quemadmodum in Cordubæ nomine retinuimus.

4 **Comestiones quoque.**) Latè in hoc loco D. Eulogius quæ pessimè de Christo saluatore, & sacratissima eius matre Mahometus tradidit, ex nefando Alcorano proſſequebatur. Verùm nos lineas aliquot iustis de causis dempsimus. Nam quæ illo tempore ad detegendam seetæ abominandæ turpitudinem erant necessaria, nunc priorum aures poterant offendere. Et prouidentissimis sanctæ Inquisitionis decretis cautum est, ne Alcorani nefaria dogmata passim legantur. Neque nos tamè pro libito quippiam de sancti martyris opere, quod dignè suspicimus, & reuerenter attingimus, adimere uoluimus: quin potius id ipsum de sapientissimorum virorum consilio fecimus. Hæc ideo hic annotare uoluimus, ut si quis in D. Eulogij exemplar inciderit, cur hic pauca quædam desint, intelligat. Et quantum ego existimo, spera indeo abbatibus uerba sunt, usque ad illa, & erit clausa. Hic enim uehementioris orationis impetus, nescio quid commotius, & ab cæteris in hoc opere diuersum, dignum quæ facundiori artifice molitur.

5 **Nonnulli nostrorum philosophorum.**) Christianos, qui doctrina præstarent, quæ uel doctores in ecclesia essent, philosophos uocat. Habetque catacrisis nonnullam ex similitudine rationem.

6 **Inuictissimi illius Ioannis.**) Auctor Indiculi Luminosi Ioannis huius supplicium latè descripsit. Et quoniam liber nondum est typis excussus, operepretium fuerit, ipsa eius uerba hic apponere. Post martyrium igitur Perfecti presbyteri ita inquit: Pergamus secundi iterum exponere casum. Post anni reuolutionem, aut aliquid amplius, ille liuoris gentiliū oculus non quieuit: sed ut solitum est illis Christianismum irridere, & nobis omnibus Christicolis insultare: hunc Joannem, quem multo tempore carceris retinere claustra, negotiationem & mercimonia nundinandi in eo exaggerare conati sunt, & ipsum vexare: & ob gratiam mercimonij liuore usti, multa exprobrando ingerere, decentes. Paruipendens nostrum prophetam, semper eius nomen in derisione frequentas, & mendacium tuum per iuramenta, ut tibi uidetur, nostræ religionis falsa auribus te ignorantium Christianum esse, sæpe confirmas. Ad quos ille confidenter, & nihil erga se doli suspicans, cum se immunem ab ipsis, quæ contra eum opponebantur, uellet ostendere: furor crepitans, & præceps ira, eadem repetens, inculcans, & replicans crebrius, quæ sæpe dixerat, intentauit. Tunc ille non ferens, ex hac generationis talium nube stomachabundus, & faceta satis urbanitate accinctus, eleganti mente respondit elatus: Maledictus sit à Deo, qui prophetam uestrum nominare desiderat. Illico clamor ingens factus, & perditorum cuneus constipatus, iniquitatis ex ore conuentus, uelut apes in unum perfidiæ aggerem congregati, uniuersa massa cumulo, malitiæ conspiratione respersi, seminuuum ad iudicem perduxerunt. Et testibus minus idoneis,

neis: ab ipsa perfidorum massa surgentibus, presentatis, potiora & maiora contra ipsum testatione propria intentarunt. Quæ ille tota negauit, & emulationem inuidiæ ipsorum aperto in se sermone retexit. Sed iudex iniquitatis quadringentis cum ictibus uerberat flagellorum, & per omnium ædes sanctorum sub uoce præconia fecit discurrere: Talia pati debere, qui propheta derogant Dei. Ac deinde carcerali mæcipat arctæ custodia, mimitando illi inferre maiora. De hoc Joanne iterum etiã D. Eulogius lib. 2. cap. 10. In uetusto uerò Michaelis Ruizij Açagræ codice epigrammata etiã Cypriani Cordubensis ecclesiæ Archipresbyteri fuerunt: & inter cætera hoc quoque distichon cum hoc titulo.

Cyprianus archipresbyter Cordubensis.

Item super tumulum sancti Ioannis confessoris.

Carceres, & dira Ioannes ferrea uincla

Christi amore tulit. Hac functus in aula quiescit.

Hunc eundem Joannem esse credo, quem D. Eulogius commemorat. Quæquam pauciora epitaphium, quam potuit, ac debuit, retulit. Sed eiusmodi erant tempora, ut uersum quoquomodo clausisse, magnum etiam haberetur. Uixit autem & scripsit Cyprianus hic, quod ex alijs eius epigrammatis apparet, quadraginta aut paulo amplius post D. Eulogij mortem annis.

Qui ut idem docuit.) Longa admodum est parentheſis, & traiectione etiam 7 (quod Fabius damnat) plusquam tarda. Sed nos nihil immutare hic ausi sumus.

Et quoscunque confesſio.) Jam hinc est animaduertendum Christianos per 8 totam Hispaniam, & Cordubæ præsertim, ea lege, quemadmodum initio scripsimus, fuisse relictos & toleratos, ut Mahometi seetæ non detraberent. De hoc ipso in Indiculo Luminoso legimus ad hunc modum. Ecce lex publica pendet, & legalia iussa per omne regnum eorum discurrunt, ut qui blasphemauerit, flagelletur, & qui percusserit, occidatur. Et ecce quotidie horis diurnis & nocturnis in turribus suis & montibus caligosis dominum maledicunt, dum uatem impudicum, periurum, & abidum & iniquum, unã cum domino testimonij uoce extollunt. De cæteris uerò quæ ab Sarracenis paterentur Christiani, hic ab Eulogio commemoratis: auctor ille in hunc modum. Quotidie opprobrijs, & mille contumeliarum fascibus obruti, persequutionem nos dicimus non habere? Nam ut alia taceam, certè dum defunctorum corpora à sacerdotibus uident, ut mos est ecclesiasticus, humanda portare, nonne apertis uocibus, & impurissimis gemitibus dicunt, Deus non miserearis illis? & lapidibus sacerdotes domini impetetes, ignominiosis uerbis populum domini denotates, spurcitiarum fimo Christicolæ transeuntes pedore infando aspergunt, maiora mimitando ringentes. Et paulo post. Sic itidem, & cum sacerdotes Dei casu quopiam cuiquam obuiauerint per uiam, lapides coram ipsis cumulant, testasque aridissimas ante uestigia eorum reuoluentes, ac improperioso & infami nomine derogantes, uulgari pro uerbio & cantico inhonesto sugillant, & fidei signum opprobrioso elogio detruncant. Sed cum basilicæ signum, hoc est timmētis æris sonitum, qui pro conuentu ecclesiæ adunando horis omnibus canonicis percussitur, audiunt: derisione & contemptu inhiantes, mouentes capita, infanda iterando

Opprobria Sarracenorum in Christianos.

congeminant, & omnem sexum, omnemque aetatem, totiusque Christi domini gregem non uniformi subsannio, sed milleno contumeliarum infamio impetunt, & derident. Nunquid non isti sunt, qui Hierusalem maledicunt, & muros sanctae Syon destruunt, & succendunt? De quibus dicitur: *Maledicti omnes, qui spernunt te, & omnes, qui blasphemant te. Maledicti omnes qui destruunt muros tuos, & omnes qui subuertunt turre tuas, & omnes qui succendunt habitationes tuas. Et licet haec omnia ab illis per contemptum vel derisionem, vel odium, ut diximus, impleantur: tamen etiam carnaliter in habitationes domini, & in sanctuarij edes quotidie perpetrantur: 9* dñ ecclesie Dei destruuntur, & antiqua soliditate tēpla firmata, terra tenuis coequantur.

Samson Abbas.

Hostigefius Malacitanus episcopus. Concilium Cordubense.

Trafsierra oppidum. Espiel. Cimbali vetustissimum.

Carnibus etiam spoliata.) Hic paulisper oportet immorari, ut melius quid hic lege cautum dicat sanctus martyr intelligamus. Vixit Cordubae, hocque ipso tempore presbyter, Abbas postea sancti Zoily fuit, Samson nomine, vir doctus & subtili ingenio, in Philosophiae & sacrarum literarum studijs versatus. Ad abunde declarat eius Apologeticum opus, quod tribus libris distinctum scripsit contra Hostigefium Malacitanum episcopum, qui ipsum in concilio Cordubensi haereticum cum conuicio dixerat: quemadmodum ipse in praefatione libri secundi late commemorat. Ibi se abbatem ecclesiae sancti Zoily martyris Era nongentesima prima, hoc est anno domini octingentesimo sexagesimo tertio factum ostendit. Is autem annus est post Eulogij martyrium tertius aut quartus. Me etiam iuvene in motibus Cordubensibus, decimo ab vrbe miliario, non admodum longe ab oppido, quod Trafsierra vocant, in eo agro, qui Comitatus de Espiel dicitur, dum vetustum puteum rustici repurgant: cimbali aereum paruum, pedis ferme altitudine, extra xerunt. Id nunc etiam in D. Hieronymi caenobio adseruatur. Forma est ab caeteris, quibus nunc utimur, longe diuersa. Literas sequentes non fusiles, sed celtè excavatas in orbem habet: sed tot nexibus inter se colligatas, & alijs alias inclusas, ut typis eorum species exprimi nequeat.

Fidelissimè transcriptissimus.

OFFERT HOC MVNVS SAMSON ABBATIS IN DOMVM SANCTI SABASTIANI MARTYRIS CHRISTI. ERA DCCC ET XIII.

Cyprianus archiepiscopus Cordubensis.

Est autem hic annus domini octingentesimus septuagesimus quintus. Obijt autē idem Samson anno postea octingentesimo nonagesimo. Quod ex eius epitaphio constat, ab Cypriano archiepiscopo composito, & inter reliqua eiusdem epigrammata in eodem illo Agra codice reperto, cum hoc titulo.

Epitaphium, quod idem in sepulchro domini Samsonis edidit, metro heroico.

Quis, quantū sive fuit Samson clarissimus Abba, Cuius in vrna manent hac sacra membra sub aula: Personat Hesperia, illius fame fota.

Flecte

Flecte Deum precibus, lector, nunc flecte peroro, Athera uti culpis valeat conscendere terfis. Discessit longè notus, plenusque dierum, Sextilis nanque mensis die vicesima prima. Sextilis nanque mensis primo & vicesimo sole.

Era Dcccxxvij.

Era ad hunc modum fuit infrascripta. Illud autem eius opus Apologeticum Toleti in sanctae ecclesiae bibliotheca, Gothicis literis descriptum, in peruetusto codice habetur. Haec omnia satis indicat Samsonem hunc diui Eulogij temporibus floruisse. Quod nos exquisitiū astruere volumus, quia de hoc ipso periculo, quod martyres sanctos sepe liendo imminchat, in praefatione libri secundi de Seruando Comite Christiano, sed nefario homine, ita inquit, postquam multa mala, quae Christianis viuentibus intulerat recensuit. Deinde viuorum mortibus non contentus, quiescentium, quorum animabus impedire requiem non potuit, ne vel ipsis parcere videretur: corpora, ut fuerant sub arcibus Dei posita, è suis oculis insignis vespilo traxit, & fidelibus regis, ut fuerant anticipi ense truncata, monstrauit: ut hoc facto animos regios in nostrorum perniciem excitaret. Quatenus probarentur apud eum, debito mortis obnoxij, qui ausi essent humare illius prostratos pugione. Hucusque Samson. Nec dubium credo alicui esse possit, quin de sanctis martyribus, superioribus annis interemptis, loquatur.

Sanctae ecclesiae Toletanae bibliotheca.

Seruandus Comes.

Quippe iam nos.) De se ipso loquitur Eulogius, qui ut Aluarus scripsit, ipse sequemur postea non semel narrabit, in carcerem missus fuerat. Inde autem sanctarum virginum & martyrum Florae & Mariae precibus, ut ipsa cōtestata ante martyrium fuerant, cum caeteris Christianis est eductus. Hoc innuit. Attende autem scripsisse diuini Eulogium hunc librum, post suam illam liberationem.

10

Vbi quoque & hic.) Nemo nescit Mahometum in felici Arabia genitum.

11

Lunariter soluimus.) Lunariter, quemadmodum & lunatum, aduerbia sunt illis temporibus nouata. Significant autem per singulos menses. Huius mensuram tributi meminit etiam Leouigildus presbyter Cordubensis, qui hoc ipso, etiam saeculo vixit, & de habitu clericorum opusculum scripsit. Causas autem cur scriberet reddens, ita inquit: Ut qui ex nobis ad remanentes doctores imbecillitate corporis praepediente dirigere gressus nequiverit, aut quem inquisitio vel census, vel vectigalis, quod omni lunari mense pro Christi nomine soluere cogimur, retinuerit: saltem nocturno tempore inter ecclesiastica munia, qui necessariū duxerit, legat. Meminit huius Leouigildi Samson Abbas. Est autem per acerbum & lachrymis dignum, miseriam Christianorum, qui tot, tantaque ludibria & detrimenta paterentur, remisisti.

12

Leouigildus presbyter Cordubensis.

Stigmata in nobis.) Sacram tonsuram intelligit. Stigmatum autem vocabulum, quod alioqui in seruis solummodo erat propriū, diuus Paulus eo usus, fecit Christianis etiam venerabile.

13

Ad Gal. 6.

Emeterius & Celedonius.) Prudentius poeta in horū sanctoꝝ hymno, spondaea eorū ad oppetendam mortem satis indicat voluntatē, cum ita loquētes inducit.

14



SCHOLIA IN

Sit satis, quod capta primo  
 Vita sub chyrographo  
 Debitum perfoluit omne,  
 Functa rebus Cæsaris.  
 Tempus est Deo rependi  
 Quicquid est proprium Dei.  
 Ite signorum magistri,  
 Et vos Tribuni absistite:  
 Aureos auferte torques,  
 Sauciorum præmia,  
 Clara nos hinc angelorum  
 Iam vocant stipendia.  
 Christus illic candidatis  
 Præfidet cohortibus:  
 Et throno regnans ab alto,  
 Damnat infames deos,  
 Vosque, qui ridenda nobis  
 Monstra diuos fingitis.

Codex sancto-  
 lis Tolctanus.

*Codex in iurata Toletana ecclesia peruetustum codicem habet, quo vitæ nostratiū mar-  
 tyrum cōtinentur. Ibi in Emeterij & Celedonij historia, hæc ipsa verba, quæ paulo post  
 adducit Eulogius, habentur. Sunt autem Celedonij Emeterio adhortanti, ut ad iudi-  
 cem procederent, respondentis. Et olim profecto sancta Toletana ecclesia hæc ipsam his-  
 toriam in matutinis legere consueverat, & nonnullæ hodie per Hispaniam legunt. Et  
 magnopere est animaduertendum, quàm sit antiqua illa historia, quæ tempore etiam  
 Eulogij iam fuerat conscripta.*

15 In illis septem fratribus.) Hoc ipsum iisdem verbis in vulgata sanctorum Iu-  
 liani & Basilissæ historia legimus in episcopo Equilino, in sanctoralibus vetustissimis,  
 & ubicunque est plenè descripta. Ecclesie enim ferè omnes in matutinis breuitatis  
 avidæ indidem multa præcidere. Quod in omnibus etiam ferè sanctorum historijs ac-  
 cidisse dolemus. Hinc autem præstiterit intelligere, quanta sit in multis sanctorum his-  
 torijs auctoritas, quanta esse debeat ex antiquitate veneratio. Quis crederet has sanc-  
 torum Iuliani & Basilissæ, Emeterij & Celedonij historias, ante octingentos annos  
 fuisse scriptas: nisi hic cerneret ab diuo Eulogio citari? Nos verò passim multa eiuscemo-  
 di contemnimus, & tanquam noua inuenta superbe fastidimus.

16 Felicissimus Felix.) Hæc omnia in huius martyris, qui sancti Cucufatis fuit  
 frater, in matutinis per omnes ferè Hispaniæ ecclesias leguntur. Est autem Gerunda in  
 extremis Hispaniæ finibus, qua per Pyrenæos cum Narbonensi Gallia cōiungitur,  
 in Ausetanis sita. Non omnino deleta nomine Gironam nunc vulgò nūcupamus. Par-  
 uam eam urbem Prudentius appellauit, cum in hymno Cæsar augustanorum martyriū  
 Felicis

LIBRVM PRIMVM.

Felicis etiam meminisset. Mauritaniæ verò Cæsare a eadē esse putatur, cuius nunc rui-  
 næ ingentes cum nomine perseuerant.

Sic sanctus Sebalitianus.) *Exempla sanctorum martyrum sunt, qui se sua spō 17  
 te, non quæ sit, martyrio tradiderunt. Longum esset persequi singula. Satis sunt nota  
 horum omnium sanctorum gesta, ut quiuis vel quid Eulogius inuariat, intelligat: vel  
 eorum legere possit historias.*

Sic Eulalia virgo Barchinonensis.) *Iam hinc facile intelligas, Emeretensem 18  
 Eulalam nō sponte sua ad confessionem fidei Christianæ processisse, sed iudicis imperio  
 fuisse abductam. Alioqui & eius etiā exemplum Eulogius protulisset. Sunt porò qui  
 aliter narrent. Et qui vnam eandemque esse volunt utramque Eulalam. Iam hinc  
 diui Eulogij testimonio refelluntur. Barchinonensis verò urbis tanta est celebritas, ut  
 de ipsa hic plura dicere non sit necessarium.*

Ut quidam sapientium meminit.) *Verba sunt ex eadem illa historia Eme- 19  
 terij & Celedonij desumpta.*

Sed in veritate.) *Acutè satis testimonium quod adduxerat, expendit, & quo 20  
 pacto sit intelligendum demonstrat. Quod est frequenter in diuo Eulogio eximium, in  
 genijque & iudicij ipsius egregium indicium. Est autem Hispanismus, eadem phrasi  
 ad hæc usque tempora conseruatus. Frequenter enim quippiam asseuerantes incipimus:  
 En verdad.*

Ac ne cæteri.) *Zelus ille quorundam episcoporum insipiens hucusque proceffe- 21  
 rat. Nam episcopos etiam ad hunc modum commotos fuisse, in Apologetico postea os-  
 tendit.*

Nec violenter.) *Prudentissimè & cum ingenti circumspectione omnia sanc- 22  
 tus martyr pertrahat. Ideò quod in cōmune statuerat, adhibito necessario tempera-  
 mento comprimit, & velut coercet.*

Cato infert Philosophus.) *In tanta Hispaniæ ecclesie calamitate & misera 23  
 seruitute, magna etiam doctores Christiani librorum penuria laborabat. Inde cogitur  
 Eulogius non admodum uobilis auctoris carmina, grauius alioqui & vere sapientia  
 plena præceptis, interserere.*

Sors illorum inuenta est.) *Quamquam in vetusto codice vacuæ membrane 24  
 hic aliquantulum fuit relictum, quod octo decemue lineas posset recipere: veruntamē  
 nihil præsumpsit, desuit. Nam totum illud folium laxè admodum exaratum, & multò pau-  
 cioribus quàm cætera lineis distributum, aperte demonstrat, descriptoris, occupare to-  
 tum folium satagentis, anxietatem. Quod cum assequi plenè non posset, & sequentia  
 noui haberent initium, dignaque folij principio viderentur: satis habuit, oppleta vna  
 pagina, alteram occæpisse, & aliquot lineis continuasse.*

Paulum loquor.) *De his lib. 2. cap. 3. & 6. scribit. 25*

Præ omnibus philosophis patriæ nostræ.) *Iterum philosophos doctos vi- 26  
 ros nominat, eadem, quam supra docuimus, catacrisi. Et cum anno domini octingente si-  
 mo quinquagesimo primo scriberet, tribus annis ante auctorem Indiculi Luminosi scri-  
 bebat.*

bebat. Quod ipsum argumento esse possit, illud opus Aluari non esse, qui post Eulogium profecto non fuit scripturus.

27 Et licet inde.) Iterum ad insignem suam modestiam redit Eulogius. Humilitatis suae seipsum diutius non sinit obliuisci. In sanctorum martyrum laudibus tripudians, & sanctissimis gaudijs se que, & pios omnes caelitus exhilaranti, humilitatis subit cogitatio, memoria occurrit, caelestique fruementem letitia sistit, & quasi indignum eo iubilo reuocat. Omnia peccatus spirant verè Deo dicatum, omnia futurum martyrem iam redolent.

Hucusque in diui Eulogij emendatione & illustratione processerã, cum post insignem illam victoriam, qua Ioannes Austrius, serenissimus princeps, Turcarum classem inclyto triumpho deleuit ac cepit captiuam, mensis Octobris superioris die septimo: natus est Fernandus princeps, Philippi secundi regis Catholici & Annae Austriae reginae filius. Natus verò est Madriti tertia feria, die quarto Decèbris ante auroram, hoc anno domini. 1571. Nos verò, qui maximo Christiana Reip. bono natum hunc principem de Dei benignitate speramus, in communi Hispania & totius Christiani orbis letitia, scripto hoc epigrammate exultauimus.

#### AD FERNANDVM PRINCIPEM PHILIPPI. II.

Catholici Regis filium, in maxima Christiani orbis  
lætitia, & Turcarum mœrore  
natum.

**N**asceris, ô magni proles Fernande Philippi,  
Ingentis veniens tempore lætitiæ.  
Nasceris en læto Christiani nominis orbe,  
Turcarumque venis orbe gemente puer.  
Et natus vix dum es hostili terror in aure,  
Omne qui magnus incipis esse puer.  
Græcia te in cunis, atque Asia tota tremiscit:  
Illa subacta gemit, hæc superanda pauet.  
Fata tibi & Syriam, & Solymos iam certa loquuntur,  
Christus fatorum spondet & hinc dominus.  
Magne puer, Christi tibi se monumenta reseruant,  
Per te victrici mox liberanda manu.  
Interea lato patruus tibi calle Ioannes  
Per maria & terras strauerit ante viam.

DIVI EULOGII CORDVBENSIS, MARTY-  
ris, doctoris, & electi Archiepiscopi Toletani, Memorialis san-  
ctorum liber secundus.

#### PRAEFATIO.



**C**ONTIGVA HVIVS SECVNDI OPERIS breuitas martyrum tantummodo beatorum gesta exponens, nomina, ætates, ortus, diesque allisionū fidei proferet relatione: quo prudens lector perpaululum prioris libelli seriem protelatam compensans, quos præconio suo extulerit, siue è contra quos zelo Dei armatus incesserit, facilius possit conijcere. Nam quod ille vario disputationis ambitu obuolute disponit, iste enucleatim compendiosa diserit breuitate. Quæ per capitula ideo digessimus, vt vniuscuiusq; martyrum agonis principia liberius se meditantibus exhiberent.

*De Perfecto presbytero Cordubensi martyre. Cap. I.*



**N**OMINE DOMINI. Regnate in perpetuum domino nostro Iesu Christo, anno incarnationis eius octingentesimo quinquagesimo, Era octingentesima octauagesima octaua: consulatus autem Habdarrahgmã vicesimo nono. Cuius tēporibus rebus & dignitate gens Arabum in Hispanijs aucta, totam benè Hiberiam diro priuilegio occupauit: Cordubã verò, quæ olim Patritia dicebatur, nunc sensione sua vrbem regiam appellatam, summo apice extulit, honoribus sublimauit, gloria dilatauit, diuitijs cumulauit, cunctarumque deliciarum mundi affluentia (vltra quàm credi, vel dici fas est) vehementius ampliauit: ita vt in omni pōpa sæculari prædecessores generis sui reges excederet, superaret, & vinceret. Dumque sub eius grauisimo iugo ecclesia orthodoxorum gemens, vsque ad interitum vapularet: venerabilis memoriæ Perfectus presbyter Cordubæ natus, & sub pædagogis basilicæ sancti Acifcli clara eruditione nutritus, plenissimè ecclesiasticis disciplinis imbutus, & viuaci educatione literaria captus, necnon ex parte lingue Arabicæ cognitus, totam penè iuuentutem in prædicto transegit cœnobio.

QVODAM verò die dum ob rei familiaris necessitatē iter perageret, & rerum domesticarum commodis consulēs, per vrbem ingre-

E

Annus Domini  
Dcccl.  
1 Habdarrahgmã  
Arabum rex.

2  
3 Corduba colo-  
nia Patritia.

4  
5 Perfectus presby-  
etr martyr.  
Basilica sancti  
Acifcli.

deretur, quorundam gentilium sciscitationibus de fide catholica exploratur: suumque coram eis de Christo, & propheta Mahomat testimonium proferre iubetur. Qui cōtinuo diffuso ore diuinitatis Christi potentiam profitens, & esse Deum super omnia benedictum in sæcula præconans: Vatem (inquit) vestrum qualiter apud catholicos habeatur exponere non audeo, quia graui molestia propter hoc vos vulnerari non ambigo. Verùm si foedus intercesserit amicabile, & pacificam fidei pactiōnem accommodatis, dicam quo euangelij testimonio denotetur, vel qua veneratione à christicolis excolatur. Illico fraudulenter fidem spondent, & quicquid de illo apud religiosos tenetur, omni pulsa formidine enarrare compellunt. Ad hæc prudens sacerdos Arabicè illos reciprocans, pseudo prophetam illum, & falsissimum dogmatistam, quia plures seduxerit, ex euangelio protulit, dicens: Multi pseudo prophetæ venient in nomine meo, & multos seducent, & dabunt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. E quibus inter cæteros summus hic propheta vester hostis antiqui præstigijs occupatus, dæmoniorum figmentis illectus, maleficiorum sacrilegijs deditus, multorum paruipendentium corda lethali veneno corrumpens, æternæ perditionis laqueis mæcipauit. Sic nulla spiritali discretus prudentia, principi Sathanæ eorum fidē accōmodat, cū quo ipse asperrima inferorū luiturus tormenta, vos quoque sequipedas secum arfuros, inextinguibilis camini deputauit incendijs. Nam quo pacto inter prophetas reputabitur, aut quare non maledictione cælesti plectetur, qui Zeinab vxorem vernaculi sui Zaid specie decoris eius obcæcatus, iure barbarico auferens, sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus, adulterina sibi copula nexuit, seseque ex iussu angeli hoc egisse prædixit. Multa deinde beatus Perfectus de foeditatibus, & libidinib<sup>9</sup>, quæ lege Mahometica præcipiuntur, superaddidit, & tandem finem his verbis fecit. Sic fautor immunditiæ, & libidinum voluptatibus seruiens, omnes vos perennis luxuriæ impuritibus dedicauit. Alia etiam plura, prout nouerat, de ipsius nefandissima doctrina eis exponens, multa que auditui exosa coram omnibus denuntians, licet non tunc illum superbo oculo impetierint, accensum tamē vltionis furorem in corde ad perniciem eius reponunt.

**PERFICIT** Dei famulus sibi hinc necessariæ rei vtilitatem, & expleto sui itineris cursu, propriæ quietis cellulâ repetēs, securus aliquâ diu permāsit. Cæterum post nō longā digressiōnem temporis, dum occasio familiaris necessitatis eum aliquò ire cōpelleret: casu per eosdē

cum

cum quibus dudum conflictum gesserat, habuit cōmeatum. Quē emulientē ab eminus contuentes, æternū aduersus eum sub pectore vulnus seruatū, in apertū produnt incendiū, & in vindictā sui vatis circūstantium hoc modo hortātur conuentum. Ecce quē temeraria pridem impellente infania, tanta coram nobis aduersus vatem (psallat Deus super eum, & saluet eum) maledictionis verba protulit, quanta nullus vestrorū auditus potest perferre. Hoc autē genere benedictionis semper ad honorē eius vtuntur, Zalla, Allah, Halla, Anabi. V. A. Zallen. Quod latine dicitur, Psallat Deus super prophetam, & saluet eum. Et ita quasi apes stimulatæ, tota illa cohors perditionis in eum furibunda consurgens, apprehensum sub omni celeritate iudici, vix plantis solum tangentem, offerūt, atque huiusmodi de eo testimoniū proferunt. Hunc, quem tuis reuerentissimis tribunalibus, iudex, attraximus, maledixisse prophetam nostrum, eiusque cultoribus improbrasse comperimus. Quæ verò sententia tales ausus compefcant, furiam que retundat, melius tua nouit prudentia cogitare. Tunc iudex iniquitatis ergastulis futurum Dei martyrem tradit: ferroque vincitum impōrtabili pondere vinculorum coarctans, victimandum in eo die differt, quo profanis ritibus festiūm paschæ gaudium apud eos excolitur. Vadit miles Christi exultantibus animis abdita carceris petēs, lectusque illū reorum specum, quasi ad epulas inuitatus, ingreditur. Vbi summa timoris, & sanctimonię reuerentia præditus, vigilijs, orationibus, atque ieiunijs inferuiens, fertur suam sententiā, quam dudum ante iudicem formidine mortis negauerat, fortiori mēte in virtute sancti spiritus confirmasse. Et priusquam foro plectendus educe retur, tradunt prophético vegetatum spiritū de quodam eunucho vocabulo Nazar Clauiculario proconsule (qui eo tēpore totius reip. in Hispanijs administrationem gerebat) dixisse: Hunc quem hodie super omnes Hiberiæ primates fastus principatus extollit, & cęlo tenus gloriosa potestas in hac parte occidua sublimauit, reuoluto venturi anni curriculo ipsum, quo me prosterni die decreuerit, non attinget. Quod ita diuina virtus, vt confessori suo iam quidē per squalores carceris elimato reuelauerat, implere non distulit.

**EXACTIS** igitur nō multis in carcere mēsis, post expleta ieiuniorū suorū tricena diecula, in quibus gastrimargię crapulis, & fluxu libidinis, sicuti in primo libro digestū est, ppēsius solito insistūt: illucescit martyri cæteris tēporibus gloriosior dies. Ille ille scilicet, quē solenni veneratione summ oq; tripudio ritu vanę legis gerunt dicatū, in quo se magnum Deo suo præstaturi arbitantes obsequiū, eductū ex

E ij

Marc. 13.

Mahometi nefaria scelera.

Psal. 31.

7

Perfectus accusatus &amp; captus.

Nazar regis eunu- chus.

D. Perfectus mar-  
tyrio coronatur.

antro gladio vindice trucidarūt confitentē Christū in gloria Deitatis manentē, & ecclesie catholicæ inimicū liberis vocibus exprobrātem atq; dicentē: prophetā vestrū & maledixi, & maledico, virū dæmoniorum, magum, adulterū, & mēdācem: sicuti professus sum, & profiteor. Profanationes sectę vestrę cōmenta diaboli esse denūtio. Vos quoq; cum ipso duce tenebrarū, æterna luituros tormenta protestor. Turba  
9 verò gentiliū, quæ in intuitu tantæ festiuitatis in cāpum vltra pontē fluminis, in partē ab vrbe Australi sitū, latissima planicie ad exorandum processerat, ouans præpeti regressu ad necem martyris contemplandam sese diuertit. Quæ iam prostratū ante fores prætorij, suoq; se volutantem sanguine cernens, in litis quoq; & ipso extincti sacerdotis cruore vestigijs, aucta iucunditate, ad exoluendum sacrilegium voti compos regreditur. Nihilominus commoda se facilius potitura cōfidens, quæ tanti hostis sanguine combinatis gressibus incedebat.

SED ad propositū redeam⁹, & quod ad laudē sui martyris ipso die, quo decedit, diuina pietas fuerit operata, sicut plurimorū fidei relatione cōperim⁹, referamus. Nā celerē ad vindiciū sui militis vltionē effundens, nōnullos de pessimorū caterua gurgite fluuiali immerfit. Regredienti nanque vulgo à loco orationis, quo ritu sacrilego irrita  
10 vota persoluerat, pleriq; accensis nauibus dorso vectantur æquoreo: secto quæ carinis & præpeti nauigio amne, domū reuertūt. Inter quos vna fluctuatione vndarum euersa nauicula, quæ octonis homūculis vehiculum inter fluctus præstabat, gremio interioris abyssi reconditur. Vix inde nando sex euadentibus; bini naufragio perierunt. Vt non esset vacua scriptura, quæ dicit: Ego dominus dabo impios pro morte tua, & diuites pro sepultura tua. Vnum enim in cælum crudelitas persequentis præmisit, & duos inferis sæua tēpestas fluminis dedicauit.

Arabes duo sub-  
merſi.

Esaie. 53.

Sācti Acifeli cor-  
pus.

Nazaris miser in-  
teritus.

Arrius hæretic⁹.

11 Corpus autē sancti martyris pijs religiosorū officijs, dignoq; præfulis & sacerdotum obsequio in basilica beati Acifeli, in eo titulo, quo felicia eius mēbra quiescūt, humatur. Illudq; prophetismū diuinitus ore  
12 eius prolatum de procōsule eunucho clauiculario Nazar, ita (Deo difpēfante) impletū est, vt carcere adhuc religatus cōuinctis prædixerat, Nam priusquā in anno altero profanę solennitatis paschale gaudium perituris occurreret, multis ante diebus eunuchus idē occubuit. Ignita nāq; febre intrinsecus viscera eius adusta, & (vt nōnulli ferūt) toxica potione corrupta, ante obitū dum vrgēte corporali necessitate, ad purgandū aluum secretius cubiculū peteret, disco effusa sunt, & interijt. Sicuti quidā poëta christicola Arrij finē describēs, heroicē lusit,  
13 dicēs, Visceribus suis vacuus quoq; ventre remāsit. Sic nāq; Domin⁹  
vtroque

vtrouque miraculo militem suum glorificans, magnæ spei solatijs fidelium vota corroborat, impiorumque sacrilegam vanitatem stupore vehementi exturbat. Hæc nos per pauca ex gestis beati martyris dixisse sufficiat, quæ viris catholicis referentibus, qui eius contubernijs à principio in vinculis adhæserunt, sed & ipsorum ethnicorum relatione vera esse cognouimus, dum nos tempore compeditionis nostræ omnes, cum quibus ille martyr futurus morabatur, vix paucos solutos reperimus. Consummauit autem vir Dei cursum agonis sui in pace quartodecimo Calē. Maias, die sexta feria, Era qua supra adnotatum est.

D. Eulogi⁹ in car-  
cerem missus.

14  
Annus Domini  
Dcccl. dies Aprī-  
lis. xvij.

RES verò tanti facinoris in sacerdote commissi, multos ocio securæ cōfessionis per deserta montiū, & nemora solitudinum in Dei cōtēplatione fruētes, ad sponte & publicè detestandū, & maledicendū sceleratum vatem exilire coëgit: maiorisq; ardoris fomitem moriēdi pro iustitia cunctis ministravit. Et quod ab isto vno infida persequutorū executio primitus violenter extorsit, & quod in hunc calida circūuentione suadendo vlciscitur, postmodum in plurimos vltro se tali discrimini offerentes exhorruit. Adeò nanque terrore nimio ethnicorū  
15 vniuersitas in horum progressu concussa est, vt perditionem reip. regni que sui excidiū iam imminere arbitraretur, ac nostros athletas ab huiusmodi intentionibus inhiberi suppliciter exoraret. Sed nos, sicut huius voluminis præfatio cōtinet, nostrorum agonistarum ætates, ortus, tēporaq; decisionis fidei prosequamur stylo, vt quod diuino munere nobis, nostræq; ætati coniunctū est, proprijs scilicet obtutibus sanctorū contemplari agonem, vêturis etiā sæculis pura libelli series innotescat. Vt nostri quoque gaudij futura generatio particeps fiat, dum mente credula vera esse non abnuat, quæ sibi catholicorum mādasse industria lectitat.

Sarracenorū per-  
turbatio.

De Isaac monacho martyre. Cap. II.

**B**EATVS itaq; Isaac ex ciuibus Cordubensibus, & lo-  
cupletioribus parētibus natus, dum primæuos adolescētia  
annos ingrederetur, atq; inter opes bonaq; genitorū tener-  
rimè degeret, adeò vt perit⁹ & doctus lingua Arabica excep-  
toris reip. officio fūgeretur, ex improviso spiritali flagrās ardore, mo-  
nachorū vitā optans, Tabanos viculū petijt, qui in partib⁹ Aquilonis  
inter prærupta montiū, & cōdensa syluarū septēnis ab vrbe milliarib⁹  
distās, formosissimis in exercitatione vitæ monasticæ virorū, atq; an-  
cellarū Dei rumoribus decoratur. Siquidē in eodem cōnobia virum  
summa timoris Dei reuerētia præditū Hieremiā patruelem habebat:

1  
2  
Tabanos oppi-  
dum.  
Tabanense mona-  
sterium.  
Hieremias mona-  
ch⁹ martyr, Isaac  
martyris patrue-  
lis.

E iij

## MEMORIALE SANCTORVM

qui etiam inclytus opibus, rebusque abundans, & coniux eius venerabilis Elifabet, ac liberi, totaque penè cognatio sumptu proprio fundamenta ipsius coenobij iacentes, diuinarum legum perenni adhæfuri obsequio, pridem sese eo contulerat. Ibi per triennium beatus Isaac Abbas Martinus. sub regularibus disciplinis, seu sub reuerentissimo Abbate Martino prædictæ foeminæ fratre, in sancto proposito militans, extemplo diuinitus illustratus, forum adiens iudicem petijt, & ordine quo in præfatione libri disposui, felici obitu sub testimonio domini nostri Iesu Christi in eadem regia vrbe, tertio nonas Iunias, feria quarta, Era octingentesima octuagesima nona occubuit. Cuius corpus equuleo suspensum, post aliquot dierum cum cæteris, qui eum imitatio decisi sunt, rapacissimo igni commissum, vsque ad vltimam fauillam minutum est, ac deinceps anni perdendum immersum est.

*De Sanctio Martyre. Cap. III.*

Albese oppidum.



**S**ANCTVS verò Sanctius auditor noster, laicus, adolescens, ex Albensi oppido Gallia comata olim captiuatus, nunc autem inter militares regis pueros liber præscriptus, & regalibus annonis nutritus, in eadem vrbe regia sub eadem professione, nonas Iunias, Era qua supra, feria sexta, prostratus est, & affixus.

Annus Domini Decclj dies Iunij. v.

*De Petro, Vualabonso, Sabiniano, Vuisremundo, Habentio, & Hieremia martyribus. Cap. IIII.*

**E**NIAMVS nunc ad illum mysterij senarij sacratissimum martyrum globum, qui vno die, vnaque hora sub ictu sæuientis mucronis ob testimonium veritatis occisi sunt.

Petrus Astigitanus martyr.

Vualabonsus martyr.

Eleplensis ciuitas.

Frugellus abbas.

Cuteclarense coenobium.

Cuteclara vicus.

Vicus Fronianus.

Vuisremundus martyr.

Monasterium Armilatae sancto Zoilo dicatum.

**P**ETRVS Petrus sacerdos in vrbe Astigitana progenitus, & sanctus Vualabonsus diaconus ab Eleplensi ciuitate exortus, vtrique prioribus coæui martyribus, Cordubam studio meditandi aduentus, liberalibus disciplinis traditi sunt. Sed Deo fautore scientia, & doctrina scripturarum pollentes sub Frugello abbate, monasterio sanctæ & gloriosæ virginis Mariæ præficiuntur. Quod in vico Cuteclara, non longè ab vrbe in parte Occidentali, præclaro ancillarum Dei proposito enitescit. Sanctus quoque Sabinianus ex vico Froniano montanæ Cordubensis, iam plenæ iuuentutis monachus, ortus. Et Vuisremundus ex Astigia adolescens strenuus, è coenobio sancti Zoili Armilatensi, quo dudum sub regula, vel abbate se dederunt:

vnus

vnus à tempore longo in castris Domini militans. Vuisremundus verò nuper se in idem coenobium conferens, ad martyrium ambo discurrunt. Qui locus penè à Corduba in parte Septentrionis triginta & amplius miliaribus distans, vastissimam horret inter deserta montium solitudinem, ad cuius collis radices, quo idem situm est, flumen Armilata discurrens, magno pisciculorum solatio in ediam refouet monachorum. Ex quo etiam Armilatense coenobium appellatur.

7 Armilata fluius

**B**EATISSIMVS verò Habentius virili iam ætate perfectus, è ciuibus Cordubensibus monachorum vitam oblectans, sancti Christophori monasterium incoluit, quod situm est in spectaculum vrbe, in parte Australi super crepidinè vltiorem Bætis. Ibi que seculo mortuus, Christo autem sub arctissima regula degens, vtpote spontaneo carceri se tradens, altis maceriarum sæpibus circumclusus, ferreisque laminis intus ad carnem obseptus, per fenestras se aduentantibus exhibebat visendum. Ille talis ac tantus cum beato sene Hieremia, de quo supra affati sumus, quique etiam inter cæteros Dei seruos, acrioribus stimulatus flagris, occubuit. Hi sex viri fortissimi, & præclarissimi simul ad expugnandum hostem improbum descendentes, omnes quasi ex vno ore clamauerunt, dicentes. Et nos sub eadem professione, ô iudex, manemus, qua pridem confratres nostri sanctissimi Isaac, & Sanctius deciderunt: exerce sententiam, crudelitatem exaggera, & in vltionem tui vatis totis exardesce furoribus. Quoniam Christum Deum veraciter confitentes, præuium Antichristi, & authorem profani dogmatis vatem vestrum esse profiteamur. Vosque lethali succo prophetismi eius infectos, & virulento prædicamine Zabuli propinatos, æterna postmodum luituro tormenta scientes dolemus: vestramque orbitatem, & ignorantiam satis deflemus. Hæc cum animoso spiritu sancti Dei professi sunt, statim decollari iubentur. Prius tamen beatum senem Hieremiam, nescio obquam assertionem flagellis grauius caesum, & inter ipsa verbera (vt ferunt) emortuum, vix hærentem gressibus foras traxerunt. Qui martyres dum ad locum mactationis accederent, inuicem sese quasi ad epulas inuitarunt. Et primò quidem reuerentissimi Dei ministri Petrus, & Vualabonsus ruentes, cæteri deinceps sub eodem iugulantur momento, septimo scilicet idus Iunias, feria prima, Era qua supra. Quorum corpora stipitibus defigentes, post aliquot dierum vastissimo consummarunt incendio, eorumque cineres perdendos flumini tradiderunt.

8 Habentius monachus martyr.

8 Sancti Christophori monasterium.

Lib. 1. Et hoc. 2. cap. 2.

Hieremias flagris caesus.

Annus Domini Decclj. dies Iunij. viij.

*De Sisenando leuita martyre. Cap. V.*

E iij

1  
Pacēse oppidum.  
Sancti Aciscii ba-  
silica.



**D**ENIQUE leuita sanctissimus Sisenandus ex Pacensi op-  
pido ortus Cordubam intuitu discendi aduectus est, ibiq;  
apud beatissimi Aciscii basilicam, qua corpus eiusdem mar-  
tyris requiescit, digniter enutritus, vt ipse familiaribus  
retulit, inuitantibus se beatissimis Petro, & Vualabonso iam cælo  
martyribus collocatis, martyrium quoque & ipse aggressus est. Qui  
dum in carcere religatus maneret, tradunt quod prophético illustra-  
tus spiritu, patibuli sui horam præsciis nuntiauerit. Nam quodā die  
cū responsum cuidam amico se interroganti aptaret, ei que recipro-  
cationis schædam scriberet, tribus aut quatuor iam digestis versicu-  
lis, subitò nimia hilaritate perfusus, cælesti quodammodo gaudio ve-  
getatus, è loco sensionis suæ confurgens, astanti puero schedulæ porti-  
tori, cui miles Christi recipiari intēdebat, semiscriptam vt erat ac-  
comodans, multis audientibus ait. Recede modo fili, ne impetu satel-  
litum opprimaris, quoniam iam potestas tenebrarum vinculis me ex-  
trahere præcipiens, nunc decollandum sibi met exhibebit. Post hanc  
prophetiam immobili semper gressu ipso persistente, eodem momen-  
to vociferantes lictores adueniunt, eumq; præcipiti furore ad locum,  
quo martyrium erat consummaturus, pugnis, alapisq; cædentes per-  
ducunt. Pergit Dei famulus lætantibus animis de corona victorię cer-  
tus, qui ad cæleste conuiuium exhortantibus sanctis fuerat inuitatus.  
Sic namque iudici præsentatus, eadem qua prius constantia in sancta  
confessione perdurās, delicatus ephebus gloriosa morte peremptus  
est, atque inhumatus præ foribus palatij derelictus est, septimo deci-  
mo Kal. Aug. feria quinta, Era qua supra. Cuius ossa post multos dies  
donante Deo à quibusdam mulieribus inuenta inter lapillos aluci, in  
prædicti martyris Aciscii aulam deportata reconduntur.

2  
Anno Decclj. lu-  
lij dies. 16.

*Pauli diaconi Cordubensis, & Theodemiri monachi marty-  
rii. Cap. VI.*



**S**ANCTVS verò Paulus contribulis noster, & hic leuita  
dignissimus, cū primò adolescentiæ flore venustaretur, è  
ciuibus Cordubensibus progenitus, simplex affatim, obe-  
diens, & humanus, semper carceratis opem miserationis im-  
pendens, apud basilicam quæ corporis beati martyris Zoili præsentia  
illustratur, spiritalibus enutritus est disciplinis. Qui exemplo sanctis-  
simi Sisenandi, verbo que instructus, principibus, & consulibus adiste-  
re non extimuit, eosque de vanitate culturæ suæ & scelerosi vatis in-  
fania arguens, Christum quoq; Deū veraciter confitendo, peremptus  
est

Sancti Zoili basi-  
lica, & ei corpus

Tiberinus Pacen-  
sis.

est. Fertur tamen, cū adhuc carcere detineretur, imploratus à Tibe-  
rino Pacensi presbytero qui ei ita dicebat, Obtine solutionem meam  
coram Domino, beate minister, & digno interuentu tuo, dum corona-  
tus Christo perueneris, longæuum à me carceris squalorem amoue.  
Erat enim idem sacerdos penè viginti annos ergastulo mancipatus,  
nescio ob quod crimē accusatus ab inimicis coram rege. Qui presby-  
ter florentissima adhuc iuuentute præpollens, ac virili præditus ve-  
nustate, illi subterraneo specui deputatus, penè decrepitus, & senio  
confectus inde eductus, publicis demum carceribus mancipatur. In  
his martyres Christi vsque in horam mortis degebant. In his parrici-  
darum, homicidarum, latronum, & scortatorum improbi ausus, & exe-  
cranda temeritas, ac diuersorum criminum rei sub arctissima macera-  
bantur custodia. In his positus prædictus sacerdos, causam sui carce-  
ris beato Paulo commisit. Cui martyr sanctus de corona victorię cō-  
fusus satisfacere optioni eius promittens, non post multos dies marty-  
rij sui, fidelis sponsor eum carcere absolutum, Deo fautore, propriæ  
vrbi restituit. Consummauit autem Dei seruus martyriū suum in pa-  
ce tertio decimo Cal. Aug. feria secunda, Era qua supra.

3  
Annus Decclj. dies  
Iulij. xx.

**CVIVS** cadauer inhumatum, & ante fores palatij derelictū, post  
nonnullos dies quorundam fidelium curiositate clam sublatum, cum  
beati Theodemiri Carmonensis monachi corpore, apud sanctuarium  
prædicti martyris Zoili conditū est. Qui & ipse iuuenis post sexta die,  
qua sanctus decidit Paulus, idest octauo Calēdas August. feria septi-  
ma, Era qua supra occubuit, regnate domino nostro Iesu Christo, qui  
sanctos suos adiuuit, & coronauit in pace in sæcula seculorum Amen.

4  
Theodemir<sup>o</sup> Car-  
monensis martyr

5  
Annus Decclj. lu-  
lij dies. xxv.

*In unilo, & Alodia virgines & martyres.*

*Cap. VII.*



**VCVSQVE** finem libri secundi esse decreueram, hucus-  
que terminum sanctorum ad huiusmodi palestram curren-  
tium esse putaueram. Nec quēquam post tot discrimina ec-  
clesiarum, nostrumq; carcerē talia certamina opinatus sum  
aggressorum. Verum quia sanctorum numerum præfaga diuinitas ad-  
huc disponebat augeri talium professione, ideo postmodum quorun-  
dam mentes multiplici ardore inflammans plures prioribus ad illud  
destinauit certamen. Et simili quidem voto ac magnanimitate cæte-  
ros imbuens, viros, mulieres, & paruulos ad exercitium præliorum  
suorum armauit. Nec quisquam ad talem, tantamque præscriptus mi-  
litiam resilire à certamine poterat. Cuius vocabulū cælestis liber no-

E v

tatum à principio sæculi retinebat, suasq; vires ad huiusmodi palæstrâ diuinis ausibus crescere cernebat. Quorum nomina, ætates, gesta que bellorum suo loco ac tempore disponenda sunt. Prius autem illa sanctorum trophæa elucubranda sunt, quæ ratio & cursus mensium ordinatim vt acta fuerût adducit, licet in alijs regionibus gesta extiterint, Sed quia vna est confessio quæ vtrosque coronauit, idemque tempus quod vtrosque per feralem impietatem in cælum præmisit: reor absurdum non esse, quod competens annotatio nostra sanctorum agminibus eos inseruit, & coëlectorum cœtui adunauit. Vt pari magnificentia laudis à nobis attollerentur in terris, qui vno sunt adnotati codice in supernis. Hac de re actum est, vt breuitas succincta huius opusculi modum promissæ contiguitatis excederet. Et liber qui dudum parcius se loquuturum sperabat, alijs supercrescentibus ex improviso rebus, in longam deuolueretur seriem scripturæ.

**2** I G I T V R referēte viro sanctissimo, ac venerandæ paternitatis Venerio Cōplutēsi episcopo didicim⁹, in vrbe Bosca, apud oppidū Barbitanū duas sorores virgines fuisse (quarū vna Nunilo, altera vocabatur Alodia) patre quidē gentili, matre verò Christiana progenitas. Quæ, dum post mortē impij parētis, mater earū secundū, & gentilitiū iniret cōnubium, nec liberè possent fidem Christi tenere, obstante ceruicoso victrici paganismo (iam enim animi puellarū à pio Christi fonte irrigabatur) spreto materno cubili nutritione materteræ suæ fidelissimè refouentur. Illico earum sancta infantia Christo domino cœpit fideliter adhærere, & paterni oblitæ ritus, crucifixi religionem tenerrimis, & sanctificatis mentibus reponentes, illibatè custodire. Et quoniam natalium infulis præpollebant, summisq; dignitatum fascibus enitescebant, non potuit delitescere vrbi illarum propōsitum, redolente, ac relucente conuersatione sanctæ fidei, quam gerebant. Siquidem primæuum adolescentiæ florem iam attigerant, & totam penè prouinciã rumor sanctitatis earum impleuerat. Cunctique stupebant geminum rosarum profiliisse decorem ex vepribus. Hinc zelotypus hostis antiquus suorum membrorum dolens iacturam, dum per terrores præsidum inuido arbitrato posse immutari iam præsignatas ad thalamum sponsi æterni confidit, dilatum præmium per mortes asperas accelerando, virginibus sacris adducit. Ideoque sanctarum virginum causam instantia satellitum suorum præfecto vrbi insinuat, qui illico suis eas assistere obtutibus iubet. Quas vana promissione munerum illicere tentans, ac perinde de rerum copijs, & clarissimorum iuuenum cōnubijs adhortatur, si ab hac religione Christi animos auocassent, proprijs

Venerius Cōplutēsis episcopus, Bosca vrbs.

Barbitanū oppidum.

prijs vtique natalibus redditæ, insuper multarum diuitiarum affluentia ditarentur. Si verò pertinaciori spiritu consultum præsidis concussissent, in vltimo die excruciatione tormentorum addictæ, ad vltimū gladio vindice interirent. Cui beatæ virgines sancto spiritu animatæ, constantes & intrepidæ, sub vna confessione dixerūt. Quomodo nos præses, à pietate Dei iubes auertere, quas pietas sancta suo lumine perlustrando, fecit cognoscere, nihil esse Christo diuitius? nihil fide Christiana felicius? per quam iusti viuunt, per quam sancti regna vice runt. Sine quo vita nulla est: sine quo mors perpetua viget. Cum quo manere, & in quo viuere solatium verum est. A quo recedere æterna perditio est, à cuius consortio iam nos in hac vita nullatenus discedemus. Quia ipsi integritatem nostram credentes, eius quandoque thalamis speramus admittendas. Nam rerum labentium commoda, quibus nos illicere autumas, pro nihilo reputâtes, eo intuitu spernimus, quia cognouimus omnia vana esse sub sole. Nec de pœnarum comminatione turbamur, quã ad modicum valere cognoscimus, quinimo ipsam mortem, quam vltimo terrore proponis, eo gratissimo exoptamus affectu, quo credimus nos per illam incunctanter ad cælum ascendere: Christum adire, eiusque incōuulsibiliter inhærere amplexibus. Quarum constantiam fidei præses, virtutemque professionis aduertens, quibusdam mulierculis profani ritus peritia præditis, sigillatim eas instruendas commendat, & terroribus quibus potest, ne alternis, aut cuiuslibet fidelium fulciantur colloquijs, admonet. Mulierculæ verò fuscipientes virgines Christi, sacrilegi cultus quotidie venenosum dogma eis exponunt, ac peruigili cura cœlesti iam manna refectis cloacæ putrientis poculum propinantes; casto consumuntur labore. Sed hanc illarum pertinaciam præsidi referentibus mulierculis, post nonnullos dies virgines in forum eductæ, in spectaculum publicū cōstituantur, & Christum confitentes, & hostem fidei detestantes, sub ictu gladij corruerunt vndecimo Calendas Nouēbris, Era qua supra. Quarum corpora loco, quo deciderant, derelicta summo militum obseruatur studio, ne Christiani ad emolumentum patrocinationis furtim eas surriperent, & recondere. Ferunt tamen, quod illa virginalia cadauera in loco, quo ab ethnicis altis scrobibus magis abscondita, quam humata sunt, signis & miraculis corruscant, & gloriã emeritæ consolationis virtutum efficientia tam fidelibus quam gentilibus ostentant, per dominum nostrum Iesum Christum, qui viuunt cum patre & spiritu sancto vnus Deus in sæcula sæculorum.

Amen.

Ann⁹ Dccclj. dies  
Octobris. xxij.

6  
7  
8



VM ad laudem Christi pertineat cultus reuerentiæ, qui martyribus exhibetur, respondet tamē fidelibus in remedium animarū, quicquid religiositer in festiuitatibus agitur beatorum, præsertim cum per hoc, & per ipsorum patrocina, martyrum & summi Redemptoris acquiritur præmium, in cuius honorem virtutem recolunt sanctorum. Ergo nostrarum virginum Floræ & Mariæ trophæa digesturi insignia, non facundiæ lepōri, non tonantibus euphonijs verborum seruiamus, sed quod fidelibus simpliciter rei gestæ veritatē insinuet, obseruemus: quia sufficere nostris credimus veritatem pura simplicitate digestam, quàm vano infulatam cultu fallaciam. Et sat nobis est fideliter referre quod fuit, quia non congruit sub venustate sermonis rem, quæ non extiterit, adhibere. Il libata nanque veritas, quo quomodo proferatur, firmiori gressu consistit, & ornatissimè fictum mendacium paululum perseuerat. Nec patitur Christus assertorem iustitiæ immunem esse benedictionis præmio, cum tamen reatu homicidij astringatur prolator mendacij.

HARVM igitur vocationem virginum, quæ dispari solo progenitæ, & pari mortis occasu cælestibus adunate sunt, sigillatim exponi necesse est: & quibus modis vnaquæque earum prædestinatæ sanctificationis culmen attigerit, Deo fautore saltim exili digeramus stylo.

PRIMUM igitur specie decoris, & venustate corporis nimium florens virgo sanctissima Flora, sed interiori habitu florentissima, matrem Christianam habens ex vico Ausinianos, qui ex parte Occidentali miliarib<sup>9</sup> octo à Corduba distat, purissimis & nobilibus (vt ita dixerim) perfunctam natalibus, patrem verò gentilem ex oppido habuit Hispalensi. Hi nescio qua occasione proprijs locis exules, Cordubam degēdi gratia accesserunt. Qui ex vltimo partu suo hanc infantulā procrearūt, & sublato per mortem genitore, fidelissimæ genitricis tutela spōsa Christi nutritur. Quā pia mater, sacre religionis legibus imbuens, docuit fideli credulitate colere Christum Deum, qui per vterum virginis Mariæ ad nos vltimo tempore veniens, & per assumptam humanitatem hominibus proximus factus, per ineffabilem quoque Deitatem suam inuisibilis, incomprehensibilis, & inextimabilis semper extitit. Venerabilis nanque puella tenerrimis annis fidei pietatem ebibens, cepit intra mentis recessum altare sanctum construere, quo placita operum bonorum holocaustomata Christo semper offerret. Quæ ab ipsis rudimentis infantia cunctis se vanitatibus sæculi priuans, totum

Ausinianos oppidum.

Hispalensis ciuitas.

tum quod illa ætas (vt potè plenitudine scientiæ expers) pueriliter affectat, superno iam delibuta rore conculcat. Nam quodam tempore cum genitricem eius adirem causa dignoscēdi principium huius puellæ conuersationis, ipsa genitrix inquit. In veritate vobis loquor, quòd ab ineuntibus annis Christi amorem pectore suo recondens filia mea, sæcularium oblectationum cultum vsquequaq; spreuerit, ac semper quæ Dei sunt, corde meditari studuit: semper opera sancta adimplere non distulit. Ad eò vt in infantia sua cū diebus quadragesimæ paruitati eius consulens, siue vt illa ætas contigua robustius cōualesceret esu quotidiano, competenti prandij hora cibum ei porrigerem: illa in virtute Domini positum habens cor, egentibus eum ministrans, furtim beatum exercebat ieiunium. Sicq; diebus singulis ipsa agente, penè maximum abstinentiæ tempus elapsum erat, cum clandestina infantis deuotio vix quibusdam reuelatur indicijs. Quam talibus inhibere votis ipsa obnitēs, ne priusquam illud tenerimum corpus adolesceret, marcore abstinentiæ quassaretur, conata sum iam ad epulum suadere diurnum. Eam tamen non potui prouocare ad vescendum, nisi serò, & comminatione continua: perfecit tamen votum suum electa Christi sponsa.

EX eo tempore mater solerti vigilantia sobolis mores procurās, eamque in omnibus rebus Christo assignatam esse considerans, nullatenus deinceps contraire pijs puellæ affectibus audet. Venerabilis verò puella Deo duntaxat placere studens, prouida obseruatrix euangelij attendebat Christo monenti, & dicenti. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Ita purissimum cælestis executione præcepti introrsus præparans habitaculum, nihilominus sanctæ & indiuiduæ Trinitatis quotidiano frui meretur aduentu.

VERVM dum exercitio sanctitatis id quod clam meditabatur, vberius in amorem Christi proficeret, lætareturque se Christo per eandem religionem perennius esse ascitam: nec tamen passim fidelium interesse conuentibus auderet, eo quod fratrem pestiferi dogmatis perfidum haberet cultorem, qui eius assiduè conuersationem exploraret: vt ipsa erat natura prudens, & calens ingenio: didicit à sapientibus nihil proficere obscuratam credulitatem, & celatam cōfessionem Trinitatis, præsertim cum scriptum sit, Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Et iterum in euangelio, Omnis qui confitetur me coram hominibus, cōfitebor & ego eum coram patre meo, qui est in cælis: & qui negauerit me corā hominibus, negabo

2.  
Floræ mater ad diuū Eulogium.

Ioannis. 14.

Floræ frater impius.

Ad Rom. 10.

Matth. 10.



negabo & ego eum coram patre meo, qui est in cælis. Igitur instructa vtiliter quomodo se in confessione nominis Christi haberet, sciensq; non leue esse discrimen latenter credere Christum, & publicè existerre vexillo Sathanæ denotatam, matre hinc inconsulta domum relinquens, clam cū sorore sua fugam iniit. Seseque tutioribus locis inter christicolos collocantibus, sæuissima infestatione frater earum (quæ supra meminimus) propter illas Dei lacerat ecclesiã: ad eò vt nonnullos clericorum carcere tradens, conuentum vbique religiosarum foeminarum persequeretur. Et cum agnoscerent infestationem, quæ erga sortem Domini grassabatur, indignum diiudicantes se esse tutas, & ecclesiam Dei vapulare: illico sancta Flora, quæ se nouerat ad tale prelium diuinitus fuisse electam, publico regressu in domum reuertens, ait. En ego, quam quæritis, adsum, in medio vestri, pro qua Dei sorte infestamini, adfuito intrepida, Christo credula, religioni fauens catholica, stigmata crucis gerens, & omnium, quæ cultum pietatis insinuât, affectatrix. Vos modo (si potestis) hanc enervate confessionem: fatagite crudelioribus tormentis fidem meam euincere: & (quod fieri omni dubito) Christo me separari cõtendite: pro cuius amore quicquid ad supplicium meum saeuus imploderit arbitèr, gratisimis decreui animis supportare. Credo probabitur me inter poenas fortiori pertinacia, quam nunc in prima congressione, Christum Iesum confiteri.

**F R A T E R** autem eius ille peruersus hæc audiens, cædibus ac minis interdum, & blandis eam nitebatur reuocare sermonibus. Sed cū cerneret, nihil conatum suum proficere, quinimo se quasso aspiciens labore consumi, ad iudicem eam pertrahit, dicens: Hanc mihi sorore, ô iudex, vltimus partus matris eiecit, quæ simul mecum ceremonias legis venerabiliter excolens, debitum semper erga cultum fidei nostræ obsequium exhibebat: sed Christiani crebro eam vrgentes instinctu, vatem nostrum abnegare, ritumque detestari fecerunt, & quadam lenocinatione Christum esse Deum credere illexerunt. Quam iudex vtrū se sic haberet illa delatoris germani quæstio sciscitatur. Extrêplo ipsa fratrem impium abnegat, cultumque Mahometanum se nullatenus nouisse testatur: & adiungit. Christum ab infantia mea noui: ipsius documentis instructa sum: ipsum habere Deum decreui, ipsique integritatem corporis mei, eius olim thalamis oblectanda, promisi. Hæc ubi virgo sanctissima protulit, mox sacrilegum peccus iudicis furor immanis exagitat, & in cædem martyris iram admouens, inter vtrunque satellitem apprehensis manibus eam extendi præcepit, diroque verberare caput eius pertundens, tãdiu flagris insistit, quousque decisa cum

cæsarie

cæsarie cute, os verticis nudum pateret. Perdurat nihilominus adulescens martyr & virgo in sua confessione. Tunc iudex femiuuam, & penè exanimem impio fratri eam delegans, admonet, vt confota medicamine, & verbo legis instructa sibi demum, nisi se conuerterit, præsentetur.

**PERDVCTAM** deinde in domum suam Christi virginem hostis, non frater ille iniquus, domesticis eam foeminis demulcendam foimento, & verbo committit, magnis solummodo trabibus catenarum 4 seras mansionis obtrudens. Quia ingenti maceria totius prædioli ambitus præmunitus, omnino de nulla euadendi sollicitudine quenquã arguebat. Ideoque nõ post multos dies vulneribus expiata fortis Flora, cum se sospitem esse sentiret: quadam nocte, per contiguum infra 5 cortem domui hærens tugurium, celsum parietem iuuante Domino scandens, inde se foris plateali solo proiecit. Quæ nullo stimulata dolore, coepit per tenebras noctis angelico comitante ducatu, quò Dominus vellet ingredi, sicque cuiusdam fidelis inter illud chaos nocturnum hospitio recreata, cum aliquandiu ibidem cõmaneret, deinceps præclarum Tuccitanæ vrbs viculum Offariam intuitu latendi petes, 6 ibi cum sorore sua vsque ad tempus, quo martyrium consummauit, delituit. Et ego, ego ille peccator, ego diues iniquitatum, qui à principio martyrij sui amicitia eius fruitus sum, cõbinatis manibus meis cicatrices reuerentissimi & delicati illius verticis attrectaui, quum 7 ictibus flagellorum virginalis coma elapsa fuisset.

**VERVM** quia Deo fautore beatæ virginis Floræ auspiciu conuersationis ac martyrij adnotatum est, operepretium reor, si itidem sanctæ virginis Mariæ & martyris processum natiuitatis, primordiaque religionis ediferam. Vt quibus par fuit consensus præliandi, idèque assensus pro iustitia moriendi, consimilis extet in relatu vocatio nis etiam huius virginis intentio calami. Huius pater ex oppido Eleplense non infimus profapia, Christianus tamen huc aduentasse perhibetur. Qui ex genere Arabum coniugem ducens, totius impietatis errore eam emundans, Christi fidei consignauit. Quapropter cū eadem coniuge proprium incolere aruum non valens, per diuersa profugus agitur, quousque diuino gubernaculo ad oppidum Froniano peruenit, qui in montana Cordubensi in parte Occidentali duodecim ab vrbe miliaribus distat, vtroque pignore comitante, quod ex ea susceptum rat, Vualabonso scilicet, & Maria. Ibi vitam suam pro viribus sustentarunt. Ibi mulier illa luporum erepta faucibus, in fide Christi perseuerans, post nonnullum tempus in Domino requieuit. Ibi superstes vir

Flora domo fugit.

Domum reuertitur.

Frater impius Floram accusat.

Flora in capite Christi confessione percutitur.

Tuccitana vrbs. Offaria viculus.

Maria martyr.

Eleplense oppidum.

Froniano oppidum.

Vualabonus postea martyr.

gradu cōfessionis poritus, arctissimum vitæ perennis callem gaudijs oblectandus cælestibus ingreditur. Sed puerum ecclesiasticis regulis educandum, fortiq̄ue Domini admiscendum piæ memorię Saluatori presbytero tradidit, qui tunc præclaro regimine sancti Felicis monasterium, quod in eo loco fundatum est, gubernabat. Sanctã verò hanc virginem Deo deuouens, Cuteclarense cœnobio, quod gloriôsã & semper virginis sanctæ Marię genitricis Domini fulget memoria, cōsignauit, constituens eam apud quandam summã sanctimoniam fœminam Artemiam nomine. Quæ & ipsa geminum pignus per martyrialẽ obitum olim cælo præmiserat, Adulphum scilicet, & Ioannem, qui in primordio regni principis huius viriliter de hoste triumpharunt. Quorum instar syderum cæli gesta micantia ad emolumentũ ecclesiæ sanctæ, & exemplum debiliũ, senex & magister noster, atque illustrissimus doct̄or (de quo in libro primo meminimus) beatæ recordationis & memorię Speraindeo abbas stylo latiori composuit. Artemia igitur gratia sanctitatis, prouectãq̄; ætatis, seu obtentu martyrum filiorum, cæteris in eodem cœnobio commanētibus fœminis antecellēs, rotius monasterij virginalis conuentus iussu authoritatis eius intendebatur. Docuit autē puellam sicut ipsa nouerat Deo seruire, in omni humilitate, castitate, & obedientia, & timore Domini animum eius exercens. At non post multum tempus prædicto sacerdote Salvatore mundo recedente, puerum etiam ad se nutriẽdum pater reduxit. Qui duo futuri martyres gratia spiritus sancti in Dei timore magnopere proficiunt. Tandem verò per gradus ecclesiasticos adolescēs ille Vualabonfus succrescens, honore diaconij fungitur: pollēte nihilominus in omni honestate religionis sanctimoniali puella: cum se nimia charitate diligerent, & alternanti germanitatis dulcedine in omni dilectione spiritali sibimet inuicem obedirent. Quia verò præcedebat ætate virgo sanctissima adolescentem germanum, loco genitricis soror ab eo excolitur, & in prolis affectum commutauit fraternum amorem.

**I**GITVR dum inter eos hæc assidue gereretur, dispēsante Deo, leuita dignissimus Vualabonfus cum beato Petro presbytero, seu cū cæteris confessoribus (sicut superius comprehensum est) martyrio coronatur. Et qui quo vltimus erat sorori, fit primus electione martyrij. Denique remanet destituta præsentiali solatio fratris Christi ancilla, quæ ante mundi constitutionem ad martyrium prædestinata, intus extraque semper tuebatur intercessione fraterna.

**E**T (vt se habet conditio fragilis) cum crebrius fraternum suspiraret obtutum, cuius in proximo fruitura erat consortio, per quietem

Saluator presbyter.  
Sancti Felicis monasterium.  
Cuteclarense cœnobium.

Artemia Adulphi & Ioannis martyrum mater.

Speraindeo abbas.

Saluator presbyter moritur.

Vualabonfus diaconus factus.

Vualabonfus martyr.

quandam sanctus martyr, quãdam admonet religiosam, vt iam soror Maria pro se plorare desisteret, quoniã vicino tẽpore ad eum in superis esset ventura. Ex eo die vritur cor virginis amore martyrij, & quæ fratris obitũ impatienter lugebat, subito diuinitus illustrata, impatienti ardore ad martyriũ anhelat. Quodã igitur die, inuitante (vt credo) Christo monasteriũ derelinquēs, forũ petitura descendit, quò sicut ceteri martyres, qui iam cœlesti premio oblectabatur, hæc quoq; virgo Christũ cōfitendo, & fidei sanctę aduersariũ repellẽdo, corona martyrij potiretur. Quæ dum ecclesiã beati Aciseli martyris, in ipso adhuc itinere posita, intuitu dominũ obsecrandi intrasset, Dei nutu ibidem sanctã Florã in suffragio suo preces martyrum aduocantẽ inuenit. Quæ & ipsa Christo dicenti sibi, iterum venio crucifigi, rediuuio præliandi studio calens, olim cœpti martyrij palmã è loco latibuli sui alacris inuentura descēderat. Tunc se inuicẽ datis osculis salutãtes, alterno cōsultu explorant se. Et cum vnũ idemq; votũ suũ existere mutua proderet cōfessio, dimidiante Christo qui dixerat: Vbicũq; fuerint duo, vel tres, in nomine meo cōgregati, ibi sum in medio eorũ: illico indissolubili fœdere charitatis nectũtur, nulla se ab inuicẽ occasione diuellendę, nulla intercedẽte fortuna deciscendę, nullisq; ab alterutro, quãuis sæuissimis imminētibus casibus, disparandę, qui ad interitũ earũ pro cōfessione veritatis exaggerarẽtur, quousq; & ista Christum, & illa in cælestibus fratrem adiret Vualabonfam. Sicq; in ipso impetu iudicibus assistentes, ita firmiori alloquutione prima (vt reor) sanctissima Flora eos aggreditur, dicēs. En ego illa sum, quę pro eo quod gẽtilitio semine procreata Christo adheferim, dudũ à vobis, vt eum abnegarẽ, diro verberare lacerata sum. Quæ hæcenus infirmitate carnis huc illucq; profuga delitescens, nũc iam in virtute Dei mei subnixa, vestris ad stare nõ verens prætorijs, eadẽ, qua primũ, cōstantia Christũ Deum in veritate profiteor: scelerosumq; dogmatistã vestrum pseudoprophetã, adulterũ, magum, & maleficum esse protestor. Tũc deinde virgo venerabilis Maria diffusioque cælestium gratiarũ sanctificato protulit ore. Et ego iudex, olim inter illos cōfessores magnificos habens germanũ, qui nõ leui subsannatione vatem vestrũ infamantes occubuerunt: similiq; audacia Christũ esse in veritate Deũ asserens, ritum vestrũ legisq; cæremonias dæmoniorum figmenta esse profiteor. Exemplò sæuissimus arbiter vesano concitatus furore, sub voce illa terribili frendēs, virginali propositum asperrimo deterrēt boatu: minis exprobrat: clamoribus arguit, adijciēs carceris squalorem, & cõtuberniũ scortorũ.

**S**VSCIPIVNT deniq; abdita carceris sponfarũ Christi mēbra

Sancti Aciseli ecclesia.

Matth. 18.

Flora & Maria iudicibus sponte se offerunt.

tuenda magis, quam eliminanda, quæ semper pudico honestata decore ab ipsis cunabulis actu sanctimonix præpollentes, præcipua virtutum gratia reluxerunt. In quibus aliquãdiu sancte virgines permanentes, insistunt ieiunio, orationi incubunt, totumq; illum horrorem ergastulicæ celestium meditatione hymnorum expediunt. Tunc nos etiã ex antro deducti, cum isti carceri deputarentur, Deo fauente ad instructionem illarum librum, documentum martyrii, cõdimus. Eisque iam penè à proposito, suasionem quorundã labentibus, in solatiũ meditandi & cõsummãdi prælia inchoata, dicauimus. Connectentes in finem opusculi orationem suo certamini, omnique ecclesie congruentem.

**IGITUR** permanentes in laudibus Dei, & sacratissimæ virginis, post tertiã admonitionem prosternendæ in forũ educte sunt. Taceã iudicis sciscitationem vicibus allatam eis, vel vnã, vel sigillatim ad beatissimã Floram, sicuti iam alibi digessimus. Et intuitu mediocritatis aliquid silentes, ne fastidium protractus sermo legentibus generet, mors virginũ pretiosa stylũ competenti sine coarctat. Inde præcipiti ducatu ad locũ decollationis ducte, sacra signacula vultibus imprimunt. Et sic extensis collis, post beatam Florã, sancta Maria prosternitur. Quorum corpora canibus deuoranda, ac volucris discerpenda ibidẽ relinquentes, alio die in flumen proiecerunt. E quibus cadauer sanctæ Mariæ virginis & martyris, cœnobio Cuteclarense, à quo ad martyrium descendat, donante Deo reponitur. Cùm tamen corpus beatissimæ virginis & martyris Floræ, quo situ Dominus reposuerit, penitus ignoretur. Capita verò illarũ in basilica sancti Aciseli martyris recõduntur, quo præsentiali corporis sui fauore populos Christianos tuetur.

**VLTIMO** tantummodo historix loco insinuare curam, quod priusquam virgines beatæ deciderent, quibusdã cõsororibus promiserunt, quod eo ipso, quo Christo coronatori suo assisterent, obtentu adeptæ gratiæ sponsum præcantes, nos vinculis liberarent: quod ita Deo fauore peractum est. Nam ille octauo calendarũ Decẽbris martyriũ cõsummãtes, nos tertio earundem calendarũ compedibus resolutos, absqualore carceris eruerunt. Era qua supra, per Christũ dominum nostrum, qui viuit cum patre & spiritu sancto in sæcula sæculorũ. Amen:

*Gumefindus Toletanus, & seruus Dei, Cordubæ passus. Cap. IX.*

Toletum.



**SANCTVS** Gumefindus presbyter ex oppido Toletano olim cũ vtroq; parẽte puer adhuc paruulus Cordubã veniens, votiuo genitorũ affectu per sacrum clericatus ordinẽ celestiascriptus militiæ apud basilicã sanctorũ trium, quæ Faustus, Ianuarius,

Ianuarius, & Martialis martyres præsentialibus corporum suorum fauillis quiescunt, digna pædagogorum educatione in Dei timore clarescit. Vbi post aliquod tempus in sancto diaconij ministerio cõsecratus, demum cuiusdam Campaniæ Cordubensis ecclesie sacerdos adulescens præficitur. Inde ad urbem descendens cũ beato Seruo Dei monacho, qui tunc in supradicto sanctuario adhuc iuuenis cũ Paulo presbytero reclusus manebat, principibus, & iudicibus ambo assistentes, sub confessione cæterorum occubere, idibus Ianuarij, Era octingentesima nonagesima. Quorum corpora furtim à Christianis sublata, in basilica sancti Christophori martyris, quæ est ultra amnem in parte meridiana, religioso cultu extant recondita.

*De sanctis martyribus Aurelio, Felice, Georgio, Sabigothone, & Liliofa. Cap. X.*



**VIT** præterea quidã iuuenis nomine Aurelius, natalibus, & rebus plurimis antecellens. Hic in infantia matre Christiana, & patre gentili orbatu, tutela amite suæ fidelissimè usque in annos adolescentiæ fouebatur, docebaturque Christum veraciter credere Deum: nec præter ecclesiam salutis viam, & iter regni cælestis alibi posse reperiri, imbuitur. Quod documentum venerabilis puer apprimè ebibat, ita vt licet Arabica erudiendus literatura traderetur cogentibus affinibus: in fontibus tamen præfixam cælitus animis fidei sanctæ notitiam nulla vanitatis figmenta immutare quierunt: sed corde semper Christianismum suum retentans, cùm ad solam derisionem meditationi periturarum insisteret literarum, eò amplius in amorem Christianæ fidei exardescerebat, quò liquidius deliramenta peruersi dogmatis probans, subtilem dæmoniosi illius fallaciam aduertebat. Et cùm non posset publicè cultum fidei gerere, vbique tamen Dei sacerdotibus sese commendans, pro se efficacius exorari poscebat.

**INTEREA** prouehitur in annis iuuenilibus strenuus adolescens, & florentibus genis virili facies exornatur decore. Hinc adhortatione affinium condignum suæ nobilitati connubium appetere cogitur. Hinc vnusquisque suorum, prout nouerat, illius, vel illius optimam esse sobolem assererebat: ipse autem interius aliter ruminans, Christo sui connubij negotium committebat, crebris interuentibus precum cæleste numen exorans, vt talibus præpollens votis coniux sibi daretur, quæ secretũ suũ in melius proficere cõtenderet, faueretq;

F ij

D. Eulogius in carcere positus scribit ad sanctas virgines.

Cuteclarense cœnobium.

Basilica sancti Aciseli, & eius corpus.

Dies Nouembris xxiiij. D. Eulogius carcere educus. Annus Domini Dccclj. Nouembris dies. xxix.

1 Faustus, Ianuarij & Martialis: & eorum basilica.

2 Capania Cordubensis, & eius ecclesia.

Seruus Dei.

3 Paulus presbyter.

4 Annus Domini Dccclj. dies Ianuarij. xliij.

Santi Christophori martyris basilica.

mente & corpore cultori latenti. Cuius fauore tandem adiutus reperit honesto germine virginem constipatam, rebus inclitam, moribus comptam, specieq; pulcherrimā. Quæ cum præcipuo venustatis habitu extrinsecus decoraretur, præstātius tamen introrsus spiritali enitebat decore. Quia omnis gloria filiæ regis ab intus, id est in penetralibus mētis. Ibi enim sanctitate, in fimbrijs aureis varietate scilicet amicta virtutum, Christo regi placitum exhibebat famulatum. Hæc nanque puella parētibus paganis progenita, adhuc cunabulis incubans, patre orbata est. Cuius genitrix alium virum ducens, qui fidē Christi occultè retinebat, coniugem, impietatis errore extirpans priuignam, Christo assignare studuit, eamq; ex sacramento baptismatis Sabigotho appellās: licet publicè pagani admiscerentur, gestabāt verò animo firmiori vtrique pietatis religionē. Hanc sibi puellā venerabilis iuuenis iure cōiugalitatis asciscens, cōpletis sponsaliū titulis, arrarumq; pignore alternanti in inuicē exhibitione contradita legitima, ad vltimū ministerio sacerdotū ex more sacrantur, sicque pari cōmercio aliquo tempore clancule fidem Christi gerētes, non omnibus arcanū suæ fidei reuelabant carnis infirmitate depressi, nō diminutione vtiq; voti.

FVIT autem beato Aurelio proximus genere vir quidam nomine Felix, sancta insuper eidem dilectione cōnexus, qui occasione diaboli in fide vacillans, cum postea lapsum præuaricationis suæ altius suspiraret, vltra non potuit patulo congressu religionem Christi exercere. Qui & ipse filiam occultorum Christianorum nomine Liliofam in cōiugem ducens, Christum in abditis tectius excolebat. Quapropter inconuulsibiliter inuicem adhærentes, semper vnam habuere familiaritatem, eandem gesserunt dulcedinem, nec prosperis, nec aduersis casibus se disparantes, idem illis extitit affectus: tantaque illa pietatis necessitas in vtroque fratre perfectionem contulit charitatis, vt nec vita, nec morte diuiderentur, quos par religionis occasio glomerauerat, de quibus merito enarrandum est: Sancti, amabiles, & decori, quomodo in vita sua dilexerunt se inuicem, ita & in morte nō sunt diuisi.

EXACTIS igitur non plurimis annis, accidit vt eo die in forum proficisceretur Aurelius venerabilis, quo Ioannes ille (cuius in priori libro meminimus) odio nominis Christi vsque ad necem verberibus cruentatus, retrorsum à sello euectus, immensoque vinculorū pōdere coarctat⁹, vt in parte stramentū reclinaretur iumēti, qua eius crura pēdebant: præcedentibus illuforū præconibus, totam circumeundo vrbem satellitū ministerio, ad spectaculum vulgi pertractus est. Et cum

hinc

cum hinc inde voces exprobrantium resultarent, dicētes, nullatenus dignam sui sceleris pœnam eundem adhuc perfoluisse, quippe quem tantæ reuerentiæ vatem subsannatione impetere non verentē, plectē dū potius morte turpissima cōgruebat: extēplō futurus belliger amore cōpunctus martyrij, cælesti quodāmodo flamine aspiratur, vt illud pro se fieri spectaculū crederet, causaq; admonitionis sibi fuisse ostensum, ne scilicet formidare deberet eos, qui corpora trucidant, cum nihil anxietatis animabus possint inferre, sed illū potius pertimesceret, qui potest corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Cuius fidei stabilitatem admirans: vere, inquit, super angelicam petram tabernaculum credulitatis huius viri fundatū est, quod tanta vis tormentorum non impulit, nec labilium pœnarum aura cōcussit. Quod si qui vexillum Christi reuelatis gerit aspectibus, tot seria cruciamēta zelo Redemptoris sustinuit: cum vtiq; cladem illius supplicij præuaricando posset euadere, & melius carnis suæ iacturam, quam perniciem animæ iudicans, non se passus est sub vnus vocis articulo à Christi religionē abstrahere: quibus me ego dignum conuictijs credam erudendum, vel quo me arguendū supplicio debeo tradere, vt vigorem illius damnati, quem hodie intuitus sum, capiam, fruarque constantia?

HÆC dum crebrescētibus supernis iam vocationis suspirijs, ruminare animo cœpisset, regressus domum retulit piæ sodali cūcta, quæ viderat, latoque spiritu addit. Tu semper dulcissima coniux, cum ego mihi met viuerem, & Deo mortuus essem, sedulo me adhortata ad cōfessionem trahebas: instabas quotidie me sæculi voluptatibus nitens auellere, tenebrosis mundi affectibus felicitatem æterni regni præferbas, labentia cūcta, & omne quod sine arctatur, suadebas relinquere: prædicabas monachos, mundum renuntiantes laudabas, religiosarumq; cōuersationem oblectans, vitam sapius suspirabas sanctorum. Sed ego necdum supernæ gratiæ compunctione lustratus, omnino salutaribus nō poteram acquiescere hortamētis, aut fortè correctionis meæ præfinitam à Deo patre nōdum insistens admonitionem, differēbā operibus exequi: quod, licet tenuiter, animo meditabar. Ecce iam nunc, charissima, tēpus acceptabile venit: adsunt dies salutis, in quibus à retroactis, & exterioribus resilientes, in id quod inante est, nos extendamus. Et primo omnium munditiæ, & cōtinentiæ perfectius studētes, vacemus orationi, quò facilius ad reliqua sanctitatis industria properemus. Fiat nūc soror, quæ extitit cōiux: in affectu germanitatis thoros nostrę cōiunctionis pertrāseat: proficiāt soboles animarū: sub crescat spiritaliū generatio, & sprete glutinatione mēbrorū cœnosa,

F iij

Psal. 44.  
Ibidem.

Sabigotho Aurelij vxor.

Felix Aurelij p-  
pinquus.Liliofa Felicis v  
xor.

2. Reg. 1.

Ioannes cōfessor.

Matth. 10.

Aurelius de Ioan  
ne confessore.Aurelius ad vxor-  
rem.

2. Corin. 5.

nouerit mens præstantius (adempta carnis delectatione) perpetuæ incolumitatis producere germina. Vt quoquo modo condigni martyrij præmio habeamur talium meditatione laborum.

**S**VSCIPIT lætantibus animis venerabilis mulier pium viri consultum, gaudensque multipliciter in subitatione insperatę salutis, hæc est (ait) immutatio dexterę altissimi: hæc sunt iam nostrę vocationis auspicia: hæc sunt, quę semper optabam, æterni regis cōmercia: vt carne morientes, viuamus spiritu, quo illi facilius vniamur, de quo scriptum est. Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Quamobrēm, Domine mi, quia hoc tibi non humanitus reuelatum est, sed pater cælestis te olim ad æternam præscriptum militiam, concitis vult iam gressibus properare: cunctis nos vinculis absoluamur, excutiamur à puluere, desiderio vitę perennis surgamus.

**F**IT itaq; vtrorumq; communis in Dei seruitute assensus. Diuiduntur cubilibus: votis conciliantur. Pręfulgent lectuli fulcra vestium, colorumq; varietate, qua suam conuersationem vulgo celarent. Illi autem in interioribus angulis tabernaculi super structum crudo latere thorum hispidis tatummodo instructum cilicijis dispares incubabāt. Ieiunabant sæpè: sine intermissione orabant, & quoscunque nouerāt psalmos, noctu meditabantur. Vincebant tenebrarum chaos interiecto vigiliarum labore, omnemque dæmoniorum fraudē talibus euincebant studijs. Ministrabant egenis: curam pauperum omnino gerebant. Et quoniã adhuc iam dictus Ioannes carcere detinebatur, nos quoq; ex antro educti his vinculis detinebamur: vtraq; etiam virgo, **Maria & Flora.** Maria scilicet & Flora, tunc foeminarum latibulis causã fidei incolebant: aderat frequens eorum erga compeditos discursus, ex eo videlicet tempore quo beatus Isaac monachus, seu cæteri sancti, qui præditam veritatis præconio linguam, principibus, & iudicibus confessori, quę vera sunt, astiterant, & propter eandem veritatem occubuerant. Quorum constantia perdurabili, multiplici virtutum robore horum auctę sunt vires. Nam ille viros perlustrans, illa suis retētas claustris foeminas requirebat.

**I**B I ego eum agnoui: ibi amicitia eius adeptus sum, ibique se à nobis institui deprecatur, quid agi deberet tam de rebus, quã de gemino pignore, quod Deo donante acceperat. Si liceret tales destitui, quas vtique post necem suam profano tradendas ritui altius condolebat: vel si illam diuitiarum copiam protinus fisco agglomerandam, inordinatam relinquere congruebat. Cui cū omnia intuitu regni

ni cælestis, & causa retributionis æternæ non solum relinquenda, verum etiam fugienda fore cēserem, potissimumque suarum potius animarum, quàm liberorum esse commodis consulendum, quibus vtique Christus vindex pater, & tutor est, nihilque profus rerum temporalium præponi debere desiderio Redemptoris, seu fruendi sanctorum consortio docerem: confestim subiunxi. Si prouida facilitas suppetit, qua hæc omnia magistra intercedente discretione, ordinentur: vtile primò iudicamus sobolem tutiori loco transponi, vbi Christo liberius assignetur: rebus quoque iuxta mandatum Domini venditis pauperibus erogari, quò expeditior vobis pateat deinceps post Christum ingressus. Sic denique veritas sancta sciscitanti se iuueni quatenus vitam æternam possideret: si vis (inquit) perfectus esse, vade, vende omnia quę habes, & da pauperibus: & veni sequere me, & habebis thesaurum in cælis. Sed etsi pars aliqua in stipendium relinquatur infantium, culpabile esse non poterit, quod multa patrum insinuant documenta. Ideoq; si ad hanc dispensationē potestis attingere, optima res, & perfectius opus est: quod vos omnibus expeditis negotijs securius ad militiam cæli ire compellet. Sin verò quorundam difficultatū repagulis oblatrantibus, hæc dispensatio reuellitur, & nulla interest libertas, qua hæc indulgentissimè suppleantur, præsertim cū magis ex aliquo perturbationes emergere formidatis, quę vestrę intentioni obsistant: non cunctandum est spernere patrimonium, quod multò melius & latius in cælo, quo vos nitimini proficisci, reperitur. Non filiarū affectus societati sanctorū est præponendus, cū & illas potest Deus in seculo enutrire, qui cōpactauit in vtero, siquidē ei prouida de omnibus cura est. Non omnes paruuli parētum industria refouentur, nec cūctę proles nutritio educantur labore. Nascitur homo, orbatur in cunabulis solatio genitoris, non tamen creatoris gubernaculo destituitur, qui est pater orphanorum, & iudex viduarum. O quàm multi paruuli nutricum cura delicatius educati, in deteriora deueniunt, quàm plures pupilli ab horribili egestate in magnarum affluentiam opum excrescunt, & fiunt multarum domini rerum, qui vix pauperimo pane prouecti sunt. Multi ex Christianis progeniti, præpediente deliquio ecclesię membro priuantur. Et nonnulli filij paganorū, præueniente gratia Domini, ad redemptionem fidei salutaris recurrūt. Nec istis sacrilegiū obest parentum, nec illis prodest religiositas genitorum. Cū & hi à fide recedentes, Deo alienantur, & illi credentes in Christum (per quem iusti viuunt) eripiuntur diabolo, perenniter Deo cohærentes. Cuius rei testis est Dominus, qui in euangelio

Matth. 3. proteruam Iudæorum arguens vanitatem ait: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à futura ira? facite ergo fructus dignos pœnitentia, & ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios  
 Matth. 7. Abrahæ. Et iterum: Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum: filij autem regni proijcientur in tenebras exteriores: illic erit fletus, & stridor dentium.

INSTRVCTVS igitur venerabilis iuuenis quomodo processum martyrialis prælij meditaretur, victorum se precibus solatiadum implorans, animo lætiori in pace discessit. Et cum nos sæpius idem, quã diu illa horribilium claustra carcerum habuere, non desisteret visitare: frequenter tamen prudentissima Sabigotho latibulum illud fœminarum, quo sacratissimæ virgines Flora & Maria detinebantur, noctu quasi vna è compeditis incoluit, vt vel consolaretur certantes, vel se affectui commendaret certantium. Imò potius vt pugnandi pro Christo rege vsibus imbueretur, haberet que consuetudinẽ præliandi. Instabat precibus, obsecrationibus laborabat, vt memores sui existeret, adepto post triumphum sponsi confortio, quo saltim effuso cruore cælum ingredi mererentur. Dant illico fiduciam hoc præstandi beneficium sanctæ virgines, quæ suas nouerant in nullo repugnari post victoriam preces, nec poterant cõmilitonibus quicquam negare, quæ se non dubitabant audiri.

DVM ergo ancilla Domini Sabigotho proximè post martyrium virginum infra domesticos parietes Christo seruitutem minus suspecta persolueret, fessoque exercitatione vigiliarum corpori cõsulens, paululum quieuisset: ferunt vtrãque virginem, Mariam scilicet & Floram, niueis amictas cicladibus diuersarum ligustrum manibus gestantes manipulos, cum choro sanctorum phialas palmis gerentium (quibus, vtputò, orationes eorum, qui ad prælium venerant informari, in conspectum Domini ferrent) omnes cælestium luminariõrum claritate fulgentes, eidem per somnium astitisse. Quas cum illa, vt arbitratur, sedilijs se reclinari humillima supplicatione optaret, territa maiestate cælicolum, vix tenui alloquutione aggreditur, dicens: Quam fiduciam olim præmissæ obsecrationis vobis in carcere, ô sacratissimæ virgines, me habere iubetis? Et si vòtorum meorum commodis potitura sum, gratisimis deflorate responsis: ne frustra currentes, in vacuum decidamus: ne vires nostri conatus vano consumantur labore, dum aliud intentio quærat, aliud merita expectant. Quia cum Deus

plus

plus meritis, quàm precibus faueat, nouit tamen idem abdicare cõgeminationem precaminum, quam non iuuat dignitas meritorum. Idcirco, dominæ meæ sponsæ Christi, si hætenus sustinendi præmium sponsonis vestræ spes nobis fida subsistit, enarrare iubete: quò promptius ad superna tendamus, quò validius in certamine robaremur. Tunc eam sanctæ virgines cælestium diffusionem gratiarum affatibus præditis demulcentes: commoda (inquiunt) vestri laboris in æthereis reposita, tempore necessario vobis metienda, seruata sunt. Nec labetur præscriptorum merces ad prælium, quòd cogit athletas inuictissimos ire ad regnum. Martyrium denique vobis à constitutione mundi diuinitus præfixum, & prædestinatum est. Quòd vos post paululum impleturos, congruit felicioribus solito sanctitatis studijs insistere. Quapropter libamina sacerdotum laboribus vestris adsciscite: suffragia implorate sanctorum: vbique vos precibus seruentium Christo committite: votiuò veneranda Dei sanctuaria discursu incolite, & omnium religiosorum inquire obsecrationes. Quia quanlibet præcripta vobis quandoque futura sint præmia: per hanc tamen industriã veluti quibusdã gradibus innitentes, tantæ bonitatis arcem vos verum est posse contingere: nostrumque sermonem huiuscemodi certum esse in indicio contestantes, instanti vobis certamine, ad hæsurum cõtubernijs vestris cœnobitã nostrum mitemus, qui vobiscum palma potiturus martyrij cælitus ordinatus est.

POST hanc visionem oculis intuentis abductam, vehementius tantæ rei miraculo beata Sabigotho ad perficienda bella Domini cõcitatur. Quæ mox hilarior è somno exurgens, auget opera sanctitatis, fragilem ad pugnam erigit sexum, supernoque munere vires ad certandum corroboret. Hinc iam fiduciata spe firmiori virum informas, omnino terrenis exui edocet, quoniam à principio mundi cælestibus dedicati militijs, continuo post victoriam cælicolis admiscerentur.

HINC magis, magisque fruendi Redemptore, & collegis sanctis ignito desiderio conflagrati, natorum postponentes affectum, spernunt quicquid mundialis peritura species continet. Omnia distrahunt, venditant vniuersa, quò liberiores in assequendo Christum existeret. Ex quo pretio quicquam infantulis relinquentes, totum aliud stipendijs applicant egenorum. Virorum ac mulierum visitant monasteria, præcipue tamen Tabanense cœnobiũ, de quo sæpius memorauimus, quia summis monasticæ regulis disciplinæ cunctum honestæ famæ rumoribus illustrabat Occiduum. Inde athlete fortissimi hauriunt documentum: inde instituta percipiunt: ibi se poculo vitæ perennis ingurgitat.

F v

Sabigothonis pietas.  
Flora & Maria.

Flora & Maria Sabigothoni in somnis apparēt.

Sabigotho ad martyres.

Sanctæ martyres ad Sabigotho.

Tabanense cœnobium.

Ibi sanctissima Sabigotho frequenter cum ancillis Dei moratur: dicit ibi totius sancti timoris industriam. Ibi geminum pignus sub beatarum tutela constituunt.

○ **STVPENDA** mundi renunciatio, & admirabilis ardor diuinus, quo filiorum affectus respuitur: quo opum affluentiae repugnatur: quo proximorum dulcedo refellitur: quo mors pro vita eligitur: quo labentia cuncta cōtemnuntur: quo intuitu aeternae felicitatis vincula, caedes, cruces, carceres, verbera, & tormenta pro summis habentur delicijs. Vna siquidem filiarum ostēnio, lustro altera ducebatur. E quibus ego post necem parentum minorem reperiens, vix tenerrimo ore facundiam exprimens, me infantissimè adhortatur, vt genitorum gesta scriberem, proderem actus, elucubrarem trophæa. Et cum propter hoc quid ab ea beneficij præstolarer, exquirerem (mira dicturus sum, tantillam aetatem talia quiuissē in promptu aduertere, nisi forte credendum sit, quòd ab illo imbuebatur interius, qui ex ore infantium, & lactētium perficit laudem suam) impetrabo (inquit) pater tibi à domino paradisum.

**VERVM** quia competenti occasione gratia diferendi paruitatē infantularum, paululum ab ordine directo recessimus, quò rem scilicet post nouenum martyrij eorum mensem patratam subiūgeremus: nunc erumnosae & sub mundanis adhuc molestijs laboranti inferuimus historiae. Non nos obinde fraterna infamare debet reprehensio, vnde culpabiles argui non veremur à Domino. Nec obstat vltimo, an priori, mediòue loco veritas diferatur, quandoquidem veritatis asfertor nullatenus benedictione priuatur. Iccirco è vestigio repedantes, ad reliqua beatorum studiosius gesta referenda curramus.

**CVM** ergo intenti caelestibus, omni tēpore vigilijs, orationibus, elemosynis, & ieiunijs incumberent: frequenter tamen superno sydere in cubiculo suo, quo ista meditabantur, respersi sunt (adeò vt illapsum iubar aethereum omnem praesentis speciem luminaris interpollans, horridum esse chaos sui comparatione autumari compelleret) diuinis saepe reuelationibus eriguntur: fruuntur colloquijs angelorum: laetitia caelicolis mente & spiritu adunati, non sine graui molestia corporale onus ferebant. Quodam nanque die cum atrium serenissimi praecceptoris nostri Aluari toto in scripturarum scientia Occiduo laudati, gratia collationis mutuae, nostraque alternanti propositione mentem erudiendi in scripturarum problematibus, petiuissem: reperi coram eo militem Christi Aureliū, consultum agonizandi querentem, & quatenus arriperet martyriale, auspiciū implorantem.

Quem

Quem idem doctor egregius, & temporis nostri fons sapientiae profluus, patrum exemplis instituens, iubet primo constantiae vires perpendere, secretum suum aduertere: considerare arcanum: & vtrum imminetia magis nosset ferre, quam declinare supplicia, vltimo excepturus delicatis ceruicibus gladium. Et si magis merita martyrum a dipisci, quam vocari martyr contenderet. Et si magis terris ignotus florentibus caelo meritis cathalogo electorum sese affectaret describi, quam in supernis diminuto praemio, famosum temporalis martyrij anhelaret nomen habere. Fundille se vsque ad mortem dimicaturum spondens, nulla profus vi tormentorum intentionem suam superandam esse fatetur. Mihi, mihi, inquit, maximum vitae solatium Christus est, & mori lucrum. Cui terrena conuersatio teterrimae noctis caligo est, & memoria transitus mundialis perpetuae lucis odorem aspirat. Fit commune deinceps gaudium causa nostri aduentus: de alterno admodum intuitu laetamur. Credimus interessē concilio nostro verbum patris altissimi, qui vbiq̄e nomini suo dicato collegio se illabi testatus est, dicens: Vbiq̄e fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, ibi sum in medio eorum. Et cum plura suo agoni competētia referremus, idemque gratis animis nostrum exciperet documentum: satis, vt reor, collatione nostra iuuatus, continuo bella Domini initurus, ad propria regreditur.

**BEATA** verò Sabigotho nonnullis ante passionem diebus dum sola domo resideret, Christumque ob perfectionem martyrij sui, quibus posset quæstibus obsecraretur: subito astare sibi mirae pulchritudinis virginem cernit, angelico vegetatam decore, primum, vt putabatur, adolescentiae florem gerentem. Cui cum illa diceret: Tu quis es filia? et si è vicino accedis, causas tui aduentus edisere. Protinus spectabilis virgo, soboles, inquit, amici vestri Montesis sum, quam tu mundialibus ærumnis scis olim exemptam, quamque eadem hora, qua super premis vexabatur angustijs, priusquam propius visitares, reperisti exanimem. Et cum te ego saeculo penè eliminata non nouissem, ipso tamen obitus mei momento quis esses Domino reuelate agnoui: & nunc eo mittente praevia nunciatrix palmae tuae accessi. Instat nanque iam vobis tempus exequendae victoriae: adsunt dies publice profitēdi fidem catholicam, hostemque repellendi teterrimum. Quibus sedatis litibus caelorum penetralia vos coronandos adsument, perpetua deinceps pace fundatos. Igitur scrutans cor suum venerabilis foemina, secumque meditando eloquium adsistentis: confestim reuoluta memoria, rem gestam agnoscit, & priusquam grates euangelizanti sibi puel

lae

Aurelij filia infans.

Psal. 8.

Ad Philipp. 10.

Matth. 18.

Montesis filia Sabigothoni apparuit.

Aluarū adit Aurelius.

4

læ referret, labitur à conspectu eius illa virginalis species ætheris nūcia, & præco sui martyrij. Fit læta tali præconio: animatur cælesti oraculo, & tanto spe firmiori ad prælium excitatur, quantò sese patratae actionis veritate cernit informari.

VERVM vt magis, magisq; scopo prædestinationis suæ intenderent, essentque non dubij de mercede reposita, siue vt sanctarum virginum impleretur edictum: octonis ante suam captionem diebus, dudū promissus ille confessor contubernijs eorum adsciscitur, & inconuulsibiliter his quodammodo alligatus, felici martyrio omnes sub vno momento pariter coronantur. Idcirco congruum iudicauimus, eiusdem monachi rationem, quia optio intercessit, exponere, & quod vehementi admiratione ætatem nostram eius causa concussit, succiduis quoque generationibus opere dignum relegenda mandari: vt in eo catholicorum religio sita incremento fidei augeatur, in quo sui Redemptoris oraculum speciali quodammodo cernit esse veritate impletum. Prædixerat quippe magister noster & dominus, quòd multi ab Oriente & Occidente venientes, recuberent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum. Quòd testimonium reuelatis contuemur effectibus in ipso monacho, atque leuita Georgio omnino perfectū.

HVIC rus Bethleemiticum ortum, & incolatū ethereum peregrina littora contulerunt: hic inquam vir vltra maria procreatus, ab adolescentia seruitute Dei oblectatur. Viginti & septem annos apud monasterium sancti Sabbæ, quòd ab Hierosolima in parte Australi octo miliaribus distat, cum quingentis, vt ipse nobis ore suo professus est, (qui in eodem cœnobio morabantur) fratribus adunatus, sub regulari magisterio deguit. Quem venerabilis abbas Dauid, eius ascisterij tunc procurator ob stipendium monachorum Affricam mittēs, is nullo modo tot interiacentia terrarum, mariumque distulit subire discrimina, quibus vtique incunctanter commodum summæ virtutis obedientiæ nouerat promereri. Sed cum ibidem vapulare asperius Dei ecclesiam incursatione tyrannorum reperisset, Hispaniam quoque eorum, quibus missus fuerat consultu, aggreditur. Erat enim, vt ipsi de eo certissimè approbauimus, summæ humilitatis, magnæque abstinentiæ vir. In omni eloquio suo, dicto, atque responso timor Domini resonabat: ocius semper de puro cordis fonte charitatem exhauriens, fauum dilectionis promebat. Prædicabat cælestis desiderij requirendā esse compunctionem: mortificare cum vitijs & concupiscentijs membra iubebat: vt in aduentum Domini recidiuo virtutum animata vigore, gloriosiora cum ipso apparerent. Ita sobria præditus sanctitate, iustus

iustus videri, vel dici nimium recusabat, iucundus admodum, hilaris, modestus, & abstinens, sic vt ebatur mundo tanquam non vteretur. Et cum fortè, fraterna impetratè charitate, cibū sumere cogere, epulabatur parcius: bibebat sobrie, vt magis abstinētē iudicares, quàm vescentem. Merum aqua tandiu temperabat, vsque dum color inficeretur, sapor abesset. Insuper nanque ille gustus (ita referebat) nec bibere nimium, nec temulari conuiuā patitur. Crebrius ad exorandum currebat: vigilabat attentius: sæpius corde diuinum carmen meditabatur, dicebatque: Benedicam Domino in omni tēpore, semper laus eius in ore meo. Et cū varijs linguis peritus existeret, Græca scilicet, Latina, atque Arabica: nec qualemcunque saltem propter has gloriā affectauit. A die qua monasterium petijt, & cohortibus monachorū ascitus est vsque ad coronam martyrij sui (vt ipse quibusdā secretius retulit) nec lotus aqua, nec balneis vsus est. Quandiu nobiscum cōuersatus est, nulli omnino ordinem suum reuelauit, nisi cū iam carcere detineretur.

**COMMENTATVS** est fratribus, ac propinquis suis, cunctisq; patriæ suæ ciuibus martyrij sui breuiarium: quòd mihi causa expoliēdi transmisit, ne incultior sermo fidē rei gestæ, quibus mittebatur, adimeret. Ibi in principio dictionis suæ monachum se, atque leuitam fore testatus est. Verū quid opus est sermonem in longum protrahere? Quasi non summam reuerentiam vitæ hominis Dei martyrialis cruor adhibeat, præsertim cū quantus, & qualis extiterit effusus propter iustitiam Dei ipse eius martyrialis cruor insinuet, & quòd peregrinus mundo peregrinam non renuens sepulturam, omnem penitus genitalis soli, affiniumque affectionem repulerit. Aut quæ potius laus militem Christi extollet, quàm pro Domino mortem, pro vita animā, pro crucifixo cruorem dedisse? vt ipsum esset redhibitio famuli, quòd extitit victoria crucifixi. Quomodo autem beatus minister coetui sanctorum agglomeratus fuerit, melius ore ipsius sancti Georgij credimus posse innotescere, quò vel nostræ dictionis series, interposito martyris eloquio, quasi de super benedictionis sale condatur: vel præstantius commercium suæ connexionis cum cæteris sanctis eodem narrate addiscatur. Nam & ipsis diebus, quibus vnà cum sanctis habuit conuersationē, sua ac prædictorū martyrum gesta breui satis stylo exponēs, vltimo nobis cōprobanda direxit. Ex cuius dictis ea huic operi inferenda curauimus, quæ ad insinuandā eorū cōiunctionē satis esse præuidimus. Cætera verò, quæ post defectū sermonū serui Dei sequuntur, nos obtentu, quo cœpimus, indagauimus. Inquit autem hoc modo.

Matth. 7.

Georgius monachus.

Sancti Sabbæ monasterium.

Dauid Abbas.

6 Georgius de seipso scripsit.



Georgij monachi epistola.

IN nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Vniuersæ catholicæ ecclesiæ à me indigno & peccatore Georgio monacho, necnon & diacono fratre, & collega seruorum Dei filiorum sancti Sabbæ quingentorum virorum, perfectam in domino Iesu Christo salutē. Cognoscite, ô fratres charissimi, introitum meum in Hispaniam nihil aliud fuisse, nisi gratia stipendij vestri requirendi, qui sub arctissima regula, & regimine sancti patris Dauid Hierosolymis degitis. A quibus Africam missus, deinceps in Hispanias commigraui. Sed hanc ipsam insulam nimis afflictam reperiens, cœpi cogitationibus varijs æstuarē, vt aut proprium solum reuiferem, aut regna Christianorum, id est, Franciam peterem. Et cùm proximos, & charissimos super hac re consulerem, nonnulli peragrarē iubebant, plerique ad cœnobium meum reuētere cogebant. Hinc velut dubius diuerso præpeditus tractatu, cui me primo cogitationi submitterem, nesciebam. Pergens autem de Corduba ad Tabanense cœnobium, quò fratrum & sororum benedictio iter meum comitaretur: dixit mihi Abbas ille Martinus, & soror eius domina Elisabeth. Veni frater, & accipe benedictionē ancillæ Dei Sabigothonis, quæ mox vt me intuita est: promissus (inquit) nostri certaminis comes, & collega, hic monachus erit. Ego verò agnita causa ei, & ratione comperta, illico pedibus eius aduolutus, pro me Dominum exorare rogauī, vt forsità spiritus sancti respectu illustratus, ad ea, quæ illa præstolabatur, peruenire meruissem. Et illa: Vnde hoc nobis (inquit) pater, vt tu cū peccatoribus pergas? Cūq; eadem nocte ibidē mansissem, apparuit mihi in visione noctis ipsa venerabilis mulier Sabigotho, & nescio quod genus odoramenti pretiosissimi ligni accommodans, referebat. Ditiore ex hoc mihi thesaurus est. Mane autem factō, descendimus ambo in ciuitatem ad virum suum Aureliū, prostrauīque me pedibus eius, petens ab eo, vt oraret pro me, quod illis in martyrio focius essem. Qui statim præbens assensum, exarsit in me ignis cælestis per orationes eorum, & factus sum vnus ex illis: & ex tunc non sum ab eis separatus, sed omnes pariter in domo sancti Aurelij cōgregati, reddimus Domino cū iucunditate vota laudationis. Ibi apud illos reperi beatum Felicem cum coninge sanctissima Liliofa, qui & ipsi iam omnia sua vendiderant, & locis sanctis, seu pauperibus erogauerant, parati omne genus tormentorum propter filium Dei, & dilectionem eius suscipere. Eadem hora exiui ab eis, & causas, quibus præpediebar, in omni festinatione composui. Et sic demum valde iam roboratus, ad eos reuerti. Qui læti & exultantes de reditu nostro, gratias Deo referunt, dicentes: Scimus frater charissimè, quia Dominus

te

te misit ad nos. Post hæc omnes in communi cœpimus cogitare, quomodo ad desideratam perueniremus coronam, & ita Domino dispenfante visum est nobis, vt pergerent sorores nostræ reuelatis vultibus 8 ad ecclesiam, si fortè nos alligandi daretur occasio, & ita factum est. Nam reuertentibus de ecclesia mulieribus, quidam præpositus obuius adstans, cū causam religionis agnosceret in fœminis, illico viros 9 interrogat: quid sibi vellet ille recursus fœminarum ad sanctuaria Christianorum? Qui responderunt: fidelium mos est ecclesias visitare, & atria venerabilium martyrum pio deuotionis affectu requirere. Vnde quia Christiani sumus, ideo nos ipsius fidei gestare vexillum profiteamur. Statimq; iudici delator accedens, omnem rationē nostrā corā eo dolosis linguis proponit. Post hæc vadit dominus Aurelius filias visitare, quibus pacis osculo, vale dicens, cælesti virtute armatus ad prælium festinauit. Sed hic iam sanctus Georgius stylum compescens, nos quæ restant, vt ocepimus, prosequamur.

IPSO postea die, quo se beatus Aurelius nouerat comprehendi, priusquam auroræ crepusculum respiraret, domo nos gratia valedicē di reuifens, precatur pro se dominum exorare, sui que agonis fautorē per nos fraternam fieri charitatem exoptulat. Ibi nos illi commendauimus. Ibi patrociniū suum pro nobis, & pro omni ecclesia fieri, osculatis manibus eius, impetrauimus. Post hæc datis inuicem osculis, separamur in pace.

IGITUR cū prolata aduersum Dei sanctos iudex quæstionē intenderet, sciretque authorem huius rei esse Aurelium: grauitex hoc interius vulneratus præcepit eos quā propere suis cōspectibus exhiberi. Tunc milites rapido cursu domum beati Aurelij occupātes, qua omnes sancti collecti manebant, præ foribus clamare cœperunt: Exite miseri: exite cominus morituri, quibus vita præsens tædiū est, & mors pro gloria computatur. En iudex vocat, instat decretum vltionis effundere: contererē vult recedentes à cultu, rebellia paratus colla præscindere: pergite vos modo iam debitum mortis exoluere, & commissæ præuaricationis pendentem sententiam. Ex hinc viri cum mulieribus suis quā ad epulas inuitati procedunt: vadunt ouantes: læti profiliunt: putares eos iam apud iudicem sua inuēturos donaria, qui nihil aliud habere poterant, quā tormenta. Et cū se Georgius sanctus à militibus cerneret non teneri, illico sancta fretus audacia in exprobrationem licitorum conuersus. Quare (inquit) priuilegium hoc fidelibus irrogatis, & vanum colere violenter cogitis numē, quos sancta fides proprios hactenus vēdicauit? Vt quid alieni à Deo verò per-

Aurelii ante martyrium Eulogiū inuifit.

io Antiquus Hispanorum inde osculandis manibus mos.

Aurelius cū ceteris cōprehensus.

Tabanense monasterium.

ditioni vestræ agglomerare nitimini prædestinatos ad vitam? An non poteritis vos infernalium claustra adire, nisi nos comites habeatis? Nūquid sine nobis æterna vos cruciamina non adurent? Vos abite, vos illuc pergite perituri, quo simul cum duce vestro inferorū delicijs perfruamini. Nam quid nobis cum tartaro, quem Christus Deus noster penetrauit, absorpsit, expoliauit, & vicit: vt non iam auderet fideles addicere, qui pridem cōsueuerat priuilegio suo sanctos diripere? Vix ille sermonem compleuerat, & iam furens dextra satellitum in iniuriam monachi laborabat. Quem diuersis laceratum stimulis solo allidentes, calcibus etiam, pugnisq; acerrimè tundunt. Cui cum sancta Sabigotho (iam emortuum putans) surge, frater, eamus, clamaret: ille, quasi nihil mali esset perpeffus, respondit. Hæc omnia, soror, meritorum commodis profunt, augentque coronam. Et ita seminecem à terra leuantes, pari cum sanctis ducatu iudici astare fecerunt. Quibus oblati, cum primum ab eis blando affatu requireret, cuius rei causa à cultu suo recederent? viuere recusarent? niterenturque perdere temporalium commodum multiplici deliciarum flore vernans? quos utique postmodum in futuro non solum muliebris oblectatio admirabilis, verum etiam dignitatum, & ferculorum copia demulcendos expectaret: protinus quasi ex vno ore. Nulla (inquiūt) ò arbiter temporis, affluentia lucris comparatur æternis, quorum gratia hanc vitam deficientes per fidem Iesu Christi, qua omnis sanctitatis operator iustificatur, eius denique in futurū benedictionis requie, quæ sanctis promissa est, nos potituros confidimus. Omnem verò cultum, qui à Christi diuinitate dissentit, nec profitetur sanctæ Trinitatis essentiam: refutat baptismum, infamat christicolas, sacerdotio derogat: omnino reprobum iudicamus. Pro nihilo rerum labentia computantes, quæ nō diu subsistunt, quæ autem diligentibus se Christus promisit, cum sint ineffabilia, semper tamen indefessa iugitate perdurant: & nec oculis contemplantur, nec aure captantur, nec corde perpenduntur. Verum, vt credo, quiddam etiam aliud religiosius diffuso ore sanctis ante iudicem afferentibus, sectamque impiorum fortiter expugnantibus, in furore maximo concitatur iudex, rapido tractu eos carceri applicandos insinuans, importabilium vinculorum onere aggruari decreuit.

**CONTINVO** exultantibus animis beati martyres ergastulum adeuntes, gaudent auspicio passionis, paruipendunt supplicium, per trepunt hymnos, insonant laudes, psalmos perfoluunt, insistant orationi, qua fauentē Domino victoriam adipisci præualeant. Visitantur ab angelis,

Georgius capitur, & misere pulsatur.

Sancti in carcerem missi.

angelis miraculis illustrantur, disiliunt vincla, & non audent restringere, quos Christus absoluerat. Ibi etiam quam cælis sortem haberent, reuelante Deo agnoscunt. Hinc de palma securi manentes, & Christum, cui fideliter seruierunt, cernere festinius anhelantes, dilatant vsque in quintum diem mortem suam, serumque putant se diutius elongari ab illa suauitate regni cælorum, quam crebris iam corporeis vsibus ferme intuebantur. II

**AT CVM** iam in forum prosternendi educerentur, venerabilis Sabigotho armare virum sanctis alloquijs cœpit, confortat, instruit, & confirmat. Introducuntur palatio, consulibus adstant, adhibentur opes, exhibentur fasces, quibus si crederent fruerentur. Sed his oppidò in professione sua demorantibus licitoribus perimendos instituunt consules: sospitem abire sanctum Georgium decernentes, pro eo quod ijdem ipsi optimates & priores palatij nihil conuitiorum proferentem eum aduersus vatem suum audijissent. Ille verò minister egregius, protinus vt se comperit derelinqui, nec sub vno cum socijs ictu mucronis perimendum institui: cur ait, ò principes de professione mea, quam coram vobis non protuli dubitatis? aut putatis me de discipulo Sathanæ quidquam prosperum cogitare? Ego enim vt veriùs agnoscatis illum angelum, qui eidem præceptori vestro, transfigurando se in spiritum lucis, apparuit: dæmonem credo fuisse, & hunc cunctis abiectiorem hominibus adiu dico, vtpote diaboli credulum Antichristi ministrum, & vitiorum omnium labyrinthum: qui non solum se voragini barathri immerferit, verum & vos sequipedas sua per inania instituta æternis dedicarit incendijs. Tunc in insaniam proceres concitati præualidam, vnà simul cum cæteris sententia necandum præcipiunt. Ac sic primò beatum Felicem, deinde sanctum Georgium trucidantes, post venerabilem Liliofam, vltimo egregios agonistas Aurelium & Sabigothonem interimunt, vj. Kalendas Augustas, Era Dcccxc.

**QVORVM** corpora nostri Christiani furantes diuersis locis recondunt. Georgius nanque cū sancto Aurelio Pilemelariensi cœnobio seruantur. Beatus Felix sancti Christophori, quæ vltra flumen est, aula tuetur. Sancta Sabigotho sanctorum trium cineribus adunata est. Requiescit apud Genesium martyrem venerabilis Liliofa. Capita verò Georgij & Sabigothonis incolunt.

**HI SVNT** qui propter testimonium Dei, & fidem Iesu Christi, vsque ad mortem certates, nihil amoris eius præposuerunt, nō filios, nō parentes, nō affines, nō proximos, nō amicos, nō res, non vicos, nō

Georgius, de hunc se offert martyrio.

12. Ann° Domini Dccclij. dies Iulij. xxvij.

13. Pilemelariense monasterium. Sancti Christophori monasterium. Basilica sanctorum Faustij, Faustini, & Martialis.

14. Sancti Genesij basilica.

possessions, non prædia. Sed omnia post tergum abijcientes, mortificatis cum vitijs, & concupiscentijs corporibus, ad æternam immortalitatem producti sunt. Regnante domino nostro Iesu Christo in sæcula sæculorum. Amen.

*Christophorus, & Leouigildus monachi martyres.*  
*Cap. XI.*

**D**EINDE Christophorus monachus contribulis noster, ephebus adolescens, Cordubæ natus, & à pueritia nostri auditor, qui post nostrum magisterium cœnobium sancti Martini, quod est in montana Cordubensi, loco, qui appellatur Rojana, ingressus: magnum piè volentibus conuersari specimen sanctitatis ostendit. Hic agnita præcedentium nece sanctorum, concito gressu in urbem descendens, mox obuiare iudici non extimuit: & reddens coram eo testimonium veritatis adnuntiat euangelium, sancta Domini prædicat, prophanationibus deditum vulgus exhortatur, arguit male credulos, luituros cum authore falsario æternum profert incendium. Quem continuò iudex sæuo commotus furore carceri deputat: arctioribus macerandum vinculis commendat.

**T**VNC ETIAM Leouigildus monachus Eliberi progenitus, plenæ iuuentutis, vir sanctus, iustus, & timoratus ex cœnobio sanctorum Iusti & Pastoris, quod est in interiori montana Cordubensi, loco qui dicitur Fraga inter cliuosa montium, & condensa syluarum, confini viculi Leiulensis, qui à Corduba distat quinque miliarios iustos, quo se nuper moraturus contulerat, martyrio positurus aduenit. Et priusquam forum intraret, instituendi se gratia nos inquirens, obsecratur, precatur, exoptat, vt conatus suos nos precibus iuuaemus, ei que benedictionem consummandi agonem traderemus, promittens se nostri curam gerere ante Dominum. Cumque à nobis firmatus in pace discederet, mox coram iudice suâ relaturus professionem adsistens, dat testimonium fidei secundum ceterorum constantiam: qui cæsus alapis, conuitijsque distentus illico apud sæuos carceres traditur alligandus. Ibi se famuli Dei alterno fouent consultu, roborantur in inuicem: sicque pari voto connexi, cum iam macerationis hora instaret, præire sanctus Christophorus beatum Leouigildum reuerentia ætatis exoptat, postmodum ipse ruiturus. Et ita hoc ordine vterque interiit, xij. Kalendas Septembris, Era qua supra. Quorum corpora suppositis adusta incēdijs, antequam

Sancti Martini monasterium Rojana dictum.

Eliberi vrbs.

Sanctorum Iusti & Pastoris monasterium.

Fraga. Leiulensis vicus.

Leouigildus Eu-logium adit.

Annus Domini Dccclij. dies Augusti. xx.

antequam penitus vrerentur, fidelium cura erepta apud basilicam sancti Zoili sepulta sunt.

Sancti Zoili basilica.

*Emila, & Hieremias martyris. Cap. XII.*

**D**OST non longo iterum interuallo, duo adolescentis illustres ex ciuibus Cordubensibus nobili familia procreati, ad palestram martyrij cucurrerunt. Emila scilicet, & Hieremias, qui ab infantia sua apud basilicam sancti Cypriani literas edocentes, vnus ad ministerium diaconij consecratus, alter in habitu laicali degebat simpliciter. Et quoniam vterque Arabico insigniter præpõllebat eloquio, ferunt tanta per eandem linguam in eorum vatem volubilitate egregium Emilam exaggerasse opprobria, vt præcedentium martyrum conuitia obliuiscerentur, cernentes horum prosecutiones contra suum dogmatistam acrius inualere. Et iccirco non iam solummodo de mortibus resistentium sibi excogitare cœperunt, verumetiam totam extirpare ecclesiam ruminarunt. Quoniam nimio terrore tot hominum recurrentium ad martyrium concussa gentilitas, regni sui arbitrabatur excidium imminere: cum tali etiam virtute præcinctos paruulos præuideret. Quos per carcerem maceratos, postremum gladio vindice peremerunt. Et cum totus ille dies clara esset serenitate iustratus, subito eadem hora qua decollati sunt, vehemens tonitruorum fragor exurgens mundo incutitur: spargit radiantia lampadum fulgura æther superos auelli cardines existimares. Armatur nube grandinum axis: fusca tur dies: turbinibusque inficitur aer: pios cecidisse athletas elementa fatentur. Quorum corpora equuleis suspendentes, vltra amnem statuunt, xvij. Kalendas Octob. Era qua supra.

Basilica sancti Cypriani.

Sarracenoꝝ per turbatio.

Annus Domini Dccclij. dies Septembris. xv.

*De Rogello, & Seruio Deo martyribus. Cap. XIII.*

**V**M adhuc præfatos martyres ergastula haberent, ecce alij duo superuenerunt eandem qua ceteri professionem tenentes, eodemque voto hostem fidei expugnantes. Quorum vnus Eliberi progenitus, ex vico qui dicitur Parapada, monachus & eunuchus iam senex proeclatæque ætatis nomine Rogellius aduenit. Alter Seruio Deo vocatus, spado adhuc iuuenis ante paucos annos ab Orientis partibus vltra maria in prædictam urbem habitaturus peregrinus accessit. Hi verò pari se foedere colligantes, vnum propter iustitiam Dei, vsque ad mortem

Eliberi vrbs.

Parapada vicus.

G ij mortem

Templū Sarracē-  
norū Cordubæ.

mortem certandi votum gesserunt, nullo casu ab inuicem recessuri, quousque cælestia sanguine mercarentur. Ideoque fanum illud sacri legorum petentes, in quo exceptum vulgus abominabiles ritus sæpius reddere conuenit, transcendunt limina, turmis se ingerunt, prædicant euangelium, sectam impietatis subsannant, arguunt coetum. Appropinquasse regnum cælorum fidelibus, infidelibus autem gehennæ proponunt interitum, quem proculdubio ipsi incurrerent, nisi ad vitam recurrerent. His, & huiusmodi verbis populum exhortantes, necdum ab ore eorum sermo recesserat, & ecce quasi crepitās in sentibus rogos cohors malignantium aduersus Dei famulos exardescens cædit, lacerat, percutit, obruit, nititurque perimere sanctos, qui delubrum suum intrare præsumperant (quod apud illos quoque grande facinus reputant) & nisi iudex adesset, qui quodam priuilegio potestatis insanientis populi murmur compescuit, tunc iam vitæ spiraminibus priuarentur. Quos ereptos cædentium manibus carceri deputans astringi ferro grauius iubet, furibusque admiscet. Ibi etiam adhuc prædicant, prophetizant, instare mortem tyranno annuntiant, laudant religionem, vanitatem refellunt. Et cum penitus vigor membris deesset, qui ferret supplicium: non tamen destitit lingua vsque ad mortem à præconando veritatis oraculo. At verò pro eo quod templum suum euangelizando intrassent, decernunt eos tyranni & consules, prius manibus pedibusque abscisis, decollari postremo. Gaudent tali decreto famuli Christi: exhilarantur oppido huiusce mortis sententiam expecturi. Instat ferocissimus carnifex, clamat, frendet, minatur, festinare ad pœnam iubet electos, quos utique cernebat maiorem migrandi habere affectum, quam idem inferendi interitum gerebat. Quis illius horæ, fratres charissimi crudelitatem exponat, quis referat clades, quis cruces adnuntiet, quis denique admirabilem sanctorum enarret constantiam? Cum & ipsa gentilitas tali spectaculo stupefacta, nescio quid de Christianismo indulgentius sentiebat. Igitur statuti in loco decollationis martyres sancti, antequam licitor admoneret, palmas extendunt, laceratos parant: iniectumque iugulum vlnis excipientes, in diuersa manus dissiliunt. Deinde cruribus amputatis, nulla compuncti tristitia abscisis denuo collis corruerunt. Quorum cadauera, ut erant truncata, patibulis affigentes, vltra fluuium trucibus cæterorum adsciscunt, xvj. Kalendas Octobris, Era qua supra.

Martyres ante  
obtruncationem  
discerpti.

4  
Annus Domini  
Dccclij. dies Sep-  
tembris. xvj

Consilium

Consilium Christianos disperdendi, quod rex cum proceribus iniit.  
Cap. XIII.



**P**RÆTEREA martyrum causa æthnici conturbati, ipseque rex in furorem maximum concitatus, varia corde præmeditatur, quibus posset intentionem sanctorum reprimere. Sciscitatur etiam sapientes, explorat philosophos, regni que sui consules super hac re percontatur. Qui omnes vnanimiter in perniciem conspirantes fidelium, comprehendi Christianos, & vinculari sub arctissimos carceres decreuerunt. Tunc iam proculdubio enecandi eos difficultas fuit adempta, si quisquam vasis sui temerarius exprobrator vltra occurreret. Hac nos miseri opinione comperita, diffugimus, abimus, euagamur, delitescimus, timidoque discursu & habitu demutato nocturna silentia carpimus. Decidente folio exturbamur, crebrò mansiones mutamus, tutiora loca requirimus, ac tremebundi vndiquaque dilabimur, mori formidantes per gladium, quandoque morituri per debitum. Qui ideo fortè martyrium fugimus, non quia timemus mortem, quæ quandoque ventura est: sed quia indigni sumus martyrio, quod quibusdam, & non omnibus datum est. Qui enim nunc martyrizantur, & martyrizandi sunt, ab initio mundi præscripti sunt, dicente Apostolo: Quos præsciuit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinavit, hos & vocauit: & quos vocauit, illos & glorificauit.

Christianorū dif-  
fessio.

Martyrium Dei  
est donum.  
Ad Rom. 8.

Christianorum perturbatio, & eorundem variae sententiae in concilio  
episcoporum Cordubæ congregato. Cap. XV.



**M**ULTI IGITUR horreo inutiles Dominico, eiectione foras de rete apostolica, ab eo, qui non ut bonos vasis recondere: sed potius ut stipula, inextinguibili meruerunt incendio deputari, nobiscum vel fugere, vel compati, vel etiam delitescere recusantes: pietatem relinquunt, fidem præuaricantur, abdicant religionem, crucifixum detestantur. Sese (proh dolor) impietati tradentes, submittunt colla demonibus, blasphemant, detrahunt, subuertuntque christicolos. Plurimi etiam, qui pridem nobiscum sano sensu victorias martyrum prædicabant, constantiam efferebant, laudabant trophæa: extollebant agonem: tam ex sacerdotibus, quam ex laicis sententias mutant, aliter sentiunt, iudicant indiscretos, quos hactenus felicissimos asseriebant, pro

Matth. 23.

Christianorū va-  
riæ sententiæ de  
martyribus.

G iij

eo quod ipsi sancti infirmioribus nolentes compati, suæ potius tranquillitatis, & pacis commoda, quæ in cælestibus sanguine mercari fidebant, quam nutanti ecclesiæ inter scopulos perfidorum consulere studuerunt: quibusdam ex lege sententiolis, immutationem oris sui, ac linguæ versibilitatem quasi roborare nitentes. Non perpendentes, quòd nullus tantæ præscriptus militiæ, & cælesti curiæ adnumerandus, instante hora vocationis, nexibus retineri posset mortalibus: cū

Ad Rom. 8.

quotidie in scripturis sacris nobiscum perlegant, quod nec vita, nec sæua pericula, nec ipsa etiam mors sanctos à charitate domini nostri Iesu Christi auellere vnquam præualeant.

Eulogiū Christiani calumniatur.

ILLI autem, qui ab initio actus non destiterunt infamare sanctorum, foedaque susurratione eorum conati sunt intentionē euertere, bellū quod militibus gloriosis ne quiuerūt inferre, in nos crudeliter vertūt: nosque authores huius rei existere asserētes, nostro instinctu illa omnia perpetrata fuisse accusant. Adeò vt quidam illius temporis publicæ rei exceptor, præpotens vitijs & diuitijs, solo Christianismi nomine denotatus, operibus autē Deo & angelis eius ignotus, à principio certaminibus beatorū infensus, detractor, derogator & infamator eorū, iniquus, tumidus, elatus, superbus & improbus, quoddā die præfenti cōcilio episcoporum multas aduersum me, linguā commouens, exaggerauerit contumelias. Anathematizare sanctos decernit talia meditates, maledicere imperat, persequi stylo iubet electos. Verens infelicissimus omnium, ne iacturam honoris patiat. Qui nō solum nullam reuerentiam sanctis exhibere studuit, verum etiam prædicare sinistrum esse, quod agunt in populis, præcepit.

Conciliū nationale Cordubæ cōgregatum.

ET quanquam metu compulsus, seu metropolitanorum iudicio, qui ob eandem causam tunc è diuersis prouintijs à rege fuerant adunati, aliquid commentaremur, quod ipsius tyranni ac populorum serperet aures: inhibitum esse martyrū, nec licere cniquam deinceps ad palestram professionis discurrere, præmissis pontificali decreto ipsæ literæ nuntiarunt. Eademque schæda minimè decedētium agone impugnans, quod futuros laudabiliter extolleret milites percipitur: verum tamen allegoricè ædita, nisi à prudentibus aduerti non non poierat. Non tamen inculpabile illud fuisse putamus simulationis consultum: quod aliud gestans, & aliud sonans, quasi à discursu martyriali plebem compescere videbatur. Quinimo nisi legitima satisfactione, saltem pro plebe, nullatenus remittendum esse confitemur.

Concilij subtile decretum.

tenus remittendum esse confitemur.

Habdar-

Habdarrahman rex subito moritur, filius eius Mahomad in regno succedit. Cap. XVI.



ENIQVE cum ex omni parte Christianis immineret interitus, ardensque immani furore comminatio principis multos electorū errare cōpelleret: plerique nobis illā exprobrationē Israeliticā, cū se grauius opprimi cernerēt, inferebant, dicentes. Videat Dominus, & iudicet, quoniā foetere fecistis sudorem nostrū coram hoc tyranno, & seruis eius, & præbuitis eis gladiū, vt occiderent nos. Crescente etenim numero martyrū, crescebat in maius iracundia principis, augebaturque fidelibus cōturbatio, vt pene casus nostri olim Pharaonicis cōtra Israel persequutionibus cōputarentur. Qui sicut ob interuentum Moysis ad Pharaonem pro populo Dei acrius Aegyptij desæuiunt, & operum grauisimorum importabili calamitate subditos opprimunt: ita quoque & nos ex eo, quo sancti ad prælium descenderunt, vt loquerentur ex nomine domini nostri Iesu Christi coram rege, & profiterentur consulibus & iudicibus euangelicam veritatē, proderentque falsitatem vatis iniqui: solito asperius euertimur, & funditus à ministris dæmoniorum perdedi insequimur. Cumque tanta coarctati angustia crebrius gemeremus, & latentibus ac vagantibus nobis, denuo Pontifex horribili carcerum specui traderetur, nullusque nobilium laicorum ingredi fores auderet, futurum in perendie ergastulum metuenres: coepit rex alta ædium petere, scanditque sublime solarium, oppida lustraturus, confestimque è regione pendentia stipitibus sanctorum corpora intuetur. Continuo suppositis ignibus cremari ea præcepit. Quorum cineres Deo fauore, per loca sancta repositi sunt. Et, o, ad miranda potentia saluatoris, & stupenda virtus domini nostri Iesu Christi, qui semper quæ situs in tribulatione adsistit, pulsatus aperit, inuocatus exaudit. Nam os illud, quod sanctos Dei comburi præcepit, repente eadem hora diuinitus obstruitur, lingua verò angelo percutiente repressa, suo hærens palato, ultra fari non potuit. Sicque portantium manibus in stratum reductus, quadam noctis ipsius hora spiritum reddens, priusquam rogos sanctorum cadauerum extingueretur, idem vita exemptus, æterno clibano deputatus est, relinquēs successorem imperij Mahomad primogenitum, hostem ecclesiæ Dei, & Christianorum maliuolum persecutorem. Qui ingenito quodam odio sæpius quæstionem aduersus fideles proponens, non illo inferior esse meritis apparuit, cuius nomine insignitus ostēditur. Nā ipso die, quo sceptrū regni adeptus est, Christianos abdicari

Exodi. 5.

Exodi eodemi.

Episcopus in carcerem ductus.

Habdarrahman regis miser obitus.

Mahomad Rex.

Christiani Palati  
nis munerib' pri  
uati.

Palatio iussit, dignitate priuauit, honore destituit, multa postmodū in nos mala irrogari disponens, si regni felicitate & prosperis potiretur euentibus. Nos autem, instanti fine opusculi, spem nostræ incolu mitatis in Domino collocantes, non timeamus quid nobis faciat homo. Credentes nos vbiq̄ue aduocati nostri Domini Iesu Christi interpellatione saluari, qui dixit: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsq̄ue ad consummationem sæculi. Amen.

Matth. 28.

Sis fuit in exem  
plari hic titulus,  
quemadmodū &  
ille sequētis pre  
cationis.

¶ Explicit feliciter opus memoriale sanctorum.  
DEO GRATIAS. ı

OBSECratio AD CHRISTVM EIVSDEM  
EVLOGII IN COMPLEMENTVM LIBELLI,  
siue pro omni lapsu, qui in hoc opere commis  
sus est.

Aposaly. 1.



CCE domine Deus meus Alpha, & O. principium & finis, Verus Emanuel noster, initium vitæ meæ, plenitudo animæ meæ, perfectio salutis meæ, zelo tuo accensus, amore sanctorum tuorum compulsus, fratrum charitate coactus, paruipendentium nutationi compassus, odio inimicorum tuorū commotus, tantillus scientia, ingenio parcus, exilis intellectu: spectamine bonitatis, ac misericordiæ tuæ magnanimus, fretus pietate, clementiā roboratus, aggressum opus te adiuuante perfeci, atque conclusi, sicut potui, non sicut debui, imò sicut tu mihi posse dedisti. Aperui os meum Domine, & loquutus sum, quia tu iussisti, & quantum voluisti, implesti, atque ad enarrandum iustorum tuorum actus iustissimos cor iniquitate deiectum coëgisti. Armasti ad præconandum laudes tuas impeditam sceleribus linguam: & os meum, quod fera vitiorum diu obstruxerat, subito quadam præditum agonia, ad tua elucubrandam fidelia testamēta referasti. Verebar, domine Deus meus, opera mea, & sollicitus de proprio manens facinore, licet emendationis differrem remedium, meditabar tamen de iniquitatibus meis penes memetipsum probatum sæpius testimonium, perpendebam iudiciū, debitum mei reatus cogitabam vindictam. Et cum apud te notitiam facti sui mens consternata deliquis manere cognosceret, vix cælum audebat intendere. Tu verò linguam meam quasi ministerijs tuis aptam ad sacramenta cælestia ordinanda dignaris impellere. Nā quod exiguis meis meritis materiam tanti meriti construere intentavi, & quod

Ecclesi. 31.

Iob. 9.

quod immundus munda diserui, & quod sordidus sancta sanctorum disposui: non superbiæ tumore subnixus, sed humilis & abiectus, gratia acquirendorum præmiorum, & patrocinio potiendi sanctorum, hoc egi, vel certè, vt penes te ingratus non essem talenti collati. Aut etiam ne res cælo dignæ, nullo ad stipulante, obliuioni traderentur perenni.

TV domine Deus meus scisti affectum meum, penetraisti intentionem, votum intellexisti, & causam talia commentandi non ignorasti. Tu paruulo instinctum dedisti, miserrimum adiuuisti conatum, erexisti ad grandia imbecillum, & inualidum animo sum fecisti. Neq̄ enim, domine Deus meus, ad tanta me præelectum fieri opinatus sum, vt ego tandem essem elucubror gestorum sanctorum, qui eram grauiū operator peccaminum. Nunquid si ego mentior, tu testis non es? Si falsum astruo, nonne vides? Si aliter quàm fuit affirmo, tu poteris ignorare? Si non profero veritatem, non latere te potest, qui omnia nosti. Certè tu cuncta consideras, penetras vniuersa, secretum intelligis. vides profundum, omne que tibi patet arcanum, & totum in præsentibus tibi manens, præteritum & futurum in tuo cuncta volumine ascribentur. Et quod inspiratione tua mens prouocata ruminavit, & quod prædita cælestium gratiarum virtute elicit, & quod vanæ laudis stimulatæ compunctionibus affectauit, & quod ibidem lapsu linguæ nolens incurrit, apud te reposita manent, vniuersaque tuis examinationum libris exarata sunt.

HINC ad te, domine Deus meus, vario corruptus facinore rediens, multiplex scelere, iniquitate prælargus, quæso, peto, implo-ro, vt de illa ineffabiliū clementiarum sede beata obsecrantem intendas, aspicias consternatum, ad sis roganti, vt prius abdita cordis mei emundans, liberum in confitendo te semper statuas. Purgesque deinde satum opusculi huius, si quid zizanix prauis sensus subtilis circunuentio tentatoris in ea, me non volente, asperit: si quod loliorum deuiæ prosequutionis, ignorante me, seminavit. Quicquid ibidem erroris casu respirat, quicquid resonat impolitum, quicquid à te alienum est, quicquid à te procul est: omne quod te ignorat, cuncta quæ tibi obstant, tuamque voluntatem refellunt, & nesciunt pietatem. Tu cuncta, omnipotens Deus meus, erudera, ablue vniuersa, totaque purificando sanctifica, vt tam sit domino Deo meo hoc opus acceptum, quàm sanctis angelis tuis gratiosissimum. Impetret mihi gratiam tuam, sanctorum hauriat benedictionem, obtineat pacem ecclesiarum. Deferrat tibi articulum temporis huius, recenseat coram te populi tui ca-

lamitates, te que super latibulum meum, quo ista dicto, respectu miserandi conuertens, diluat omne facinus, ad quod me tentatoris versutia ritu priori, cedente fragilitate, illexit. Sit custos coronæ meæ, sit tutor vitæ meæ, sit mei prouector ad præmia sempiterna, ut idem per te sanctificatus, Memoriale sanctorum dicatur, & me inter memorias electorum tuorum sua conscribas obsecratione. Per te dominum nostrum, qui cum patre & spiritu sancto vnus, sempiternus & immortalis es Deus in sæcula sæculorum.

Amen.

## Scholia in librum secundum.

### ¶ Cap. primum.

**I** Abdarrahgman vice simo nono.) Libri nostratum historicorum Abderramen semper scriptum habent, vbiunque & hic, & alij reges cognomines nominantur. Ego veram hanc, quæ in vtroque fuit exemplari, huius nominis prolationem esse existimo. Nam Arabicum quiddam prorsus stridet, & illa altera ad Hispani sermonis dulcedinem videtur lenita. Est autem hic Abdarrahgman huius nominis tertius, ut ex Rasis Mauri, & ex peculiari Roderici Toletani Archiepiscopi de rebus Arabum historia constat.

Habdarrahgmã  
rex.

Temporũ ratio  
in Hispanorũ re-  
gum historia.

CÆTERVM cum multa sint, eademque sanctissima horum diui Eulogij librorum comoda, quæ sanctorum martyrum rebus gestis commemorandis exhibentur: tum etiam illud non vulgaris eruditionis & utilitatis hinc comparatur: quod clara & ferme indubitata ratio annorum in Hispana historia, ab tempore regis Pelagij, ad Ordonium primum Ramiri primi filium, ex hoc loco, & ex libri tertij principio certissimè digeritur. Quo pacto id fiat, non est huius loci diserere. Quanti autem momenti sit in annorum ratione & omni Chronologia certum aliquid & fixum, tanquam cardinem, in quo cetera vertantur, inuenisse: hi nosse solummodo possunt, qui in hac re sese aliquantulum defatigarunt. De quo nos initio Gothice historie, in nostro Chronico late diseruimus.

2 Consulatus.) Et hoc etiam ex illa est Latini sermonis licentia, de qua superius diximus. Regnum consulatum, summos regni magistratus consules, honores etiam & dignitates fasces vocat. Idem facit Samson abbas Cordubensis, de quo antea diximus.

3 Cordubam verò.) Rasis non Cordubam seorsum, sed omnem Hispaniam, huius regis inclytis operibus scribit fuisse nobilitatam. Hic, inquit, aquas ex montibus in vrbes inuexit, templa edificauit, & tetrinas pami pretiosioris auro intertexti per Hispaniam instituit. Toletanus narrat, Cordubenses plateas lapideo stramento ab hoc

rege

rege fuisse munitas: item aquam ex vicinis montibus in templum, arcem & alia celebriora vrbis loca plumbeis fistulis fuisse perducta. Inluit adhuc in hæc ipsa loca aqua, sed non magna copia. Unde constat diuersum fuisse hanc aqueductum, quo nunc eo aqua perducitur, ab illo altero stupendæ structuræ, qui plurimis locis interruptus conspicitur. Per hunc multo maior aquæ vis in urbem dimanabat, decimo ferme milliaro procul perducta. Parum est toto hoc itinere motes amplissimos fuisse per fossos, profundasque valles pontibus æquatas. Ipsa montium incredibilis moles, ne pondere suo subterraneum opus deprimeret, crebris turribus, quæ ex ipso vasto canali, tanquam castella excitantur, & in sublime montium emicant, sustentatur. Et cum recta in arcem & templum breui itinere posset is aqueductus peruenire, longo circuitu per eum agrum, cui ab Ranarum cantu uomen est, incuruatur: ut superioribus etiam vrbis partibus aqua impertiretur. Hoc opus huius esse regis ego semper credidi. Neque enim vllus alius auctor memoratur. Et illa arcis & templi aqua, quæ nunc perducitur, exigua est: hæc verò ingens profectus fuit, & tanta scriptorum celebritate digna.

Aqueductus Cor-  
dubæ stupendus.

Quæ olim patritia.) De vtroque vrbis nomine multa iam diximus. Itidem 4 de regni Arabici sede ibidem collata.

Nec non ex parte linguæ Arabicæ cognitus.) Hispanismus planè est. 5 Non enim significat beatum Perfectum mediocriter linguæ Arabicæ fuisse peritum. Significat profectò Hispana phrasi, insignem Arabicæ linguæ cognitionem, quæ pollebat, causam extitisse, ut notus Mauris esset, & in pretio habitus. Ita frequenter loquimur: Por parte de su virtud era muy bien querido. Huiusmodi autem nonnullos alios Hispanismos iam antea annotauimus.

In prædicto transegit cœnobio.) Quam basilicam antea nominarat, nunc 6 cœnobium vocat. Ecclesie nimirum tunc omnes, monasteria etiam promiscue & erant penè, & dicebantur. Ab Gothorum temporibus manserat, ut ex concilijs, & ex Pauli Emeretensis historia præsertim intelligimus. Habebant insignia quæque templa suos abbates, qui præessent, gregemque diaconorum, & aliorum, qui in minoribus ecclesie gradibus constituti, inter diu noctuque inibi ministrarent. Hoc semel dictum oportuit, ne quempiam sæpius obuium conturbaret. Paulus hic Emeretensis diaconus, cuius mentionem alicubi facimus, cum Emeretensis ecclesie & antistitum eius historiã scripisset, tum etiam de alijs sanctis viris quaedam adiunxit. Extat etiam eiusdem confessio catholica. Quæ duo opera manuscripta non parum antiqua in sancte ecclesie Toletane bibliotheca habentur. Eadem multo vetustiora in nonnullis alijs bibliothecis conspeximus.

Paulus Emeretensis  
diaconus.

Egisse prædixit.) Eodem consilio, quo in primo libro quaedam de obscenitatibus 7 legis Mahometice dempsimus: eodem hic quoque pauca quædam omisimus, iisdem penè verbis iterum repetita. Et ipse etiam diuus Eulogius: quaedam se hic subticere profiteretur, quæ horrorem pijs auribus possent præbere.

¶ fallat Deus.) De imprecationibus nostratibus diximus in primi libri præ- 8 fationem. Ad eundem modum è conuerso vota quoque prospera & honorifica con-

cipiuntur. Tale illud est in comedijs. *Dij meliora. Et quedam eiuscemodi. Sed nos Hispani & frequentius & apertius, ad hunc modum medio sermone, bene ornatur.*

9 In campum ultra pontem.) *Ea nunc planities Veritatis capus appellatur. SCRIPSIT de hoc martyre Perfecto etiam quisquis fuit Indiculi Luminosi author. Eius autem verba apponam, ut, quantopere cum diui Eulogij narratione consentiant, appareat. Et primū sacerdotē intueamur Perfectū gentilitio zelo peremptū, fidei constantia decoratum, martyriali gloria insulatum, & verē in electorum numero aggregatum: & quo pacto ad occisionem venerit sinceriter proferamus. Nempe ad aliud pergentem, alijsque secularibus operibus intendentem, nihilque, de quo gestum est pertractantem, demoniacularum incurfionibus impulsatur. A quibus ille caute & circumspēcte, ut istis videtur, ut vero mihi, timide fidem petit: & ne ex responsionibus proprijs impediretur, oravit dicens. Multa erant mihi, ex quibus abundantissimē vestras poteram confringere nenas, vel destruere aniles historie fabulas, si vestra ultionis non vererer vltro citroque currere sententias. Cui cū fidem dedissent, & ei, ut que sibi videbantur exponeret, iuramento anteposito imperarent: ille accepta dicendi fiducia, & eorum pro vero iuramento sumēs mendacia: post multa & varia sententiarum certamina, propheta eorum voluptuosam lasciuiam, & lenocinationis luxuriam sermone, quo potuit, exprobrauit, & oratione splendida comprobavit. At illi, aliqua super eius meretricationis subsanium, vel coniugatorum adulterij colludium habita conflictatione verborum, frendentes dentibus, & caninis seuietes rictibus, ore vipereo sibilantes, & leonum ferocitate frementes, abire eum, propter datum nouiter iuramentum permisissent illisum. Sed post aliquod temporis cursum, dolorum semper pectoribus retinentes venenum, & quasi vetustate temporis reputantes abolitum prius illi iniectum insidum pactum, dolo eum circumuenientes apprehensum iudici, seuisimē mendacio inhiantes, quasi destruentem fidei illorum ritum impie protulerunt: eumque maledicentem eorum vatem suo testimonio vilissimi homunculi firmanerunt. Ille inopinato casu perterritus, & inusitata circumuentione perplexus, illorum fraudulenta ignorans consilia, que contra eum instruxerat commentatio fraudulenta: se hoc penitus nō dixisse, in firma satis prosequutione retexuit. At vbi in carcerem missus in se extat conuersus, audaci proposito & virili congressu cœpit ipsorum totā legē infringere, & non solū quod pridie dixerat, que super eum imperitię factio assererat, verū etiā alia potiora ingerere, mortisque magis gloriam, quam interitum expectare. Tunc eductum in ipsum diei sui horrendum pascha, quo soliti sunt pascha frui carnalia, & ventri libidini que alimenta ministrare satura, gladio vindice peremerūt. Et quasi victoriam hostium potiti, ad orationis conuenticulum, obsequium Deo se prestatisse credentes, elati, & innocentis cruore perfusi, ritum suum perficiendum, ut soliti sunt annue, perueniunt.*

10 Accensis nauibus.) *Fluuiiales lintres naues per abusionem quandam vocat.*

Veritatis campus  
Cordubæ.

Eos notat, aduersus quos scribit, martyrum detractores.

11 Digno que

Digno que præfulis.) *Cum Cordubensis episcopi, qui suo tempore ecclesie præerat, alicubi diuus Eulogius meminerit: nunquam tamen nomen eius scriptum reliquit. Id qua ratione fecerit, non possum intelligere.*

In eo titulo, quo.) *Possumus hinc suspicari, non vnum diui Aciscli templi tantummodo tunc Cordubæ fuisse. Nunc duo prisca etiam recordationis visuntur. Exiguum delubrum vnum, in quo educatus sanctus martyr cum sorore Victoria fuerit: alterum ad flumen vetustissimæ in vestibulo structuræ, vbi sepulti ambo fuisse creduntur. Inde id templum magna veneratione colitur, & paucis antea annis fratribus ordinis sancti Dominici tributum, cœnobium ibidem instituerunt.*

Sicut quidam poëta.) *Versus est calij sedulij.*

Quarto decimo Cal. Maias.) *Dies est Aprilis decimus octauus: qui quidem eo anno obtingente simo quinquagesimo in sextam vti que feriam incidit. Fuit enim is annus cyclisolaris trigesimi primi decimus nonus, post bissextum secundus. Inde constat literam dominicalem E. habuisse. Recte igitur sibi omnia consonant.*

Regni que sui excidium.) *Latus de hac regis formidine libro primo, & alibi sæpe. Et alius est terror ille, de quo in fine libri huius secundi, quod ex capitulis septimi principio hoc ipso libro manifestum est. Sed nos inter im Dei virtutem, Christianæ veritatis robur, vim legis euangelicæ reuerenter suspiciamus. Consumit, disperdit, macerat Christiano, impius tyrannus: sed pusillus grex, cui complacuit patri dare regnum, dispersus & trucidatus validior insurgit, ingentem que regie potētia terrorem immittit. Hunc nimirum ignem, quem Christus venit mittere in terram, nihil malēs, quam ut ardeat, si velis extinguere, maior inde flamma erumpit: & frumenti grana emortua in terram cadentia, ingentem fructum semper in ecclesia attulerunt.*

### ¶ Caput secundum.

Exceptoris reip.) *Scribas publicos hoc nomine intelligi debere Budæus in prioribus in Pandectas annotationibus docuit.*

Tabanos viculum.) *Huius oppidi nullum manet vestigium: neque est unde coniecturam eius situs capere possimus. Id postea cœnobium ab Mauris est dirutum: ac monachi intra urbem confugerunt: ut libri tertij capite vndecimo Eulogius scribit. Fuit autem sancta Columba, ut ibi refertur, eodem consanguinitatis gradu quò Martinus & Elisabeth cum sancto martyre Isaac coniuncta. Cetera verò huius martyris gesta, plenius in libri primi præfatione narrauerat.*

In regia vrbe.) *Hoc cognomen olim post Constantinum Constantinopoli, quod ex illorum temporum authoribus patet, fuerat tributum. Inde videntur Gothi Toletanæ vrbi, postquam inibi regni sedem & veluti caput statuerunt, id ipsum dedisse. Eadem prorsus ratione Corduba regni in Hispania Arabici caput, regia etiam vrbs simili antonomasia D. Eulogij tempore appellabatur. Et hoc ipsum in huius libri secundi principio sanctus martyr retulit.*

Tertio nonas Iunias feria quarta.) *Annus & eo amplius inter Perfectū*

11

12  
Sancti Aciscli templi.

13

14

15

1

Exceptor.

2

Tabanos oppidum.

3

Sancta Colūba.

3

Regiæ vrbs nomen.

4



martyrem, & Isaac transferat. Tertius enim Iunij dies anni octingentesimi quinquagesimi primi hic notatur. Recte porro feriam quartam fuisse memoratur. Habuit namque is annus cycli solaris vicefimus. D. literam dominicalem. Quae omnia ex superioris capitis supputatione astruuntur. Et libro primo hoc ipsum confirmatur, cum quintus post hoc martyrium dies dominicus fuisse scribitur. Inclusive enim vtrinq; computatur.

At verò de Isaac martyre, ita in Indiculo Luminoso. Ad nostros spontaneos martyres properemus. Zelo Dei Isaac religiosus non humana instigatione, sed diuina commotus, nec visitatum callem nostris temporibus, sed oblitteratum incedens, antiquum persequutionis fumum non sufferens animo, iudicem adiit: & ea quae alter flagello diro vexatus negabat, quae inter verbera se non dixisse iactator debilis personabat: athletae fortis, belliger miles, abundantiori prosequutione firmavit, potiori prelio intentauit, & ingenua mente inchoauit, ingenua morte peregit, consummauit, impleuit. Ut ostenderet hominibus fidei se zelo commotum, non timore necessitatis preuentum, ut constanti fiducia ecclesia praelians bella aperte proferret, & patule, quod quibusdam in dicij supercomprehensum satagebant firmare. Ut etiam produceret Dominus athletarum suorum mundo victoriam, & militum suorum rudi seculo propalaret constantiam: & ostenderet, quod in nouissimis temporibus etiam victores haberet, qui bella Domini & instinctu, quo primi intentauerant, praeliarentur.

¶ Caput tertium.

**A**labensi oppido.) Albenfi libentius lego ex Plinio & Strabone: cum Alabense fuerit in exemplari.

**2** Inter militares.) Hos pueros nobiles Tyrones vocat author vitae & martyrij sancti Pelagij. Quod opusculum suo loco apponetur. Et Ioseph diui Eulogij frater natus minimus, ut ego existimo, inter hos palatij Tyrones regi inseruiebat. Hoc postea apparebit.

**3** Nonas Iunias.) Duobus tantum post Isaac diebus patitur Sanctius die Iunij quinta. Feria igitur sexta, recte signatur. De eius sancto cadauere aut sepultura nihil tradit Eulogius: quoniam cum sequentibus martyribus igne fuit concrematum.

¶ Caput quartum.

**A**stigitana.) Nobilis Romanorum tempore colonia, Julia firma post Iulij Caesaris tempora nominata, conuentum habuit iuridicum. Priscum illud nomen Astigi ex sono ipso nomine Romano, magnam eius astruit antiquitatem. Singuli flumine alluitur: qui post Batim tota Betica est amplior. Vrbs ipsa & fluuius prisca, sed non nihil immutata retinet nomina. Ecija enim & Xenil appellantur. Ager eius vrbs, non magnus alioqui, seracitate tamen ditat magno opere, accolas. Insignis est olei opulentia. Gossypium magna copia seritur. Horti cum fructuum omnis generis exuberantia vriles, amoenissimum praeter totum tractum reddunt. Episcopum

copum olim habuit, quod ex concilijs Toletanis & Hispalensibus constat. Distat à Corduba triginta duobus miliaribus, ab Hispali paulo pluribus. Eius Plinius, Poppo, Mela & Ptolomaeus inter alios meminerunt.

Et sanctus Vualabonfus.) Erat hic Mariae martyris, quae vna cum Flora passae est, frater, ut capite octauo apparebit.

Eleplensi.) Cum Ilipa, aut Ilipula (nam authores variant) verum sit nomen vrbis, indeque Ilipense & Ilipulense exoriatur: nummum tamen peruetustum uidi, in quo MVN. ELEPLA. erat scriptum. Ilipulae autem diu fuerunt, quod ex Plinio & Strabone & Liniuo constat: in Lusitania altera, altera in Betica. Ego de hac postrema hic puto intelligi. Eam verò eo loco sitam fuisse, quo nunc non admodum magnum oppidum Peñaflor dictum, medio ferme inter Cordubam & Hispalim itinere videmus: longa disputatione in Hispaniae antiquitatibus, chronico nostro adiunctis, probauimus. Inde qui velit, petat. Hic locus plura non postulat.

In vico Cuteclara.) Hoc oppidulum & in eo caenobium latius cap. viij. describitur.

Ex vico Froniano.) Et huius vici postea cap. viij. mentio cum maiori explanatione fiet.

Sancti Zoili.) Suus quoque peculiaris locus de hoc diuo dicendi, in diui Eulogij ad Pompelonensem episcopum epistola interueniet.

Flumen Armilata.) Paululum immutato nomine nunc, Almellato, appellatur: & superaddita Sarracenorum more in principio Arabica voce, Guad, quae fluum significat, integrum sit nomen Guad Almellato. Ex montibus progressus hic fluius, duodecimo ferme supra Cordubam milliaro Batim intrat. Triginta autem & eo amplius millaria, quae diuus Eulogius memorat, plane docent situm hoc monasterium fuisse non longe supra insigne illud, quod nunc videmus & veneramur, Franciscanorum caenobium, cui sanctus Franciscus de Monte nomen est. Nempe vicefimo quarto & eo amplius milliaro ab nostra vrbe ad ripam ferme huius fluminis loco edito, ad Septentrionem est collocatum.

Sancti Christophori.) Sancti Iuliani templum operis peruetusti, ex aduerso ferme vrbs nunc conspicitur. Potuit id nomen immutasse. Certè nullius alterus apparent vestigia.

De quo supra affati sumus.) Hinc plane apparet hunc Hieremiam martyrem eundem esse, qui supra cap. ij. Tabanensis monasterij conditor dicitur. Eius etiam mentio est libro primo, & libro tertio cap. xj.

Septimo filicet Idus.) Apparet quanto tunc sancti Cordubenses feruerent amore martyrij: siquidem tam frequenter paterentur. Duo tantum dies sabbatum & dominica inter sanctium & hos sex martyres intercesserunt. Hic namque dies Iunij octauus notatur. Libro autem primo pridie idus Iunias sexto post martyrium die cremata, in flumen etiam proiectis cineribus, fuisse eorum cadauera tradidit. Horum sex sanctorum martyrium in vsuardo, sed praecedenti die apponitur. Sunt & apud Equilium libri vndecimi cap. vltimo.

- 1 **C**X Pacensi oppido.) Colonia Pacensis in Lusitania olim, quod ex Plinio constat, etiam iuridico conuentu nobilitata, Arabum Hispaniam occupantium vastatione, ad parui oppidi formam, ut nunc conspiciamus, fuit redacta. Pertinet ad Portugaliæ regnum, Bejaque nuncupatur. De eius nomine, situ, & antiquitate multa egregie, ut semper solet, Andreas Resendius ad Vaseum scribens. Eius urbis excidium Rasis prosequitur.
- 2 Septimo decimo Cal.) Is est Iulij dies decimus sextus, qui eo anno feriam quintam occupauit, quod ex superioribus iam quibus poterit deprehendere. Quadraginta enim & eo amplius dies, sine martyrio processere.

## ¶ Caput sextum:

- 1 **V**æ corpore.) De hac sancti Zoili Basilica tunc erit dicendum, cum de ipso martyre in epistolam ad Pompelonensem episcopum scribemus.
- 2 Illi subterraneo specui.) Maurorum fuit mos subterraneos specus in putei ferè vastioris formam excavatos, tanquam ergastula ad seruitia noctu concludenda, reosque asseruandos habere: quales per omnem Baticam in arcibus præsertim conspiciamus. Mazmorras proprio eius gentis vocabulo nos etiam nunc appellamus. Cordubæ in summi templi compluuium duo eiusmodi putei hodie quoque ostenduntur, & in carceris huiusmodi usum abrefactos ab Mauris, omnes affirmant: sed illos ego ad continendam, & diutius asseruandam aquam fluminis potius crediderim abrefactos. Nã ut erant Arabes eius templi supersticiosi veneratores, crederent profecto, reis, captiuis, eorumque fœditate & pœdore contaminari. In arce, aut aliubi fuisse hunc subterraneum carcerem crediderim. Ductus est mos ab Græcis & Romanis, qui huiusmodi subterraneos carceres & habuerunt, & usitato vocabulo Putealia vocitarunt. Et de Puteali, quod Romani Cordubæ habuerunt, iam suo loco diximus. De vtriusque etiam carceris discrimine alicubi præterea meminit diuus Eulogius.
- 3 Tertio decimo Cal.) Dies erat Iulij vice simus, qui eo anno reuera in secundam feriam inciderat. Habuit Paulus fratrem Hludouicum nomine, qui & ipse martyrio postea fuit coronatus. Libro sequenti, cap. xiiij.
- 4 Carmonensis monachi.) Carmona etiam nunc eidem oppido nomen est. Romanorum temporibus Carmo tantummodo appellabatur. Id veteres nummi testantur, in quibus atergo inscriptum est, C A R M O inter duas spicas, agri feracitatem proculdubio denotantes. Est præterea munitissimi situs ergo ab Iulio Cæsare lib. 2. commentariorum ea urbs commendata. Eius etiam mentionem apud Strabonem & Ptolemæum reperies. Sed in hoc autore Carmoniam perperam legitur. Sita est Carmo vice simo quarto ab Hispali milliario, eo itinere quod ad Astigitanam urbem ducit, ab qua milliariis triginta sex distat.
- 5 Octauo Cal.) Omnia prorsus cõcordant. Is enim dies Iulij vice simus quintus.

ex superioribus liquet, sabbatum necessario fuit: quem septimam feriam diuus Eulogius vocat, qui inclusive (ita dicunt) ab Pauli martyrio dies computat.

## ¶ Caput septimum.

**E**T cursus mensium.) Hinc iam apparet diuum Eulogium existimasse, eodem anno quo superiores martyres, octingentesimo videlicet quinquagesimo primo, has duas virgines passas fuisse. Id in fine huius capituli manifestius patebit. Quod tamen necesse fuit iam hinc ad rectam computationem, quæ mox inuenda est, annotare.

Igitur referente.) Quoniam diuus Eulogius hic aperte scribit, hoc anno octingentesimo quinquagesimo primo Numilonem & Alodiã martyrium subiisse: & re vera decennio antea occise pro Christo fuerant: ut quo pacto coherere hæc possint intelligamus, necesse fuerit, diligenter hic & exquisitè tēporum rationem seriemque inire. Temporis ratio.

CV M igitur diuus Eulogius hoc ipso anno passas fuisse has duas virgines scribat, & Venerij relatu de earundem martyrio se certiore factum dicat: illud in primis compertum est, hoc ipsum non eo tempore intellexisse, quo apud hunc episcopum Cæsar augusta rediens (quod suo loco videbimus) fuit. Manifestum enim est ante vndecim annos diuum Eulogium Compluti apud Venerij fuisse. His adde quod cum Eulogius sanctorum sui temporis martyrum studiosissimus semper fuerit, & Pompelone, & in Legerensi sancti Saluatoris monasterio immoratus aliquantulum fuerit: Legerense cœnobium. si passæ iam eo tempore hæc virgines fuissent, audisset utique de earum martyrio, vel ab Pompelonensi episcopo, vel ab abbate monachisque Legerensibus. Nam & non longè ab Uerbetano oppido & Bosca aberant, & quæ consequuta postea sunt, docent, magnam utrobique harum martyrum rationem semper habitam fuisse. Restat ergo, ut post diui Eulogij reditum passæ sint, & Venerius ad ipsum de his scripserit, non coram retulerit. Jam verò paulò antequam hæc de his sacris virginibus scriberet Eulogius, epistolam Venerij peruensse, sit profecto ex ipsis authoris verbis verisimile. Primum ex prima & secunda huius capituli periodo. Nam penè manifestum indicat, se nihil antea de harum duarum virginum martyrio intellexisse. Deinde ex illis verbis paulò post. Prius tamen illa sanctorum trophæa elucubranda sunt, quæ ratio & cursus mensium ordinatim, ut acta fuerunt adducit, licet in alijs regionibus gesta extiterint. Sequitur illud etiam, quod multum iuuat hanc coniecturam. Sed quia vna est confessio, quæ utrosque coronauit, idemque tempus, quod utrosque per feralem impietatem in calum præmisit, &c. Non idem tempus diceret, si annis antea aliquibus passas fuisse intellexisset. Hoc igitur ipso anno apparet Venerium episcopum ad Eulogium de his duabus martyribus scripsisse. Et idem episcopus longè ab Urbeuetano oppido positus (quinquaginta enim ferme Hispanis leucis Complutum inde distat) Sarracenorum præsertim truculentia Christianorum prepediente discursus & itinera, temporis in quo

interfecta fuerant ignarus: superiori anno occisas fortasse scripserat. Aut si nihil scripserat de tempore: diuus Eulogius, qui nunc tandem cognoscet, proximum annum his dedit, ratus in eo perisse. Et illa diui Eulogij postrema verba ferunt tamen, quod illa virginalia cadauera in loco, quo ab ethnicis altis scrobibus magis abscondita, quam humata sunt, signis & miraculis corruscant, & gloriam emeritæ consolationis virtutum efficiencia tam fidelibus quàm gentilibus ostentant: hæc inquam verba aperte indicant Eulogium & Venerium pauca, sub obscura & incerta de his virginibus comperisse, qui hoc tempore ibi sepultas credant, neque intelligant octo iam antea annos, quod mox videbimus, inde fuisse translatas. Hæc ita coniectari & rimari cobimur, vt diuum Eulogium excusare possimus, cum constet has sanctas virgines ante annos decem pro Christo interemptas. Anno nanque Domini octingentesimo quadragesimo secundo, Junij mensis die decimo octauo, ipsarum corpora in Legerense monasterium sancti Saluatoris translata sunt. Id ex diplomate regis Frigui Arista constat: quod Stephanus Garuayus in suo diligenti satis rerum Nauarricarum chronico apposuit. Et cum de tempore martyrij earundem virginum prae sentientium opiniones opportune idem author ibidem consutauerit: annum tamen ipse astruere non potuit. Neque ego tamen possum: sed coniecturis non leuibus ducor, vt credam anno octingentesimo quadragesimo, pro Christo occubuisse. Etenim diuus Eulogius, vt suo loco ostendemus, Pompelone, & in Legerensi monasterio anno Domini octingentesimo trigesimo nono fuerat: & (quod paulò ante probauimus) nondum martyrium subierant. Et tamen anno quadragesimo secundo post octingentesimum earum corpora transferuntur. Paulò post etiam ex astronomica supputatione multo euidentius hoc ipsum confirmabimus.

3 Nunilo & Alodia.) Elodia fuit in Veteri. Nos Alodiam substituimus, vulgata consuetudine multarum per Hispaniam ecclesiarum, quæ festum harum sanctarum martyrum celebrant, earundemque historiam in matutinis legunt.

4 In vrbe Bosca.) Mira est breuiariorum, vt vocant, in nominandis his oppidis varietas. Illud constat passas has duas virgines fuisse non longè ab Najara vrbe, in oppido, qui nunc appellatur Castro viejo. Quod Latine Castrum vetus redditur. Ibi sepulchrum sanctarum martyrum ostenditur, ibidem alia sunt priscæ recordationis vestigia, & ibidem tanquam alumne & indigenæ summa totius regionis veneratione coluntur. Hoc omnino compertum & indubitatum possum affirmare. Nomina illa Berbetanum seu Vrbeuetanum & Castro Bigeti, quæ in breuiarijs nostratibus leguntur, ex Castro veteri videtur corrupta. Bosca quæ vrbs fuerit, non possum explicare. In veteri exemplari Osca non Bosca fuit, ego vsitatũ magis nomen reposui. Nam Oscam remotam admodum in Aragonensibus urbem, non credo fuisse traductas sanctas virgines.

5 Materteræ nutritione.) Longè diuersum narrant matutinales per Hispaniã lectiones, & sanctoralia, quæ vocant, manuscripta. Orbis nimirum propinquum quendam tutandas suscepisse: cūque is Mahometico errore teneretur, neque à Christi fide

sanctas

sanctas virgines possit auertere: ab eodem delatas, & ad præsidem ductas.

Subitu gladij corruerunt.) Lectiones in breuiarijs plura eademque pietissimi ma de cade & sepultura sanctarũ sigillatim commemorant. Et in manuscriptis præsertim, vt vocant, sanctoralibus latius continentur. Inde nos apponemus, quia scitu sunt dignissima: & non plene fas sequutum diuum Eulogium historiam harum virginum conformant.

TVNC præcepit rex licitori dicens: Percute gladio, & abscinde earũ capita. At licitor tertio regẽ interrogat an fereret? Et vt fereret tertio cū audisset: dixit maiori: Extẽ de cervicẽ. Tunc sancta Nunilo dixit ad sororẽ suam minorẽ. Vide, germana, ne aliter facias, quã ego factura sum. Cui sancta Alodia respondit. Nihil dubites, germana, quod ego aliter faciã. Statimque sancta Nunilo alacri animo profiliens, apprehẽsis criminibus caput sibi circumligans, dicit ad licitorẽ. Feri velociter. Ille eleuatũ in aliũ gladiũ deposuit super eam: nõ in mediũ cervicis locum, sed in mandibulas illud deponens: unde nec penitus caput eius abscidit. Cadenteque in terram corpore, paululum crura eius nudata sunt. Quod cernens soror eius, festinans, protracta veste contextit. Quo facto multitudo hominum miratur. Fideles gaudebant, infideles tabescebant. Dixitque iniquus rex carnifici. Sine modo ne ferias. Tunc ad sanctam Alodiam dixit. Quid proderit tibi, si moriaris? Consenti nobis, & viues nobiscum cum multo honore. Quibus martyr respondit. Non consentiam. Festina, percutite me, ne sola pergam. Et eleuans oculos, vidit animam sororis suæ in columbæ specie angelis circumdatam, & dicebat. Expectame germana, expectame modicum. O mira virtus altissimi puella, quæ gladium non longè micantem cauere non poterat, in propriam cervicem descensurum, non pertimuit: sed apprehensam syndonem, qua vestiebatur, sibi in crure alligauit, & capillis suis faciem suam exersit. Inde flexis genibus super corpus sororis suæ, præbuit se percussori, qui vno ictu caput eius amputauit. Sicque martyres vna die, vna hora, martyrium suum vitricis consumauerunt in pace quinta feria duodecimo Calen. Nouembris. Hæc nos ex vetustissimo sanctorali codice ante sexcentos annos Gothicis literis in membrana descripto transcripsimus. Is fuit inclyti cœnobij sancti Petri de Cardena Benedictinorum, nunc in regio sancti Laurentij Hieronymianorum seruat. Ibi in titulo scriptum fuit passas fuisse sanctas virgines sub Zumahil præside, Era tamẽ aut annus signatus non fuit. Sed cum Octobris dies vigesimus primus ibi signetur, & in quintam feriam eo anno incidisse sit super additum: ex consueta nostra astronomica computatione constat, anno Domini octingentesimo quadragesimo, sanctas virgines in Christi confessione fuisse coronatas. Is enim annus post triginta integras cycli solaris conuersiones, nonus fuit in trigesima prima. Fuit autem bissextus, habuitque literas dominicales D.C. Et cū C. mensi Octobri deseruiret, dies vigesimus primus in quintam feriam incidit.

Vndecimo Cal.) Cū diuus Eulogius in anno, vt ostẽdimus, aberrasset, inde etiã diem non potest rectè signare. Et in Vuardi quidẽ martyrologio vigesimũ secundum Octobris diem festum harum sanctarum virginum occupat, quod & in breuiarijs

H ij nostratibus

Trãslatio sanctarum virginum. Legerense cœnobium. Stephanus Garuayus.

Najara vrbis.

Castrum vetus.

Cœnobium sancti Petri de Cardena. Zumahil præses.

nostratibus seruat: sed regum diplomata, vt mox apparebit, diem xxj astruunt. Et omnes ferme Hispaniæ ecclesiæ earundem virginum festum concelebrant, tanta fuit in eisdem martyrii præstantia & illustris claritas.

8 Quarum corpora.) Hinc postea educta in Legerense sancti Saluatoris cœnobium, quod non procul admodum distat (vt diximus) sunt translata. Et quanquam vno illo frigni Aristæ regis, quod supra retulimus, diplomate satis hæc sit testata translatio: libet tamen duo alia apponere, quæ ex eodem Legerensi monasterio descripta cum multis alijs habuimus. Ex quorum altero constare poterit xxj. Octobris, non xxij. sanctas virgines occubuisse.

Annus Domini  
M. xxij. dies Oc-  
tobris xxj.

ER A millesima sexagesima die duodecimo Kal. Nouēbris, Sāctius maior rex Nauarræ, & Castellæ, & Aragoniæ facit ad corroborationē ordinis sancti Benedicti domino & magistro suo Sāctio episcopo donationē de Legerēsi cœnobio, quod est fundatū in honore sancti Saluatoris, & cōtinet mēbra virginum & martyriū Christi Nunilionis & Alodiæ cū innumerabilibus sanctorū reliquijs. Cōsiderans enim semper de inimicis suis triumphasse, & omnes illos per circuitū suum sibi subiugasse: vidēs etiam, quod post Maurorū inuasionē laici, sæcularis quæ ordo ecclesias totius Hispaniæ habuerunt, eas ecclesiasticis viris tradere decreuit. Et audiēs beati Benedicti doctrinā vbiq; rutilare: cogitauit qualiter in regionibus suis eam posset trāsplantare. Et mittens ad Cluniacense cœnobiū, euocauit inde abbatē Paternū, & cum illo gregē monachorū, quos in ascyterio sancti Ioānis Baptistæ constituit. Nunc verò prædictus rex Sāctius prædicto domino & magistro suo Sancio episcopo deuotamēte cōmendat, & cōcedit prædictū monasteriū Lejerense, cū possessionibus, quas antecessores reges ei dederunt, & alij quatenus in eo ordinē monachorū cōstituat, vbi corpora parentū regis requiescāt. Facta charta vt supra in præsentia multorū, qui venerant adorare Deū, & celebrare festiuitatē sanctarum martyrum in prædicto monasterio, regnāte clarissimo rege præfato Sancio in Castella, in Pampilonia, in Alaua, in Aragone, in Suprarbi, in Ripacorcchia, in cuncta Gasconia, in Leyeut. Testes.

Eximena regina mater regis.

Regina donna Munia Maior Garfia.

Ranimirus Gundiffaluus.

Bernardus Mattus Aragonensis episcopus.

Sancius abbas Lejerensis, & episcopus Pampilonensis.

Paternus abbas sancti Ioannis.

Eneco abbas Homienfis.

Senior Exemeno Garces.

Senior

Senior Garcia Lopeiz, & Fortunio Sainz, & Acenar Fortunionis, & Fortunio Offuaz, & Garcia Fortunionis, & Lope Sainz.

ANNO etiam millesimo trigesimo secundo, idem rex eidem monasterio huiusmodi diploma conceffit.

ERA millesima septuagesima septima, Cal. Ianuarias feria tertia. Ego Sancius gratia Dei rex, dono vobis domino & præfuli sanctissimo domno Sancio, vel omni collegio monachorum cœnobio Lejerensi, sub aula sancti Saluatoris, vbi sunt corpora beatissimarum virginum & martyrum Nunilionis & Alodiæ, necnon reliquiæ apostolorum & martyrum, quæ ibi reconditæ sunt: Dono, inquam, vobis in valle de Ostella, propè villam quæ dicitur Portiella, monasterium, quod dicunt sancti Ioannis cum suis terminis: & in Pampilonia parrochiam de sancta Cecilia: & in valle de Garonio monasterium, quod dicitur Zeyazahassa.

Ego rex Sancius serenissimus, regnans in Pampilonia & Aragonia, in Suprarbi, & in Ripacorcchia, & in omni Gasconia, atq; in cuncta Castella, & Legionem, siue in Astorica, confirmo.

Munia Mayor regina, conf.

Ranimirus proles regis, confirmo.

Garfia frater eius, confirmo.

Gundiffaluus frater eius, conf.

Fernandus germanus eius, confirmo.

Martinus Aragonensis episcopus, conf.

Sancius Pampilonensis episcopus.

Arnolfus Ripa Corciensis episcopus:

Munio Alauensis episcopus.

Iulianus episcopus Castellensis.

Pontius episcopus Ouetensis.

Fortunius Sancij dominator Caparroso.

Fortunius Sancij dominator Falces:

Acenarius Fortunionis dominator Vgarte.

Garfia Fortunionis dominator Funes.

Lope Eneconis dominator Arruesta.

Fortunio Vxuaz Cantabrienfis.

Don Petro sub imperio regis imperans Najara:

Valasius Fenestella expalatio regis exarau, & accepi pretium propter hanc scripturam quinque modios tritici.

Exemena regina Vetula ancilla Dei, degens in Reperus, confirmo.

PAVCIS post martyriū harū sanctarū virginū annis, regina fuit Hispaniæ, quæ

H ij

Annus Domini  
M. xxxij. dies  
Decēbris. xxvj.

alterius nomine Nunilo vocaretur. Id cum in nostris historijs non sit scriptum, Oueti in camera sancta, de qua iam diximus, video esse testatum. Ibi namque inter prisca regum nostrorum donaria arca etiam est duorum pedum longitudine, tabellis pretiosissimis achatis lapidis auro circumclusis coagmentata et sabrefacta, gemmis etiam undique diues. In fundo, qui est argenteus, hanc habet inscriptionem, quam ipse fidelissime transcripsit.

SUSCEPTVM PLACIDE MANET HOC IN  
HONORE DEI, QVOD OFFERVNT FA-  
MVLII CHRISTI FROYLA, ET NVNILO  
COGNOMENTO SCEMENA. HOC OPVS  
PERFECTVM EST ET CONCESSVM EST  
SANCTO SALVATORI OVETENSIS. QVIS  
QVIS AVFERRE HOC DONARIA NOS-  
TRA PRAESVMPSERIT, FVLGINE DIVI-  
NO INTEREAT IPSE. OPERATVM EST,  
ERA DCCCCXLVIII.

*NEQUE* dubium esse potest quin donum sit ~~ipso~~ Froila regis secundi. Nam praeter opulentiam, quae regia plane est: multa sunt alia, quae id aperte testentur.

CORPORA harum sanctarum virginum hinc postea Bononiam fuisse translata Vaseus scripsit. Sed nemo dubitat nunc etiam in eodem sancti Salvatoris Legerensicoenobio asseruari.

¶ Caput octauum.

**E**X vico Ausinianos.) Meminit huius oppidi etiam alibi, nullibi tamen plenius. Nos quod de eo praeterea dicere possimus, nihil prorsus habemus. Multa autem seorsum de Florae martyrio in epistola ad Aluarum secunda commemorat.

2 In veritate.) Hispanismus merus.

3 Quam quaeritis.) Virgilij est hemistichium, quod sciens volensque Eulogius, sicut alia huiusmodi interseruit.

4 Tribibus catenarum.) Catena aliquando in usum pefuli deseruit.

5 Infra cortem.) Latinum vocabulum probatis authoribus notum, regum nostrorum vetustiora diplomata frequenter usurpant. Significat autem illud patentis loci in domo spatium longius ab habitatione semotum, quod gallinis alendis et alijs huiusmodi usibus sepitur.

6 Tuccitanæ urbis.) Non pauca Romanorum monumenta, inscriptique lapides, qui in oppido, quod nunc Martos in Batica, non longè ab vrbe Iacn vulga dicta vocamus, planè docent Tuccitanam olim coloniam inibi fuisse: quemadmodum in Hispaniae antiquitatibus plenè docuimus.

Tucci vrbs.  
Martos oppidum.  
Iacn vrbs.

7 Offaria.

Offaria.) Hoc oppidum, quanquam praeclarum dicatur, nullam sui memoriam reliquit. 7

Artemiam nomine.) Praeter hos duos filios, habuit etiam Artemia filiam nomine Auream, et ipsam quoque martyrem: de qua in fine libri tertij, Adulphi verò et Joannis martyrium multis modis est celebratissimum. Multe per Hispaniam ecclesiarum festum diem celebrant. Is est Septembris vicesimus septimus. Usuardi martyrologium eodem die Cordubae passos fuisse memorat. Inde Romanum nuper ab Marcolico abbate exauctum, videtur traductum. Ado Viennensis in Gallia praesul eodem etiam eodem die in suo martyrologio posuit: unde Equilinus episcopus in suo catalogo retulit. Manifestum autem hic ex diuo Eulogio est, eos viginti annos et eo amplius hos omnes martyres praecessisse: siquidem initio huius regis passos commemorat.

(Iterum venio crucifigi.) Verba sunt Christi ad Petrum apostolum, Romae, 9 cum ibi crucis supplicium passus est, venientem: ut in martyrij eius historia legitur. D. Lini. Quam hinc iam intelligimus esse vetustissimam. Et sacellum hodie etiam Romae visitur, eo ipso in loco, quo Christus haec dicens diuo Petro apparuit.

Tunc nos etiam ex antro.) Diximus iam de vtriusque carceris Cordubensis discrimene. 10

Sicuti iam alibi.) In epistola ad Aluarum, quae suo loco reddetur, ibi latius haec omnia perscribuntur. Ibi etiam die vicesimo quarto Septembris occisas fuisse tradit. Annus verò facile astringitur, ex epistola ad Pompelonensem episcopum. Cordubensis ecclesia eodem die festum harum sanctarum celebrat. Usuardus, Romanum exauctum, et Adonis martyrologia, Equilini etiam antistitis catalogus earundem meminerunt. Sed desijt hic iam Eulogius hebdomadae dies nominare, unde indubitata certitudo temporis poterat sequentibus adhiberi. Sed satis ad fidem et historiae veritatem est, sanctum martyrem haec retulisse.

¶ Caput nonum.

**Q**Va Faustus.) De inlyta Toletana vrbe iam diximus. De sacris his tribus martyribus Cordubensibus celeberrima est in omnibus Hispaniae ecclesijs memoria, insigni festiuitate consecrata: et copiosa historia in lectionibus matutinis repetita. Martyrologia omnia, et quicumque de sanctis scripserunt, eorum insignem habent mentionem. Sed variat alicubi festus dies. Alibi vicesimus octauus Septembris: alibi Octobris tertius decimus signatur. Ubique leguntur exusti. Illud diligenter est animaduertendum horum sanctorum martyrum cineres ad haec usque diui Eulogij tempora Cordubae asseruatos fuisse.

Campaniae Cordubensis.) Campaniae nomen peculiariter ab Romanis olim ei Italiae regioni fuit attributum, quae Neapolim, Capuam aliasque vicinas vrbes habebat: et quod campestris tota esset et plana, ita est appellata. Alioqui Campaniae pari ratione quaecumque similis regio dici potest. Nos certè Hispani id nomen in plana quaeque transtulimus. Nam planities illa in Vaccæis, quae longo tractu protensa Campos nunc, olim Campi Gothorum, ut est apud Rudericum Toletanum, nuncupabatur: Campaniam vocatam in Compostellana historia, ante

H iij

Faustus & socij  
martyres Cordu-  
benses.

quadringentos annos scripta reperio. Sed peculiare magis fuisse videtur, ut Cordubensis planities, tantopere ab Strabone fertilitatis nomine commendata, Campania diceretur. Nomen adhuc paululum immutatum, cum Campinam vocemus, perdurat.

- 3 In supradicto sanctuario.) Sanctorum trium Fausti & comitum templum intelligit.
- 4 Era Dcccxc. Hoc loco in vetusto codice, ad signandum numerum nonagesimum, nota quadam fuit & literarum colligatio peregrina, nobis que Hispanis penitus ignota: ut Gothicam fuisse appareat. Ea fuit huiusmodi. L. litera, quinquagesimi numeri nota vulgaris, fuit posita. Inde. X. adiuncta, sed cui minutula altera. L. superiori ex parte superioris apicis cohereret: ita ut quadragesimi numeri hęc vulgaris nota XL. compleretur: & ex notis utrisque quinquagesimi & quadragesimi numeri, integer nonagenarius esset perfectus. Eam ego notam ad eum modum innoxā in vetustis quatuor sacrorum conciliorum codicibus, quos habent sancta ecclesia Toletana & Regium diui Laurentij monasterium ordinis sancti Hieronymi ad oppidum Escorial vocatum, iam antea obseruaueram, & quę esset liquido deprehenderam. Quę omnia mihi hęc sigillatim demonstranda fuerunt: ut si quis in vetustum diui Eulogij codicē incidisset, minime hareret, aut dubitaret: sed manifestam veritatem illico intelligeret, sequentiaque omnia probe digesta conspiceret.

¶ Caput decimum.

1 **E** Vit præterea.) Ex satis humili exordio sublimiori postmodum oratione diuus Eulogius insurgit: ut iuxta Horatij præceptum, fulgorem ex fumo proferret. Voluit edim plenius stylo grandiori horum martyrum historiam cōtinuare: & spiritus verè Christiani, verè ad martyrium anhelantis ardorem dicēdo proferre. Id non sine pia animorum commotione, pij lectores non vno loco animaduertent.

F. Laurentius Surius diui Eulogij fragmentum vidit.

Videtur F. Laurentius Surius Cartusienfis in fragmentum diui Eulogij incidisse. Tomo enim quarto de probatis sanctorum historijs totum hoc caput cum nomine authoris inseruit. Ibi semper Natalia non Sabigotho Aurelij vxor nominatur. Surius autem more suo diētionem hic quoque & sancti martyris stylum limauit. Id monuisse oportuit, ut nemo miretur, summum illa orationis filo ab his discordare, quę nos religiose admodum nihil prorsus immutando, ut erant in exemplari cōseruauimus. Si quę autem diuersa in Surio referuntur, suis hęc nos locis annotauimus.

- 2 Illius vel illius.) Hispanismus.
- 3 Ut in parte stramentum.) Obscurè significat, pondere catenarum a fini cellas subuersas & deiectas, ita ut in caudam defluerent: eo enim crura retrorsum a sello insidentis inclinata fuisse videntur. In Laurentio Surio longè diuersa hęc referuntur, & paulo post celestis per somniū visiones adnectuntur. Ego nihil prorsus in nostro exemplari deesse video: ut hęc superaddita olim ab aliquo existimem. Postmodum etiam filiarum Aurelij nomina Felicitas & Maria apponuntur. Desunt verò quę de consulto

sulto Aluaro Eulogius prosequitur. In supplicio tamen Sabigothonis plura referuntur.

Serenissimi præceptoris.) Diximus, qua modestæ ratione Aluarum, qui condiscipulus fuisset, præceptorem suum vocet Eulogius. Serenissimi etiam titulū additum, nobilitatem in Aluaro astruere demonstrauimus.

Monasterium sancti Sabbæ.) Celebratur in libris de sanctorum Patrum vitis hoc cœnobium: & ipse sanctus Sabba, ubi que de sanctis eremi cultoribus agitur, est notissimus.

Martyrij sui breuiarium.) Hac voce Plinius & Suetonius vtentes docet, quodcūque opus, & in historia præsertim, summatum, & per compendium scriptū sit, ita solere appellari.

Insulam.) Catachrisis illorum temporum est, quales alię pleręque.

Reuelatis vultibus.) Apparet profecto Christiani moris tūc ex Pauli apostoli doctrina fuisse, ut non in ecclesia solum, sed itinere ad ecclesiam caput fœminę velarent. Poterant etiam honestatis causa, & ne ab Sarracenis pulsarentur, velatis capitibus fœminę Christianę misero illo captiuitatis tempore incedere.

Illico viros interrogat.) Aurelium profecto & Felicem, qui cum vxoribus processerant.

Osculatis manibus eius.) Cū sacerdos non esset, reuerentię tamen ergo, ab martyre futuro veluti benedictionem sacerdos etiam Eulogius petebat. Nisi credas iam tunc hunc morem hodiernum cœpisse, ut nos Hispani osculari manus & dicamus, & facere aggrediamur.

Vsibus.) Quasi dicat quibusdam veluti experimentis.

Sexto Cal.) Multis locis apparet Adonem archiepiscopum hos diui Eulogij libros legisse: & in horum martyrum mentione præsertim: siquidem quanuis sub cōpendio, omnia tamen digniora retulit, quę hęc ab Eulogio commemorantur. Ceterum referente Equilino episcopo, non Sabigothonem, sed Nataliam eius loco nominat. Sed ne que Ado, ne que Surijs fragmentum rectè diem aut mensem notarunt, qui Augusti vicessimum septimum his martyribus tribuerunt.

Pilemelariensi cœnobio.) Cū iterū fusiūs huius cœnobij mētio occurreret: tunc nos de eius situ, quę oportet dicemus: id erit libri tertii cap. duodecimo. In Surio prædictum ab Aurelio refertur, se ibi sepeliendum.

Apud Genesium martyrem.) Metonymia, qualis illa Horatij: Scripta palatinę quęcūq; recepit Apolo. Et multa huiusmodi, quibus Christiani frequēter vtimur.

Et Sabigothonis incolunt.) Locus hęc in veteri codice fuit mutilus, & lineam integra cū dimidia vacua relicta, ut si quando posset suppleri. In Surio neque capitulum saltem mentio est.

¶ Caput vndecimum.

**C**ontribulis noster. Tum hic, tum etiā superius hac voce vsus Eulogius, indicat planè habitationis tantummodo vicinitatem.

2 Rojana.) Neque hic quid dicam, tamen si exquisierim, reperio. Eodem quoque silentio Fraga locum & Lejulensem vicum, qui paulo post nominantur, praeteribo.

in la riera elui 3  
ca mai castro de  
pueblo que puebla  
se caput episcopa  
ti vide ninguam  
poblacion aspice  
della parecien  
cho, poco que  
senal auerido 4  
alli ibexia

Eliberi.) Corruerant nomen huius urbis Gothica tempora: cum Iliberi Roma ni protulissent. Ex illa corruptela maiorem postea Arabes inuexerant, Elberiam nominantes: unde nos tandem nunc Eluiram pronuntiamus. Fuit enim urbs hac non longe ab inclita vrbe Granata, in colle, qui nunc Eluirae mons appellatur: cuius urbis etiam porta, quae eò ducit, Eluirae nominetur. Illud animaduersione dignum, vero simillimum videri, illi prisca Hispanorum lingua oppidum significauisse. Inde tot urbium, sed in Batica praesertim, nomina id in principio retinebant. Iliturgi, Iliberi, Ilipula, Ilipa: et alia huiusmodi. De quo nos in Hispaniae antiquitatibus.

Quinque milliarios lustros.) Viginti longo circuitu significat.

5 Tertio decimo Cal.) Dies in Usuardo, Adone, Equilino, & Cordubensi breuiario concordat. Is est Augusti vigesimus.

#### ¶ Caput duodecimum.

1 **S** Ancti Cypriani.) In sancti Pelagij historia huius etiam basilicae mentio erit.

2 Decimo septimo Cal.) Dies est Septembris quintus decimus, qui aperte in veteri exemplari notatur. Usuardus, breuiarium Cordubense, Ado & Equilinus paucis diebus variant. In Adone & Equilino Emilianus, non Emilia scriptum legitur. Et recte sane non longo intervallo post Christophorum & Leouigildum hos duos martyres coronatos scripsit Eulogius.

#### ¶ Caput decimum tertium.

1 **U** m adhuc.) Notat hic quoque modicum temporis intervallum. Et nullus equidem dies intercessit.

2 Parapanda.) Ignotus nunc vicus.

3 Fanum illud.) Templum hoc Cordubense intelligit Arabicæ structure, quod hodie perdurat, maiorisque ecclesiae dignitatem obtinet: & sua magnitudine, columnarum multitudine, marmorum praesentia, operis subtilitate, & multis alijs suis partibus admirationem, atque adeo stuporem spectantibus praebet. Jam enim fuerat edificatum ab rege Habdarrahgman secundo, & Isen eius filio. Authores sunt Rasis & Rodericus Toletanus antistes in Arabum historia.

Templum Cordubense.

4 Decimo sexto Cal.) In sequenti post Emilam & Hieremiam die hi martyres perimuntur: quos nullum breuiarium commemorat.

#### ¶ Caput decimum quartum.

1 **U** nciam proculdubio.) Aut significat neminem deinceps tam ex Christianis, quàm ex Sarracenis ausum fuisse non deferre ad iudices quemcunque audisset

audisset pseudo prophetæ Mahometo maledicentem: aut certe permissum Sarracenis fuisse, ut quem Christianum ita maledicentem audirent, ipsi protinus, non expectata publica damnatione, impune interimerent.

Quod quibusdam.) Docent ad hunc modum sacri theologi martyrium domini Dei esse, quibusdam peculiariter à Deo tributum. Illud autem est animaduersione dignum diuersam hanc esse ecclesiae Hispanorum persecutionem, ab illa Cordubensi, in qua captus est diuus Eulogius. Tempora id docent euidenter. Et libri primi cap. primo nos exquisitijs docuimus.

#### ¶ Caput decimum quintum.

**N** obiscum vel fugere.) Hoc nanque erat imbecillioribus, & qui martyrio impares erant, permissum diuinae legis indulgentia.

Plurimi etiam.) Contra hostem primo libro, tum etiam in Apologetico diuus Eulogius fusijs disputat.

Nos quoque authores.) Hanc grauissimam insectationem pertulit diuus Eulogius, quasi futuri martyrii praeludium. Ut non subito gladii ictu tantummodo mactaretur: sed carnifices quoque eius ipsi Christiani, ipsi fratres existerent, quotidiano conuicio illum proscindentes.

Præsenti concilio episcoporum.) In tanta calamitate, & dira ecclesiae persecutione conuenerant praelati, ut de remedio, si possent, quoquo modo provide- rent. Et etiam iusserat undique metropolitanos, quod mox apparet, conuenire. Nationale ergo, uti vocant, concilium hoc fuit: nisi conciliabulum tali authore congregante malis appellare. De hoc exceptore postea lib. 3. cap. 3.

Concilium Cordubense.

Inhibitum esse martyrium.) Hæc quæ sequuntur, ad finem usque periodi decretum ab concilio editum continent, subobscurè tamen. Consiliū enim praesulum in concilio fuit (ut miserè laboranti & periclitati ecclesiae hac ratione prospicerent) edicere quidem & præcipere, quod regi, quod proceribus placere posset leuiter intuentibus. Ceterum cum vererentur quippiam, quod Dei summi maiestatem & Christianam religionem offenderet, constituere: ita decreti verba attemperarunt, & consultò quasi fa- brescerunt: ut nihil impium, si quis penitus rimaretur, assererent. Hoc est quod in sequentibus prosequitur diuus Eulogius. Et multò quidem erant omnia in exemplari obscuriora: & quæ multo cū labore, adhibito etiam sapientissimorum hominum iudicio & lima, fuerunt dilucidiora aliquanto, vna, aut altera voce tantummodo adiecta, reddenda.

Inculpabile.) Hoc est culpa prorsus non caruit. Sententiã enim suã iam hic profert diuus Eulogius. Et de hoc ipso edicto libellis etiam & schedis euulgato loquutus videtur libro primo ad finem. Quanquam manifestum est de altera diuersa ab hac Sarracenorum perturbatione initio libri huius capite primo scribere: ut ipsius sancti verba tum hoc, tum etiam illo loco, & initio septimi capitis aperte declarant.

7 Quinimo nisi legitima satisfactione.) Hoc ait. Necessesse fuit profecto imbecillibus satisfacere: ne edicto scandalizarentur, si forte id tantummodo, quod ab Sarracenis volebat concilium intelligi, ipsi etiam intelligerent. Oportuit ergo, ut ijs, imbecillibus inquam & pusillis, satisfaceret: tum legitima interpretatione ad eos & propter eos adhibita, tum etiam causis explicatis, quæ ad eum modum edictum conformare compulissent.

## ¶ Caput decimum sextum.

1 **Q**ENVO pontifex.) Cordubensem Episcopum intelligo, quem nusquam proprio nomine designat. Apparet autem iterum antea hunc ipsum presulem in vincula fuisse coniectum: Reccaffredi tumultu, ut ego existimo.

2 Ingrèdi foris.) Hoc est, domi se continerent nobiles Christiani, pedem inde eferre non audentes.

3 Pendentia stipitibus.) Quatuor martyrum Emilia & Hieremia, Rogelli, & Seruio Dei, qui postremi passi sunt, intelligi necesse est. Cæterorum nanque, ut ex superioribus liquet, non supererant, sexusta partim, partim sepulta. Quod ad sequentem temporis peruestigationem hic iam annotasse oportuit.

Nos autem.) Hinc apparet diuum Eulogium, hunc librum secundum hoc ipso tempore, quo Mahomad regnare cepit, scripsisse. Nondum enim sequentia, quæ tertio libro prossequitur, fuerant. Quod plenius etiam super addita hoc loco oratio demonstrat: in qua prætereà latere se dicit, cum scriberet.

## ¶ In orationem.

**M**OS fuit ab Gothorum temporibus ductus, ut Hispani scriptores, opera sua oratione ad Deum iussa, aut inciperent, aut clauderent. Id in diui Illesonfi opere de laude virginitatis sacratissimæ virginis Mariæ, & in sancti Iuliani archiepiscopi Toletani libris apparet.

DIVI EVLOGII CORDVBENSIS, MARTYRIS,  
doctoris, & electi Archiepiscopi Toletani, Memorialis sanctorum liber tertius.

## PRAEFATIO.



VM IGITVR PRAECEDENTIVM VOLU-  
minum series affatim impiorum crudelitatem, quæ diu inexpugnabilium virorum constantiam enisa est fatigare, digesserit, veroque assertionis gressu ortus, etares, actusque belligeros percurrat sanctorum: plus aliquid reor fauitiæ in nos commissum tertius hic liber non sine ingenti vulnere pandet. Nec me quidem supercilio arrogandi hac occasione uti intendant, quod tantæ materiæ parui admodum, & (ut ita dixerim) vilissimi ingenioli fulcimen adhibuerim, aut fortè non res veras nos elucubrassè condemnent. Qui eo intuitu operis huius concinnauius stru&uram, quo nimirum omnia æquitate districti iudicis in futuro nouimus diiudicanda. Quem nec fallere abdita cogitationum, nec qualitas operum potest. Nam ego, qui scio suo quæque oneri coram Domino subiacere: cur proprijs diu grauata substantiam meâ molibus, externo pondere deprimere vellem? aut quid commodi cõpicto mendatio mihi conferri sperarem, ex omni postmodum verborationem pensurus? Sed hinc agitur tenuis scientiæ venulis mens contenta, quod rem, non dicam magni fluminis tantummodo, verum etiam immensi æquoris affluentia necessario irrigandam attētat: quæ vix paruissimi stilicidij sudorem irrorans, quasi quasdam coactitij, & extorti liquoris guttulas profluit. Nec ab re fessi viatoris comparatione impetiar, qui vigore virium eneruatus, sæpius in itinere sedēs, eò vehementius conlassatur, quò crebrius per loca varia compaufatur. Ita & nos totius vbertatis expertes scientiæ, quasi debilitato gradu per inuia loquutionis residemus, pigroque (ut ita dixerim) gressu vix opusculorum limitem contingentes, vbiq; finem loquendi optamus. Et tunc magis magisque debilis viator quassatur, cum se iam de peruentione itineris gaudere sperans, denuò ex improviso emergere sibi adhuc inopinatum conficiendum cernit spatiū. Vnde & nos, qui iam finisse opusculum credebamus, ac veluti procellosum mare in naufragio transmissum remigio, lætabamur, & optati portus salui fruebamur quiete: nunc aliud fortuito contuemur superuenisse, quod operæ pretium præmissis opusculis sit addendum. Tēdimus igitur

Comparatio.



7 tur parcitata facundia coarctati, tendimus imminentium persecutionum casibus occupati: & quasi in contrarium vento surgente, in altum nos demum deuolutos pelagus, inhorrescimus. Confidimus autem eius nos incunctanter bonitatis iuuamine prosperari, qui dignos nos eorum visu, & amicitia diudicauit, ut quorum fruebamur dulcedine, etiam trophaeis imbueremur.

*Initium regni Mahomad regis. Cap. I.*



**AETERVM**, ut in fine secundi operis annotatum est, adepto Mahomad patris imperio, confestim in promptum odium contra nos prorumpens, ipso die, quo fascibus infusus, solium regnatura conscendit, Christianos omnes palatio abdicans, indignos aulae principali ministerio promulgauit. Quos iterum post non longo interuallo sub tributario censu praescribens, plures praemio regali priuauit, qui dudum militaribus vescebantur annonis. Et quia scriptum est, Secundum iudicem populi, sic & ministri eius, ipsis per idem tempus gubernacula urbis committit, qui consimili zelo controuersiae aduersum Dei populum laborantes, cum ubique affligerent, euertent, & opprimerent: ut non solum vatem suum nullatenus infamari praesumerent, verumetiam terroribus compulsi abominabilem confiterentur culturam. Sic quoque mceror importabilis & persecutio truculenta vndique nobis obuians, plerosque praearicationis laqueo immergebat.

*Præuaricatio illius exceptoris, qui pridem sanctos anathematizari compulerat. Cap. II.*



**VLTII** autem sua se sponte a Christo diuertentes adhærebant iniquis, sectamque diaboli summo colebant affectu, sicuti ille spurius, & sanctorum benedictione indignus, de quo in libro secundo meminimus agit. Qui saecularis reuerentiae pompam rebus praeponebat caelestibus, inauditaque libidine pro Deo officium venerans, post biseno mense, quo sanctos anathematizari decreuerat, nosque foedis conuitijs impetierat, honore deiectus est. Gratia itaque disertudinis linguae Arabicae, qua nimium praeditus erat, solus est Christianis a consulibus in officio exceptoris detentus, post aliquos menses, & palatio, & ministerio est abdicatus. Quod factum non leuiter ferens, cum se deiectum aspiceret, priuatumque tanta dignitate altius suspiraret, praestantius Deo mori, quam

Lib. 2. cap. 15.

Exceptor impius  
Christum abnegat

non

non viuere saeculo eligens, continuo fidem sanctae Trinitatis spernens, cedit sectae peruersitatis, & nequaquam se Christianum vult iam ultra videri. Quapropter in deteriora conuersus, qui nusquam simplicia meditatus fuerat, exul Christianis effectus, adunatus gentilibus, crebroque discursu illud impietatis delubrum, quasi vnus est ministris diaboli frequenter ingreditur, expulsus de templo domini, quod dum adhuc fidelis existeret, fera ac pigra visitatione incoluit. Scriptum est enim, Non habitabit in medio domus meae faciens superbiam, & qui iniqua loquitur, non direxit in conspectu oculorum meorum. Idem vero post negationem in honorem pristinum restitutus, palatio reformatur: quo paedica & hamus caeteros illiciendi existens, foret alijs in praearicationis scandalum, qui causa gloriae temporalis sibi fuerat laqueus.

*Destructio basilicarum. Cap. III.*



**INTEREA** cum saepius contra Dei cateruam saeva principis conspiratio inoleceret, affligeretque ubique Christianos, & nec sic omnes generali dilapsu, ut fidebat ad ritum suum prorruerent, iubet ecclesias nuper structas diruere, & quicquid nouo cultu in antiquis basilicis splendebat, fueratque temporibus Arabum rudi formatione adiectum elidere. Qua occasione satrapae tenebrarum inde capta, etiam ea templorum culmina subruunt, quae a tempore pacis studio & industria patrum erecta, penes trecentorum, a diebus conditionis suae, numerum excedebant annorum.

*De seditione provinciarum. Cap. IIII.*



**TQVIA** vndique dibellionum insurgentia bella magna ei molestiam inferebant: nam libere in cunctis Hispaniae urbibus, quas vigore potestatis & egregij potentia intellectus, largoque munere praemiorum pater suus acquirendo domauerat, & obsederat, hic priuilegium dominandi gerebat. Praesertim cum & ex aliquibus locis caesum, & fugatum exercitum suum cernens ubique imminui, ubique se gemeret in deteriora conuerti. Iccirco contra nos diu meditatum in futurum differebat perditionis interitum, tardoque ac pigro impetu ecclesiarum operabatur ruinas. Nam nullos credo Christianorum (nisi ista difficultatis obstareret repagula) secum pateretur morari. Quinimo, ut iam alibi praemissum est, si commodam regnandi haberet licentiam, Iudaeos etiam a se repellere com-

Pelleret. Quò solius gentis suæ comitatu vallatus, his præesse solum modo mereretur, cū quibus inextricabilia æterni barathri lueret tormenta, nec alterius diuersitate religionis vnitas damnabilis cultura scinderetur. Ex qua, Deo vocantem, & per splendentia fidei sanctæ mysteria compungente, plures admodum recedentes, & pietati adherentes, mortemq; specie firmiori propter Christum excipientes, idem ingemiscebat: præter eos, qui nimia carnis impediti formidine, ardua cordis contritione Christo regi sub clamide adhuc militat.

*De odio suorum aduersum regem, & de ipsius auaritia, & de tributis Christianis impositis. Cap. V.*



**V**MQVE ecclesiã Dei flãm̄is inuidiæ inurendo, interno cogitamine corrosus tabesceret, & suorum pacẽ affectret, hæc & huiusmodi cõtra nos exercere disponderet: in nullo tamen diuinam dispensationem humana procacitas præualet immutare. Quæ eum cunctis odibilem, vniuersis exosum, omnibusque execrabilem reddens, etiam domestico, & vt ferunt pellicum suarum odio, vel maledicto impetitur. Verum vt scriptum est, Rex iustus erigit terram, vir autem auarus destruit eam, hic idem inauditis cupiditatum fascibus ardens, militum annonas demutilat: tribunorum coarctat donaria, lunaremque præmiorum discursum imminuit. Et cū sibi vilia admodum, & penè exigua à vicinioribus locis reddi vestigalia cerneret, quia videlicet si culpa vulgi is ad sceptrum Deo dispensante admotus est, tamen huius meritorum improbitate vrbes ac nationes in stimulum recalcitrationis inducte, non ad integrum tributis prouinciarum eum perfrui patiuntur: ideo in nos arma distinctionis conuertens, & vt lutum platearum dominij planctu contribulat: quorundam Christianorum eius optioni fauente nequitia (si tamen Christiani & non magis operarij iniquitatis appellandi sint) qui vt priuilegium chirographa exigendi obtineant, sortem Domini fideliumque conuentum suo vadimonio vel crimine à rege mercantes, importabili census onere colla aggrauant miserorum, quotidie plebem Domini pessimantes. Illa proculdubio plectendi in futurum sententia, quæ talium condemnans excessus, ait, Et qui pessimant plebẽ tuam, inueniant perditionem. Quibus vtique secundũ veritatis edictum felicius erat grauatis molarum pondere collibus profundo mergi, quam tanto pusillanimes perturbari scandalo, aut tantam vim gregi paruo inferre, cui patridare regnum complacuit. In quorum conspectu

Prouer. 29.

1

Christiani quidã  
Christianorũ per  
sequutores.

Ecclef. 36.

Matth. 18.

Luca. 12.

pectu Deus non est, & à quorũ intuitu iudicia Dei sublata sunt. Semper inuidi, semper iniqui, vbique malitiosi, in alterutram iracundi, in aliorum euersione pacifici, in confederationibus infidi, in conspirationibus conciti, in circunventione versuti, in apparatu noxietatis aptissimi. Pro se inuicem disparati, ad perdendum cæteros adunati, ad decipiendum excitati, ad miserendum pigri. In incessu tumidi, in assertione superbi, in promissione dubij, in datione auari, in largitione parci, in acceptione auidi. Id promittentes, quod dari nequeat, id conferentes, quo frui non liceat. Qui non dormiunt, nisi malefecerint, & consurgere ad iniquitatem festinant. Qui lætantur cū male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Et cū se Christianos esse pronuntiant, Christum quotidie in membris eius crucifigunt, ludæ proditoris documenta sectantes, qui præceptorem venaliter distrahendo, pecunias crucifigens, sibi quidem laqueum perditionis effodit, mundo autem libertatem debitam contulit. Hi verò se eidem incorporantes, cum redemptos eius crudeli accusatione affligunt, & (quod non sine graui cordis mei vulnere profero) quos tueri debuerant, quia sumus inuicem membra Christi, eum (proh dolor) negare compellunt.

Prouerb. 2.

*De insultatione Procerum contra martyres. Cap. VI.*



**I**S interim imminentibus malis, & huiusmodi ærumnis ecclesia vapulante, ferunt ob hoc regem ingenti crapulatum lætitia, ampliora fidelibus scandala irrogaturũ se promittere: & vt alibi taxatum est, dira incurfatione, molestiaque contriturum, si commodum regnandi successum diutius obtineret: adẽ vt plerique procerum olim decedentium martyrum subsannantes constantiam, nobis referrent: quò nunc abiit illa vestrorũ virtus agonistarum? quò aufugit magnanimitas? qua absorpta temeritas delitescit? vbi se eneruata fortitudo abduxit? qui dudum concitis gressibus certatim ad expugnandum dogmatem nostrum occurrentes, debita ultione perempti sunt? Nunc adsint, nunc veniant, modò properent, si diuinitus inspirati, illud in veritate cõseruent certamẽ.

Cap. primo.

*De Fandila martyre. Cap. VII.*



**V**M ergo in nos huiusmodi irrisionibus insultarent, & hoc deludio nostrã penè cõsumantã cladibus fatigarẽt miserã: adolescẽs quidã Fandila ephæbus, aspectu decorus, honestate vitę probabilis sanctus, & timoratus presbyter

inter has cædes, sæuaque discrimina, hostium aditumque; primus exercendi martyrium sub huius tyranni priuilegio patefecit. Hic itaque ex vrbe Accitana progenitus Cordubam discendi gratia veniens totam penè pubertatem ibidem sub pædagogici traditione peragens, cōfestim vt adolescentiam adiit, monastica oblectatus conuersatione, illico monachis se Deo iugiter militaturus admiscuit. Qui aliquibus locis peragratis ac demutatis, in quibus ardens deuota mens requiescere non poterat, vltimò se in Tabanense cœnobium contulit. Ibi aliquandiu sub regulari disciplina, vel regimine Abbatis Martini demorans, perfectius in timore Domini claruit. Et quoniã summę humilitatis magnæque obedientię erat, iccirco gratia sanctitatis, qua cęlitus refulgebat, diu implorãtibus ac rogãtibus monachis cœnobij sancti Saluatoris, quod haud procul à ciuitate Cordubæ in parte Septétrionis ad radicem mellaris pinaculi situm est, ad officiũ sacerdotale præelectus inuite, & (vt ita dixerim) violenter instantia vel præiudicio Abbatis sui sanctum ministerium suscipit, & nihilominus ieiuniorũ, vigiliarum, orationumque solito propensius labores adaugens, ambulat de virtute in virtutem visurus Dominum in Sion scalis meritorem euectus. Cuius venerabilem vitam, cunctisque necessario imitabilem conuersationem, cum affatim digno laudum præconio eorundem fratrum atque sororum, quibus præerat, relatione pandatur, eo tamen magnificentius declaratur, quo florentissimam iuuentutẽ animo robustiore transgrediens, gladio martyriali non cunctatus fuerit subdere. Igitur comitante ipsum perfectione timoris Domini, cũ omnia terrena despiciens mentem cælo suspenderet, cuperetque dissolui melius, & cum Christo manere, quàm rebus herere caducis, quodam die obfirmato vultu iudici astans, prædicat euangelium, impudicum exprobrat vatem: cætumque noxiæ combinatum culturæ pædoribus (nisi respiscens pietatis fidem apprehendat) vlticibus luiturum pœnarum incendijs protestatur. Hinc carcere trusus, & vinculis coarctatus, latronum mansionibus alligatur, principali postmodum sententia decollandus. Quod factum iudex regio intimari auditui non differens, accenditur igne furoris immensi, & quodam hebetatus horrore miratur stupidus, quæ esset illa victrix audacia quæ tantæ gloriæ non expauerit regem, tamque sublime vanitate & superbia caput, atque (vt se putabat) super omnia excellens talibus non reuerentiæ ausibus propulsaret. Quamobrem eodem momento sub voce terribili episcopum comprehendi decernit. Sed ipse fugæ præuentus remedio saluatur. Nam ferunt iam tunc eum

Episcopus Cordubensis in carcere duci iubetur.

Tabanense cœnobium. Abbas Martinus.

Sancti Saluatoris monasterium. Pinna Mellaria.

Psal. 83.

nulla intercedente dilatione punire decreuerat. Iusserat etiam omnes Christianos generali sententia perdere, foeminasque; publico distractu dispergere, præter eos qui sprete religione ad cultum suum diuerterent. Et nisi hoc edictum consultu satrapum quassaretur, qui pro eo quod nullus sapiens, nemo vrbanus nullusque; procerum Christianorũ huiusmodi rem perpetrasset, iccirco non debere vniuersos perimere afferebant, quos non præit personalis dux ad prælium. Et hinc credo iam funditus Christianismum nostrũ partim gladio, partim præuaricatione extingueret. Fortissimum verò athletam gladio interficiẽs patibulo vltra annum suspendi præcepit.

Gesta Anastasij, Felicis, & Dignæ martyrum. Cap. VIII.



VEM sequens alio die Anastasius presbyter, qui ab ineunte ætate apud basilicam sancti Acicli Cordubensis disciplinis, & literis eruditus vsque ad plenam iuuentutem ibidem in diaconatus officio degens, post monastica vita, qua dudum fuerat spreto ministerio oblectatus incenibus egerat, demum sacerdotio applicatur. Concito gressu palatium petens adstat consilibus, hostemque; fidei veridicis assertionum stimulis feriens gladio cōfestim abscissus suspenditur. Cum quo & Felix monachus ex oppido Complutensi progenitus natione Getulus, & quadam occasione in Asturias deuolutus, vbi & fidem catholicam, & religionẽ monasticã didicit, eodem die hac professione decissus affigitur.

CVMQVE dies illa maximum cursus sui explens metabulũ, iam penè in horam nonam diuergeret: virgo quædam adolescentula merito, & nomine Digna ex collegio venerabilis Elisabeth, cuius rationem liber secundus ediderit, Deo reuelante & cōfortante ad palmam processit. Paulò nanque ante martyrium suum assistere sibi per somnium videt puellam habitu & specie percomptam angelico, rosas ac lilia manu gestantem. Quam cũ de nomine, causaque sui exploraret adventus, Ego sum (inquit) Agatha olim propter Christũ diris attrita supplicijs, & nunc veni partem tibi purpurei muneris huius conferre. Accipe libens donarium, & viriliter age in Domino, nam reliquias rosarum & liliorum, quas in manibus seruo, post te ex hoc loco data sum migraturis. Tali denique virgo sacratissima visu ac munere illustrata, cũ è dextera colloquentis rosam susciperet, auris admixta cælestibus ab oculis intuentis eleuabatur. Hæc autẽ puella cũ pro summa humilitate, atque obedientia inter cõuirginales vltima se iudicaret, essetque; incõparabili apparatu obsecundatrix, nunquã tamen

Graue Christianorum periculũ.

Sancti Acicli basilica.

Oppidum Complutense.

Asturias.

Elisabeth abbatissa.

Agatha Digna apparuit.

Dignæ humilitas.

7 appellari se Dignam patiebatur, dicebatque cum lachrymis, Nolite me Dignam vocare, sed magis indignam, quia cuius meriti sum etiā nomine deo insigniri. Et cum à die reuelationis suæ amore compuncta martyrij tacito cogitamine, quibus ad id posset indicijs aspirare, sæpius ruminare cœpisset, fit affatim lætior horum instructa martyrio, quo quasi his præcedentibus hæc firmiori gressu succederet ad coronam. Ideoq; apertis silenter cœnobij claustris, cū iam beatos p̄dere comperisset martyres: cōcito gradu iudicem petēs cur fratres suos præcones iustitię trucidauerit assertione intrepida percontatur. An quia (inquit) Dei cultores existimus, sanctamq; fideliter colimus Trinitatē patrem, & filium, & spiritū sanctum vnum, & verum Deum fatentes, & omne quod ab hac credulitate dissentit, non solum negamus, verum etiam detestamur, maledicimus, & confundimus, idcirco confodimur? Hæc & his similia sancto, & immaculato ore diserte puella, nihil cunctatus arbiter licitoribus decollādam committit, qui mox delicatis inferunt iugulum collibus. Nec mora cōsternatis corruēs membris equuleo deorsum versa suspenditur ceterisq; transflumen adsciscitur. Hoc nāque ordine hi tres vocati Anastasius, scilicet presbyter, Felix monachus, & Digna virgo beata eodē die dispariter ceciderunt, xvij. Calendas Iulij, Era Dcccxcj.

Annus Domini  
Dccclij, dies Iu-  
nij. xiiij.

*Benildis matrona martyr. Cap. IX.*



**D**ENIQUE hos sequens Benildis fœmina ætate iam prouecta, & vt ferunt non medie timorata, sub professione cæterorum occubuit xvij. Calendas Iulij, Era quā supra. Quorum cadauera post aliquot dies ingenti concremata incendio, ad vltimum fluuij proiectu dispersa sunt.

Annus Domini  
Dccclij, dies Iu-  
nij xv.

*Sancta Columba martyr. Cap. X.*



**O**GIMVR vel numerositate certantium, vel debita spōsione votorum, in longam dictionis seriem stylum protendere. Hinc est quod, vltra quam putabamus, in magnum codicem materies aucta opusculi, penè modum mediocritatis excefferit. Quia post tōt funera, & importabilium grumnarū discrimina, nullum prorsus talia opinaremur aggressurū. Nos tamen ab inchoatis nullatenus reticemus, quò cunctorū rationes vt promisimus enarremus.

**I**NTEREA fuit virgo quedā nobilis & decora Colūba nomine, ex oppido Cordubēsi progenita, præfati abbatis Martini, & Elisabeth, de quib⁹ in præcedētibus memorauim⁹, soror. Quę cū inter bona parentū tenerrimè

Martinus & Eli-  
sabeth.

tenerrimè in annis puellaribus degens propositum Elisabeth sororis suæ, quod cum viro suo Hieremia, adhuc vulgò admixti, gerebant agnosceret, qui longe antequam monasterium peteret, multis se Christo religionibus inter cōuentus populi consecrarunt: persepe genitorū relicto cōsortio, domum sororis frequentius visitans, talibus se cōsignandā votis exoptat, anhelaq; huius propositi verna cupit existere. Confestim itaq; terrena omnia spernere desiderat: sed aduersatur puellę intentioni genitrix repugnatura. Quæ etiā contra sobolē Elisabeth eiusq; virū fœdis iracundię motibus excitata, grauitur cōque ritur, quòd ita adolefcētis illiceret animū: quod sicut se, & istā disperderet, mundūq; flore suo vernantem dissipato matrimonio relinquētes, in solatio exterorum id cuperent congerere.

Hieremias mar-  
tyr.

**I**NTER hanc autem conflictationem (vt vulgi mos est) disquiritur ad copulam nuptialem puella: crebrisq; interpellationibus sæcularitate inuoluere exoptat, cælestium thalorum nuptijs diuinitus assignatam. Et cum nec illa consentiret, nec mater desisteret, quo nihilominus nuptui traderetur: ipsa mater (Dei prouidētia) ex improviso molestia egritudinis occupata, sub celeri vocatione mūdo exempta recessit. Remanet Dei famula, non tam matris obitu contristata, quàm lætior gratia suæ deuotionis sine cuiusquam præiudicio adimplendæ.

**V**ERVM nonnullo tempore in sancta religione apud vrbē vtrisque sororibus versantibus cōtinuo expleto iam proprijs (vt diximus) sumptibus Tabanēsi cœnobio, eo se viri cū mulieribus Christo militaturi cōferunt. Ibi sancta virgo terrenis se exuens, hæret cælestibus, & mentē ad studiū scripturarū conuertens, fit admodū eruditior inuestigandi, ac differendi sentētiarum obscura. Crescit beatæ virginis sanctimonia, & latè diffusa cœnobij fama, etiam procul sitarum ad se vrbū discursus inuitat, quo talium exēplorum magisterijs imbuerentur. Hæc autem virgo sub fratris sui Martini, & Elisabeth, regimine manens, præcellit meritis, & gratia honestatis omnibus præit. In conuersatione laudabilis, in humilitate sublimis, in castitate perfecta, in charitate firma, in exorando attēta, ad obediendū apra, ad miserandū clemens, ad indulgendum facilis, ad prædicandum disertā, ad instruendum prompta. His quoque virtutibus clarens cunctorum in se prouocabat affectum, omnibus normam speculumq; sanctitatis existens. Et quia crebro aduersarij tentationibus propulsabatur, ideo frequētioribus se corā Domino flectibus macerat: verens ne diu cōgesta laborū vilissimi prædonis irruptione perirēt. Hinc ad maiorē sanctitatis cau-

Tabanense mo-  
nasterium:

Martinus & Eli-  
sabeth.

Sanctæ Colum-  
bæ laus.

telam erigitur, metuque hostis adacta, solertius ad summam virtutū districtiori vita contendit. Hanc sæpe ægrimonij tentator macerat, immittit fastidium, speciem virorum præterdit, longum astruit vicum, diuersis que fatigat phantasijs. Quibus horribili metu compulsu luget immaniter, ne lapsu mortis à consortio dirimetur sponsi, cuius tanto se ardore charitatis afferebat interius esse conflagratam, vt quasi excisæ carnis cicatrice pro eius desiderio mente vulnerata existens, nisi solo eius intuitu in cælis nullo modo se perhibebat posse sanare. Nullum vnquam peccatorem quanuis grauioribus oppressum peccatis sermone suo læsit, de nullius acribus iudicauit, de nulli desperauit salute, nec quenquam licet foedis infamatum despexit rumoribus. Scio (referebat) versutias dæmonum, scio insolentias hominum, qui interdum ipsum maledictionis subsannatione impetunt, quem probatum dignioribus meritis habet omnipotens. Multa sunt enim iudicio condemnata humano, quæ diuino sunt probata, & sanctificata consilio, & plerunque opinionibus suis transgrediuntur homines diuinam sententiam: dum cuius meriti apud illum quisque permaneat, nesciant. Et tamen iam quasi præfagi occultorum, vel dignū prædicent, vel reprobum infamēt. Cū vtique inculpabilius, si ad se reuerterent, iudicarent: etsi quanto, vel quali oneri vnusquisque subiacet, vel quo sit debito reus intēderent, nullatenus culpabiliter de incognitis disputarent. Sed agunt nonnulli hæc, quò in veritate exprobatio diuina contra nos olim prolata firmetur, quæ ait, Attendite, & auscultate. Nemo quòd bonum est loquitur, nullus est, qui agat poenitentiam propter peccatum suum, dicens, Quid feci? Qui proprii facinoris trabe neglecta, de festucis aliorū solliciti permanentes, quod leui susurrationis aure captauerint, verū nihilominus, & nullatenus incredidili esse affirmant. Nūquam autē virgo clemētissima sine causa iram admouit, nisi cū forte aut infantulis, aut aliquā è sororibus negligentē aspiceret, quas solo intuitu oculorum redarguebat humiliter. Nunquam aliquādo in cuiusquam prorupit contumeliam, nunquā os eius vaniloquio est occupatum, nusquā aniles & otiosas fabulas suis passa est admitti auditibus. Christū corde, Christū ore sæpius meditans, illam frequētius cum omni affectu canebat antiphonā, quā in laudē sanctorum beati patres suauiter cantu aptauerunt, Aperi mihi Domine paradisi ianuam, vt ad illam patriam reuertar, vbi mors non est, vbi dulce gaudium perseuerat. Cum his colloqui delectabatur, quorum mens spiritali virtute succincta, mortificata cum vitijs, & concupiscentijs mēbra gerebant, nec cuiquā se, nisi forte spiritalibus

viris,

viris, & id per rarum, ac seruis visendi præstabat accesum. Quia claustra foeminarum à cellulis monachorum altis interiectis disparata macerij, licet vnius patris gubernaculo regerentur, hæ tamen sequestratis se mansuiculis retrudentes, nulli omnino contuendi se facultatem præbebant. Sed si subinde aut fratribus congrua instaret necessitas, aut hospitem pia impetraret humanitas, sola venerabilis Elisabeth per fenestram se exhibebat cernendam, quæ prior, & totius erat mater vera monasterij.

Elisabeth.

QVODDAM igitur tempore petijt à confororibus Colūba, vt inter ipsa claustra in quodam angulo cellula sibi daretur, quò secum sola demorans immunis à cæterarum strepitu fieret. Annuunt pro rogatu sanctæ sorores, præbentque adminiculum suo consensu augendi virginis sanctitatem, quæ aliquam etiam inde percipere confidebant mercedem. Vt enim præmio dignum est sanctæ conuersationis studium, ita & erga pie viuentes religiosus affectus. Nec distat à factis bona consensio, quæ non virtute animi, sed virium quassatur defectu: vt cū forte non fuerit vigor corporis talia exercēdi, sit mētis intentio similibus delectandi. Cōmunia sunt enim operis sancti cōmercia, & eo sūt Christo gratissima, quo simpliciter in charitate perfecta ad nostrum referimus commodum fraternæ sanctitatis studium.

Recludit se sancta Columba.

DENIQUE indepta benedictione sororum, exors omni cœnobilium actione curarum virgo venerabilis, contemplatione Dei, & meditatione scripturarū multum temporis perseuerans, post crebra suspiria, & fletus immensos, in quibus speciali munere supra plurimos cælitus eminebat, denuò ad instruēdos diuinis partibus cōiurginaliū animos reuertitur ad cœtum. Ferunt nanq; illā persepe ternas, & quaternas horas, nec non vsque in mediū diem in oratione decumbere, & cū nulla resonarent suspiria, nulloq; singultu membra incuterētur, in magno tamen silentio fletum promebat. Adeò vt subtus matta, in qua illa prostrato corpore exorabat humectum lachrymis pauimentum ostenderetur. Maximum etiam in obsecrationibus stando expēdens curriculum, in tantā subito ferebatur teoriā, vt geminatus ex utroq; oculo riuulus lachrymarū ad mentū descēdēs, in vnū cōuersus meatū, crebra stillatione guttatim quasi è recto in humū influeret.

INTEREA cum furor persecutionis, qui in excidium ecclesiarum fremebat, hanc foeminarū collectā vrbi admoueret, in prædiolū, quod dudū sibi in confinio basilicæ sancti Cypriani extruxerant, sese cōferunt retrudēdæ. Hic iam constituta beatissima virgo incōparabiliter flebat, lugebatq; vbertim, & suā quietē, quā gerebat in mōtibus,

Tabanensis cœnobij euerfio. Basilica sancti Cypriani.

Thobie. 3 & tumultus quos in vrbe incurrerat. Semper tamē, & corde & lingua clamabat, Tu nosti Domine, quia diē hominis non cōcupiui super terram. Semper prædicabat, semper orabat, semper psalmos canebat, semper in ore eius laus, & benedictio Domini resonabat. Et quia virginum mansio præfati sanctuarij parietibus cohærebat, tantumque obiectu maceræ à vestibulo altaris dirimebatur, si quem forte cantū sanctorum laudibus resonantem per natalitia martyrum audisset à clericis psallentibus, confestim quadam iucunditate cælestium desideriorum compuncta prorumperebat in lachrymas: vt non minus illam introrsus crederes proclamare, Sitiuit anima mea ad Deum viuū, quādo veniam & apparebo ante faciem Dei, fuerunt mihi lachrymæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus. Iphis etenim nexibus corporis, quibus in hac peregrinatione mens sancti cuiusque retenta, ab illa ineffabili claritate sanctorum cum magna supernorum desideriorum siti exusta se iungitur, velut obstantibus murorum repagulis ne ad ciuitatem viuentium concito, quo vult gressu pertingat: quasi è regione onus membrorum sibi credēs, resistere plorat & dicit, Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus. Cum illo utiq; esse desiderat, cum quo Apostolus resoluta iam mortalitate cupiens permanere, dicebat, dissolui & esse cum Christo melius est.

VERVM indefinenter his votis sancta Columba insistens, cum plus aliquid, vt reor, in semetipsam cruciatus, ipsa inferret, quam furens imploderet carnifex, vigiliarum, ieiuniorum, atque orationum scilicet continuando labores: quasi parua essent ista omnia, proprio & vtroneo in se voto illata tormenta, velut de suis etiam meritis, et si maiora exerceret, non confidebat. Ac metuens ne centesimum virginittatis suæ fructum vacuum apud patrem commodi reperiret: ad ineffabile martyrij indubia lucrum aspirat, quod peccatores etiam directo tramite in regnum mittit cælorum, dicente euangelio, Regnum cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Hinc iam ardentius in amore Christi succensa, concitis ad eum gressibus, cui fideliter seruierat, anhelans peruenire, quibusdam etiam reuelationibus ad id frequenter impulsus: quoddam die irrupto latibulo, reseratis tacitè foribus in forum digrediens, licet incognita viarum vrbs existeret, prouido tamen exploratu, quo iudex moraretur, addiscit. Ibi cum peruenisset, eiusque astaret obtutibus, dat professionem catholicæ fidei, profert euangelicam veritatem, iniquum dogma retundit, auctoremq; magni esse sceleris talia præsumentem annuncians,

ipsum

ipsum denuo arbitrum quare se talibus sacrilegijs combinaret, blandis admodum verbis hortatur. Cuius speciem verbaque miratus, illico eam in palatium ducens, satrapum concilio representat, ibi adhuc profitetur, prædicat, admonet, omnes suę potius debere salutem confutere, quàm vanis insistere deceptionibus, quibus eam trāsuertere conabantur. Dicebat etiam, non talem Christus habet sponsam, quę immutari de pristina compactione arrarum eius præualeat. Nam quis ditior illo est, vt vos me copijs rerū credatis illicere? Quis pulchrior eo est, cuius speciei forma præ filijs hominum claret, vt vos me nuptu terreno arbitremini oblectandam? Quis cultus vel secta euangelicæ fidei veritate sanctior est, quæ per totum orbem Apostolorum vocibus promulgata, æternæ spei credentibus præmium repromittens, omne prophetismum, quod ab illa dissentit, anathema esse in veritate non dubium est. Quam obrem relicta vanitate, verum euangelij ducem requirite, quo melius filij lucis, quam genimina tenebrarū, mortisque soboles appellemini. Ille etenim dixit, qui sequitur me, nō ambulabit in tenebris, & omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.

IGITVR cū fortissimam virginis constantiam consules vniuersi aduerterent, & neque immutari posse talibus imbutam oraculis cernerent, neque hortatum assertionis eius ferre valerent: continuo ante fores palatij eam trucidari præcipiunt. Quam cum summa reuerentia foro constituentes, non se prius decollari permisit, quàm præmio licentem virgo sacratissima honoraret. Sicque pronior ceruicē inclinās, in lapsu iuguli delicatum corpus sternitur. Nec mora, vt erat lineis indutum, cadauer sporta immissum alueo proijci principes mādauerunt, nec sicut cætera occisorum cadauera, aut pro foribus neglexerunt, aut equuleo suspenderūt xv. Calen. Octob. Era. Dcccxcj. Quod post sextum diem illęsum & integrum quorundam solertia monachorum diuinitus nobis allatum est, dignoque officio in Basilica sanctæ Eulalię virginis & martyris, quæ in vico Fragellas constituta est, honorabilem meruit sepulturam. Hoc nobis ad fidem de ea relatum est. Cæterum tu sacratissima, quæ utiliter ecclesiam catholicam & viuens conuersationis exemplo, & moriens celfo meritorum institutis patrocinio: esto memor cultoris tui, erue me laqueis mundi abstractrahe perturbationibus sæculi, & confer post mortem requiē paradisi. Per dominum nostrum Iesum Christum, qui viuit cum patre & spiritu sancto, vnus & immortalis Deus, per infinita sæculorum. Amen.

I v

Psal. 44.

Ioann. 8.

6 Sancta Colūba iugulatur.

7 Annus Domini Dcccxcj. dies Septembris. xvij.

8 Sancta Eulalię basilica.

9 Fragellas vicus

10

1 Sancta Columba ad martyriū proferat.

Matth. 11.

Psal. 41.

Ibidem.

Philipp. 1.



**G**ITVR cū ad multorum notitiam ipso die rumor consummati martyrij prædictæ virginis peruenisset, & non solum totam ciuitatem, verum etiam viciniora loca in se periret: virgo quædam venerabilis nomine Pomposa, ex cœnobio sancti Saluatoris, quod ad radicem Pinne Mellariis constitutum est, quo dudum se cum parentibus, fratribus & cognatis Christo militatura contulerat: ex quo antea beatissimus Fandila eiusdem loci sacerdos olim descenderat: mox vt illud martyrium à dicentibus comperit, alio die cita occurrit. Hæc nanq; virgo beata parētum, & propinquorum sanctam conuersationem, quam gerebāt in Corduba (ex qua erant progeniti) cernens, cōfestim auida mente tali se voto assignans, cū his simul mundum spernit, labentia deserit, integritatem promittit, māsuraque perenniter toto nititur conatu appetere. Quapropter parētes eius, distracto patrimonio, præfatum cœnobiū conuertentes, in eo loco, qui ex eo quia ab antiquitus congestos in illa celsiori rupe apum industria fauos, qui vsque hodie permanent, maiores nostri viderunt, Pinna Mellaria vocatus est. Ibidem autem se ad exercitium vitæ monasticæ collocantes, tradunt beatam hanc virginem inter illum suorum conuentum pulchriorem gratia sanctitatis floruisse: & quæ vltimum per ætatem gradum tenebat, sit ceteris excellentiori culmine innocentie ac simplicitatis merito sublimata. Tantoq; in scripturarū meditatione fortissima permanebat, vt si fieri posset, non diebus, non noctibus à lectione vacaret, nisi quarundam ingruentium tempestatum impediretur procellis. Si quid fortè ad suam exaggeratum sentiret iniuriam, illa quæ maeste humilitatis gratia prominebat, cuncta patienti animo sustinebat. Instabat vigilijs, ieiunijs, & orationibus crebrius incubabat, quibus fauente Domino inuiolabiliter votum posset conseruare promissum. Plura sunt quæ de eius sanctitate referente nobis famulo Christi Felice monacho, eiusdem cœnobij Abbate cognouimus, quæ obtentu euitandi fastidiū relinquentes, ad illud, quod eam sine dubio cælo præmisit, quam properè festinamus. Cū enim summæ sanctimonie studium gereret, seruiretque Deo fideliter, mox vt beatæ Columbæ martyrium comperit, illico interius igne conflagrata martyrij, sit admodum lætior tali nuntio recreata. Et quibus ad id posset pertingere passibus, tacito & singulari cogitamine ruminat. Et ô miram vocationem Domini, & supernæ dispositionis aditum patefactum, quo nullus prædestinatus martyrio martyrij

Monasteriū sancti Saluatoris. Pinna Mellaria.

Fandila martyr.

Pinna Mellaria, vnde dicta.

Felix Abbas Pile Mellariensis.

martyrij gloria defraudatur: quo nemo cœtui sanctorum ascriptus, humana potest illaqueatione teneri. Ferunt nanque quod multo satis ante hoc tempus hæc virgo ad martyrium conuolasset, nisi quibusdam suorum impediretur repagulis, qui eam, causa sæuientium persecutionem, alta seruabant custodia. Sed quid in se potest habere custodiæ conditio miserabilis? quando, sicut scriptum est, nisi Dominus custodierit, in vanum vigilant, qui humaniter se quippiam custodire arbitrantur. Etenim ipsa superueniente nocte, cōsummata in Dei laudibus nocturna vigilia, vnus è fratribus suis cæteris quiescendi gratia regredientibus ad cubile, quasi diuinitus moneretur, & certè non sine prouidentia Domini, arrepta claue, portam monasterij incōsuetus aperuit, minimoque tantummodo clauo superposito retrusit. Ad quam illa silenter accedens, & clam hostium referans, vadit per tenebras noctis cælesti lumine illustrata. Totumque illud iter valta horridum solitudine ante lucis crepusculum transiens, clarescente mane vrbem ingreditur, seseque obtutibus iudicis præsentari non differt. Ad quem sanctæ fidei rationem proponens, vatemque impudicum simplici exhortatione confundens, cōfestim ille gladio trucidandā decernit, sicque ante fores palatij constituta exempto capite consternatur xiiij. Calen. Octob. Era Dcccxcj. Cuius cadauer in flumen proiectus, quorundam mercenariorum studio in quadam fouea congestum desuper multo puluere tumulatur. Ex quo iterum, Christo fauente, post dies penè viginti, industria quorundam monachorum inde abstractum, ad prædictum beatæ virginis Eulaliæ sanctuarium reportantes, digno ibidem sacerdotum & religiosorum ministerio, ad pedes sanctæ Columbæ humatum est. Quod nihilominus diuina credimus dispensatione peractum, vt quæ se in vita sua tanta charitate dilexerant, morte etiam ac sepultura indiuisæ manerent, regnante domino Iesu Christo in sæcula sæculorum.

Psal. 126.

Anuus Decclij. dies Septembris xvj.

Sanctæ Eulaliæ bafilica.

*J. Abundius presbyter & martyr. Cap. XII.*



**X**HOC autem tempore, decem mensibus interiectis, quidam presbyter Abundius nomine, de vico Ananellos, qui est in montana Cordubensi, exortus, ibidemque sacerdotium suum peragens, ferunt, quorundam commento, vel fraude gentilium, ad martyrium fuisse pertractum. Sed ille Dei famulus cū se quadam vocatione in sacrificiū verum celtus aptari conspiceret, quo nolens ducebatur, grato animo adiit. Ac sic interro-

Ananellos vicus.

gatus à iudice, intrepida responsione rationem fidei pandens, vltimo scelerosum dogmatistem, eiusq; cultores veridicis assertionum obiectis inculcat. Ideoq; sub celeri indignatione peremptus, canibus & bestijs deuorandus exponitur v. Idus Iulij. Era Dcccxcij.

Annus Domini  
Dccclij. dies Iulij. xj.

*Martyrium sanctorum Amatoris, Petri, & Hludouici. Cap. XIII.*



**I** VCCEDENTI denique tempore, quidam presbyter adolescens nomine Amator, qui olim ex oppido Tuccitano cum genitore & fratribus suis Cordubam discendi gratia aduentarat, & Petrus monachus, ac Hludouicus cōtribulis noster, & frater Pauli Diaconi, cuius martyrium liber secundus exponit, ex ciuibus Cordubensibus orti, vno se foedere colligantes, ad prædicandam euangelicam veritatem aptarunt, ideoq; celeriter sub præcedentium professione perempti sunt. ij. Calen. Maias, Era Dcccxcij. Quorum corpora fluuijs immersa gurgitibus, Deo fautore, post aliquot dies littori exponuntur, & cum penitus nullam suæ quietis sanctus sacerdos notitiam dederit, manet tamen cæteri sancti venerabiliter in præcognitis locis repositi. Nam beatus Petrus in Pinnæ Mellariensis cœnobio tumulatur, Hludouicus in vico Italicensis prouinciæ nomine Palma, quæ Singilio flumine præsidet, digniter requiescit.

Tuccitanū oppidum.

Hludouicus Pauli martyris frater.

Annus Dccclv. dies Aprilis. xxx.

Pilemellariense cœnobium. Italicensis prouincia. Palma oppidum.

*De Vitifindo martyre. Cap. XIII.*



**I** A tempestate VVitefindus quidam vir ætate iam plenus, ex prouincia Egabrensi, qui nescio ob quam persequutionem dudum fidei sanctæ lapsus incurrerat, dum ad exercitium nuper indepti cultus adhortaretur, abnegat se eiusmodi sacrilegio manere infectum: quod vel carnis infirmitate, vel circunventione diaboli, subito sibi susceptum est: illo momento cū talia fateretur sub celeri indignatione peremptus est, Era qua supra.

Egabrum.

Annus Domini Dccclv.

*Helie presbyteri, Pauli, & Isidori monachorum martyrum. Cap. XV.*



**P**RAETEREA Helias presbyter iam senex ex prouincia Lusitania, cum Paulo & Isidoro monachis adhuc iuuenili ætate florentibus, sub priorū professione perempti sunt xv. Calen. Maij, Era Dcccxcij. Quorum corpora patibulis eleuata, post multos dies Bætico sinu conduntur.

Prouincia Lusitania.

Annus Domini Dccclvij. dies Aprilis. xvij.

De

*De Argimiro monacho, & martyre. Cap. XVI.*



**I**NDE præterea Argimirus quidam confessor vir nobilis & ætate iam plenus ex oppido Egabrensi cognationem ducebat, & quoddam tempore Cordubæ patriæ Censor à rege præfectus extiterat, cum se motus ab administratione iudicij, otium cœnobij incoheret quietus, quorundam ethnicorū dolo vel odio circunuentus, accusatur coram iudice de subsanio vatis sui, & exprobratur de professione diuinitatis filij Dei, quodq; isto omnipotentem nullum alium fateatur, & illum vanitatis auctore, ducemq; asserat perditorum. Continuo Dei seruus sub grandi & ferocissimo iudicis motu coniectus ergastulis, arctius coarctatur. Quæ coram se post aliquot dies iubens adistere, dum suis adhortationibus & lenocinijs quoddam verborum, profano ritui mancipare studet, nec præualet: pertinacem in sancto proposito militem Chritti equuleo viuentem imposuit, enseq; transossum peremit iij. Calendas Iulias, Era Dcccxcij. Cuius corpus cum post multos dies ex præcepto iudicis de patibulo deponeretur, cuiusdā religiosi solertia sancti Aciscii basilicæ deportatur, ac digno sacerdotum ministerio propè tumulum prædicti martyris, & sancti Perfecti humatum est.

Egabrum. Cordubæ patriæ. Censor munus.

Annus Domini Dccclvij. dies Iulij. xxvij. Sancti Aciscii basilica. Sanctus Perfectus martyr.

*De Aurea virgine, & martyre. Cap. XVII.*



**A** tempestate virgo quædam nobilis nomine Aurea sanctorum Adulphi, & Ioannis martyrum, de quibus in præcedentibus memorauimus, soror. Quæ à tempore collisionis eorum deuotionis præmio fugebatur, cum reuelatis sacre religionis studijs in cœnobio Cateclariensi, quod antiquitus sancte & gloriosæ virginis Mariæ nomini dedicatum est, cōmaneret per annos ferme triginta, & amplius, cunctis fidei suæ notitiam donans, nec vllis adumbrata pauoribus, conuersationem Christianismi sui patulo gerebat congressu. Et quia erat stemmatis ortu præcincta, grandique fastu Arabicę traducis exornabatur, nullus exterorum virginis fidem incursare audebat, donec quidam suorum ex prouincia Hispalensi, vnde genus trahebat, diuinitus vt arbitror cōcitati, quo iam debita ante mundi constitutionem virgini corona martyrij pararetur, & præstantius in cælestibus de consummato lætaretur triumpho, causa explorandi ad se perlata rumoris fidem, ac propositum virginis, venientes, callide contribulam suam gratia sospitandi sese inuisere metiuntur. Quam non solum Christianam, verumetiam sacre deuotio-

Adulphus & Ioannes martyres.

Cateclariense monasterium.

Prouincia Hispalensis.



3 nis insignitam stigmatē contuentes, confestim de ea iudici referunt  
Iudex Aureæ cō-  
sanguineus. quæstionem. Qui & ipse iure natiuitatis eidem virgini concretis ad-  
hærebat profapijs. Tali ergo stimulatus relatione, suis eam assistere  
iubens obtutibus, quare se tam nobiliter auctā famulatu fidei Chris-  
tianæ degenerem reddiderit, vilique proposito tam præ celsi generis  
infecerit infulam clementi admodum exhortatu compellat. Sed pote-  
ris (inquit) quam propere totis absolui pædoribus, debitamque in-  
1 terpolatæ originis recipere claritatem, si tui gerens consultum fidei  
nostræ cultibus intimis te votis admittendam elegeris, summisque no-  
2 bis affectibus parens, quod sequimur sequaris, & quo ducimur ire cō-  
renderis. Si verò & contemptos nos, & etiam quæ colimus abrogaue-  
ris, & illos quos hætenus æmulata es, intuitu fidei sectare decreue-  
ris: post varia diræ cruciationis tormenta, post multiplicium dolorū  
immensa supplicia, quæ merito tanti criminis rea repēdes, postremò  
turpissimæ mortis supplicium incurres. Ferunt eodem momento vir-  
ginem sub iudicis obiurgatione cessisse, & omne sibi imperatum li-  
4 benter exequendum polliceri. Et quia melius de rebus non expertis  
Aurea fidē ab-  
negat. silendum est, quam procaciter incognita ventilare, cuius rei obtētu  
hæc ipsa negatio martyrem futuram subrepserit, vtrum formidine  
carnis, an causa disponendi rem familiarem, incompetus testificare  
non audeo, nisi forte ex subsequutis euentibus, quibus postmodum  
obstinanter in professione perdurans, promeritam adeptæ est lau-  
ream, vt sese coniectura arbitratus humani habet, carnis illam infirmi-  
tate non subcubisse credamus.

IGITVR post auditam iudex oris eius professionem, qua iuxta  
omnes ritus legis suæ degere sponderat: illico obeundi, quocunq;  
vult, sibi met libertate collata, è vestigio domum regreditur. Ac sicut  
prius militans Christo nullatenus à proposito sanctæ fidei desuevit,  
nec à fidelium contubernio se passa est disgregari, quin potius illorū  
persæpe se cœtibus conferens, quos pietatis religio perlustrabat, cō-  
dignis flectibus affectuque interno lapsum linguæ deplorās, spei suæ  
Aureæ poeniten-  
tia. veram fiduciam ad Redemptoris alligat indulgentiam, si forte reatu  
præuaricationis obnoxiam famulam non repellat, qui adulteram ab  
exitio lapidationis eripiens, Petrum à maris fluctibus incubantem  
Apostolico functurum primatu receptat, furemque patricidio coin-  
quatum suo comitatu paradisu lustraturus admittit. Nec obesse  
fidebat prælargæ, & incōparabili Domini pietati inutilis famulæ mo-  
mentaneum crimen, apud quem multimoda miseratio, & redemptio  
copiosa & exuberans, præuenit gratiæ dono indignos, & quibus stre-  
nui

nui laboris stipendia nulla suppeditant, cōsulta pietate iustificat. Au-  
get præterea virgo sancta compunctionem, studium lamentationis  
multiplicat, votis vota congeminat, & duplicato mœrore affectuque;  
mentem perurgens, ne supremo examine aut de scelere cōdemnata,  
æterno mancipetur supplicio, aut à confortio fratrum suorum Adul-  
phi scilicet, & Ioannis martyrum beatorum congruis meritorum re-  
pagulis detrudatur, felicibus votis adnuitur.

EXENCLARO intrepidoque processu frequenter ecclesiam  
adiens, iam iamque in virtute Domini roborata, terrenis abstracta con-  
tagijs: & cælesti curiæ anhelat ascribenda: si fortè cuiusquā redidiuò  
contestationis euentu in ius denuo mitteretur. Sed hæc callidus ve-  
terator non leuiter ferens, cūm fideliori conciliatu nuper elapsam,  
creatori suo nunc quàm antea militare intelligit, nec in aliquo peni-  
tus profuisse circumventionis suæ præstigiū cōtuetur, quin iniecto  
stupore nescio cuius hebetudinis, trāsuersam virginis linguam à pro-  
fessione veritatis leuiter & perfunctorie contestauerat ore, non cor-  
de fuisse sublatam aduertens: haud dubie condæmonibus de extenua-  
to cursu conqueritur dicens. Hæc celebs pridem me labijs fortuitu  
honorans, modo cor eius præcinctum virtute superna, grandi obiec-  
tu à meis disparatur illecebris. Et iccirco quendam in persequutionē  
beatæ virginis, pruritans denuò, ad perquirendam tyronem fidei suę  
compulit.

NONNVLII interea gentilium eius explorantes conuerfa-  
tionem, nihilominus iuxta priorem habitum Christi famulam repe-  
rientes, illico de ea coram iudice questum deponunt, crimen asserūt,  
Aurea iterum as-  
culatur. dolosque prætendunt, & vt tanti abusus præsumptioni vindex occur-  
rat, talesque ausus legali auctoritate percellat, peruersis linguis contē-  
dunt. Qui protinus vehementi ira commotus, ferocium truculento  
satellitum ministerio suis eam attrahere conspectibus iubens, illico  
exhibitam de contemptu nuper adepti cultus redarguit, de neglectu  
promissi comminatur propositi, & cur tanti iuris decretum non reue-  
rita sit, horrifonis percontatur clamoribus. Tum virgo, quæ se noue-  
rat ad tale iam diuinitus electam certamen, vt erat prudentioribus di-  
serta facundijs, sancto iam perlustrata respectu, iudici refert. Nunquā  
à Christo Deo meo separata sum, nunquam à religione pietatis eius  
discessi: nūquam prophanationibus vestris vel ad momentum inhe-  
si, licet dudum coram te, lapsu quoddam sermonis, lingua succubuerit.  
Erat autem cor meum fiduciam habens in Domino, qui me suarū pro-  
missionum introrsus adminiculis erigebat dicens, Qui credit in me, IOANN. I. I.  
etiam

etiam si mortuus fuerit viuet. Inde quāuis verbo tenus laqueum præuaricationis incurrerim, viuido tamen sanctę credulitatis tenore cor præmunitum gerebam. Nam statim quo à te digressa sum, & votis & affectibus lachrymosis quem ab infantia mea didiceram cultum exercui, fidem seruauit, propositum gessi. Restat ergo iam nunc, vt secundum profanationis vestrę ritū, aut gladio vindice puniar, aut si inultum præterire factum huiuscemodi potest, de reliquo tota me libertate ad cohærendum Christo domino pretermitte. Tunc immanissimus arbiter virginis assertione succensus, facturus de ea regi relationem ergastulis mancipauit, ingentiq; vinculorum onere coarctauit. Quam alio die per decretum principis gladio trucidans, confestim exanime corpus eius cuiusdam homicidę paribulo, qui ante paucos dies affixus fuerat capite deorsum suspendi præcepit, cuius beatum cadauer cum cæteris furum membris, qui tunc ob flagitium interempti sunt Bætici immersum gurgitibus nullum hactenus comparendi vestigium præbuit. Christus autem Deus, & dominus noster qui est adiutor bellantium, & martyrum coronator, qui dat laesis virtutem, se quoque requirendi affectum insinuans, prouidam pulsandi ianuā misericordię suę confert, intentionem multimodo rerum effectum secundum placitam sibi dispensationem præscitam, & prædestinatā ante mundi principium, ad coronam martyrij famulam suam in pace suscepit. Cui est honor & gloria, virtus, & potestas in sæcula sæculorum. Amen. Coronata est hæc virgo xiiij. Calendas Augusti, Era qua supra.

Aurea iugula tur

Ann° Domini 6  
Dcccivj. dies  
Iulij xix.

## FINIS LIBRI TERTII.

## Scholia in librum tertium.

## ¶ Caput primum:

**M**ilitaribus vescebantur.) In Sancio martyre de his Christianis nobilibus Sarraceni regis tyronibus iam dictum est.

## ¶ Caput quartum:

**E**t quia vndique.) Rasis Omarum Hakanis filium contra hunc Mahometum regem rebellasse scribit, ipsumq; ab regis exercitu in prælio interemptum.

ptum. Vixit deinceps, eodem authore, quietus in regno. Rudericus, Toletanos aduersum regem insurrexisse, in Arabum historia scripsit. Victi sunt, & magna strage deleti Toletani, cū rege Ordonio, qui suppetias eis ferebat. Crediderim Omarum Toletanorum ducem fuisse.

Cæsum, & fugatum.) Ego diuo Eulogio magis crediderim, quam Rasi, qui omnia ei pacata & prospera vbique euenisse commemorat. Quanquam cū primo prælio fusus eius exercitus fuisset: potuit deinde & ipse vincere, & rebelles domare.

## ¶ Caput quintum.

**V**naremque præmiorum.) Stipendium intelligo, quod singulis mensibus militibus persoluebatur.

Chirographa exigendi.) Hoc est, vt tributis per chirographa exigendis præficerentur.

## ¶ Caput septimum.

**E**x vrbe Accitana.) Vrbs hæc nunc Guadix in Granata regno vocatur. Nec est huius loci causas, & testimonia afferre, que in Hispaniæ antiquitatibus congestimus, vt eandem esse Guadixensem urbem, & Accitanam Romanorum olim coloniam probaremus.

Se Tabanensi.) De hoc monasterio, de isto etiā altero sancti Saluatoris, superius crebra fuit mētio. Pinna Mellarię retro quoque meminit, sed, suis adhuc erit locus de illa dicendi capite. xij.

Fortissimum verò athletā.) Diem & annū hic prætermisit Eulogius. Ex Vsuardo, Adone, & Equilino fides sumi suere, hoc est tertius decimus eius mēsis. Et siquidem die insequenti Anastasius est passus, vt proximo capite scribitur: planū etiā ex Eulogio fit, tertio decimo Iunij sanctum Fandilam fuisse trucidatum.

## ¶ Caput octauum.

**V**em sequens alio die.) Insequentē nullo interiecto die, hoc est crastinum intelligi debere, ex die cædis sancti Fandile indicatur.

Spreto ministerio.) Diaconij ordinis, cuius est præsertim, vt vocabulum ipsum Græcis sonat, in ecclesia ministrare.

In cenibus egerat.) Locus, quantum ego capere possum est corruptus. Nam neque cenibus vocabulum quid significet reperio: neque tamen quo pacto emendare possim, succurrit. Et in veteri ita plane fuit scriptū. Nisi forte quis legendū credat scenibus per. S. & tabernacula velit intelligi, vnde & Scenitæ Arabes dicuntur.

Natione Getulus.) Getulia Africa pars est. Hinc autē opinio illa ortū habuit, vt ex Sarracenorū progenie editum hunc diuum credatur. Potuit profectō ex parentibus Christianis nasci. Erant enim in Africa, tametsi ab Sarracenis occupata, Christiani, quemadmodum in Hispania Moçarabes.

- 5 In Asturias deuolutus.) Hinc quidam hunc nomine & re ipsa Felicem martyrem in Asturijs passum scripsere.
- 6 In horam nonam.) Computatio est Romanorum, in sacris etiam euangelijs usitata. Huius autem sancti martyris festum nonnulla Hispaniae ecclesiae celebrant, totumque hoc de Digna virginis in somnio iisdem penè verbis in lectionibus referunt. Unde constat diui Eulogij libros legisse, quicumque ei festiuitati historiam comparauerunt. Et nos etiam quadam in libro de sanctis martyribus Justo & Pastore scripsimus: sed cum nondum diui Eulogij scripta uidiſsemus.
- 7 Nolite me Dignam.) Vera humilitas ex sui cognitione deiecta, in caelum tamen usque ad Dei cognitionem effertur. Multa sunt autem, quae perfectam nobis nostri cognitionem praestare possint. Sed illud unum est, quod ad eam ipsam me sepe perducit. Nunquam me totum mihi plenè cognoscendum offero: introspicere me undique omni ex parte non sustineo: & aliquid incompertum reliquisse, me ipsum misere fallens, penè exulto. Hoc, qualis sim, demum mihi ostendit. Hic miserabilis pudor me conspiciendi, memetipsum mihi plene conspicuum facit. Hoc ipsum olim miseriam nostram deplorantes, hoc epigrammate complexi sumus.

Si quando interno me totum lumine lustrem,  
Vestigansque animum cernere me cupiam:  
Conscia mens qualem sit me ostensura, veretur,  
Atque mei partem subtrahit illa mihi.  
Cum delusa tamen memè occultasse putabat:  
Me miserum, tunc me plenius aspicio.

*Canti. 1.* **N** commune autem ad sui cognitionem mentem etiam tetraſticho olim excitauimus, ex illa sponsi in canticis adhortatione: Nisi te noueris, o pulcherrima mulierum: egredere post vestigia gregum tuorum, pasce haedos tuos.

Tu nisi te agnoscas (mens o pulcherrima rerum,  
Quas toto pulchras condidit orbe Deus)  
Pro desiderio, quod tete ad sidera tollet,  
Turpis terrarum sollicitabit amor.

## ¶ Caput nonum.

**I** **V**orum cadauera.) In sancti Zoily, apud Carrionem nobile oppidum, monasterio ordinis sancti Benedicti corpus sancti martyris Felicis Complutensis in argentea theca seruetur, & magna religione colitur. Eo fuit cum sancti etiam Zoily corpore translatum, quod in vetustis canobij monumentis, quae ego ibidem legi, traditur. Et tamen hic videmus eius cadauer per ignem & aquam fuisse dissipatum. Potuit tamen pia Christianorum diligentia ossa non penitus incendio consumpta

consumpta de flumine extrahere. Id utique fuit facile cum igne desiccata supernatarent.

## ¶ Caput decimum.

**Q**UVM viro suo Hieremia.) Libro. 2. cap. 4. aperte ostendimus hunc eundem esse Hieremiam, qui martyr eo capite scribitur. Vide quae ibi apposimus.

Huius praepositi verna.) Hoc est: cupiebat relictis parentibus in monasterium Hieremia transmigrare, & tamquam vernacula ancilla ei adherescere.

Vt subtus matta.) Intertextum ex sparto seu iunco stramentum. Inde apud Ouidium in fastis Scirpea matta.

Theoriam.) Graecum est vocabulum: quae si tu dicas contemplationem. 4

Sancti Cypriani.) Et haec basilica intra urbem fuit. 5

Foro constituentes.) Manifestum hinc est forum ante fores palatii extitisse: ut id plateae fuerit, quod arcis muris obseptum, ante tamen quam ipsam arcem ingrediamur, cum fluminis prospectu expanditur. Aut illud forte vacui soli, quod inter turrim, quam Leonum vocant, & episcopalis domus hortos interiacet, forum fuit. Sed illud alterum vero propius est. Turis Leonum.

Cum summa reuerentia.) Intellige sanctam martyrem cum summa gravitate & modesta vultus constantia ad martyrium vadentem, ministros & carnifices traxisse. In quibus quae potuit esse reuerentia?

Non se prius.) Tanquam quae summum in morte pro Christi fide obeunda beneficium esse intelligeret, etiam carnifici, quanquam immerenti, aliquid eidem largiendo, voluit gratificari. Hoc innuit: nec tamen quid ei dederit explicuit.

Sanctae Eulaliae.) Duas habuit olim Hispania hoc nomine martyres, Eme- retensem alteram, alteram Barchinonensem. Neque enim audiendi sunt, qui vnam ex utrisque facere voluerunt. Contra quos in nostra historia fuisse disputauimus. Neque tamen utrius fuerit basilica, indicauit. Neque de oppidulo Fraggellas habeo, quod dicam. Eulaliae dua.

Cæterum tu sacratissima.) Quemadmodum sanctae huius martyris vitam & eadem copiosius atque etiam facundius diuus Eulogius perscripserat, ita etiam pia prece hic in fine voluit ipsam compellare. Et utroque quidem fuit virgo dignissima. Ut enim eius vita eximij sanctitatis exemplis plena, constantiaque in morte admiranda, maiorem historiae seriem, praestantiorisque styli splendore promerebantur: ita quoque ingentem in caelis dignitatem adeptam, presentius & maius suis ferre patrocinium apud Deum poterat, quod auide deberet exposci. Et haec profecto insignis vitae mortisque in hac virgine praestantia, haec digna eius inuocatio, cui principium iam hinc fecerat Eulogius: faciunt ut credam, hanc nostratam Cordubensem Columbam, non illam alteram ex Sennonibus Gallicanam, esse, quae tanto opere ubiq; insigni cum religione Hispania tota concelebrat. Et sunt praeterea plures etiam aliae causae quae me permoueant, cum

K ij nulla

nulla sit, quæ contrarium possit persuadere: Quæ enim, rogo, causa nos potuit incitare ut Gallicanam martyrem longè ex Senonibus, hoc est ex remotissima Gallia, quantum ad Hispaniam pertinet, regione solummodo auditam, tanto cum cultu veneremur? Celebritas credo martyrii eius, cuius martyrologia uno penè verbo meminerint, Equilinus pauca scripserit: cum breuiaria nostratia minimè in lectionibus, aut in die festiuitatis eius concordent. Fuit profectò Senonica Columba virgo sanctissima, martyr strenua: sed ipsa in cælis residens, inde nos nunc libenter audiens, optat nos veritatem inuenire, & confirmare: & illum legitimum cultum, qui ut ab Hispanis Hispanæ diuæ debetur, eidem asserere. Is verò cultus tantus est, & tanto opere insignis, ac penè singularis, ut non alienigenæ, sed alumna tributus debeat videri. Delubra sunt in agris per Hispaniam quam plurima, sanctæ Columbæ nomine sacrata, quæ populorum eximia veneratione statis diebus solenni ritu frequentantur. Parentes, deuotione in hanc diuam permoti, eius nomen filiabus imponunt. Burgensis ecclesia inter dignitates, ut dicunt, habet sanctæ Columbæ abbatem. Habet eodem nomine & honore primariæ dignitatis sacerdotem ecclesia Segoncina. Sacellum quoque huius diuæ ibidem in summo templo est structura nobile, cultu eximium, & prouentibus insigniter locuples. Quanquam utrobique corrupto iam nomine sancta Coloma, non Columba vocetur. Hæc tanta veneratio, tam varius cultus religionis, plurimorum tot signis testata deuotio, tot testimonijs declarata, & tam pia animorum propensione semper exaugeta: cur externæ, & non patriæ, cur alienigenæ, & non ciui, cur peregrinæ, & non domesticæ & penè tutelari diui tribueretur? Indigenam habebamus, quæreremus externam? Propria aderat, alienam aduocaremus? Nostratem profectò diuam nos colimus, Hispanam martyrem veneramus, & vernaculum in ea, iure quæ quoddam communis patriæ nobis debitum patrociniū merito exquirimus legitima religione. Sed dies, inquis, quo sanctæ Columbæ festiuitas in Hispania celebratur, Decembris nimirum ultimus, sanctæ Columbæ Senonensis est natalitius, non Cordubensis, quæ si coleretur, septimum decimum Septembris debuit occupare. Dicam equidem quod sentio. Primum variant hic breuiaria Segoncina nanque octauo Januarij die, Cauriense tertio Aprilis sanctam Columbam habent. Sed ego credo, cum sanctam Columbam Cordubensem nostratium aliqui celebrare vellent, nec diē, quo passa esset martyrium, scirent, & ultimo Decembris Columbam coli cernerent: Cordubensem arbitrati, eum diem ei sine discrimine attribuerunt. At lectiones Senonensis martyrium referunt. Nimirum quemadmodum dies natalitius nostratis diuæ erat incognitus, ita etiam vita & passio, quæ non passim in diui Eulogij libris legebatur. Inde quod ad manum erat, nomenque idem veluti proprium dabat, arripuerunt. Hoc ipsum in sancta Marina nostrati, hoc est Galliciens factum videmus. Nihil erat proprium, quod legerent, diuæ Margaritæ historiam ex parte ei accommodarunt. Hæc habui, quæ de nostræ huius sanctæ Columbæ cultu dicerem: liberum interim iudicium eis relinquens, qui aliter sentire maluerint.

Refutantur obiectiones.

¶ Caput

¶ Caput vndecimum.

**A**lio die cita occurrit.) Hinc planè deprehendimus, cum alium diem, ut capite nono Eulogius nominat, crastinum debere intelligi.

Hæc nanque sacra virgo.) Hæc omnia usque ad studia & sacrarum scripturarum meditationem tanto opere in veteri exemplari fuere corrupta: ut nullus penè sensus eliceretur. Nos quoquomodo potuimus emendauimus, unum atque alterum verbum superaddentes.

Qui usque hodie permanent.) Permanent etiam usque in hoc tempus, in quo hæc scribimus. Neque enim dubium est, quin de eo sublimiori colle & rupe diuus Eulogius intelligat, quæ quarto ab vrbe milliario in vicinorum montium vertice supereminet, supra nobilem fundum, qui dicitur el Albayda. Saxum ipsum Sancti Albayda. Mirandæ rupes appellatur. Ibi apes in petræ foraminibus quotannis mellificant. Rupes Sancij de Miranda. Ad culminis eius radices fons dimanat permagnus, qui vicinos hortos citriorum omnium generis arboribus confitos rigat. Situs est monasterio admodum opportunus, & vestigia ædificiorum cum ruinis, non vno loco apparent. Meminisse autem oportet capite octauo diuum Eulogium hoc monasterium haud procul ab vrbe constituisse. Ideo hanc rupem ipsum signare credendum est. Alioqui insignem locum ad Guadiati fluminis ripas intelligere potuimus, qui ab apum per rupes mella conficientium multitudine, Apiaria vulgo nominatur. Sed locus vigesimo ferme ab Corduba distat milliario.

Maeste humilitatis.) Libenter hac voce cum Liuius vtitur.

Vasta horridum solitudine.) Et confragofo etiam per cliuos & saxa itinere præruptum.

Sicque ante fores palatij.) Vides iterum, forum ad arcem ipsam extitisse.

Era Dcccxcvij.) Ita apertè fuit in vetusto codice, sed describentis vitio manifesto. Si quidem sanctæ Columbæ martyrium Pomposam eodem ipso die concitauit. Et capite etiam sequenti is scriptor is lapsus planè conuincitur.

¶ Caput duodecimum.

**D**ecem mensibus interiectis.) Annus insequens iam nunc denotatur. Is fuit obtingentesimus quinquagesimus quartus.

Ananellos.) Frustra, quid de hoc viculo dicere possim, inquiram.

V. Id. Iulij.) Is est dies eius mensis vndecimus. Per eundem celebratur huius martyris festum: quia nimirum superiores dies alijs erant sanctorum festiuitatibus impediti. Vsuardi martyrologium anteuertit, & Junij octauo reposuit.

¶ Caput decimum tertium.

**E**X Tuccitano oppido.) De hoc oppido retro dictum iam est.

K iij

2 Hludouicus.) *Aspirationem habuit semper in exemplari hoc nomen. Et ita ex diplomatibus imperatorum, qui hoc nomine fuere, scribit semper. F. Onuphrius Pazwinus in Casaribus.*

Italica. 3 Italicensis prouinciæ.) *Longum esset referre, quibus rationibus probari possit, Italicam urbem eo ipso olim situ extitisse, qui nunc cum magnis ruinis Hispalis uetus appellatur, & ex aduerso penè ei urbi trans flumen opponitur. In nostris Hispaniæ antiquitatibus, quicquid ad id ipsum inuenire potuimus, congesimus.*

Palma. 4 Palma.) *Retinet hoc ipsum nomen id oppidum, quod Comitatus caput, et emporijs est admodum celebre. Illud etiam ad celebritatem & singularem in primis amœnitatem habet in signe, quod inter amnium est. Singili fluuio Batim ab altero eius oppidi latere intrante. Distat à Corduba miliaribus triginta duobus. Palmam autem prouinciæ Italicensis, hoc est diœcesis, fuisse intellige. Nam episcopum eo tempore quemadmodum superioribus retro seculis habebat. Sic capite sequenti Egabrensem diœcesim prouinciã appellat.*

¶ Caput decimum quartum.

I **E**gabrensi.) *Ægas Græce capra dicitur. Latini olim Græcum huius urbis nomen retinebant. Nam quo loco Plinius libri tertij capite primo oppida Cordubæ viciniora commemorat, pro Babro emendatiores codices, antiquis adiuuantibus exemplaribus, Ægabro habent. Nos Hispani Græcum uocabulum interpretati, Cabra nunc id oppidum nominamus. Penè nanque manifestis testimonijs in præfato de Hispaniæ antiquitatibus opere ostendimus, Ægabrum priscum, id ipsum quod nunc Cabra est, oppidum fuisse. Distat à Corduba miliaribus sex & triginta. In signe est oppidum, quod Comitatus nomen & titulum præbeat, quod situs amœnitate præcellat, quod celebratissimam illam voraginem propè habeat, quam nos Simam appellamus: quæ inter tesqua & rupes hians, nullum vulgo fundum habere creditur. Itaque in proverbium iam abiit. Montes huic oppido vicinis Rasis florum & odoris causa magno opere celebrat. Et ea sua uolentia hodie quoque iucundissima uerno tempore persentitur. Episcopum olim habuit.*

¶ Caput decimum quintum.

I **XV.** Cal.) *Is est dies Aprilis decimus septimus: quo eodem eorū meminit Vitar- dus: apud quem Helens, non Helias legitur. Adonis martyrologium eodem die habet: item Romanum nuper ab Maurolico exauctum. Meminit etiam libri undecimi ultimo capite Equilinus.*

¶ Caput decimum sextum.

I **C**onfessor uir nobilis.) *Apparet Argimirū, publicè aliquādo ante martyrij tēpus Christianā fidem, & Mahometi pseudoprophetæ falsitatē professus fuisse:*

fuisse: Unde confessoris nomen & gloriā iam retulerat. Nam confessores, ut notum est, nomine à primæuis nascentis ecclesiæ temporibus uisitato dicebantur, qui ita sese apud iudices gessissent, nec tamen mortem subissent, quamuis supplicijs essent grauius affecti.

Censor.) *Qui fuerit apud Arabes hic magistratus, ignoramus. Umbram aliquam saltem Romanæ censuræ fortè habuit, ex ciuium censu: unde hoc ei nomen potuit diuus Eulogius accommodare.*

¶ Caput decimum septimum.

**S**anctorum Adulphi.) *Artemiæ igitur, de qua libro secundo capite octauo, filia.*

*Per annos ferè triginta.) Probè omnia consonant. Initio enim regni Habdar raghmanis passos Adulsum & Joannem retulerat, & nunc post eorum martyrium consecrasset Deo Auream in monasterio memorat.*

Insignitam stygmate.) *De stigmati metaphora iam diximus libri secundi capite primo. Erat autem sacrarum virginum insigne, ut alibi etiam diximus, uelum capitis, aut nigrum, aut rubeum, ut ex concilijs Toletanis constat. Nigrum nunc gestant: tristitiam uidelicet de morte domini nostri Jesu Christi testantes. Rubens color sanguinis etiam eius pretiosissimi, quo redempti sumus, memoriã potuit respicere.*

Non expertis.) *In ueteri expertis tantummodofuit: sed descriptoris haud dubie uitio. Cum sensui apertè refragaretur. Ideo nos negationem adiecimus.*

Præmitte.) *Conuiuendo finito.*

XIII. Cal. Aug.) *Julij dies undeuigesimus, anni octingentesimi quinquagesimi sexti, in quem usque diem diuus Eulogius produxit historiam. Eam uidetur postea continuasse, cum in Apologetico sanctos martyres Salomonem & Rudericum adiecit, qui anno insequenti quinquagesimo septimo mense Martio passi fuere. Inde totis duobus annis, quos diuus Eulogius superuixit, nullum martyrem fuisse crediderim. Neque enim scribere de his prætermisisset.*

Salomō & Rudericus martyres.

FINIS SCHOLIORVM LIBRI TERTII.

## Argumentum operis sequentis.



**D**ECREVERAT diuus Eulogius in hoc opere vitã & martyrium sanctorum Ruderici & Salomon tantummodo scribere. Id enim initio iam indicat, & tandem in fine operis apparet. Verum quia instabant ad huc pusillanimes quidã Christiani, qui propter imbecilles zelo quoddã, sed non secundum scientiam, commoti, martyribus vltro sese iudicibus passionis causa offerentibus detrahebant: iterum aduersus eos hoc opere insurgit, tanquam non satis haberet in primo libro contra hos valide pugnasse. Tractat autem locos quosdam ex his quibus iam responderat, & denuo alia refutat argumenta. Erat autem misere corruptum exemplar, lassato nimirum iam descriptore, & negligentius omnia excipiente. Hinc fuit hic multo magis in emendando sudandum. Neque tamẽ nobis permisimus, nisi vnum aut alterum verbum addere, permutare, transponere. Diximus autem iam, authorem iudiculi luminosi id opus in defensionem martyrum scripsisse iisdem rationibus dilutis.

Titulus hic fuit in veteri.

IN NOMINE DOMINI INCIPIT LIBER APOLOGETICUS sanctorum martyrum Eulogij presbyteri.

### PROLOGVS.



**D**VM STUDIO PROMENDI MARTYRVM gesta operis huius breuitatem extruere intentarem, meumque exilem in indagatione præliorum sanctorum stylum immitterem: confestim oblatrantium stolidorum opiniones recolens, qui proprium de eo pro captu scientiæ ferentes iudicium, non vt prioribus, his quoque reuerentiã martyribus exhibendam esse decernunt: nisus sum in exordio operis aduersus eos respondere. Quo contigit, vt in vigorem Apologetici gestorum pertransiret materies. Et licet suprema pars cõmentarij martyrum gestet agonem, & qualiter trophæis victoriarum milites Dei clarauerint, penultima series libelli exponat, pro eo tamẽ quod in principio delatorum maledictis occurri, potius Apologeticus sanctorum, quàm gesta solummodo martyrum appellari decreui: vt totum pro parte designans, mox limen lectionis recessum aperiret voluminis, ne pro toto nominans partem, in aliud, quod non existimaret, prudẽs lector impingeret, foretque tunc facilis detrahendi infensis occasio, dum aliud nomen, aliud proderet volumen. Percurrant ergo lectores mei simpliciter, quod fidelis deuotio nostra in defensione martyrum pio Redemptori dicauit: nec ritu belluino laborem nostrum malivolam

la intentione subsannent, quoniam scriptum est, Omnis detractor eradicabitur. Licet enim opus nostrum reprehensionibus dignum sit, Deo tamen, non inuidis, arguendi nos manet iudicium, cui cum velle suppetit indulgendi, protinus subest facilitas exequendi.

### Incipit textus opusculi.

Et hoc etiam fuit in exemplari.



**G**REGIA beatorum certamina martyrum feliciumque monumenta virorum, qui Deo fautore totius vanitatis refluentes affectum, specimen belligerandi præcipuum mortalibus reliquerunt, licet à prudentioribus timoratis indagare sit congruum, & iure à iustificatis quoddam priuilegio sanctimoniam exponi sit ratum, non tamen abnuenda est vox peccatorum vera promentium, quandoquidem non solum alienigenarum, vt Hietro & Hiram consultum intenditur, dum & ab vno Moyse expositam iudicij formam custodit, & ab alio Salomon in ædificatione templi industriam accipit. Verum etiam in rationabili animali humaniter facundiam exercitare cõceditur. Quare ergo culpabilis iudicetur talia præsumens, cum in veritate dignus sit præmio benedictionis, veritatem enarrans? Etsi sanctitas remunerat iustum, dignumque efficit concionari sancta sanctorum: quare non tueatur pietate peccator magnificans iustum, dummodo ad multorum profectum studet patefacere victorias beatorum? quæ si fuerint oblitteratæ silentio, nullum poterunt fidelibus pię conuersationis exhibere exemplum: vt elucubratis electorum trophæis tam possint desides excitare ad prælium, quàm certantes informare, perfectionis intendere terminum. Nam cum omnes sancti terreno nõ egeant laudationis præconio, qui iam cælestium exuberant muneribus præmiorum, necessario tamen eorum meritis applicatur, quicquid bonitatis suorum gratia exemplarium mortalibus operatur.

Exo. 18. 3. Reg 5.

Num. 22.

**P**ROMAM igitur dominorum meorum gesta victricia, & in quantum posse cælitus mihi collatum est, in talibus rebus conatus meos expendam, quia non dubij de clementia Redemptoris, non solum culparum talibus studijs remedium speramus, verum etiam eorum, quos votiuo celebramus stylo, consortium adipisci cõfidimus, dicente Domino, Qui vos diligit, me diligit: & qui vos recipit, me recipit: & qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet: & iterum in psalmis, Mihi autem honorificati sunt amici tui Deus.

Matth. 10.

Psal. 138.

Prima aduersa-  
riorum obiectio.

SED priusquam eorum exequar trophæa insignia, operepretium resistere credidi imperitis, qui ore blasphemus horum temporum martyribus derogantes, non esse illos conformes prioribus martyribus volunt. Illa denique (aiunt) gentilitas olim simulacrorum cultibus dedita, varijsque imaginum sacrilegijs occupata, milleno extitit idolorum portento subacta, & quot mundialium mirata est species rerum, tot sibi instituit formas Deorum: putans non alias obtineri posse temporarium commodum, ob quod suum miserabile summis viribus expendebat conatum: nisi haberet numerosam obseruantiam numinū. Cuius errore decepta, crudeli persequutione resistentem, ac aduersantem sibi Christianam vexabat militiam conuictijs, lacerationibus, flagris, equuleis, incēdijs, bestijs, fluctibus, ac diuersis generibus tormentorū: sperans à cultu religionis reuocari posse supplicijs animas, quas spiritali cōflictu introrsus iam eruditas, nouerant etiā facillimè materiales debellantium euincere pugnas. Sic hebes dum inuictissimam fortissimorum militum virtutem admiratur, de immensis quoque miraculorum ostensis obstupescens, insultat: dæmonicis deputādo præstigijs, quæ cæcata mente pietatis nequibat effectum aduerte re. Erantq; vt apud plurima legimus exemplaria, beatorum occasiones conuertendi ad Christum, prodigia ipsa signorum. Nam isti tyrones, & nostrorum temporum confessores ab ictu mucronis celerem tantummodo excipientes interitum, nullam furentium acerbiteratē perpessi tortorum, non sub diutinum desudarunt stimulum. Præsertim cum ab hominibus Deum colentibus, & cælestia iura fatentibus compendiosa morte perempti sint. Vnde fat eis est, si præteritorum curationem adepti sunt criminum, quod non terfit cathenarum stridor, ferri onus, squalor carceris, nec diuersa pœnalitas persequētis.

Aliæ obiectio-  
nes.

IGITVR hæc vana paruipendentium adinuentio congrua necesse est legum auctoritate retundatur: & in quantum Dominus iuerit, veridico assertionum ariete impellatur. Vt mens religiosorum sacratissimis imbuta oraculis, discat ex veritate nouicios, sicuti priuscos venerari patronos, quos generali deuotione per mortem gloriosam ire cernit ad cælos.

Respondet vltimæ  
obiectioni.

Sapientiæ.

QVID enim celere militibus sanctis excidium officit, per quod ad id cursim peruenit, quo per varia & aspera tormenta olim catalogus beatorum accessit? Aut quid interest, quo mortis genere ex hac vita mortis excedat: quando, vt scriptum est, Iustus quacūque morte præoccupatus fuerit, anima eius in refrigerio erit? Aut quid obest, vtrum per longa cruciamina, an subitaneo obitu decidat: quando vna eademque

eademque res est, quæ utrosque coronat, zelus scilicet Dei, & amor regni perpetui? An non perfecti exequutores præceptorum Christi censendi sunt, qui subitanea mortificatione accensi, rerum oblectamenta spernentes, etiam parentum, filiorum, coniugum, fratrum, cunctorumque affectiones affinium ad punctum temporis abnegarunt? & quid intervniuersa supplicia cruentius morte est? Quid terribilius, quam micantem ante oculos cernere gladium, ceruicibus confitentium protinus illapsurum? Aut quid per longa certamina nisi mors sanctis martyribus quaritur? Illa utique mors de qua Psalmista canit & dicit, Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Non enim diu patienti, sed vincenti corona promittitur. Et feliciori pertinacia beati agonis terminum præstolans, de spe salutis æternæ quoddammodo magis animatur, dicente Domino: Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Siue autem dilationibus, siue fortuitis casibus passionum strenuis militibus propter Christum pugnantibus propera seu tarda mors occurrat: hoc solummodo aduertendum est, si causa fidei passionem excipiant, si propter Christum coronatorem martyrum, vt in æternum saluentur, animas perdere anhelant, sicut scriptum est, Si quis voluerit animam suam saluam facere perdet eam, & qui perdidit animam suam propter me, in vitam æternam custodiet eam. Nam et si culpis obnoxij maneant, & ex qualibet sorde vitiorum infecti ad martyrium veniant, nihil impedit: cum omnibus martyriali trophæo deletis ad Christum coronandi accedat. Idem enim est per multa tormenta in nomine crucifixi animam in morte tradere, & semel vno ictu propter ipsum occumbere, qui dixit: Si quis perdidit animam suam propter me, in vitam æternam inueniet eam. Et licet scriptum sit, quod per multas tribulationes oporteat nos conscendere ad regnum, utique cum suppetunt, sustinendum est vsque ad obitum. Sin verò celeritas persequentis intercidens, expeditam confessoribus Christi intulerit mortem, & in hoc nullatenus gloria eorum mutilanda est, quia perseuerauerunt vsque in finem.

Psal. 115.

Matth. 10.

Matth. 10.

Acto. 14.

FRVSTRA ergo zelo Dei accensus ad brauium festinaret miles egregius, & casto conatu in primordiali exercitatione vires suas expenderet, si ab imperatore emeritæ victoriæ triumphis defraudaretur, pro eo quod in procinctu & in ipso belli auspicio palmam de tyranno obtinuit, neque eam diutina, & laboriosa conflictatione cōquisiuit, aut per multimodum concertationis discursum adeptus. Illis utique laboriosis vexationibus, & non expeditæ victoriæ corona deberetur, si magis prolixitas pugnæ, quam festinatum trophæum pensaretur.

Comparatio.

tur. Qualitas itaque, non quantitas intentionis obseruanda est dis-  
currentis ad præmium, cū quo quomodo rei desideratæ capiatur ef-  
fectus. Vnus tamen idemque est rex æternus, pro cuius amore tempo-  
ralibus se passionibus sancti omnes submitunt. Quid enim latroni  
euangelico obstitit, quod fraterno cruore illitis manibus crucem af-  
cendit? Aut qualibus inter ipsa mortis dispendia miraculis corusca-  
uit, qui (vt ita dixerim) totius vitæ suæ metam latrocinijs, rapinis, præ-  
disque exegit? Et tamen sub vnius confessione momenti tanto scele-  
re non solum eruitur, verumetiam dignus comitatu Redemptoris  
primus paradisi possessor habetur, dicente Domino, Hodie mecum  
eris in paradiso. Et si nemo maiorem habet dilectionem, quā qui ani-  
mam suam pro amicis suis ponit, quantò excellentiori charitate ferē-  
dus est, qui pro Deo suo decertat vsque ad mortem? Nam & paterfa-  
miliās non vna hora colonis in vineam misissis, æquam mercedem dis-  
pensans, non magnopere de temporis curat diuersitate, quia in exer-  
citatione laboris non expertem à priorum intentione vltimorū mer-  
cenariorum operam compensat. Multi autem erant nouissimi primi,  
& primi nouissimi, & multi venient ab Oriente, & Occidente, & recū-  
bent cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cælorum.

**MIRACVLORVM** verò insignia ideo olim inter supplicia per  
eosdem athletas Dei virtus mundo præstabat, vt prodigiorum virtu-  
tibus vel mitigaret furem infaniam, quæ beatorum constantiam  
fatigabat, vel incredulum genus ab infidelitatis errore conuerteret,  
qui cælestium iura scripturarum obduratis præcordijs respuebat.  
Eratque illo tempore multoties necessarium Dei testes signis corus-  
care virtutum, quoniam rudem per æuum diffusum Christianismum  
nunc instructione verborum, nunc exercitatione scripturarum, nunc  
ostensione signorum, nunc etiam trophæis inclytis passionum cona-  
bantur radicitus fieri firmum in cordibus credentium populorum, si-  
cut scriptum est: Euntes per vniuersum mundum, prædicate euange-  
liū omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui  
verò non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos, qui credide-  
rint, hæc sequentur, in nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquē-  
tur nouis: serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, nō eis no-  
cebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Illi autē pro-  
fecti, prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem con-  
firmante sequentibus signis. Et iterum, Euntes prædicate dicentes,  
quia appropinquabit regnum cælorum. Infirmos curate, mortuos sus-  
cite, leprosos mundate, dæmones eijcite, gratis accepistis, gratis  
date.

date. Hæc prima fidei nostræ rudimenta fuerunt, harum exercitatio-  
ne virtutum, quasi lactantium paruulorum auspicia, teneritudo eius  
& confota est & nutrita: vt ministerio signorum vel augetur multi-  
tudo fidelium, vel roboraretur fides credentium, ac veluti quædam  
instrumenta ferramentorum fuerunt, per quæ ornamenta ex auro ar-  
gento, torques scilicet, monilia, regumque diademata componen-  
da, aptanda, & compingenda, formata sunt.

**ITAQVE** gratia cōfirmationis catholicæ fidei in primordio sui  
portenta atque miracula Christo cooperante profusus esse ostēsa vi-  
demus: & ideo non miracula fidem præcedunt, aut fides miraculis ce-  
dit: ad quorum efficientiam nisi per fidem non peruenitur. Sic Moy-  
ses legifer sanctus, alternatione diuini colloquij dignus, fide grandis  
effectus est. Sic Deo credulus Abraham iustificari promeruit, dicen-  
te scriptura, Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiā,  
& amicus Dei appellatus est. Sic iusti ex fide viuunt, & omnes sancti  
per fidem regna vicerunt, operati sunt iustitiam, adepti sunt repro-  
misiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, fu-  
gauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt  
in bello.

**VIDES** ne (o tu quisquis ille es, qui contra affurgis) quòd hæc  
omnia instrumenta fidei sunt, & quasi clientulo famulatu piæ religio-  
ni subiecta, vt ex hoc nunciam te in veritate credere oporteat, non  
prodigijs atque portentis, sed integritate fidei, & professionis con-  
stantia excellentiores fieri martyres: illudque tantummodo in eis sit  
admirandum, quod animo fortiori mortem exceperūt propter Chris-  
tum? Qui dixit: Qui perdidit animam suam propter me, in vitā æter-  
nam inueniet eam. Sanè omnium virtutum radix ac fundamentum fi-  
des est, quæ certantes adiuuat, vincētes coronat, & cælesti dono quos-  
dam defectu signorum remunerat. Nihil est enim quod sincerae fidei  
denegetur, quia nec aliud à nobis Deus, quàm fidem exigit. Hanc dili-  
git, hanc requirit, huic cuncta promittit & tribuit. Fides (inquit) tua  
te saluum fecit, & esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam  
vitæ. Nihil ergo fidei subtrahit, nihil ei impossibile esse depromit.

**NEC** magnopere de prodigiorum insignibus confidendum est,  
quæ plerunque ab infidelibus exeruntur, vt in Exodo scribitur, Fecerunt  
& malefici per incantationes, sicut & Moyses. De qua questione  
sufficenter vt opinor in illo Memoriali sanctorum opere disputatum  
est. Siue enim Dei testes, miraculis emicēt, siue absque prodigijs bea-  
tum certamē expediant, nihil interest, cū ab eis hoc cælestis auctor  
solūmodo

Latro in cruce cū  
Christo pendens.

I

Lucæ. 23.  
Ioann. 15.

Matth. 10.

Matth. 8.

Secundæ obiectio-  
ni respondet.

Miracula initio  
nascentis fidei ne-  
cessaria.

Marc. 16.

Matth. 10.

Miracula per fi-  
dem fiunt.

Iacob. 1.

Ad Hebræ. 11.

Alloquitur aduer-  
sarios Fulgius.

Matth. 16.

Viuidā nimirū &  
operibus plenā, in-  
telligit diuus Eu-  
logi⁹, qui de mar-  
tyrū fide loquit⁹,  
qua viuidiorem  
nullā reperies, si-  
quidē per ingentē  
charitatem ope-  
ratur. Illā enim  
maiorē charitatē  
esse Christi astru-  
xit, cū animam  
suam ponat quis  
pro amicis suis.



solummodo expetat, vt vsque ad finem constantiam spei suæ non deferentes, viriliter agonem consumment, quo in æternum catalogis adunati sanctorum, de perpetuitate salutis exultent: dicente Domino, Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Matth. 10.

SIMPLEX profectò dispositio nostra extiterat, vt victorum victorias depromentes, compendiosæ breuitati studeremus, sed repagulis insolentium præpeditus, nisus sum hoc apologeticum incertis assertoribus dare, & ideo fortè, vltra quam debui, modum excessi historia. Contra quorum prauitates paulisper adhuc veniendum est, quo fidelis conuentus discat, votis ardentioribus plus amare quod credit, dum ex auctoritate sacræ legis & veritatem religionis, & errorem impiæ nouitatis compererit.

Tertia obiectio.

DICUNT enim, quòd ab hominibus Deum, & legem colentibus passi sunt, nec ad sacrilegia idolorum, sed ad cultum veri Dei inuitati, perempti sunt, & ideo non vt priorum martyrum, horum martyria veneranda sunt. Deum ergo & legem isti vanitatis cultores vltimo modo habere credendi sunt, qui euangelicæ institutionis per totum orbem vitalia diffusa præcepta non solum non credunt, verum etiã omni zelo peruersitatis magnum discrimen ea fatentibus ingerunt? exosum & iniquum putantes Christum verum Deum, & verum hominem credere? Ac sic irrisione nefaria quotidie Dei sortem infamantes, ritum sacræ religionis vbique laceffunt, irrident, & maledicunt: spem credulitatis & fidei suæ in cuiusdam pestilentiosi ac dæmoniosi homunculi diuinationibus collocantes. Qui ab spiritu immundo præreptus iniquitatis mysterium vt verus antichristi præcursor exercens, nescio quam nouitatis legem pro suo libito, & instinctu dæmoniorum perditio vulgo instituit. De quorum impietate beatus Paulus apostolus patulis prophetismi oraculis sancto reuelante spiritu Thesalonicensibus dicit. Pro eo quod charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideo mittit illis Deus spiritum erroris, vt credant mendacio, & iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati in omni seductione. Idem quoque ad Romanos refert, Reuelabitur enim ira Dei de cælo super omnem impietatem, & iniustitiam hominum, eorum qui veritatem in iniustitia detinent, qui quod notum est Dei, manifestum est in illis, & cum cognouissent Deum, nõ sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & seruiuerunt vanitati, potiusquam

Diluit obiecta.

Mahometis abominanda peruerfitas.

2. ad Thessa. 2.

Ad Rom. 1.

creatori,

creatori, qui est Deus benedictus in sæcula. Propter quod tradidit eos in reprobum sensum, vt faciant quæ non cõueniunt: repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia: plenos inuidia, homicidijs, contentione, dolo, malignitate: susurrone, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuētores malorum, parentibus non obediētes, insipientes, incompósitos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. Qui, cum iustitiam Dei cognouissent, non intellexerunt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus. Nam & beatus Petrus princeps apostolorum firmissimum ecclesiæ catholicæ fundamentum, vtpotè cui ab ipso Redemptore dictum est: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: ita in suis epistolis ait. Fratres, habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefactis intendentes, quasi lucerna lucenti in caligoso loco, donec dies lucefcant, & lucifer oriatur in cordibus nostris. Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirante loquuti sunt sancti Dei homines. Fuerunt verò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui subintroducunt sectas perditionis, & eum, qui emit eos, dominatorem abnegantes, superducent sibi celerem perditionem, & multi sequentur eorum luxurias: per quos via veritatis blasphemabitur, & in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur. Quibus iudiciũ iam olim non cessat, perditio eorum non dormitat.

Matth. 16.

1. Petri. 1.

Ibidem. 1.

QVAE omnia, sicut hæc beata apostolorum annuntiatio cõtinet, non solum eidem pseudoprophetæ, sed & illis, qui eum reuerēter accipiunt, conuenire, multi peritissimorum mecum intelligunt, nec nos tanta de sanctis scripturis contra eum, eiusque sequipedas frustra cõgesisse aduertunt. Quippe quem iam vident sacræ legis præconio prædictum, ac veri magistri docentis oraculo denotatum. Multi pseudoprophetæ surgent, & seducent multos. Nihil certè de nostra in eum exprobratione arguerent, quem tot patrum auctoritate impugnari cernerent.

Matth. 24.

QVA PROPTER hoc in loco non mihi absurdum esse videtur, si præcedentium de eo doctorum testimoniũ proferam, vt quomodo eum tunc ecclesiastici viri diiudicauerint, & qualiter illum fide & professione coluerint, quantusq; & qualis apud nostros extiterit, melius ex eorum dictis agnoscant, qui nunc cum non sano sensu legem illum adduxisse, aut Deum in veritate coluisse asseuerant.

Cum

Pompelohensis  
ciuitas.  
Legerense mo-  
nasterium.

2 CVM essem olim in Pampilonensi oppido positus, & apud Lege-  
rense cœnobium demorarer, cunctaque volumina, quæ ibi erant, gra-  
tia dignoscendi incomperta, reuoluerem: subito in quadam parte cu-  
iusdam opusculi hanc de nefando vate historiolum absq; auctoris no-  
mine reperi.

Annus Dcxviii.

Diuus Isidorus.  
Sisebutus rex.  
Templū sancti  
Euphrasij.

4  
5  
Iliturgi ciuitas.  
Sanctæ Leoca-  
diæ templum.

3 EXORTVS est nanque Mahomat hæresiarches tempore Hera-  
clij imperatoris anno imperij eius septimo, currente Era Dclvj. In  
hoc tempore Isidorus Hispalensis episcopus in catholico dogmate  
claruit, & Sisebutus Toletō regale culmen obtinuit. Ecclesia bea-  
ti Euphrasij apud Iliturgi urbē super tumulum eius ædificatur. Tole-  
to quoque beatæ Leocadiæ aula miro opere, iubente prædicto prin-  
cipe, culmine alto extenditur. Obtinuitque prædictus Mahomat ne-  
fandus propheta principatum annis decem, quibus expletis mor-  
tuus est, & sepultus in inferno. Exordia verò eius fuerunt talia. Cùm  
esset pupillus, factus est cuiusdam viduæ subditus. Cùmq; in negotijs  
cupidus fœnerator discurreret, cœpit Christianorum conuenticulis  
assidue interesse: & vt erat astutior tenebræ filius, cœpit nonnul-  
las collationes Christianorum memoriæ commendare, & inter suos  
brutos Arabes cunctis sapientior esse. Libidinis verò suæ succensus  
fomitè, cū patrona sua iure barbarico in ira congressus est. Moxque  
erroris spiritus in speciem vulturis ei apparens, os aureum sibi osten-  
dens, angelum Gabrielē esse se dixit, & vt propheta appareret, impe-  
trauit. Cùmque repletus esset tumore superbiæ, cœpit inaudita bru-  
tis animalibus prædicare, & quasi ratione quadam, vt ab idolorum  
cultu recederent, & Deum incorporeum in cælis adorarent, insinua-  
uit. Arma sibi credentibus assumere iubet, & quasi nouo fidei zelo, vt  
aduersarios gladio trucidarent, instituit. Occulto quoque Deus iudi-  
cio (qui olim per prophetā dixerat: Ecce ego suscitabo super vos Cal-  
deos, gentem amaram & velocem, ambulātem super latitudinem ter-  
ræ, vt possideat tabernacula non sua. Cuius equi velociores lupis ves-  
pertinis, & facies eorum vt ventus vrens, ad arguendos fideles, & ter-  
ram in solitudinē redigendam) nocere eos permisit. Primum nanque  
fratrem imperatoris, qui illius terræ ditionem tenebat, interimunt,  
& ouantes de triumpho victoriæ, gloriosi effecti, apud Damascum Sy-  
riæ urbem regni principium fundauerunt. Psalmos denique idē pseu-  
dopropheta in ore insensibilium animalium composuit, vitulæ scili-  
cet rubræ memoriā faciens. Araneæ quoque muscipulæ ad capien-  
das muscas historiā texuit. Vpuppæ præterea & ranæ cantus quos-  
dam composuit: vt foetor vnus ex eius ore eructaret, garrulitas ve-  
rò

Mahometis prin-  
cipium.

Abas.

Mahometis deli-  
rantia scripta.

rò alterius in eius labijs non desineret. Alios quoque ad condimen-  
tum sui erroris in honorem Ioseph, Zachariæ, siue etiam genitricis  
Domini Mariæ stylo suo digessit. Cùmque in tanto vaticinij sui er-  
rore duraret, vxorem vicini sui nomine Zeid concupiuit, & suæ libi-  
dini subiugauit. Quod scelus maritus eius sentiens, exhorruit, eam-  
que prophetæ suo, cui contradicere non valebat, permisit. Ille ve-  
rò quasi ex voce Dominica in lege sua illud annotauit, dicens. Cum-  
que mulier illa displicuisset in oculis Zeid, & eam repudiasset, socia-  
uimus eam prophetæ nostro in coniugium, quod ceteris in exemplū,  
& posteris fidelibus id agere cupientibus, non sit in peccatum. Post  
cuius tanti sceleris factum mors animæ, & corporis illius simul ap-  
propinquauit. At ille interitum sibi imminere persentiens, quia  
propria virtute se resurrecturū nullo modo sciebat per angelum Ga-  
brielem, qui ei in specie vulturis apparere, vt ipse aiebat, solitus  
erat, resuscitaturum se tertia die prædixit. Cùmque animum infe-  
ris tradidisset, solliciti de miraculo, quod eis pollicitus fuerat, ar-  
dua vigilia cadauer eius custodire iusserunt. Quem cū tertia die  
foetentem vidissent, & resurgentem nullo modo cernerent, angelos  
ideo non adesse dixerunt, quia præsentia suorum terrentur. Inuen-  
to igitur salubri (vt putabant) consilio, priuatum custodia cadauer  
eius reliquerunt, statimque vice angelica ad eius foetorem canes  
ingressi, latus eius deforauerunt. Quod reperientes factum resi-  
duum cadaueris eius humo dederunt. Et ob eius vindicandam ini-  
uriam, annis singulis canes occidere decreuerunt: vt meritò cū  
eo habeant illic participium, qui pro eo dignum meruerunt subire  
martyriū. Digne ei quidem accidit, vt canū ventrem tantus ac talis  
propheta replet, qui non solū suā, sed multorū animas inferis tradi-  
didit. Multa quidē & alia scelera operatus est, quæ nō sunt scripta in li-  
bro hoc, hoc tantū scriptū est, vt legētes quātus hīc fuerit agnoscāt.

Mahometis  
mors.

ECCĒ qualibus præstigijs deditū vulgus, quātæq; impietatis du-  
cem, pleriq; non metuunt sub nomine piæ religionis censeri. Afferen-  
tes, quòd ab hominibus Deū colentibus, & legē habētibus, isti tyro-  
nes nostrorū tēporum milites occisi fuere, nulla discreti prudētia, vt  
saltim prouido cogitamine aduertāt, quia si talium cultus aut lex ve-  
ra dicenda est, pro certo vigor Christianæ religionis infirmabitur.

ET SI, quod in veritate fatendum est, notitia sanctæ fidei totius  
mundi compita penetrauit, cunctas nationes terræ peragrans: nul-  
lam iam partem orbis expertem luminis eius fore confidimus. Præ-  
sertim quia in omnem terram exiuit sonus apostolorum, & in fines

orbis terræ verba illorum, & omne aliud euangelium præter quod apostoli gentibus tradiderunt, anathema magis esse, quam verbum salutis fatemur, sicut dicit apostolus. Si quis vobis euangelizauerit præter quod accepistis, anathema sit. Et veritas ore suo discipulos contestatur, dicens, Multi pseudoprophetæ surgent, & seducant multos, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Et iterum, Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt. Qua consequentia credendum est, dæmoniosum & mendacio plenum veritatem proferre? fallacijs obuolutum legem donare? nemus peruersum fructus bonos exhibere? Ille interim nefandus de malo cordis suo thesauro proferens malum, & vulgo insipienti ducatum impietatis ministras, vterque præcipitium in chaos æternum pœnas luiturus incurrit. De quo atq; eius similibus dominus per Oseã loquitur dicens, Ipsi regnauerunt, & non ex me principes extiterunt, & non cognoui.

**DENIQVE** inter cæteros post ascensionem Domini hæresum auctores, solus hic infauit noue superstitionis sectã instinctu diaboli condens procul ab ecclesiæ sanctæ cõuentu deciscitur, auctoritatẽ priscæ legis infamans, prophetarum vaticinia respuens, sancti euãgelij veritatem conculcans, & apostolorum doctrinam detestans, qui ridiculum potius quàm rerum necessariarum causas per eandem sectã suam insinuans, ore blasphemus docuit Christum Dei verbum esse, & spiritum eius, & prophetam quidem magnum, nulla verò deitatis potentia præditum, Adæ similem, non Deo patri equalem. Qui ob meritum sanctitatis sancto repletus spiritu, per virtutẽ Dei miraculis claruit signis atque portentis enituit, nihil ex propria maiestate, aut deitate præualens, sed vt vir iustus & pia seruitute Deo coharens, votis supplicibus ab omnipotente multa impetrare promeruit. Sed & alia inaudita vanitatis scelera prædicans, adinuentione versi pellis, à quo obsidebatur inuenta, qui se eidem transfigurauit in angelum lucis, delubra in quibus pessimum dogma suum coleretur extruxit, constituens in vltimo idolatriæ situ turrem altiori pinaculo cæteris ædibus prominente, ex qua populis veneno nequitie suæ illectis sacrilegi furoris concionaretur decretum. Quod hodie suæ impietatis sacerdotes ab illo edocti obseruant. Ita vt more affelli dissutis mandibulis, impurisq; patentibus labijs horrendum præconium non prius emittant, quam obseratis vtroque digito auribus, quod alijs exequendum annuntiant, quasi quoddam edictum sceleris, idem ipse eorum propheta audire non patitur. Quem impietatis rudium dum diuæ

Ad Gal. 1.

Matth. 24.

1. Ioan. 4.

Oseã. 8.

Mahometis de Christo seruato re nostro nefariũ iudicium.

Maurorum templa.

Maurcũ sacerdotes de turribus proclamantes.

diuæ memoriæ auus meus Eulogius aure captaret, ferunt continuo vexillo crucis frontem præmuniens, cum gemitu, hunc psalimum solitum fuisse cantare. Deus quis similis tibi? ne taceas neque sileas Deus, quoniam ecce inimici tui Domine sonuerunt, & qui te oderunt, leuauerunt caput. Nos autem mox vt fallentis vocem præconis audimus, confestim oramus. Salua nos Domine ab auditu malo, & nunc & in æternum. Et iterum, Confundantur omnes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis.

**CVIVS QVIDEM** erroris insaniam prædicationis deliramenta, & impiæ nouitatis præcepta quisquis catholicorum cognoscere cupit, euidentius ab eiusdem sectæ cultoribus perscrutando aduertet. Quoniam sacrum se quippiam tenere, & credere autumantes, non modo priuatis, sed apertis vocibus vatis sui dogmata prædicant. Multa etiam apud quosdam nostrorum scriptorum inueniet, qui zelo Dei armati aduersus ipsum vatem impudicum prudenti exarserunt stylo. Sed & nos in illo memoriali sanctorum opusculo huius sectæ errores ex parte digessimus, refutauimus, & confodimus.

**RESTAT** iam nunc expeditis Apologeticis beatorum, vt aliquid de victorijs eorum ad æmulationem catholicæ plebis pandamus. Beatus igitur Rudericus presbyter ex quoddam vico Egabrensi progenitus, in eadem vrbe sanctæ legis doctrinam, gradumque sacerdotalem promeruit. Huic duo fratres fuerunt, sed ex his vnus fidem Christi rectius tenens, alter gentilico deprauatus errore, catholicam spreuit religionem. Qui sicut discors à fide sancta manebat, ita semper discordanti conflictatione ob diuersarum rerum occasiones cum fratre catholico mouebatur. Nam quadam nocte, nescio qua occasione tumultuaria in alterutrum litigatione se conferentibus, & in sese inuicem foeda simultate bachantibus sanctus sacerdos litem medius sedaturus interuenit. Qui omnes nimio iam furore accensi, cæca indignatione sacerdotem inuolunt, & magis nescientes, quàm volentes, eum vsque ad necem lacessunt. Ex qua cæde valde contritus, dum omni destitutus vigore, confracta membra lectulo reponeret: profanus ille frater feretro illum imponens, per vicos & vicinia quæque vehentium humeris duci, ac reduci fecit, & vt verus imitator diaboli fraudulenta machinatione super exanimem sacerdotem testimonium iniquitatis composuit, dicens, Hic frater meus presbyter visitatione Dei compunctus, fidei nostræ cultum elegit, & sicut cernitis, iam in vlti

L ij mis

Eulogius dicitur Eulogij auus.

Psal. 82.

Psal. 96.

Rudericus presbyter martyr. Egabrensis ciuitas.

mis agens, noluit prius mundo discedere, quam vobis id notum existeret. Ita cum eò loca diuersa peragrans, hæc & his similia criminosis de eo verbis narrabat. Nesciente ipso prorsus, imò nec sentiente, quid contra se virille iniquus aptabat. Dei verò dispensatione post nonnullos dies molestijs ægritudinis sacerdos erutus, ac viribus reformatus, cum subdola nefandi fratris molimina cognouisset: exemplo Domini, qui ad informandos nos insidias declinauit Herodis: siue sancti euangelij non surdus auditor, quo de ciuitate in ciuitatem, causa vitandæ persecutionis, delitescere iubemur: relicto proprio rure, alibi se Christo libere contulit seruiturus. Quasi posset temporale euadere supplicium, cui diuinitus à constitutione mundi prædestinatum parabatur martyrium: aut sicut ad tempus sese occulendo in sequutorem sefellit profanum, ita quoque abesse posset oculis pij Redemptoris, & vocatoris sui ad regnum. Per idem ergo tempus grauitè in nos præsidialis grassabatur infania, ita vt nonnullas apud Cordubam olim patritiam, nunc autem florentissimam regni Arabici urbem basilicarum turres euerteret, templorum arces dirueret, & excelsa pinnaculorum prosterteret, quæ signorum gestamina erant, ad conuentum canonicum quotidie Christicolis innuendum. Denique cum exoptatum patris sui libitum progenies iniqua cognosceret, vt quibuscunque modis ac viribus posset, Dei ecclesiam infestaret: omnem crudelitatis adnsum erga filios lucis tenebrosa proles alacriori voto exerceret: minusque se putat adipisci meritum, nisi summo furore exarserit in euersionem fidelium. Prædixerat quippe hoc veritas sancta auditoribus suis dicens, absque synagogis facient vos, & omnis qui interficit vos, arbitrabitur se obsequium præstare Deo. Et iterum, Hæc loquutus sum vobis, vt in me pacem habeatis, in mundo autem præssuram habebitis.

**IGITVR DVM** ob rei familiaris necessitatem ex interiori montana Cordubensi, quo se pridem beatus sacerdos, intuitu latendi, contulerat, in nundinas descendisset, in quibus rerum distractio exercebatur: ab iniquo fratre obuius agnoscitur. Quem vt cernit stigmata piæ religionis ferentem, non medijs laceffitum iniurijs ad vicem exquisiti muneris iudici offert, deponens aduersus eum coram arbitro questum præuaricationis sectæ Mahometianæ, quam se dudum veraciter coliturum, fuerat confessus. Dei verò miles cælesti iam munere illustratus, non sicut olim aduersarijs tergum exponit, sed magna præditus fortitudine, nunquam se à Christo fuisse

Matth. 2.

Matth. 10.

Corduba regum Sarracenorum sedes.

Turres templorum & cymbala.

Ioann. 16.

Ibidem.

Montana Cordubensia.

Rudericus ab fraude impio accusatus.

\* IO

fuisse decisum, nunquam peruerso dogmati aliquando consensisse, iudici refert: seseque non solum Christianum, verum etiam Christi factetur esse ministrum. Quem primò iudex blandis reuocare affatibus putans, poteris (inquit) rerum affluentijs, & dignitatum fascibus honorari, & quæ tibi imminet, sententiam mortis euadere, si te pristinis votis rediuiuo ardore reformans, missum ab omnipotente in veritate prophetam nostrum credideris, Christumque testaueris Deum non esse. Cui beatus sacerdos ait, Illis inquam, iudex, hæc obseruanda proponere, qui fortè legibus vestris dediti, ritibusque profanis immergi, potiori intuitu commòdum temporale, quam æternum affectant honorem. Nobis autem quibus viuere Christus est, & mori lucrum, cui sanctus ille Clauicularius regni futuri dicebat, Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes? Qui discipulum in carcere commonebat, dicens, Beatus qui non fuerit scandalizatus in me: vt quid perennis fontis poculum relinquemus, hausturi gurgitem cœno mendacij ac vitiorum sordibus turbulentum? aut qua vltione procacitas puniendi est filiorum, qui pia parentum iura spernentes, iniustum vitrici contubernium expetunt? His verbis iudex vehemènti furore commotus, applicari martyrem ergastulis iubens: habeat, inquit, cum damnatorum custodia, horrida macerandum antra carcerum excipiant: parricidarum & furium solatio fruatur, & omni penitus solatio destituta, vel sic peruicax elidatur temeritas.

**ADIT DEI** famulus hilari vultu exultantibus animis specum illum reorum, qui verè sciebat auctorem suæ salutis vbique inuocatum adesse, nec aliquo posse abesse situ: cuius dominatio omnem penetrat locum: qui etiam potenti diuinitatis imperio olim sectatoribus suis fidele promissum dederat dicens, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Hæc sunt, diabole, minaces sæuitiæ tuæ leges, hi sunt exquisiti terrores. Sed dictum est nobis, nolite timere eos qui occidunt corpus, quia non habent quid amplius faciant, sed potius eum timete, qui potest corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Et iterum tradent vos in concilijs, & in synagogis suis flagellabunt vos, & ad præsides & reges ducemini propter me in testimonium illis & gentibus. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Si ergo potes congregare aduersus animam, & pertinacem in confessione sua spiritum supera. Videbis me magis per tormenta proficere, & cum tu plus exarseris, plus semper deficies, & felicior me facies peruenire ad gloriam.

Salomō martyr.

REPERIT verò in carcere Rudericus beatum Salomonem, quē ob confessionem nominis Christi dudum crudelitas persequentium ibidem religauerat. Simili quippe & ipse crimine impetebatur, eo quod sanctæ religionis cultum spernens, aliquo tempore sectæ Mahometianæ hæssisset. Ex templo indiuiduo voto neſtuntur, ac sibimet inuicem consolationis suffragia ministrantes, ab alterutro se ad peragendum agonem armantur, id in commune statuentes, vt calcatis mundi affectibus, pia quotidie seruitute Deo inhæreant. Fit concursus in Dei timore vtrorumque assensus, macerantur membra ieiunijs, fatigantur vigilijs, limantur cilicijs, meditationibus compunguntur, orationibus refouentur, sicque ardore quodam cælestis patriæ conflagrati, dissolui cupiunt, & esse cum Christo, festinantes faciem eius videre, cui serui erunt. Pro cuius amore defectum temporis non verētes, vitam hanc, vt quoddam discrimen immane, refugiunt.

Ad Philipp. r.

IGITVR permanentibus sanctis in exercitio officiorum cælestiū, & reddentibus quotidie pio Redemptoti cæremonias laudum: pro summis delicijs antrum illud habebant. Quapropter zelo ductus iniquissimo iudex, feruli edicto custodes carceris arguit, eosque abinuicem diuelli præcepit, & ne à quoquam visitationis gratia illustrentur, rotis vesaniæ suę furoribus iussit. Sed in nullo te iuuas diabole, quando per hoc discidium constantiam putas fatigari sanctorum, quibus vnum idemque pro Christo moriendi manet indissolubile votum. <sup>13</sup> Nam hi confessores beati ordine & natione dissimiles, charitate non impares diuerso licet tempore certaminis campum aggressi, vno tamen eodemque fidei ardore flammati, specimen beatæ passionis egregium orbi instituunt.

Ruderici & Salomonis sollicita humilitas.

INTEREA non post multos dies obtutibus suis iudex eos exhiberi præcipiens, illico ad ritum suum inuitat, ac de rerum copijs & dignitate honorum suadendos attentat, quos ante mundi cōstitutionem electos & prædestinatos in adoptione filiorum Dei diuinitas sancta perscripserat. Quorum pertinaciam in Dei professione considerans, post secundam & tertiam exhortationem ex decreto regis fore plectendos statuit. Prius tamē quam egrederentur ad publicū, cōuictorum se pedibus aduolentes rogant, vt continuis obsecrationibus iuuarētur, ne tētatione humana prærepti, retrorsum respicerēt, & ab intuitu percipiēdi vexillū victorię turbarētur. Ita pacis osculo reconciliati, qui nunquā fuerāt litigio separati, omnes præ gaudio lachrymantes sanctorum se fauoribus tueri exorāt. Sicque vrgētibus ministris voto alacriori profiliūt, celeriter præparantes ad locū quo passionē cōsumarēt.

Et

Et cū iam hora decisionis instaret, iterum à iudice blandius exhortantur cū specie diuitiarum, honorumque sublimium, quibus vtiq; fruerentur, si reuerterentur. Abnuunt sancti, sicuti à principio, iudicis optionem, ita vt sanctissimus Rudericus quadam vegetatus animositate superno iam munere perlustratus, audacter ei responderet, dicens. Quomodo nos cogis relicta pietate declinare in deuium, qui sanctæ fidei sacramentis instructi, fortiter ignorantiam vestram deflemus, quos tanto videmus errore infectos? Nam nos adeo hanc sectam detestabilem iudicamus, vt ne nostris quidem eam incolendam canibus pateremur, quanto magis nos metipsum fallacissimis eius figmentis subdamus. Aut quare copijs rerum aut dignitate honorum labentium oblectemur, in ipso forsitan oblectationis momento intercidente morte protinus omnia amissuri? qui nouimus apud Christum coronatorem nostrum rerum ineffabilium opes manere, quas oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendunt, se diligentibus repromissas. Ideoque celeriter crudelitatis tuæ in nos exere ultionem, quos cernis nullatenus à confessione Christi desistere vsque ad mortem, vt & quæ debentur hostibus Dei, tibi accrescant in cumulū, & diu nobis dilatum cito proueniat præmium.

HINC acrioribus frendens scelerosus iudex clamoribus, vltimā suæ crudelitatis sententiam promens, perduellium, inquit licitoribus, properate abscindere colla, & debitā in capite contemptorum celerius retorquete vindictam. Sic super crepidinem aluei constituti, crucis <sup>14</sup> signaculo se præmuniunt, & sic denuo ense prostrantur. Equibus prior Dei sacerdos occumbens, præuius triumphator cælū intravit. Quod ideo iudex fieri voluit, vt si fortē horrore decisi cadaueris beati Salomonis animus fleteretur: quem post varias deceptionum illecebras constantem & fortissimum comprobans, vltimo gladio vindice truci dari præcepit. Hæsit tamen suo collo non funditus vertex incisus, quia expeditiorem beato Ruderico, quam huic Salomoni framea intulit obitum.

Sancti martyres trucidantur.

SED quia cælorum regna adeuntibus animabus nequit obistere callidus serpens, adhuc contra exanimata corpora bellum excusat. Quasi mortua superare posset cadauera, cū iam nullus esset spiritus, qui potius irrideret, quàm sentiret tormenta: aut quasi aliquis titulus putaretur victoriæ, cum defunctis bellum inire. Vt ergo passionibus Christi communicarent martyres, instinctu ferocitatis à diabolo præses armatus, sub cuius dira crudelitate totius dignitas Cordubensis tunc grauiter vexabatur, iubet corpora

Ingens in occisos sanctos seuitia.

L iij martyriali

martyriali cruore perfusa vestigijs in versis configi, ac deinceps flu- uiali abyssu recondi. Eadem nocte ingenti lapidum onere alligata, se paratim vastissimo gurgiti immerguntur. Sperabat miser elementis imperare vndarum, quæ præstantius intendere nouerāt creatoris im perium, vt creditas sibi opes martyriales non solum à belluis confer- uarent, verum etiam erepta saxorum pondere membra placido remi- gio fluctuum ad locum quietis veherent.

Diui Eulogij pi-  
tissima audacia.

**E G O** interim peccator Eulogius, qui gesta beatorum meo elucu- branda stylo dudum decreueram, cū rumor consummatæ passionis eorum vbique discurreret, expletis missarum solennijs, ipsorum inui-  
15 senda corpora quadam vegetatus audacia adij, ac propius quam cæ- tera spectantium turba accedere non veritus sum. Et testis est Redem- ptor meus, qui hoc commentarium discussurus est, quia non mētor, quod tanta decoris pulchritudine de ciffa illa cadauera fulgabant, vt crederes, si à quoquam sciscitarentur, protinus loquutura.

Inuentio sancto-  
rum corporum.

**NONN VLLI** etiam è turba gentilium venientes, sumebant la- pillos fluminis, qui cruore martyrum erant aspersi, & lymphis abluē-  
16 tes proijciebant in pelago, ne Christianis in emolumentum existerēt lip sanorum, nesciētes quòd nihil obesset ab his partem adimere, qui- bus totam decreuerat Dominus passionem donare. Nam credita al- garum latibulis membra, & altis abyssorum gremijs deputata, quæ tam celanda, quàm pabula piscibus ministranda susceperant illico di- uinitus ad superos reuocata, nō solum nequeunt retineri, verum etiā leniori spiramine reciprocanti fluctuum alternatione, quæ dispersa tenebantur, incolumbia littoribus exponuntur. Sanè beati sacerdotis suis non hæserat ceruicibus caput, quia semel illud vno ictu satelles auulserat. Et ideo alibi vertex, & alibi corpus iactatum, vno quæ in lo-  
18 co sabulo opertum ab accolis viculi, quo vehentibus vndis expositū fuerat, reperitur.

Tertios vicus.  
Santi Genesij mo-  
nasterium.

Funus sancti Ru-  
derici.

**INTEREA** dum situs quietis sanctorum notitia penè dierum vi- ginti tempus excederet, nec vllum apparendi darent indicium: quo- rundam ex improviso relatione gentilium proditur, referētibus hoc  
19 cuidam presbytero, apud viculum Tertios commanenti, quo monas- terium sancti Genesij fundatum est. Quo nuncio idem sacerdos com- pulsus beatum cadauer suæ deportandum ecclesiæ pergat. Cui redeū- ti ingens fidelium turba occurrit, vtpote summo triumphatori debi- tum honorem dependere anhelans, qui talia pro Deo suo in exemplū catholicorum non contempserit sustinere, & quia defectu solis cras-  
20 sum tenebrarum chaos illabebatur, totum quæ mundi aspectum nox

cæca

cæca mutauerat, ministerio obuiantium populorum multimoda lam- padum face tenebrosus horror expellitur, adè vt nimio splendore omnia illustrante, rediuuium ostentauerit nox illa diem emergere. Flebant omnes præ gaudio, miscebatur tripudijs luctus, & nulla con- trahente mœstitia vultum, piū refundebat pupilla lamētum. Adest & venerabilis pontifex, felicium stipatus agmine clericorum, votis ardentioribus talibus interesse festinātes exequijs. Qui mox sanctas reliquias adeunt, & inclitus Papa caput detegit, & osculis sancta mē-  
21 bra demulcet. Redolēt secreta cubiculi, quo prius beatum corpus sa- cerdos intulerat, miro suauitatis odore, cū cæta quæ cellulæ pauimenta etiam ablato puluere ferunt aliquandiu suauissimi odoris olfactum respirasse. Fit omnibus in stuporem, quod inhumatum corpus nulla putredo insumperit, nulla pestis infecerit, nulla tabes corruperit, nul- la bestiarum altiliūmue rabida fames discerpserit, nec propriæ cutis qualitatem tot dierum interiecta capedo degenerans immutauerit. Sic quæ sacerdotum & religiosorum officio sanctum corpus è cellula sacerdotis humanum ecclesiæ inferentes, dant cuncti hymnorum ce- lestium clamorem egregium, resonant ora fidelium congruenti car- mine melos, præstrepunt omnes diuinæ cantionis euphoniā, implē- tur atria Domini murmure sancto psalmodum, felicium quæ laudum odam omnes quasi ex vno ore persoluunt: & suaui concentu omnibus percrepantibus, largo quæ fomite luminum totius aulæ penetralibus relucens, regem Christum militia comitante cælicolum ad spec- taculum illud, exequijs innuebat interesse sanctorum.

**EXPLETA** igitur functione sanctissimi Ruderici, fit ardentior cunctis intentio requirendi beati Salomonis corpusculum, quod re- latione multorum impetu fluminis falso credebatur esse trāsmis-  
Nam hæc opinio prouidum magis Christicolarum ausum inhibue- rat, quam furens conspiratio præsidis, quæ acrioribus vlciscendū le- gibus exploratorem reliquiarum promiserat. Etenim cū nullum latē- tis corporis instaret indicium, moueret quæ omnes spes beneficiæ Dei, qui reuelare obstrusa, & aperta condere consuevit, prærogatiua quoddammodo diuinitatis potentia, qua in celo & in terra, in mari & in abyssis omnia quæcunque vult ordinat, disponit, & facit: subitò per quietem, quo situ corpus martyris delitescat, prædictum admo- net sacerdotem. Cum quæ sacerdos monētem de loco sui latibuli scis- citaretur, sese quæ instrui quæreret, quod explorandi tenere debuif- set indicium: in illa inquit ripa fluminis, quæ vico Nymphiano adscis- citur, ibi à commeantibus inter fructeta tamaricum proiectus, cespiti-

Santi Salomonis  
martyris corpus  
inuentum.

Vicus Nymphia-  
nus.

tis limosi perfruor vili sepulchro. Pergit securus ad locum sibimet diuinitus demonstratum ille sacerdos nec aliter, quàm quod ei reuelatione ostensum est reperit. Quod illico summis reuerentiæ obsequijs comptum ad vicum Colubris deportans, venerabilium Dei sacerdotum officio in basilica sanctorum Cosmæ & Damiani honorifice tumulatur. Consummauerunt autem beati martyres agonem suam tertio Idus Martias, Era Dcccxcv. regnante domino nostro Iesu Christo in sæcula sæculorum. Amen.

Vicus Colubris.

Basilica sanctorum Cosmæ & Damiani.

Annus Domini 222 ni Decclvij. dies Martij. xiiij.

ECCE patrōni mei reuerendissimi, milites Christi, testes idonei, bellatores egregij, victores potissimi, tutores gregis catholici, detractoribus vestris obuius veniens, eisque pro vigore virium mearū resistens, gesta quoque victoriarum vestrarum ad exemplum fidelium ordinavi, vt tam proficeret cupientibus ire ad regnum, quàm mihi occurreret ad expiationem facinorum. Quia non displicere vobis, quæ de vobis vera disposui, existimo: quinimo grata vobis, Christoq; digna obtentu vestro futura credidi, cuncta quæ in hoc opere ædidi. Vnde obsecro vos ego peccator Eulogius, pauper meritis, exiguus sanctitate, & culpa multimodus, vt digna intercessio vestra tuitionē mihi, & inter ingruentia mundi scandala præbeat, & inter supplicia inferorum, quæ pro meritis expauesco, defensionem exhibeat: sanctificādo me gratia huius opusculi, dignumque efficiendo, quod sordidus sordidauī. Et si fortassis error contrarius fidei in qualibet parte libel-

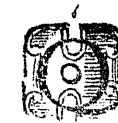
li emerit, Dominus vestro interuentu mihi parcat, vos quæso, quibus innocentia cordis mei non latet. Præsertim cum non nesciam, prudentes plerunque incur-rere sermonis lapsum, vbi animus non gerit errandi affectum.

Ita fuit in exemplari.

EXPLICIT DEO FAVTORE LIBER APOLOGE-  
ticus pro gestis sanctorum Eulogij peccatoris.

Scholia

Scholia in Apologeticum sanctorum martyrum.

vod fraterno cruore.) *Aduerte receptam illorum temporum fuisse opinionem, sanctum latronem fratrem interemisse. Nam alijs etiam locis hoc ipsum diuus Eulogius innuit.*

Et apud Legerense cœnobium.) *Huius monasterij meminit etiam in epistola ad Pompelonensem episcopum, ubi nos de ipso, & de vrbe, plura dicimus: perdurat enim adhuc incolume.*

Exortus est nanque Mahomat.) *Annus Heraclij imperatoris septimus, idem fuit Iesu Christi domini nostri sexcentus decimus septimus. Annus Era hic notatus annum vnum super adiicit. Neque vlla tamen est repugnātia. Nam vnius anni discrimen inde potuit provenire, quod vnus Heraclij annos emergentes, vt aiunt, alius computet vsuales. Sed non est huius loci hæc exquisitijs rimari. Hæc autem, quæ de Mahometi inijtjs, progressibus & fine ex eo codice Legerensis cœnobij Eulogius se refert habuisse: iisdem verbis leguntur in paruulo, eodemque vetustissimo codice literis Gothicis in membrana descripto, qui est in bibliotheca huius nostræ Academia Complutensis. Quanquam abscisum folium aliquot lineas in principio abstulit. Exemplar etiam conciliorum ante sexcentos annos scriptum, quod ex monasterio sancti Emilianiani de la Cogolla in Regium diui Laurentij del Escorial aduectum est, eandem hanc habet historiam.*

Ecclesia beati Euphrasij.) *Diuus Euphrasius vnus ex septē episcopis fuit, quos primos Petrus & Paulus apostoli Roma in Hispaniam miserunt. Multi diui Jacobi Zebedei apostoli discipulos fuisse tradunt. Ego in hoc ex probatis authoribus nihil compertum habeo. Quod potui in nostra historia peruestigauī. Illud omnes affirmant, Hispanorumque ecclesie ferme omnes in matutinis legunt diuum Euphrasium fliturgi & prædicasse, & obiisse. Fuit autem fliturgi oppidum ad Batim fluum su- pra Cordubam, cuius Livius, Polybius, Strabo, Plinius, & Ptolomæus meminerunt. Eo autem loco situm fuisse Plinius memorat, vt credi recte possit, eodem situ, aut non longè collocatum fuisse, quo urbem nunc, Andujar dictā, esse videmus. De quo latius nos in nostris Hispaniæ antiquitatibus diseruimus. Illud hic operepretium fuit aduertere: tempore etiam Gothorum huius diui beatum corpus, cum templo eidem dicato ibi dem permansisse. Nunc nec aliqua saltem in ea ciuitate eius memoria retinetur. Iuxta opulentum illud diui Benedicti cœnobium Samos appellatum, de quo plura in Cordubensibus dicimus antiquitatibus, huius diui corpus in oppidulo dicitur asseruari. Et sepulchrum quidem magna religione vidimus ab accolis venerari.*

Toleto quoque.) *Rudericus Toletanus, & Lucas Tudenis, atque alij rerū nostratum authores huius templi structuram ab hoc rege cœptam, & miro opere, ita enim scribunt, perfectam celebrant. Et sequentibus deinceps temporibus, neque antea vnquam*

Mahometis initium.

Septem primi Hispaniæ Episcopi.

fliturgi.

inquam, concilia in eo templo celebrata fuisse videmus. Creditur autem hoc ipsum esse templum sanctæ Leocadiæ, quod extra urbem hodie perdurat non longè ab flumine Tago. Nam duo alia eius Diuæ intra urbem visuntur.

6 Qui ridiculum potius.) Iisdem verbis libro primo vsus diuus Eulogius fuerat. De illo autem Sarracenorum ex turribus clamore, de quo paulò post diuus Eulogius: mentionem etiam Indiculi Luminosi author fecit.

7 Igitur beatus Rudericus.) Rudericus verum est nomen, quod in Rodri-  
Ruderici regis  
aureus nummus. / gui nos Hispani corrupimus. Nam nummum aureum Ruderici, ultimi Gothorũ regis, vidi, qui cū eius vultu hæc in in orbem literas habuit inscriptas. **IN. DEI. NOMINE. RUDERICVS. REX. Et parte auersa circum crucem. EGITANIA PIVS,** in antiquissimis libris manu scriptis semper Rudericus legitur. Et Ruderici archiepiscopi Toletani subscriptiones authographas nonnullas in publicis archiuis per totam hanc metropolitanam Toleti ditionem vidimus, ubi Rudericum se, non Rodericum nominat.

8 Quæ signorum gestamina erant.) Mirum est Arabes huiusmodi ænea cymbala in templis Christianorum ante hanc direptionem permisisse, qui alia multo magis impietati suæ tolerabiliora, ut apud hunc auctorem cernimus, vetarent. Pretio antea redemptum hoc ipsum, & tributo imposto donatum crediderim: nunc verò impietatem cum auaritia certantem vitiose. Et de cymbalo eius temporis, quod hodie perdurat, suo loco diximus.

9 Denique cū exoptatum.) Habdarrahgman patrem, & Mahomad eius filium reges intelligit.

10 Ad vicem exquisiti muneris.) Hæc verba quem sensum habere possint, nec diuinando assequi possum, nec quomodo emendari possint succurrit.

11 Qui discipulum in carcere.) Hoc ideo dicit, quia diuus Ioannes Baptista cū iam in vinculis positus discipulos suos ad dominum Iesum misisset: hæc ipsa verba eidem, quem hic discipulum appellat, nuntiare iubentur.

12 Hæc sunt diabole.) Verba esse videntur Ruderici demoni, insultantis. Deesse verò aliquid videtur, quo hæc ab illo dici significaretur. Alioqui prosopopœia subito irrumperens, constare non potuit.

13 Ordine & natione dissimiles.) Non dubitò, quin de sint etiã aliqua, quæ de patria, & vitæ instituto Salomonis tradiderat. Nam qui potuit nunc Eulogius hæc referre, nisi securus se iam necessaria, ut hæc intelligi possent, retulisse.

14 Et super crepidinem aluei.) Hinc perspicue intelligitur, forum ad Batis litus fuisse. Nam cū in forum essent hi duo martyres, ut occiderentur, deducti, ad ripam decollantur. Et diui Eulogij cadaver in alueum fluminis præcipitatum non longè ab arcæ, ut in eius vita annotauimus, iacuit. Ante arcem platea haud dubie forum habuit & tribunal, ut ibidem dictum est.

15 Ac propius quam cætera turba.) Hæc erat sancta diui Eulogij audacia, hæc digna futuro martyre magnanimitas. Cū cæteri Christiani infidelibus immixti

se

se continerent, ne mortis periculum adirent, si ad contemplanda martyrum cadauera propius accederent: ipse vnus contempto mortis metu, Deum in sanctis suis laudaturus, turba se eximens, ad patibulum fermè ipsum progreditur. Satis verò apparet, quãtum discrimen illa eius adirent fortia vestigia: quum Arabes adstarent, nomini Christiano & martyrum gloriæ tanto opere infensi, ut, quod sequitur, etiam minutulis eorum sanguinis guttis irascerentur.

In pelago.) Ita fuit in veteri, & quauis credam fluuij aquam qualencunque 16 significari: non tamen tacebo, quod ea Batis pars, quæ à solis porta aut paulò superius, Batis pelagus. ad pontem aut paulò inferius, hoc est ad arcem, veteris urbis mœnia, ut suo loco dicemus, alluit, peculiari nomine nunc vocatur Pelagus. Et cū ex re ipsa hoc nomen inditum, aut potius adaptatum fuerit: quia nimirum toto eo tractu flumen ipsum laxius stagnet, & in pelagiformam protendatur: credi facile potest, eodem etiam tempore ita fuisse nuncupatam, proprioque nomine hîc diuum Eulogium vsursum fuisse.

Lypfanorum.) Libenter diuus Eulogius Græcis nominibus vtitur, Græce idè 17 est, quod apud Latinos reliquæ.

Ab accolis viculi.) Deesse nomen proprium oppiduli existimo. Nunquam 18 enim ipsum author solet prætermittere.

Apud viculum Tertios.) Et vici & monasterij meminit Aluarus in diui 19 Eulogij vita: & idem diuus alibi non semel. Sunt autem Genesij duo, martyres ambo, ambo in Dei ecclesia per celebres, Romanus alter, alter Arelatenensis. Vtriusque martyrium vno eodemque die, hoc est Augusti xxxv. recolitur.

Et quia defectu solis.) Assurgere têtat hoc loco oratio. Et peētus illud diui Eu 20 logij Deo plenum, & sanctorum gloriæ cupidissimum, interna deuotione instinctum, feruentius prorumpit. Nec deest eloquentiæ natiua vis, sed verbis, quod fuit temporis, destituitur, & modo, quod fuit regionis, caret.

Et inclitus Papa.) Aliquot etiam retro sæculis Papæ nomen, quod patrem sig 21 nificat, Episcopis quibusque iam commune fuerat. Prudentius ad Valerianum episcopum scribens in Hyppoliti martyris passione. Rotantes saxorum apices vidi, optimè Papa. Et multæ Sidonij Apollinaris epistolæ episcopis scriptæ, hunc titulum preferunt. Postea vsus tenuit, ut hoc nomen summo Pontifici Romano totius ecclesiæ Christianæ capiti solummodo, per antonomasiam quandam, tribueretur.

Era Dcccxcv.) LXXXV. fuit in veteri: sed perperam profectò. Era enim no 22 nagesima quinta fuit notanda, quando quidem Mahomad rege regnante, quod supra dixerat, interfecti sunt hi duo martyres: qui postremi omnium passi hoc tempore ante Eulogium videntur, anno Domini obtingente simo quinquagesimo septimo.

JN



Titulos qui in e-  
xemplari fuerunt  
omnes reliquim<sup>9</sup>

mentum martyrij Eulogij presbyteri, quod in carcere posi-  
tus virginibus Christi Floræ & Mariæ ergastulo manci-  
patis dicavit.

PROEMIVM OPERIS SVBSEQVENTIS.



**Q**VI COPIIS RERVM, ET MVLTIPlici  
quæstu pecuniarum exuberant, quicquid in rebuster  
renis affectant, facile consequuntur. Sed multo aliter  
est penuria & fame vexatis, qui vix quotidianum victû  
operoso sudore capeffunt. Diues enim cogitavit & fe-  
cit, pauper cogitando defecit. Ast ego illis longè inferior egestate  
scientiæ laborantibus. & eorum, qui exigua literarum paritate sub-  
nixi sunt, nimium vltimus, hoc opus abiecto satis (vt ita dixerim) sty-  
lo sensuque digestum, ex eo documentum martyrij appellavi, ex quo  
quorundam virginum animos reorum mancipatarum specui ad con-  
summandum cursum certaminis imbui. seu quia pro futurum fore ce-  
teris talia exquirentibus credidi. Non igitur facundiæ nitore, quæ  
mihi oppido deest, materiam libri succinxi, non leporem venusti ser-  
monis in extruptione eius intendi. Sed quomodo per huius instru-  
menti virtutem Deum possem propitiari, meoque me reatu absolue-  
re: quoniam scriptum est: Qui conuerti fecerit peccatorem, saluat  
animam eius, & suorum cooperit multitudinem peccatorum. Et ite-  
rum, Qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt sicut stellæ in per-  
petuas æternitates. Inde hoc proemium & præsentibus & futuris pre-  
cem humilem defert lectoribus, vt simplici studeant percurrere ani-  
mo, quod simplex depromit oratio, simplexque dictavit inten-  
tio. Et si fortassis in aliquibus sanæ doctrinæ sententiam meam obsta-  
re repererint, nescientiæ id, non voluntario errori ascribant: melius  
que emendando indulgeant, quam reprehendendo derogationibus  
vacent, quia non erit ad culpæ meæ titulum coram Domino referen-  
dum crimen, quod non est vltroneo lapsu commissum.

Iacobi cap. 5.

Daniels. 12.

**E**VLOGIUS SERVVS CHRISTI VIRGINIBVS SA-  
cris Floræ, & Mariæ carcere compeditis salutem.



**P**ARVVM hoc opus instructioni vestræ, vt reor, necessa-  
rium, sanctæ in Domino Iesu Christo sorores, operepre-  
tium condere visus sum, quod Deo fautore vobis fiet pro-  
ficuum,

ficuum, mihi que & nunc & in futuro examine surget in testimonium:  
Vel quia ipsius dono, & sancti illustratione spiritus organum linguæ  
meæ præconio veritatis repleti confido: vel quia coeptum voluminis  
huius laborè ab eo & perfici & sanctificari spero: vel quia fecisse vos  
magna & laudabilia verbis prædico, sensibus admiror, literis effero:  
superasse vos viros, superasse clericos fateor. Excessit virtus vestra  
præclara monumenta virorum, & in excelsis elatum laboris vestri ve-  
xillum dat omnibus piæ operationis documentum. Incitando desi-  
des ad triumphum, imbecilles armando ad prælium, debiles roboran-  
do ad bellum, tergiuersantes hortando spe vincendi rediduum ad  
castra pugnatorum facere reditum, & vniuersæ ecclesiæ specimè pro  
veritate moriendi exhibèdi signiferum. Propterea non discedet laus  
vestra de ore hominum vsque in sæculum. Siquidem præconabilis est  
virorum victoria, excellentior tamen foeminarum extollitur palma:  
& cum magnum sit in viris victoriæ signum, plerunque gloriose offe-  
runtur mares triumpho adorearum. Maioris verò est admirationis lau-  
de colendum foeminas rem fecisse virorum, quippe quæ sexus sui fra-  
gilitatem oblitæ, celsa virtutum appetere non verentur. In qua subin-  
de fortium vigor lassatur. Denique hac magnanimitatis virtute olim  
legales foeminæ Esther & Iudith subnixæ fuerunt, quæ propter salua-  
tionem populi Dei hostium sese periculis iniecerunt. Nam vna earû  
Aman in perniciem Israel nefaria machinantem persuasit regi crucifi-  
gendum. Altera sopitum quiete vitiorum Holofernem saluo pudore  
peremit. Et sic cum excellenti victoriæ medias pugnatorû acies scin-  
dens, suum reuisura populum voti compos regreditur. Vnde vos que  
so, sorores meæ, vt harum exemplo succinctæ, in excidium aduersarij  
Dei animosum spiritum erigatis: & vt tam vos quam cateruam fide-  
lium à perditionis æternæ laqueis eruatis. Coeptum anhelate iter per-  
ficere, quia hæc via facilius & velocius vos ad thalamum sponsi vestri  
perducat. Est enim angusta & arcta semita: sed compendiosa celerita-  
te vos sub vnius horæ spacio ad sponsi vestri peruenire faciet gaudiû.  
Non desit sacrario pectoris vestri primæus ardor bellandi, quin po-  
tius quotidianis incrementis intra mentium vestrarum recessus sit ad-  
auctus, solenniter crepitans. Quasi ex vna ore ambæ clamate: Mihi  
autem absit gloriari nisi in cruce domini mei Iesu Christi, per quem  
mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

Ad Galatas. 7.

**N**ON vos, sorores meæ, sæculi blandimenta decipiant, qui Chris-  
tum dominum ore Apostolico audistis dicentem, Nolite diligere mû-  
dum, neque ea que in mundo sunt. Si quis diligit hunc mundum, non  
est

1. Ioann. 2.

est charitas patris in eo. Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis & concupiscentia oculorum est. Et superbia vitæ quæ non ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transiet & concupiscentia eius.

**Psal. 61.** Non vos copia rerum illiciat, quia scriptum est: Nolite sperare in iniquitatibus, & in rapinis: nolite concupiscere diuitias, si affluent, nolite cor apponere. Et iterum, Nolite sperare in incerto diuitiarum. Nō vos carceris squalidus horror auertat, quæ verè scitis prophetas, Apostolos & beatos martyres per carcelaria vincula ad cælestem patriam peruenisse. Multisque secreta mysteriorum in antro positae reuelata sunt. Non vos contubernium scortorum exturbet, quoniam

**1. ad Timo. 6.** scriptum est, Sicut lilia inter spinas, sic amica mea inter filias: & Dominus quidem cum iniquis deputatus est, & inter vtrunque latronem affixus est. Non vos furentis iudicij terror immutet, quoniam nec capillis de capite vestro sine iussu patris vestri auelletur. Non vos conuitia iniuriarum deterreant, quoniam scriptum est, Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis, sicut enim vestimentum, sic comedit eos vermis. Et sicut lana, sic deflorabit eos tineæ. Non vos supplicia illata poenarum marcescant: non immanitas dolorum exuperet: non vulneribus tormentorum vigor fidei vestræ succumbat, quia scriptum est, Nolite timere eos qui occidunt corpus, animæ verò in nullo possunt nocere: sed potius eum timete, qui potest corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Dominus & magister vester hoc iubet sorores meæ, & ex eius deifico ore ista prolata sunt. Iam non est ultra quod metuas pusillus grex, quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum. Roboretur prorsus vehementius humana fragilitas, & exerta manu in certamine pro Deo suo exerceat pugnas. Ipse dabit auxilium, ipse victoriandi conferet meritum, qui tali auditoribus indixit præceptum. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.

**Canti. 1.**

**Esaï. 51.**

**Matth. 10.**

**Luce. 12.**

**Matth. 28.**

**COMMINTVR** certè hostis publica vos venalitate dimittendas, foro quæ imponendas, & nefarijs vulgarij prostituendas obscœnitatibus, crudeli executione nundinaliter distrahendas. Sed neque huiusmodi obsecro cedatis furoribus, quia non derelinquet Dominus virgam peccatorum super sortem iustorum, vt non extendant iusti ad iniquitatem manus suas: ipse enim vos prouidus scrutator secretorum vestrorum vestrique vigor collator, propulsari tētationum molestijs non sinet. Quibus probari, & non succumbere posse vestrum spiritum sperat. Quod si (quod absit) persecutoris voluptas improba interceperit, & vim corporibus inferens, dicata Deo membra libidine

noſe

noſe inuitas oppreſſerit. Procul ſit tantū ab appetitu animi pernicioſa conſenſio, quia non polluet mentem aliena corruptio, quam nō ſœdat propria delectatio. Quapropter in harum tētationū discrimine, quarū graui cōſtitatione hinc inde prominētibus bellis imbecillitas humana vexatur, dū corporis integritatē amittere veretur, vel perditam periſſe dolet: etiā coram Domino præmia integritatis ſuę mereatur. Nec (dum inter homines vim perpeſſa iam caro turpis notam infamię ſubiſſe verecundatur) crimen eſt: ſed id potius intuentum, idq; omnibus modis affectandum eſt, quod nos Deo inculpabiles reddat, non autem metuendum quod vulgus de nobis iudicium feret. Quoniā nō vacuabitur mercede incorruptionis mēs, etiā carnis integritate adempta: dummodo permaneat ſub teſtimonio ſui opificis caſtitas interioris hominis illibata. Nam quantumlibet aduerſarijs cedat infirmitas carnis, quibus datum eſt corpora trucidare, tormentis affligere, ſtupris coinquinare, poenisque diuerſis addicere: in nullo tamen animabus ſanctitatis propoſitū conſeruandis poſſunt nocere. Quia vt beatus ait Hieronymus: corpus ſanctarum mulierum non viſ maculat, ſed voluptas. Et iterum ſanctiſſimus Auguſtinus. Non amittit corpus ſanctitatē, manente animi ſanctitate, etiā corpore oppreſſo: ſicut amittitur corporis ſanctitas, violata animi ſanctitate, etiā corpore intacto. Sic Ioseph, ſic Hieremias, ſic Daniel, & tres pueri multiq; Hebræorū fideliter Deū colētium illa tēpeſtate venundati ſunt: & tamē à verbo Dei non receſſerunt. Quia nullum in ſtatū deueniunt, quo Deum ſuum non inuenirent, illum vtique ipſum, cuius in mēte & intē 4 tione paſſionem ferentes, & dum cæderentur, & dum ſecarētur, & dū lapidarētur, & dum venderentur: Chriſti paſſionē cogitabant, qui impio poſt multa ſæcula proditoris diſcipuli diſtrahendus erat cōmercio. Deniq; Ionas propheta Dei nutu ponto de nauī proiectus, belluinis faucibus raptus, ex improuiſo carceri horrifico mancipatur. Sed tamen expertus omnirationis monſtrum illud rationabiliter creatori ſuo obſequens, myſticè tantummodo conſeruandum ſibi vatem creditum fore intellexit, & inde non demoliendam perniter alui ſui ſpecubus reuerendam prædam repoſuit. Vt quæ erat prophetæ cauſa periculi, fieret poſtea nationibus credituris in ſacramentum myſterij: & ex eo infractus viſceribus, & incolumis permaneret, ex quo triduanī temporis ſepulturam mortis portendebat Dominicæ, quod abrogans Dei ſui mandatis parere, Tarſum maluit nauigare. Sic Malchus monachus in captiuitate viſtrici dextera caſtitem tuetur, crudelium que Dominorum iugo exuitur: dum pro eo,

Hieronymus.

Auguſtinus.

Ionæ. 1.

Malchus moſia-  
chus.

M interce-

intercedente pudicitia, armata vngula seruit, immani feritate impiū cōterens Dominum, qui pudicum in antro suo immunem reliquerat  
 Sanctus Paulin<sup>9</sup>. Malchum. Sic Paulinus Nolanæ vrbis episcopus vir eximie sanctitatis, & incomparabilis meriti, propter vnicum viduæ filium sponte subijt seruitutem, exemplo veri magistri commotus: qui dum liberū & coæternum frueretur cum patre & spiritu sancto cuncta disponendi imperium, nec præiret genitoris potestas maiestatem prolis coæuæ (quia natura diuinitatis indiuisibiliter persistente, diuersitas personarū inconfusa manebat, vna eademq; patris & filij & spiritus sancti substantia existente) non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, Ad Philip. 2. sed semetipsum exinaniēs, formam serui accepit, humiliavit se vsque ad mortem, mortem autem crucis.

QVAPROPTER sorores meę, hoc Dominicę passionis exēplar ante oculos cordis statuentes, & eius vestigia iugi meditatione sequētes, omne tēporale suppliciū pro nihilo reputate. Quia licet sit asperū & amarū, breue tamē est atq; fini cōtiguū, & sub vnus momenti spatio aut qui infert perit, aut sustinēs deficit. Quia poenæ si aciores sunt, citò ingerunt patiēdi defectū, si verò leuiore sunt, facilius tolerantur. In vtroq; semper gloriādi vobis manet trophæū: in vtroq; semper felicitatis cumulatur profectus, dū per multimodā excruciationē veluti aurū igne probatū, puriores animę vestre, decidentibus scorijs vitiorū, redduntur, & acrius poena grassante, maturū laureādīs vobis infert interitū: incunctāter vos nihilomin<sup>9</sup> ad verū premittēs solatiū, de quo per prophetā dicitur: Dabo eis solatiū verū, pacē super pacē.

IN huius igitur vitæ corruptione, quā talibet quisq; nostrorū tranquillitate fruatur, cōmodis vegetetur, prosperitate feratur: ex eo tamē quia peregrinamur à Dño, magis desolationē esse, quā pacē, in veritate fatendū est. Quia cuncta, quæ tēporalibus rebus hærēt, & vario mundi lumine perlustrantur, nihilominus vanitati corruptioniq; succumbunt, & facile à statu suo labuntur, dicente Salomone, Omnia vana sub sole.  
 EccPs. 1.

HINC vehementius pijs Deo affectibus supplicandū est, sanctisq; frequenter studijs insistendum, & quasi lucerna in caliginoso loco lucente diuinarum scripturarum præcepta sanctorumque iura verborum è tenebris nostrę peregrinationis, quibus à Domino, & beatorū consortio separamur, contemplanda sunt, & seruanda, donec dies lucefcatur, & lucifer oriatur in cordibus nostris. Vnde, si libero aspectu Deum cernere anhelamus, prius fide corda purificanda sunt, operibus cōsecrāda, & muro charitatis hinc inde vallāda, quibus profectō illius

illius sacri euangelij sponfione incunctanter cōdigni habeamur, qua Matth. 5. dicitur: Beati mūdo corde, quoniā ipsi Deū videbunt. Inde quęso vos beatę virgines, ne perdatis coronā vobis paratā, nec vos à charitate Christi cuiusquā rei mūdialis oblectatio segreget, sed æquo animo cū Apostolo prædicare dicētes: Quis enim nos separabit à charitate Dei? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculū, an gladius? Sicut scriptū est, quoniā propter te mortificamur tota die, estimati sumus vt ouis occisionis. Sed in his omnibus superamus, propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; fortitudo, neq; altitudo, neq; profundū, neq; instantia, neq; futura, neq; creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quę est in Christo Iesu dño nostro. Quin potius ista omnia propter eternā retributionē alacrioribus animis vobisq; ardentioribus, & quęreda sunt, & ferenda. Manet enim vnicuiq; apud Dominum reposita laboris sui corona: & pro qualitate certaminis repensabit ille fructum mercedis. Ad Ro. 8.

EQVIDEM nec nos diuino beneficio extorres fieri credimus, nec expertes, aut ingratos cęlesti munere speram<sup>9</sup>: quia licet inuiti, tamē pro nomine suo sumus deuincti, & alto ergastulorū laqueo deligati.

Repleta sunt penetralia carceris clericorū cateruis, viduata est ecclesia sacro præsulū & sacerdotū officio. Horrēt diuina tabernacula squa Misera ecclesie persecutio. lidā solitudinē: aranea texit tēplum, tenēt cūcta silētium. Cōfusi sunt sacerdotes, & ministri altaris, quia dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omniū platearū: & desinētibus in cōuentu hymnis cantionū cęlestium, resonāt abdita carceris murmure sancto psalmodi. Non promitt cātor diuinū carmē in publico: nō vox Psalmistę tinnit in choro: nō lector cōcionatur in pulpito, non leuita euāgelizat in populo, non sacerdos thus infert altaribus. Quia percusso pastore, dispersionē intulit aduersarius gregi catholico, priuata prorsus ecclesia omni sacro ministerio. Et licet hæc inuiti sustineamus, non esse tamen immunem coram Domino detentionem nostram confidimus. Thre. 40.

QVANTO vos nobilior gloria præstātorq; corona, o sanctę sorores meę, expectat, quę spōte sæculo, & fluxibus eius renūtiantes, zelo Dei armatę, intrepido gressu cōtra hostē fidei libero exilistis processu. Dignę quidē munere diuino, condignę autē prophetali oraculo, quo dicitur, Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino. Proferentes testimonium veritatis in auctorem sceleris, & institutorem peruersi dogmatis, victricia contra eum arma assumite. Ieiunijs, vigilijs, orationibus, & clamoribus

M ij diebus

diebus ac noctibus insistentes. Rogo vos, sanctæ sorores, ne desistatis à cœptis, ne cessetis ab inchoatis, ne resiliatis à præliorū auspicijs, quia non inchoatibus præmiū, sed perseverantibus datur. Ne respiciatis retro, nec primam fidē irritam faciatis, nec manū super aratrum tenētes, ab itinere regio in deuium declinetis. Festinate ad mercedē laboris vestri vos accingere, cōtendite ad culmē perfectionis ascendere. Quia post victoriā miles coronatur strenuus. & iam consummato labore, cōductis mercenarijs merces dispensatur. Nam & qui certat in agone non coronatur, nisi legitimè certauerit. Certare verò legitimè est, omnibus à corde exclusis labentiū rerum affectibus intuitu capessendi regnū cælorū, aut cū iustitia viuere vsq; ad mortē, aut non time re propter iustitiā mortem. Nā cum iustus rediuiuā semper demoniorum vsq; ad obitum perferat litē, nec desint ab eo tentationes vsq; ad finē, recepturus pro qualitate certaminis in futuro mercedē, quantavis sanctitate præcellat, nō pergit securus, non vadit ad Deū intrepidus. Ille verò, qui sectādo iustitiā, pro iustitia mori eligit: celerē instātibz bellis defectū imponit, æternūq; indubius ad regnum ascendit.

8 Sit qualis vult, & ex quibuslibet vitiorum laqueis seu peccatorū for-  
9 dibz venerit, et iam illotus baptismate ad martyrium conuolauerit, nihilominus coronatur.

NE terreamini, sorores, furoribus persequentium, neque formidetis à faciebus eorū, neq; enim timere vos faciet dñs vultū illorum. Vobiscū ille est, qui vos armauit, idem propter vos pugnat, qui incitauit. Nec adiuuare desistet ille ipse, qui vos ad hunc peragendum agone elegit, quo deuictis aduersitatum stimulis secum iure perenni conregnare faciat temporibus infinitis.

10 VERVM ad eos veniamus, qui vos ab hac intētionē inhibēdas esse putarūt, & illā primordialē confessionē vestrā infringere, & negare iusserūt, quā vos incitante Christo spōte coram iudice protulistis. Nos autē talia vos agere interdiciamus, quia Deo est obediendum, potiusquā hominibz. Magister enim noster fūdatores ecclesię apostolos nostros ad prædicationē euāgelij informās, hoc eis dedit præceptū. Si quis me confessus fuerit, & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice: hunc & filius hominis confitebitur, cū venerit in gloria patris sui & sanctorum angelorum. Non oportet, sorores meæ, votum vestrum irritum facere, quia scriptum est: Siquid vouisti Deo, ne tarderis reddere. Displicet enim ei infidelis, & stulta promissio: sed quodcunque voueris, redde. Multoquē melius est non vouere, quā post votum promissa negare. Non erit Deo inultum, vt post cō-  
fessionem

fessionem veritatis, denuo veritati repudium detis. Illudq; os quod testimonium veritatis proferendo, diuinitus sacratum est, mendacio polluat. Qui enim ista vos facere iubent, nihil aliud quam mentiri suadent. Et qui ad hoc mentes vestras inclinare contendunt, nihil aliud quam veritatem negare compellunt. Nulla itaque differentia est inter mendacem, & veritatem negantem. Quia eodem reatu mihi videtur astringi vera abrogans, qua & falsa depromens. Mendax enim nititur falsum commentum loco veritatis inferere: vera autem obtegens, silentio suo falsitati administrat vigorem. Hinc euenit, vt veritas celata non pateat, & falsitas subnixa præualeat. Vtrumque verò vnum sunt, & ob hoc impunita non erunt: Scriptum est enim, Testis falsus non erit impunitus. Et iterum, Os quod mentitur occidit animam. Quare ergo sanctissimæ sorores, vos metipsas interficere, vestrarumque animarum parridas fieri non timeatis? Neque enim aliud agit, quā hominem occidit, qui seipsum occidit, & grauioris culpæ criminibus obnoxius iudicatur licetor animarum, quam corporū. Quoniam elisa caro quandoque surgit pro meritis cum anima regnatura in gloria: vitijs autē anima interempta secum pariter carnē pertrahit ad gehennam.

NVNQVID mētite estis in eo quod patulis assertionibus in aduersariū fidei catholice protulistis? Nūquid omne cōuitium quod in ipsum præuiū antichristi dixistis, non verū & certū est? virū dæmoniosum, Sathanæ ministrū, mendacio plenum, mortis ac perditionis perpetuæ filium. Nunquid non omnis catholica ecclesia identidē quod & vos Deo testimonium refert?

PROPONUNT certē vobis expugnatores sancti propositi, eremitatem ecclesiarū, cōpeditionē sacerdotū, dispersionē ministro-  
rū: & quod nō est nobis in hoc tēpore sacrificiū, nec holocaustū, nec oblatio, nec incēsum, cūcta vastante sacrilega manu, omniaq; turbante fauore tyrannico. Sed respondendū est eis, sacrificium Deo acceptabile esse spiritum contribulatū: & quod in anima cōtrita, & in spiritu humilitatis ita à Domino suscipiamur, sicut in holocaustis arietum  
& taurorū, & sicut in millibus agnorū. Quia non est cōfusio confitentibus eum. Vos ergo sorores beatæ, iam in illo reti Dominico captæ estis, quod in dextera nauigij ad præceptū magistri missum, plenū magnis piscibus littori expositum est. Ad hoc reseruat, vt scrutinio Apostolorū foris malis proiectis, perenni vos societate iūgamini electorum catalogis. Si verò sciscitante iudice, negaueritis vos maledixissetis, maledicemini: nec detestatas fuisse, quod Dñs detestatus

est, duplici peccato eritis obnoxia. Vnum erit mendacij, negando veritatem, quam iam confessi estis: aliud subtrahendo coram inimico iustitiae verbum confessionis. Et certe quae non maledicimus, est contrarium benedictionis: & quae non detestamur, quasi favendo nostrae societati admittimus.

VNDE insistendum est, sorores meae, ut coepta bella cum diuino auxilio in pace animarum vestrarum consummetis, nosque potiori interuentu de caelestibus tueamini. Quonia si sic vobis pius Dominus non deest auditor, facilius tamen eius contubernijs coherentes, quicquid ab eo petieritis impertietur. Quia sic immaculata virginitas liberis passibus Dominum sequitur, sic munda castitas a Redemptoris sui consortio non auellitur: sic etiam purpureo martyrij aspersa cruore fertis diadematum victrix amicta comitatur. Deus enim ecclesiam suam a molestia vastatoris defendet, nos quoque sicut voluerit inuicta potestate de vinculis istis eruet, & custodiet, sedibusque proprijs misertus restituet. Vos tantum sorores, perseuerate usque ad mortem carnis, ut

non solum animarum periculum euadatis, verum etiam in vitam aeternam eas custodiatis, dicente Domino: Qui perdidit animam suam propter me, in vitam aeternam custodiet eam. Tunc autem quo putatis inculpabiles essetis, si communi cum nostra ecclesia silentio in hac re vteremini, non detestando publice, quem frequenti impugnatione blasphematis occulte? Nec statueret vobis Dominus ad reatum, quod sola cordis meditatione, non oris professione ipsum referretis in forum? Emulando magis praetextum huius nostrae ecclesiae, quae hoc tempore contra ipsum vatem iniquum clandestinis agit inuentionibus? Pro eo quod praepediente facinore elapsa aditione Gothorum respublica, quae olim in Hispania aucta felicitate ecclesiarum, & summa dignitate pollente sacerdotum, ab eis moderantibus gubernabatur: in istius nefandi cultorum priuilegium vatis occulto iustoque Dei iudicio transuicta est. Quoniam quaecumque Dominus nobis intulit, in vero iudicio fecit, Et haec omnia propter peccata nostra, atque, ut

scriptum est, hereditas nostra versa est ad alienos, domus nostra ad extraneos. Aquas nostras pecunia bibimus, & ligna nostra pretio comparauimus. Serui dominantur nobis, neque est qui redimat nos de manibus eorum. Qui grauissimo iugo colla prementes fidei, omne a regni sui finibus, sicuti cernitis, genus excludere moliuntur Christianolum: nunc pro suo libito tantummodo exercere nos sinentes Christianismum: nunc dira seruitute foetere facientes ritu Pharaonitico sudorem nostrum: nunc intolerabiliter a nobis vestigalem extorquentes chirographum: nunc publicum imponentes miserorum ceruicibus ce-

sum:

sum: nunc rebus nos abdicantes, crudeliter detrimentis atterunt rerum. Et ita vario oppressionis genere orthodoxorum fatigantes conuentum, diuersoque persecutionis incursum gregem affligentes Dominicum, gratum se Deo suo nostris iacturis credunt prestare obsequium. Quantom tunc praestantior nobis gloria a Domino prestaretur, si desidia respicientes, documento vestro excitati, talia peragere festinaremus, nec nos sub diuino impiae gentis laborare stimulo pateremur. Sed nos miseri eorum oblectati sceleribus non incongrue Psalmistae denotamur oraculis, qui ait, Commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruerunt sculptilibus eorum, & factum est illis in scandalum. Heu pro dolor, quia esse sub gentibus delicias computamus, iugumque cum infidelibus ducere non renitimur. Et inde ex quotidiano usu illorum sacrilegijs plerumque utimur, magisque ipsorum contubernia affectamus, quam ut exemplo Loth patriarchae relicto Sodomitico rure in monte saluemur.

AT vos, beatae virgines, postquam strenue bellatrices ad publicum proficistis certamen, & coram regibus & principibus mundi intrepida confessione repulistis iustitiae hostem: pugnandum est vobis usque ad mortem, quia hoc genus certaminis in morte glorificatur, & tunc brauium miles accipit, quando moritur: eoque fit de corona victoriae certus, quo se ardentibus bellis iniecerit moriturus. Sic vos obitum distrahentes corporeum terrenum vitae perennis emetis statum, luci perpetuae mancipatum, dumque caelestia pro terrenis mutando acquiritis, & dispensando labentia, in aeuum mansura percipitis: praecipuis meritorum vestrorum exemplaribus ecclesiam catholicam informatis, quo mundana abdicando, supernis rebus intendant. Manet igitur vobis, sorores meae, ex utraque parte victoriae commodum, manet ex utroque latere premiorum indefinentium lucrum: & hinc non indecenter illud Psalmistae vaticinium vestris iustis laboribus extat paratum, quo dicitur: Gloria & diuitiae in domo eius, & iustitia eius manet in saeculum saeculi.

SED iam me in portu silentij constituto, priusquam volumen finem appetat, & sancto inspiramine educatis arma praeliandi ministrare desistat: tecum mihi paululum loqui libet, o virtutum meritis flores Flora sanctissima soror, ut nostrae familiaritatis verbum auditu placido captas, secretario cordis recondendum admittas. Nostrumque consultum sanctificatis mentibus tuis, ut patris praecipuum reponas. Audi ergo si

M iij progenita,

progenita, quasi ex sentibus rosa frondescis. In nullo tibi æthnicum semen obsistens, cum tamen Christiano ædita partu, conceptum diuinitus, piæque matris magisterio dominum Iesum Christum ad eò credula mente colueris, ut propter nomen eius acrioribus cæsa flagellis, pristinam nullatenus professionem repuleris. Noueras enim sp̄sum tuum dixisse: Tradent vos in concilijs, & in synagogis flagellabunt vos: & ad præfides regesque ducenim propter me in testimonium illis & gentibus. Qui autem perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Hinc iam tibi proposita auspice Deo gloria cœpit te comitari martyrij. Hinc nominis tui magnifica toto orbe fama diffundi, hinc pro te rumor agonis, populos nationesque peragrās, cœpit pluribus innotescere. Denique euulsam ictibus flagellorū venerabilis tui verticis cutem, rimāque qua cæsaries pulchra defluerat, ego persequutionis tuæ tempore intuitus sum, dignante te illud mihi ostendere veluti proximo patri puritate reuerentiæ tuæ. Et blāda manu attrectans, quia osculis ipsa vulnera non crederem esse demulcenda: postquam à te discessi, diu alteque memet reputans suspirarij. Exponente vero coram me diffusa cælitus gratia oris tui ingentia dolorū tuorum, casusque periculorum, qui te presserant, & quomodo septa custodia, qua mancipata extiteras, diuinitus patefacta nocturna tibi silentia aditum effugiendi præstiterint: reputaui conformem te esse Petri apostoli passionibus per hæc eademque gesta, quæ cunctis ostenderas. Quippe quæ tunc diuinitus absoluta, post sexennium de ciuitate in vrbe, de vico in oppido per multa & varia exilia, atque latibula remedio fugæ contenta fueras. Et quæ prius intuitu euadendi enormes moles transcenderas: nunc quasi monenti Christo sponso tuo ac tibi dicenti, Vbi pascis, vbi cubas in meridie soror mea? iterum venio crucifigi: rediuuio præliandi aucta regressu, forum adis, publicum petis, teque intrepida, confitendo Christum, & detestando fidei aduersarium, iudici offers, fortiterque ei resistens, laudans Christum tuæ salutis authorem pietatis extollis religionem, ac deinceps impudicum vatem infamans nullatenus vera potuisse prædicare, mendacio plenū denuncias: & ob hoc congrue Dauidicum carmen decātas: loquebar de testimonijs tuis Domine in conspectu regum, & non cōfundebar. Et iterum, Bene nūciaui iustitiam tuam in ecclesia magna. Ecce labia mea non prohibebo Domine, tu cognouisti. Iustitiam non abscondi in corde meo, veritatem tuam, & salutare tuum dixi. Non celauimisericordiam tuam, & veritatem tuam à synagoga multa. Ac si patenter diceres, Testimonium veritatis tuæ Domine hæctenus timore carnis celauim:

celauim: iam nunc, tuis armata viribus, patefaciam, quia sic timere necit Deicola, sic trepidare ignorat mens tuo munere opima. Hæc ideo, Christi famula domina soror mea Flora, tibi disposui, ut tantarum virtutum beneficia recolens, ne tuis collata cælitus meritis perdenda reputes, ne conculcanda pertractes. Festina ad brauium, curre ad præmium, dum tempus capessendi instat potissimum. Paratus enim est sponso tuus dominus Iesus Christus titulum tibi conferre perfectionis, si pugnare usque ad mortem non cessaueris: si pro eo mori sicut à principio elegisti usque ad supremum contenderis: si hanc perfunctoriam pœnalitatem gaudijs oblectata supernis pro nihilo perderis. Quia non sunt condignæ passionis huius temporis, ad superuenturam gloriam, quæ reuelabitur in vobis. Certa bonum certamen, soror mea virgo beata, et si acrius vulnereris, non cedas. Quia hæc vulnera æternæ sunt felicitatis auspicia, & sempiternis conferunt defectum doloribus. Cuncta permanent incolumia. Mors hæc vitam donat, cœtibus sanctorum agglomerat, & statum perennitatis fideliter ac viriliter in agone perseuerantibus præstat. Verum quia se pridem claudi iam liber sperauerat, cum me tibi singulariter verbum facere, ô soror Flora, olim gesta primordialis martyrij tui cogeret: nunc ad vtrasque reditum faciens, adhuc paululum communiter vobis loquens, quod mereamini præmiū, diseram, & sic deinceps prolixo sermone finem imponam.

Ad Rom. 8.

INENARRABILIA sunt sorores meæ præmia vestra, egregia multum nimis reposita munera. Accipietis enim à Domino fructum virginitatis centesimum, & gloriosi martyrij inenarrabile commodum. Occurret vobis obuiam sancta & venerabilis regina mundi virgo Maria, florentissimis virginum choris ornata. Aderunt etiam fortissimi milites Dei confratres vestri Perfectus, Isaac, Sancius, Petrus, Vualobonus, Sabinianus, Vuirerundus, Habentius, Hieremias, Sifenandus, Paulus, & Theodemirus, qui vos præcesserunt cum signo fidei, & victoriam de hoste tulerunt, vobisque ianuā perueniendi ad regnum aperuerunt, dignum itineri vestro præparentes occursum, atque dicentes. Venite sorores sanctissimæ, ingredimini thalamum sponsi vestri, quem eo tenus dilexistis, ut propter illum mori nō timeretis. Iam enim hyems transijt, imber abiit & recessit, quia temporalis tribulatio à vobis deuicta discessit. Properate sanctę sorores, festinantes cum iucunditate faciem eius cernere, cui in veritate famulastis, pro quo mori non recuastis, ut in æternum viuatis. Percipite mercedem vestri laboris, & sumite lauream gloriosi certaminis.

12  
Martyres Cordubenses, qui nuper fuerant coronati.

Mariam alloqui  
tur.

Vualobosus Ma  
riae frater.

Quis tunc existimare gaudium tuum poterit ô soror Maria? Quis illius  
felicissimæ horæ diffusam cælitus mentibus tuis lætitiâ compensa  
bit? cùm inter eos leuitam agnoueris Vualobonsum, quem tibi pia pa  
rentalis affectio germanum generauit? Quis vtrarumque vestrarum  
tripudium mortalibus coniecturis aut verbis humanis expediet? quæ  
diuino iam gremio constitutæ, inter affluentia diuitiarum paradisi lo  
catae incunctanter illius remunerationis donaria capietis. Quia ocu  
lus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ  
præparauit Dominus diligentibus se. Vnde obsecro vos, sanctissimæ  
sorores meæ virgines prudentissimæ, quæ semper oleo castimonie  
redundantes, ornatissimo lampadum cælestium emicantis fulgore,  
quãdo tabernacula Domini intraueritis, vt mei memores esse digne  
mini, dum thalamum vestri adieritis sponsi, eiusque amplexibus in  
cessabili merueritis fruitione coniungi, tuemini me precibus, defen  
13 fate meritis gloriosis. Profit mihi peccatori huius mediocritas suc  
cincta libelli, quem spiritali vestro flagrans amore vestræ saluti con  
sulens ædidi: quod per eum vos institui, quod ad perficienda bella Do  
mini incitauit, quod vt in conflictu non deficeretis ense prædicationis  
armaui: quod illecebras, quas fugere debeatis ostendi: quod præmia,  
quæ mereatis disposui: quod in laudibus vestris prout potui me versa  
ui. Vos nostis quid à vobis petierim, quid charitatis intuitu vobis in  
dixerim. Vt digno interuentu vestro omnivitiâ caream, culpis exuar,  
nesciamque delinquere: quo fideli famulatu omnipotenti Deo meo  
cohærens, fruatur post transitum tam vestrum, quàm Dominorum meo  
rum confortio, in quorum defensione & laude opus condidi memo  
14 riale sanctorum, quod immanitas persecutoris me compulit relin  
quere imperfectum, Christo fautore quandoque nihilominus cõsum  
mandum. Opitulationem sanè per paruam voluminis in fine adieci,  
quã & verbis simplicibus ædidi, & vestro necessariam proposito fore  
percensui. Vt crebra meditatione vestris eam memorijs alligantes,  
tam pro vobis iam cælestis aulæ liminibus vestigium cordis super te  
nentius quàm pro totius ecclesiæ catholicæ commoditate Domino of  
feratis, nostrique mentionem, prout textus exorationis poscit, loco  
ultimo faciatis. Ita vos Deus pacis ad perfectum sanctificet, vt animas  
& corpora sine querela in aduentum domini Iesu Christi seruetis,  
qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæ  
culorum. Amen.

EXPLICIT. DEO GRATIAS.

Item


ITEM ORATIO EIVSDEM EVLOGII AD SVPRA  
dictas virgines.



DOMINE Deus omnipotens, qui sperantibus in te es sola  
tium verum, timentibus te remediũ indefessum, & te dili  
gentibus perpetuum gaudium: accende igne amoris cor  
nostrum, & flamma tuæ charitatis pectoris nostri exure re  
cessum, quo valeamus coeptum consummare martyrium. Vt dilectio  
nis tuæ in nos vigente incendio, decidant à nobis incentiua peccami  
num, & male suadæ titillationes procul effugiant vitiorum. Vt dono  
gratiæ tuæ illuminatæ, cuncta mundi oblectamina valeamus despice  
re, & te puris mentibus ac votis simplicibus vsque quaque diligere, ti  
mere, desiderare, & quærere. Da nobis Domine in tribulatione auxi  
lium, quia vana est salus hominum. Da fortitudinem præliandi in hoc  
certamine, & de Sion intuitu liberandi nos respice: quatenus passio  
nis calicem tua prosequentes vestigia, possimus iucundo ore ebibe  
re. Tu enim, Domine, Israelitas tuos olim sub diro Aegyptiorum iu  
go gementes, non solum potenti dextera liberaisti, verum etiam Pha  
raonem, & exercitum eius in medio mari demersum, ad gloriam & ho  
norem nominis tui omnino contriuisisti. Da fragilitati nostræ in hac  
congressione inuictum resistendi inimico præsidium. Confer inter 15  
acies dæmoniorum & hominum contra nos insurgentium inexpug  
nabile dextera tuæ auxilium. Oppone in defensionem nostram numi  
nis tui scutum, & vsque ad mortem propter te viriliter dimicandi præ  
be suffragium, quo valeamus effusione sanguinis nostri passionis tuæ  
reddere debitum. Vt sicut pro nobis tu ipse dignatus es mori, ita nos  
quoque condigno pro te martyriali obitu facias interire: vt tormen  
ta æterni supplicij per temporalem gladium euadentes deposita sar  
cina carnis ad te mereamur peruenire felices. Adsit etiam domine  
absque obstaculo catholicæ plebi, tua virtus pijsissima, defendens ec  
clesiam tuam à vastatoris molestia, omniumque sacerdotum tuo  
rum corona sanctitatis & castimonie ope subnixa, post illibatum sa  
cræ officiositatis ministeriũ cælestem adire iubeas patriã. Inter quos  
seruum tuum Eulogium, cuius post tuum munus documentis instrui  
mur, literis edocemur, solatijs confouemur. prædicationibus anima  
mur: omnibus peccatis mundatum, sceleribus vniuersis abstersum fi  
delem tibi efficitio famulum, tuo perenniter obsequio mancipatum.  
Quo in hac mortalitate placitum tibi exhibens famulatum condig  
nus tuarum in futuro habitus muneribus gratiarum saltem, vel vlti  
mum

mum requiescendi obtineat loculum in regione viuorū. Per Christum dominum nostrum, qui tecum viuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

## Scholia in documentum martyriale.

- 1  Irginibus sacris Floræ & Mariæ.) Diximus iam Gothorum tempore sanctimoniales fœminas varijs nominibus fuisse compellatas, quod in concilijs Toletanis ostenditur. Inter cætera, sacrarum virginum nomen fuit eisdem tributum, sed enim non hinc has duas, sacras virgines appellat diuus Eulogius cum altera tantum fuerit sanctimonialis. Sed quia martyrio iam destinata, tanquam sacræ victimæ, multo iustius hoc nomen promerebantur.
- 2 Triumpho adorearum.) Verrius Flaccus seu Festus Pompeius. Adorea, laus: quia gloriosum putabant qui farris copia abūdabat. Sed præsertim ea gloria hoc vocabulo postea significabatur, quæ bellicis rebus fuisset comparata. Inde videlicet, quod imperatores re bene gesta, frumenti genere, quod adorem vocant, solerent donari. Plinius lib. 18. cap. 3. Gloriam denique ipsam à farris honore adorem appellabant. Et capite octauo eodem libro meminit publicorum donorum, quæ ex farre cōstarent. Et diuus Eulogius amat plerunque eiusmodi inusitata vocabula, quod alibi etiam annotauimus.
- 3 Rem fecisse virorum.) Hispanismus.
- 4 Illum utique ipsum.) Hic locus misere fuit in exemplari lacer & deprauatus. Nullus prorsus erat sensus. Nos, quoquomodo potuimus, emendauimus, & suppleuimus.
- 5 Si acriores sunt.) Ex antiquorum philosophorum subtilitate, hoc est desumptum, ut ex Ciceronis tertia Tusculana apparet. Et non ab simile est illud Senecæ. Dolor decedit, ubi quo crescat non habet.
- 6 Repleta sunt penetralia carceris.) Misera illa Reccafredi episcopi tempora deplorat, de quibus Aluarus in diui Eulogij vita.
- 7 Non lector concionatur in pulpito.) Concionari vocat aliquid in ecclesia, aut ex sacris literis, aut ex sanctis doctōribus & concilijs ad fidelium institutionem legere. Hoc erat proprium lectorum. Nam inter missarum solennia epistolam subdiaconus, diaconus, quod utrunque nunc etiam fit, euangelium legebat. Homilias, hoc est sacras conciones ad populum habere, hoc episcoporum & doctōrum tantummodofuit.
- 8 Sit qualis vult.) Hispanismus, sease qual quis fieri.
- 9 Etiam si illotus baptisinate.) Theologi sacri baptismum flaminis vocant martyrium.

Verum ad eos veniamus.) Eos nimirum innuit, cōtra quos primo libro, & 10 seorsum in martyrum Apologetico depugnauit, qui malè sanis argumentis retrahere Christianos à publica confessione volebant. Et has duas virgines horum vesanis, ut apparet, monitis lubrico vestigio veluti labantes nutasse, in ipsarum passione libro primo, & in epistola ad Aluarum scripsit. Ideo validius confirmadas, & hoc errore fortius extrahendas putauit.

Euulsam ictibus.) Quæ sequuntur, fusius in harum duarum virginū passione diuus Eulogius narrat, ubi etiam de martyribus, quos hic nominat, latè perscripsit.

Aderunt etiam.) Horum omnium martyrium sanctas has duas virgines præcesserat, ut libro secundo constat.

Profit mihi.) Epilogus concinne adhibitus, & artis integumento artificiosior.

Quod immanitas persequutoris.) Quo tempore ab Reccaffredo Episcopo 14 po missus est diuus Eulagius in carcerem, nec librum secundum finierat, quem postea, ut ibidem narrat, expleuit.

Da fragilitati nostræ.) Sumptum haud dubie ex pia oratione, qua in sacratissime virginis Mariæ officio, ut vocant, ad sextam vtimur. Concede misericors Deus fragilitati nostræ præsidium.





*VM in Galliam iter diuus Eulogius faceret, apud hunc antistitē fuerat diuersatus: qui beati Zoily martyris Cordubensis ab eo reliquias petierat. Eius suae peregrinationis historiam hic retexens, reliquias Zoily, & Aciscli etiam transmittit: calamitates, quas Cordubensis perpetitur ecclesia, multorūq; martyria recensens. Titulos in hac & in ceteris epistolis, quemadmodum in veteri codice fuerunt, reliquimus. Et hic ille Vuiliesindus episcopus est, cuius multam mentionem facit Iniqui Aristae regis diploma, quod in Nauarrorum historia Garuius apposuit: de quo in Nunilone & Alodia iam diximus.*

REVERENTISSIMO ET SANCTISSIMO DEI MINISTRO domino & patri meo Vuiliesindo Pampilonensis sedis Episcopo, Eulogius presbyter salutem.



**L**IM, BEATISSIME PAPA, CVM DIRA saeculi fortuna, quae fratres meos Aluarum & Isidorum a genitali solo abducens, penè in vteriores Togatae Galliae partes apud Hludouicum regem Baioariae exulare fecit: cū me etiam propter eos diuersas adire regiones, & ignota atque laboriosa itinera subire compelleret. Quoniam si patra pædonibus via, & funeroso quondam Vuilihelmi tota Gothia perturbata erat incurfu (qui aduersum Carolum regem Fræcorum eo tēpore auxilio fretus Haddarraghmanis regis Arabum tyrannidem agens, inuia & inadibilia cuncta reddiderat) ad partes Pampilonenses deuersus, putaueram me inde citò migraturum. Sed ipsa iterum, quae Pampilonem & Seburicos limitat Gallia comata, in excidium prædicti Caroli contumacioris ceruices factionibus comitis Sancij Sancionis erigens, contra ius præfati principis veniens, totum illud obsidēs iter, immane periculum cōmeantibus ingerebat. Eo tempore magnā mihi consolationem beatitudo tua in ipsa peregrinatione exhibuit. Et verè summi magistri typum gerens, & in veritate eius præceptis obediens, non distulisti hospitio recreare, quem tibi vera charitas Iesu Christi commendauerat, dicentis: Hospes eram, & collegistis me. Ita thesauros meritorum apud patrem in cælis collocare studens, præbes necessaria destitutis, foues omnia, vniuersa tutaris: adeò vt in illo exilio meo, nihil præter affectuosam peregrinorum fratrum & destitutæ familiae præsentiam suspirarem. Lugebam ego sæpe, sed tu pater

Aluar<sup>9</sup> & Isidorus Eulogij fratres. Gallia Togata. Hludouicus rex Baioariæ.

Vuilihelm<sup>9</sup> dux Gothia. Carolus rex. Haddarraghman rex.

Seburici populi. Gallia comata. Sancio Sancionis comes.

ter assiduè consolabaris mœrentem, flebam multum, sed tu pia compassione releuabas prostratum. Quando quidem iuxta Apostolū mecum infirmabaris, mecum tristabaris, plangebāsque vbertim, cū ego plorare. Cumq; me vno residere loco multiplex dolor non fineret, libuit mihi loca visitare sanctorū, quo deiectum summis mœroribus animum releuarem. Et maximè libuit adire beati Zachariæ acysteriū, quod situm ad radices montium Pireneorū in præfatae Galliae portarijs, quibus Aragus flumen oriens, rapido cursu Seburim & Pampilonam irrigans, amni Cantabro infunditur. Quod famosissimis in exercitatione regularis disciplinae studijs decoratū, toto refulgebat occiduo. Sed tu pater iuuas anhelantem, & salutari cōsultu instruis ab eundem locum accederem, plures apud Legerense monasterium cōmorans dies, præcipuos in Dei timore viros ibidem manere cognoui. Deinde alia atque alia loca peragrans, tandē diuino munere ad illud, quod sæpius desiderabam, perueni cœnobiū. Præerat quippe ei tunc Odoarius Abbas, summæ sanctitatis magnæque scientiæ vir: Qui, vltra quā referri potest, nos dignè suscipiens, omnē erga nos humanitatem exhibuit. In illo etenim beatæ congregationis collegio, quod pene cœtenarium numerū excedebat, veluti sydera cæli, alij quidem sic, cæteri verò sic, diuersis meritorum virtutibus emicabant. Florebat in nonnullis perfecta charitas Christi, quæ foris mittit timorem, plerisque alto culmine extollebat humilitas, qua sese vnusquisque iuniore inferior reputans, imitatores præceptorum Dei fieri contendebant. Multi etiam cum essent corpore imbecilles, virtute tamen magnanimitatis subnixi, alacrioribus animis iniunctum exercebant obsequiū: Sic quoque in aliquos principatum suum obedientia (quæ omnium virtutum magistra est) vindicans, suos non patiebatur executores degenerare. Sed supra vires grandia exercere compellebat, quoscumque suo munere illustrauerat. Operabantur omnes certatim, alter alterū inuitans, cōtendebat præcellere. Augebatur inuicem ardor placendi Deo & fratribus, & vnusquisque propriæ artis industriam ad communem profectum exercitabat. Exercebant alij peregrinorum & hospitum diligentius curam, & quasi declināti Christo ad hospitia eorum, omnibus aduentantibus obsecundabant. Cū verò tot essent, nullus murmurans, nemo arrogans intererat. Studebant cuncti silentio, totamque per noctem furtiuis precibus incumbētes, nocturnum chaos peruiligi meditatione vincebant. Magna se circumspectione vallantes: ne Psalmistæ denotarentur oraculis: qui ait: Dormierunt somnū suum, & nihil inuenerunt.

8 Monasteriū sancti Zachariæ. 9 Pirenei montes. Aragus fluius. Cataber fluius.

10 Legerense cœnobium.

11 Odoarius abbas.

SED quid referre de sanctorum virtutibus lingua potest mortalis, qui in terris positi angelicè degunt? Et qui licet inter homines cōuerſentur, propositum verò gerunt cæleste? Cū quibus paululūm cōmorans, cū ab eis vellem discedere, omnes solo prorurūt, pro se exorare deprecant, & cur tam cito à me defererentur, supplici prece conquirebantur. Præstabat quippe tunc mihi charissimus filius meus Theodemundus diaconus comitatum: qui ab exordio itineris mei usque in vltimum inconuulsibiliter contubernio meo cohærens, me cū totius discrimina illius peregrinationis confecit. Regredientibus ergo nobis præbent sodalitatē abbas ille venerabilis Odoarius, & Iohannes Præpositus: per totum usque in vesperum diem, colloquiū de diuinis scripturis gerentes, sic quoque ab inuicem datis osculis discedentes, ad te, Apostole Dei, è vestigio repedauius, cuius informatione tanta honoris venerabilitate ab illis patribus excipi meruim⁹.

IGITUR cū propriū reuifere aruū, piæ matris Elisabæth seu fororum duarum Niolæ & Anullonis, iuniorisque fratris Ioseph vrgerer affectu: cogis, vt adhuc remaneam, nec finis abire merētem. Sed vtroque vulnere percussum cor meum tu iam mederi non poteras: cui & peregrinatio fratrum, & desolatio domesticorum quotidianū afferebant lamentum. Ita de nostra charitate confusus, rogas vt Cordubam repetens, ipse reliquias tibi sancti martyris Zoyli dirigerem, & hoc munere Pampilonenses populos illustrarem. Illico me satisfacere petitioni tuæ, respondi: & huius rei debitorem me vobis esse in veritate promisi.

CVMQVE à vobis egrederer, festinus Cæsaraugustam perueni, causa fratrum meorum, quos vulgi opinio negotiatorum cohortibus interesse nuper ab vltioris Franciæ gremio ibidem descendentes iactitabat. Deinde vrbi appropinquās, negotiantes quidem reperi, peregrinos autem meos eorum relatione apud Maguntiam nobilissimam Baioariæ ciuitatem exulasse cognoui. Et verū fuisse hoc negotiatorum nuncium, regredientibus Deo fautore succedenti tēpore ab interiori Gallia fratribus nostris, didicimus.

ALIQUANDIV verò apud Senio rem pontificem, qui tunc recris vitæ moribus eandem urbem regebat, demorans: postea Complutum descendi: raptim per Segonciam transiens ciuitatem, in qua tūc præfulatum gerebat vir prudentissimus Sifemundus. Et cū ab antistite Complutensi Venerio dignè susciperer, post quintum diem Toletum reuertī. Vbi adhuc vigentem sanctissimum senem nostrum faculam spiritus sancti & lucernam totius Hispaniæ Vuitremirum episcopum

Theodemundus diaconus.

Iohannes Præpositus.

Elisabæth Eulogij mater. Niola & Anullo forores. Ioseph frater.

Sancti Zoyli reliquias.

Cæsaraugusta.

Maguntia.

Senior episcopus.

Complutum. Segoncia. Sifemundus episcopus.

Venerius episcopus. Toletum.

pum comperi. Cuius vitæ sanctitas totum orbem illustrans, hætenus honestate morū celsisq; meritis catholicum gregem refouet. Multis apud eum diebus degimus, eiusque angelico contubernio hæsimus.

CVMQVE in domum me reuocassem, cuncta incolumia reperi, genitricem scilicet binasq; sorores: & vltimum nostrorum omnium etate Ioseph: quem sæua tyranni indignatio eo tempore à principatu deiecerat. Suscipit peregrinum suum destituta familia, & quasi è sepulchro suscitatum lætantibus animis gaudet reuifisse post longum tempus Dominū. Ego verò semper in omni colloquio meo te patrē extollēs, semper inter familiares fermocinationes tuā beneficentiā recolēs, semper tuæ charitatis affectum corde gestans, mētis vlnis amplector.

ET quia intercidente terrarum prolixa capedine, multis abinui cem disparamur spacijs, obstante quoque alio chaos immane, quo ego Cordubæ positus sub impio Arabum gēnam imperio: vos autem Pāpilonā locati, Christicolę principis tueri meremini dominio: qui semper inter se vtrique graui conflictu certantes, liberum commitantibus transitum negant: inde est, vel quod non debitum vestræ bonitati dependimus famulatum: vel quod non pio desiderio vestro satisfacimus in transmissione reliquiarum, seu quia non quibuscunque tales tantasque opes cōmittere duximus ratum. Nunc autē, quia Deo dispensante, donus Galindo Enniconis ad propria remeans, suos reuifere fines exoptat: per ipsum vobis præfati martyris reliquias destinauimus. Sed & sancti Acisceli, quas à nobis non postulastis, transmisi mus, vt vos sponſionis vestræ votum feliciter adimplentes, eorū beatæ memoriæ cōstruendo basilicā, nobis Deo fautore propter hāc obedientiā patrociniū illorū occurrat ad veniam. Christo vobis omnia repensante atque donante, quæ in nobis egistis, & quæ erga nos operati estis: quem vestrum in nos olim exhibitum non latet obsequium, & pia remuneratione centuplicatum vobis valet rependere commodum, qui dixit: Qui vos recipit, me recipit: & qui vos spernit, me spernit: & qui recipit prophetā in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedē iusti accipiet. Cū cta tibi pater reposita sunt coram Domino, omnia apud illum, quæ pijs laboribus tuis debētur, salua & incolumia perseuerat, recipiēda ab eo tēpore necessario, cū iustus iudex aduenerit, vnicuiq; reddere pro qualitate laborū, aut præmiū, aut supplicium.

DENIQVE beatissimè pater, nolumus vos ignorare tribulationē nostrā, quā his diebus nostro præpediēte deliquio sustinem⁹, vt solito nos propēsius orationū clypeo defendētes, vestrę intercessionis irre-

N pudibili

Vuitremirus archiepiscopus Toleranus, & eius laus.

Ioseph Eulogij frater.

Popele Christiane ditionis iam facta.

Galindo Enniconis.

pudiabili merito, quod multum apud Dominum valere confidimus, è profundo tædiorum labyrintho erui mereamur. Etenim anno presentis, qui est Era octingentesima octuagesima nona exardescens seuus aduersus Dei ecclesiam furor tyrannicus omnia subuertit, cuncta vastauit, vniuersa dispersit, retrudens carcere episcopos, presbyteros, abbates, leuitas, & omnem clerum: & quoscunque illa tēpestare capere potuit, ferro deuinctos, quasi mortuos sæculi sub terraneis specubus immerfit. Inter quos ego ille peccator amabilis vester deuinctus sum, & vna pariter omnes horridos ergastulorum luimus squalores. Vidua uit ecclesiam sacro ministerio, priuauit oraculo, alienauit officio: & non est in hoc tempore nobis oblatio, neque sacrificiū, neq; incēsum, neq; locus primitiarū, quo possimus placare dominū nostrum: sed in anima cōtrita, & in spiritu humilitatis reddim⁹ Christo vota laudationis, ita vt à conuentu desinente psalmodiæ cantu, resonent pene traliā carceris murmure sancto hymnorum. Quæ omnia prudenti relatione dōnus Galindo vobis enucleatim poterit enarrare: quia nos partim mœrore depressi, partim fastidium impolitę orationis vitantes, suis limitibus schedulam coarctauimus, ne in modum commentarij breuitas transfret epistolaris.

PROPTER futurarum autem generationum sæcula illustrāda, & vt expertes nostrarū tribulationum & ærumnarū non fierēt, saltim vel pauca è plurimis perstringamus. Quidam enim presbyterorum, diaconorum, monachorum, virginum, & laicorum repentino zelo diuinitatis armati, in forum descendētes, hostem fidei repulerūt: detestantes, atque maledicētes, nefandū & scelerosum ipsorum vatem Mahomat: & hoc modo contra eum animosum spiritum erigentes, testimonium protulerunt. Virum hūc, quem vos sūma veneratione excolitis, & cuius sectam prestigiosam instinctu demoniorum elicitam, tanto honore suscipitis: magum, adulterum, & mendacē esse cognouim⁹, eiusque credulos æternę perditionis laqueis mācipandos cōfitemur. Quare ergo vos, cū sitis homines prudentissimi, talibus sacrilegijs cōmunicatis, & nō potius euangelicā veritatē intenditis? Hęc & his similia, prout spiritus dabat eloqui eis, in cōspectu regum & principū confitentes, omnes gladio vindice interempti sunt. Quorum decisa corpora stipitibus suspendentes, post aliquot dies igne cremarunt. Eorumque cineres fluuijalibus aquis perdendos merferunt: pleraque verò inhumata præ foribus palatij relinquentes, volucris, canibusque deuoranda exposuerunt, adhibitis custodijs militum, nequis Christianorum intuitu humanitatis carnibus nudata cadauera, sepeliret:

sepeliret, sicut scriptum est: Posuerunt mortaliā seruorum tuorum escas volatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ: effuderunt sanguinem eorum velut aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret. Quorum nomina diesque allisionum in fine epistolæ digeremus. Huius rei causa nos deuincti manemus, propter hoc compediti existimus: nostro deputantes instinctui, nostræque informationi ascribentes, quicquid illi diuinitus illustrati egerunt. Vnde quæsumus, vt suffragia orationum vestrarum in defensionem nostram adhibeatis, nostrumque carcerem omnibus monasterijs vestris innotescere faciatis: & vt proni pia exoratione inuigilent, iubeatis: ita post peractum luctamen mundi de æterno præmio exultetis.

SANE salutationum officia, quæ dudum, alias proferendo, omisimus: nunc cernua mente persoluimus, vosque feliciori serie temporum vigere exposcimus. Petentes, vt salua honoris vestri reuerentia, non dedignemini nobis salutare amabiles & charissimos patres nostros: id est, Fortunium Legerēsis monasterij abbatem, cum omni collegio suo. Athilium Cellēsis monasterij abbatem, cum omni collegio suo. Odoarium Serasiensis monasterij abbatem, cum toto agmine suo. Scemenum Igalensis monasterij abbatem cum omni collegio suo. Dadilanem Hurdaspalēsis monasterij abbatē, cum omni collegio suo. Salutamus etiam cæteros patres, quos in peregrinatione nostra tutores & consolatores habuimus, omnemque scholam dominicam in osculo sancto.

In nomine Domini, regnante in perpetuum domino Iesu Christo, anno incarnationis eius octingentesimo quinquagesimo, Era octingentesima octuagesima octaua, decimo quarto Calēdas Maias, Perfeus presbyter occubuit.

Sequenti verò anno, qui nunc est, Era octingentesima octuagesima nona, tertio nonas Iunias, Isaac monachus decidit, post quem Sācio Laicus de pppido Alauensi, nonas Iunias in hac ipsa Era, martyriali obitu triumphauit.

Deinde Petrus presbyter, Vualabonfus diaconus, Sabibinianus, Vuifremundus, Habentius, & Hieremias monachi, vno die, vnaque hora septimo idus Iunias, in Era supradicta interempti sunt.

Sifenandus verò diaconus decimo septimo calēdas Augustas eadem Era prostratus est.

Paulus diaconus decimo tertio calēdas Augustas, Era qua supra allisus est.

Cordubensis ecclesie persecutio.

882  
33  
851

Martyres Cordubenses.

Psal. 139.

Fortunius abbas Legerensis. Athilium Cellēsis abbas.

26 Odoarium Serasiensis abbas. Scemenum Igalensis abbas. 27 Dadila Hurdaspalensis abbas.

Martyri Cordubensium nomina.


Theodemirus monachus, octauo calendas Augustas eadem Era octifus est.

Isti sunt, qui tradiderunt corpora sua in morte propter testimonium veritatis, vt in æternum viuerent. Siquidem & duæ virgines Christi Flora & Maria, nobiscum ob eandem professionem nunc in ergastulum detruserunt, & quotidie de interitu comminantur.

Sic fuit in exemplari.

DATA DECIMO SEPTIMO CALENDAS  
DECEMBRIS PER GALINDVM EN-  
NICONIS VIRVM ILLVSTREM,  
ERA OCTINGENTESIMA  
OCTVAGESIMA  
NONA.

### Scholia in epistolam superiorem.

- 1  Ampilonēsis sedis episcopo.) Verū nomē vr̄bis est Pompelo, vt est apud Strabonem, Plinium, & Ptolemeum. Paulatim autem corruptum in Pampilonā fuit. Nos Hispani corruptius adhuc proferimus Pamplona. Est autē vr̄bis in Vasconibus Hispanis notissima, regni Nauarræ caput & arx munitissima. Strabo, quanuis id plane non scripserit, satis aperte tamen ab Pompeio conditam fuisse dicit, siquidem Pompelonem, quasi Pompeiopolim, hoc est Pompeij ciuitatem dictam docet. Et nomen ipsum vr̄bis suum profectō refert conditorem.
- 2 Olim beatissimè Papa.) Quantum ex his, quæ paulo post memorat diuus Eulogius, colligi potest, apparet hanc eius peregrinationem in Caroli Calui regis Francorum initia incidisse. Cæpit autem mortuo patre Imperatore Hludouico regnare hic Carolus anno Domini octingentesimo quadragesimo, vt in priscis Annonij annalibus habetur. Decem igitur postea annis, aut paulominus hæc epistola scribitur, vt in fine notatur, & in Nunilone & Alodia nos disquisiimus. Vnde non immerito olim potuit hic dicere, & quondam etiam paulo mox dicet. De nomine autem Papæ, retro iam diximus.
- 3 Togatæ Galliæ.) Cisalpina Galliæ pars, quæ Italiæ coniuncta fuit, Togatæ ideo dicebatur, quod togis incolæ quemadmodum Romani vterentur, Plinius lib. 3. cap. 14.

4 Hludouicum

Hludouicum regem.) Præposita ad hunc modum aspiratione scriptum fuit in exemplari. Quæ lectionem ex antiquis monumentis vbique sequitur F. Onufrius Panuinius. Neesse est autem hic Hludouicum Hludouici p̄ij Imperatoris filium Caroli Calui Francorum regis fratrem nominari. Illi enim moriens pater Germaniam hereditario nomine reliquit, & postea etiam eidem est in arbitraria diuisione post bellum inter fratres confirmata. Authores ex antiquis sunt Regino Prumiensis, & Annonius annalium scriptores. Vnde Paulus Amilius, & Robertus Gaguinus desumpserunt. Vuolfangus porro Laxius lib. de gentium migrationibus septimo diploma etiã huius Hludouici regis adducit, quæ per hosce annos concessa sint: in quibus se Baioariæ regem compellat. Ideo Baioariæ regem hunc diuus Eulogius vocat. Est autem Baioaria corruptum nomen, quo Paulus Diaconus & ceteri inde scriptores vtuntur. Verum nomen Boiaria est a Boijs populis, qui ad Noricum in Germania habitauerunt, quorū Caesar libro primo & septimo, Plinius lib. 3. cap. 24. & alibi meminit. Nam suis finibus vndique clusam describit Paulus Diaconus lib. rerum Langobardicarum tertio, cap. 29.

Hludouicus Imperator.

Boiaria.

Et funeroso quondam Vuilhelmi.) Nihil prius in hac epistola quam series temporum, & ratiachronologia est attendenda. Hinc enim & nihil discors apparebit in Gallorum historia, quod alioqui poterat lectorem diligentem interturbare. Rursus etiam rectè sibi constare diuum Eulogium, nec discrepans quippiam narrasse apparebit. Cum tamen nisi tempora cum rebus gestis ita dilucidentur, diuersum quiddam & repugnans sanctus martyr recensere videatur. Temporū autem & rerum gestarum seriem ex his potissimum annalibus Gallorum desumemus, quæ sunt cum vita Caroli Magni iam pridem Colonie excussi. Illorum author nomē suum nō prodidit: satis autem apparet, sui temporis historiam texuisse: quo pluris est eius fides & authoritas faciendā. Igitur anno Dcccxxvij. de Hludouica Imperator Helysachar presbyterum & abbatem, & cum eo Hildibrandum atque Donatum comites ad motus Hispanica Marce componendos mittit. Ante quorum aduentum Aizo Sarracenorum auxilio fretus multa eiusdem limitis custodibus aduersa intulit: eos quæ assiduis incursionibus adeo fatigauit, vt quidam illorum relicti, quæ tueri debebant, castellis, recederent. Defecit ad eum filius Beronis nomine Vuillemundus, & alij complures nouarum rerum gentilitia leuitate cupidi, iuncti quæ Sarracenis Ceritaniam & Vallensem rapinis atque incendijs quotidie infestabant. Cumque ad se dandos ac mitigandos Gothorū, atque Hispanorū in illis finibus habitantiū animos Helysachar abbas cū alijs ab Imperatore missis, multa & propria industria & superiorū consilio prudenter administraret: Bernardus quoque Barcinonæ comes Ayzonis in fidijs, & eorum, qui ad eum defecerant calliditati, ac fraudulentis machinationibus pertinacissimè resisteret, atque eorum temerarios conatus irritos efficeret: exercitus à rege Sarracenorum Habdarraghman, ad auxilium Ayzonis ferendum missus, Casaraugusta venisse nuntiatur. Super quem Abumarbā regis propinquus dux constitutus, ex persuasione Ayzonis haud dubiam sibi victoriā pollicebatur. Contra quē

Helysachar abbas.

Ayzo dux.

Vuillemundus.

Ceritania.  
Vallensis.

Bernardus Barcinonæ comes.

Habdarraghman  
ex.  
Casaraugusta.  
Abumarban Sarracenus.

N ij Imperator

Pipinus rex Caroli Magni filius. Imperator filium suum Pipinū Aquitania regem cum immodicis Francorū copijs mit- tens, regni sui terminos tueri precepit. Quod ita factum esset, ni ducum desidia, quos Francorum exercitui preceperat, tardius quā rerū necessitas postulabat, is, quem duce- bant, ad marcam peruenisset exercitus. Quæ tarditas in tantū noxia fuit, ut Abumar- ban vastatis Barcinonensium & Gerundenſium agris, villis que incensis, cunctis etiā, quæ extra vrbes inuenerat, direptis, cum incolumi exercitu Cæsar augustam se recipe- ret: prius quā à nostro exercitu, vel videri potuisset. Et quia tot retro annis hi Guilli- elmi motus occeperant, ideo diuus Eulogius Quondam dixit. Intelligo autem bellum, quod tunc seri ceptum fuerat, ad Caroli Calui regis tempora, dum aliud ex alio germi- nat, succreuisse. Fratres etiam Eulogij Hludouici tempore in Galliam abierant: ibi us- que ad Carolum Caluum eius filium perstiterant. Hoc Carolo iam regnante Pompelo- ne Eulogius fuit. Aliter temporum, quæ ipse magis innuit, quam signat, ratio constare non potest. Et de Carolo Caluo loqui Eulogium liquet. Is enim ab anno Domini Dccc xl. ad Dccclxxviij regnum Francorum tenuit.

Gothia. Gothiam autem vocat eam Gallia ad Narbonem partem, quæ quod Gothis fuerat semper subdita, Gallia Gothica fuit appellata.

6 Sed ipsa iterum, quæ Pampilonem.) Seburici populi sunt, ut hinc & pau- lo post apparet, in Pireneis, & inter Vascones computandi. Ab Seburici ciuitate nomen, ut mox videbimus, habuere. Eorum in antiquis Geographis nulla mentio. Longè enim di- uersi sunt ab Sebusijs, seu Sebusianis, quorū Cæsar & Cicero in oratione pro Quintio meminere. Illi ad Narbonē, hi ad occasum lōgè disiti fuere. Illi Gallia, hi erant Hispaniæ. Intellige verò Galliam Comatā, quæ ab comæ nutriendæ studio nomen accepit, cū Seburicis ita cōiungi, ut in finibus Hispaniæ ea parte Seburici essent postremi. Aragus enim fluuius totus est Hispanorū. Et ad Aragum Seburim urbem fuisse confesim Eu- logius memorat.

7 Factionibus comitis Sancij Sancionis.) Comitibus huius nomen Hispani esse videtur, & illorum plane tēporum, in quibus iam apud Nauarros & proximos Celtiberos patris cognomen filij retinebant. Inde sunt usitatissima prisca temporibus solenni hoc more cognomina, Fernandez, Rodriguez, Gócalez, & multa huiusmodi à patre in filium deriuata. Sed quis hic Sancio fuerit: aut qua de causa aduersus Caro- lum Caluū rebellauerit, nusquam in prisca Gallorum, aut nostris, aut Aragonensium annalibus legitur. Neque ego quid hic possim dicere aliunde habeo.

8 Acyfterium.) Monasterium. Diximus de hoc vocabulo initio libri primi.

9 Quibus Aragus flumen.) Paululū immutato nomine nunc Arga vocatur. Non longè ab Vayona Gallia vrbe propè Azpeletā oppidum oritur. Ut rectè ab diua Eulogio dictū sit, in Gallia ingressus nasci. Inde Pompelonem veniens, infra Lerin oppi- dum Egam flumen intrat. Vnde manifestum est Egam eum esse fluuium, quæ hic diuus Eulogius Cantabrum nominat. Seburis autē vrbs ad Aragi ripam & ante Pompelonē profectō, ut hinc apparet, fuit: eius tamen nec nomen nunc extat, nec situs, qui fuerit, intelligi potest.

10 Legerense

Legerense monasterium.) Huius etiam cœnobij meminit in martyrū apo- logetico. Nūc verò Sā Saluador de Leyri appellatur, & octauo ab vrbe Stella, xxiiij. ab Pompelonensi milliario distat. Vidi autem multa prisca regum Nauarræ & Aragonensium monumenta, eidem monasterio concessa, qui ibidem seruantur, in qui- bus Legerense monasterium semper nominatur. Et fuerat iam antea ab rege Iñigo Aris- ta constructum. Quod in Caroli principis Nauarræ historia, & in Aragonensium an- nalibus legitur. Et inter cetera illud Sancij maioris diploma in Numilone & Aloadia iam retro appositum, oppidorum meminit, & prædiorum, quibus superiores reges idē cœnobium ditauerant.

Præerat quippe ei.) Sunt qui dicāt huius Odoarij abbatis se quædā opuscula excussa vidiſſe. Certè Ioānes Tritemius eius inter scriptores ecclesiasticos nō meminit.

Charissimus filius meus.) Spiritualiter filium nominat, quem in Christo, ut diuus Paulus inquit, genuerat: erudiens, instituens, & ad eum usque dignitatis in ecclesia gradum prouehens.

Ioannes Præpositus.) Noſtri temporis monasteria Benedictina, & Cister- ciensia præter abbatem, priorem etiam, ita appellant, ex prisco suo instituto habet. Hūc nimirum præpositum vocat diuus Eulogius.

Reliquias tibi.) Alibi iam annotauimus, corpora sanctorum martyrum Zoyle & Acisceli Cordubæ ad hæc usque tempora perdurasse. Quod etiam hinc & ex sine e- pistole astruitur. Nam neque illustrari Pompelonenses, nisi insigni aliqua missa reli- quiarum portione poterant, nec basilica aliter ædificanda, quod postea fit, peteretur. Neque pleno dono ditare Episcopum Eulogius potuit, nisi horum martyrum corpo- ra integra penè Cordubæ haberentur. Fuit autem sanctus Zoylus Romanorū Imperato- rum tēpore martyriū Cordubæ perpeſſus. Puteus nūc religioſe suspicatur, in quē pars viscerum eius proiecta fuisse memoratur. Eius corpus Agapio Cordubensi episcopo Gothorum regum tempore fuit reuelatum. Vnde etiam translationis eius festum cele- bratur. Carrionem demum multis post Eulogium annis (quemadmodum in Felice Cō- plutensi martyre diximus) fuit translatum.

Ab vltioris Franciæ.) Boiariā, seu Baioariā Germaniæ superioris partē, rectè vltiorem Franciam nominat. Nam Francorum tunc & regnum & nomen ad Germaniam usque vltimam protendebatur. Est autem Maguntia notissima in Ger- mania superiori ciuitas.

CæsarAugustam perueni.) Huius vrbs magna nunc est celebritas, & eius Plinius, Ptolemæus, Antoninus, & alij meminerūt. Cū Salduba antea prisca & Hispano nomine diceretur, ab Augusto Cæsare facta Colonia, nomen accepit. Quod ip- sum cum ceteris eius vrbs antiquitatibus egregie, ut alia omnia, Hieronymus curita, indidem ciuis, in suis Aragonensium annalibus persequitur. Neque tam ea commentatione patriam suam illustrat, quā quod tam inclyto alumno possit gloria- ri. Suauissimū nanque ingenium, iudicium in literis rarum, Latine & Græcæ lin- guæ singularis cognitio, peritia totius antiquitatis insignis, egregia in scribenda

N iij suorum

10 Legerense cœno- bium.

Lib. 1. cap. 9.

11 Odoarius abbas.

12

13 Monasteriorum præpositi.

14

Sanctorum Zoyle & Acisceli cor- pora.

Agapio episcopo.

15

Maguntia.

16

CæsarAugusta.

Lib. 1. cap. 4. 1.

suorum historia laus, & diu in magnis negotijs probata prudentia dignissimum effecere, ut Philippus rex catholicus summi in sacro Inquisitionis senatu secretarij, ut vocat, munere virum grauissimum exornaret: postquam iam pridem ab suis Aragonensibus publici historici prouinciam publico regni totius decreto acceperat. Ego etiam iure optimo glorior, magnam mihi cum illo multis iam annis & beneuolentiam, & familiaritatem intercedere: historiaeque meae, & huius etiam ex parte laboris censorem ab Regio senatu mihi tributum. Ut merito possint iam mihi quae scripsi, cum tanto viro placuerint, non displicere.

17 Complutum descendi.) Recto itinere Caesar Augusta Cordubam proficiscens, tibus Segoncia, primum, inde Complutum, Toletum tandem est pertransendum. Segoncia nomen in Tito Liuiio non semel legitur. Strabo etiam & Plinius eius urbis meminere. Nunc immutato paulisper nomine Siguença dicitur, cui suus episcopus dominatur. Insignisque est eo praesertim titulo cathedralis ecclesia, quod sanctae Liberatae corpore, & magnificentissimo tumulo illustratur. Altera fuit Segoncia in Batica versus fretum Plinio nominata. Visuntur eius ruinae non longe ab Lethaei fluminis ripa, hodieque Gisgonça loco nomen est. Complutum id planè oppidum esse, quod nunc Alcalá de Henares appellatur, in quo nos haec commentamur, multis istisque grauibus testimonijs astruximus, in opere, quod de sanctis martyribus Iusto & Pastore superioribus annis euulgauimus. Hinc autem, cum episcopum etiã hoc oppidum adhuc tempore diui Eulogij haberet, maximè probatur, id quod nos etiam ibi contendimus, sanctam illam basilicam, qua diuorum Iusti & Pastoris corpora olim condita fuerant, semper Christianorum fuisse, neque eis ab Mauris fuisse ademptam. Quoniam verò diuus Urbicius pio furto eadem corpora Oscan iam hoc tempore asportauerat: ideo diuus Eulogius ipsorum hic non meminit: proculdubio, si ad forent, non praetermissurus. Supplici ueneratione eadem sancta corpora reueritus, suae quoque deuotionis participem Vilielindis effecisset.

18 Post quintum diem Toletum reuerti.) Reuerti, inquit, quia Corduba primum egressus, illac quoque iter fecerat. Quintum diem memorat, vel ab eo, quo Segoncia fuerat profectus, vel ab eo quo Complutum intrauerat. Alio qui Compluto Toletum bidui iter tantummodo est. Toletum verò urbs Hispaniae celeberrima non semel ab Titoliuiio nominata, ab Plinio & Ptolemeo memoratur. De qua, ut de Carthagine Sallustius, praestiterit nihil hic, quam pauca referre. Quum praesertim suo loco, in Hispania nimirum antiquitatibus, multa fuerimus exequuti.

19 Vuitremirum episcopum.) Ingenti gloriae Toletanis Moçarabibus Christianis profectus fuit, talem ac tantum virum hoc tempore episcopum habuisse: sed Cordubensibus meis inde etiam multum praestati simae laudis deriuatur: diuum videlicet Eulogium eodem ipso tempore habuisse, qui multorum episcoporum suffragio & Toletani populi sanctis studijs dignus haberetur, qui Vuitremiro, quali bone Deus antistiti succederet. Idque circumspicere iudicio & matura deliberatione factum prorsus est: cum ex hac apud se commoratione Toletana Moçarabum ecclesia nobili experimento didicisset,

set, quem virum dignis studijs & populi voluntate requireret. Debet autem sancta ecclesia Toletana plurimum diuo Eulogio, quod sanctissimi praesulis hic memoriam conservauerit: Alvaro itidem Cordubensi, qui ad hoc usque seculum nostrum notitiam electi antistitis transmiserit, qui martyr esse tandem promeruerit. At verò cum habentis dicat Eulogius, intelligere licet, eo ipso anno, quo scripta haec fuit epistola, viuere adhuc Vuitremirum archiepiscopum. Itaque sequentibus annis electum fuisse diuum Eulogium Toletanum antistitem, hoc est martyrio suo propiore, manifesto deprehendimus.

Quem saeva tyranni indignatio.) Quemadmodum primo libro vidimus, Haddarraghman rex quoscumque Moçarabes Christianos, qui muneribus publicis fungebantur, aut sibi in palatio quaquaratione inseruiebant (quorum non erat exiguus numerus) magistratibus priuari, palatio eijci, annonis regijs carere precepit. Inter hos Ioseph quoque diui Eulogij frater, ut apparet, fuerat mulctatus. Hoc profectò vocat à principatu deiici, ad sanctum Ioseph patriarcham, Aegyptiorum olim principatum vicarium obtinentem, alludens. Quem enim alium principatum potest in misera Moçarabum Christianorum seruitute innuere?

Christicolae principis tueri meremini dominio.) Carolus Magnus imperator, Caroli Calui, qui nunc regnabat, auus Pompelonem Mauris iam pridem ademerat, & aliquoties rebellantem ipse, & Hludouicus Pius eius filius restituerant. Qua de re innominati illius authoris annales ita habent. Anno Dcclxxviii. Imperator Carolus Magnus Pompelonem Nauarrorum oppidum aggressus, in deditionem accepit. Et paulò post, Pompelonem reuertitur. Cuius murum, ne rebellare posset, ad solum usque destruxit. Et anno Dcccvi. In Hispania verò Nauarri & Pompelonenses, qui superioribus annis ad Sarracenos defecerant, in fidem recepti sunt. Et anno Dcccxxiii. iam sub Hludouico Caroli Magni filio imperatore & Gallorum rege. Aebius & Asinarius comites cum copijs Vasconum ad Pompelonem missi: cum peracto iam sibi iniuncto negotio reuerterentur, &c. Vbi manifeste apparet Pompelonem recuperatam hac expeditione, si forte defecerat: sin minus pacatam in tumultu, si quis fuerat exortus, fuisse.

Galindo Enniconis.) Hic Galindo Iniguez aut Nauarrus, ut vulgaribus nominibus utar, aut Aragonensis fuit. Nam in vtriusque gentis priscis annalibus Galindi nomen, & inde ductum cognomen saepe in proceribus legitur. Hieronymi curitae annales libro primo non semel testantur. In antiquis etiam regum vetustissimorum diplomatibus Galindi nomen inter ceteros proceres reperitur. Ex his mihi sequentia videre contigit. Era Dcccix. hoc est anno Domini octingentesimo octuagesimo primo die Aprilis xxij. Hordonius rex huius nominis secundus cum Geluira uxore donaria quam plurima auro & argento pretiosa, item vicis & alia ecclesiae Compostellanae, ubi diui Iacobi corpus est tumulatum, dedere. Subscribit, & confirmat inter ceteros proceres Galindus. Item Geloyra regina Veremundi regis secundi, ut ipsa de se inquit uxor, Alfonsi quinti mater, die Augusti decima octaua Era M. lv. hoc est anno Domini millesimo decimo septimo, eidem ecclesiae plurima donauit. Inter ceteros praesules subscripsit,

Hieronymi Curitae aus.

Segonciae duae.

Complutum.

Sanctorum Iusti & Pastoris corpora. Diuus Urbicius.

Toletum.

Vuitremirus archiepiscopus Toletanus.

20

21

Pópelò à Christianis capta.

Aebius & Asinarius comites.

Galindo Enniconis.

Galindorum familia.

N 7 6

Et confirmat Galindus Abbas. Et his omnibus magis amplum est Froyle regis Alfonso quarti filij diploma vigesimo quinto Ostobris Era Dccccl. hoc est anno Domini nonagesimo duodecimo eidem ecclesie concessum: in quo cum cæteris proceribus Galindus etiam confirmat. Quæ tria diplomata in archiuo eiusdem sanctæ ecclesie a seruantur. Libuit autem hic hæc cõgessisse, vt nobilis huius apud nos familia, cui Galindo, seu Galindez cognomen est, antiquitas certis testimonijs astrueretur. Cum autem es hoc loco, et paulo post in exemplari Galindo in nominatio fuisset scriptum: in fine denuo Galindum in accusatiuo habuit.

23  
Memoria martyrum.

Concilium Africanum quintum.

Eorum beatæ memoriæ construendo basilicam.) Vsitato tempore diuini Augustini vocabulo, quo et ipse, et alij nonnulli vtuntur, memoria martyrum locus dicebatur, vbi martyres colebantur. Hic diuerso aliquantulum sensu, cõsueto nimirum es vulgari, ponitur. Videtur autem diuus Eulogius ex concilij Africani seu Carthaginensis quinti decreto hoc ipsum deposcere. Eius hæc sunt verba. Item placuit, vt altaria quæ passim per agros, aut vias tanquam memoriæ martyrum constituuntur: in quibus nullum corpus, aut reliquie martyrum condite probantur, ab episcopis, qui eidem locis præsumunt, si fieri potest, euertantur. Et paulo post. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur, nisi aut ibi corpus, aut aliquæ certè reliquie sint: aut vbi origo alicuius habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur.

24 Denique beatissime pater.) Quæ sequuntur omnia de ecclesie nostratis calamitatibus sanctorumque martyrio, retro libro primo et secundo leguntur: atque ibi si quid opus fuit annotauimus. Repetit verò hic eisdem verbis quædam diuus Eulogius, quæ in Documento martyriali posuerat.

25 Quæ dudum alias proferendo.) Apparet aliam ante epistolam sine salutationibus Eulogium ad hunc eundem Vuilicindum scripsisse. Hoc credo intelligit. Ego verba hæc vt erant in exemplari reliqui.

26 Odoarium Serafiensis monasterij abbatem.) Sub sancti Zachariæ nomine et tutela cenobium hoc fuit conditum. Hoc alterum nomen Serafiense, quo nunc vtitur, loci fuit aut regionis.

27 Hurdaspalensis monasterij.) Non dubito, quin id cenobium intelligat, quod nunc de Vrdax appellamus. Situm est trans Pireneos Galliam versus, nõ admodum longè ab vrbe Vayona disitum. Et cum Eulogij tempore ordinis diui Benedicti fuerit, nunc est Præmonstratensis.

## Argumentum epistolæ Eulogii ad Aluarum.

**M**ITTIT ad Aluarum documentum martyriale, quod virginibus Floræ et Mariæ scripserat, priusquam eisdem legendum traderet, Christiana modestia et insigni circumspectione, vt in fine apparet, commotus.

### CHARISSIMO FRATRI MEO ALVARO Eulogius.



**S**EMPER mi frater recordatione peccatorum meorum compunctus, luctum non amitto quotidianum. Quoniam ex frequenti vsu non deest à me peccandi affectus, super his quoque vehementi carceris mœrore confectus, non minus ex improviso tædium mihi occurrit: ex eo die quo me serenitas vestra præmonuit, ne à glorificatione militum Christi desisterem, ne primam de eis sententiam meam irritam facerem. Quia propterea quod illi viriliter inimico iustitiæ restiterunt, crudelitas nos tyranni carceralibus mancipauit etrumnis, nostris deputando hortamentis, quod in eos diuinitus inspiratum est. Quasi futura foret hæc nobis occasio facilis vituperandi (quod absit) quos olim laudaueram, laudandosque verbo & stylo extuleram. Qua de re coactus sum huius opusculi laborem aggredi, quod fortè & nostræ credulitatis de victoria eorum futuris generationibus redderet testimonium, & istis virginibus propter veritatis professionem nobiscum deuinctis, spei certâ di præberet adminiculum. Quod ego pro arbitrio meo Documentum Martyrij credidi appellandum. Tuum est autem, frater charissime, huic volumini auctoritatem donare, quia priusquam earundem virginum adiret obtutus, tuo elimari eum iudicio volui: ne fortè errore nescientiæ in aliquibus repugnaret catholico dogmati.

Aue in domino Iesu Christo frater  
charissimè.

### Scholia in epistolam primam ad Aluarum.



**V**o me serenitas vestra præmonuit.) Hæc serenitatis compellatio, quæ nos semel vtitur author ad Aluarum scribens, facit, vt eum nobilem admodum

*dum fuisse credam. De ea autem postea in Veremundi regis diplomate dicemus.*

2 Quia propterea.) Eandem causam vinculorum suorum hanc fuisse in superiori epistola retulerat. Alvarus in eius vita ab Reccaffredo episcopo missum in carcerem tradit Eulogium. Nimirum in idem utrunque recidit.

## Argumentum epistolae sequentis

**A**udat opus ad se missum, & iudicium de eo ferre tum modestiae causa, tum operis praestantia detrectat.

### ITEM ALVARVS AD EVLOGIVM.

1 **V**MINOSVM vestri operis Documētum ex illis Orientalibus, de quibus legitur, pomis valde bonis elegāter collectum, atq; ex vitalibus succis, & ex quadrifido fonte virtutum operosa arte confectum, iuxta congenitum literarū studium mihi perlegi, & non discutiendo, sed admirando, textum totius opusculi laudabilis percurri. Et quod ex thesauro sapientiae Dei à docto scriba noua, & veteri reconditione prolatum est, altè profunde que totum rimavi, nihilque dignum, quod tanto repēderem operi, in tenuissimo pectore pauperis tui inueni. Verè ad instar illius Ioseph reconditum triticum tempore necessitatis dispensas, & fame veri laborantibus alimoniae victum impertiris, atque adipe spiritali arida corda pinguescis. Quicquid enim de sanctis scripturae fontibus à quoquā potuit vnquam hauriri, à te assumptum, discussum est, atque digestū. Et planè nobis omnibus aliquid mutire volentibus silentium deinceps manet impositum. Eloquenter nanque atque splendide oratorū more, imò scholastica eruditione totum opus digestum, & humana pariter ac diuina instructione perfectum, nō discussione indiget, sed potius laudari inquiri. Nec egestate laborantibus scientiae seipsum discutiendum cōmittit, sed in corda infularum praconijs digna, & virtutum laude cothurnata alto se extollendum boatu infundit. Quod verò meo, quod saepe probasti, scientia egeno iudicio tantum fulgorem cōmittis, licet humilitati vobis congenitae hoc notum sit assignari: tamen cauendum est, ne fulgor materiae, & authoris splendor furuo inficiatur horrore. Praefertim quia tenebrae discutiuntur à luce, & horrida semper caligo splendore fugatur nubium, quas densas grassedine aureum iubar serenat. Nec cōpertum est, vt vice contrariadiscutiant tenebrae lucem, aut densus aër suo subdat iudicio solem. Ego verò, mi Domine, opusculum Dei ecclesia dignum, & Christo opifici & coronatori martyrum in primordio sui votiua cordis oblatione sacratum, non

non humano audeo subdere iudicio, quod certum noui inspiratione diuina ex arcano pectoris vestri prolatum. Et ideo sicut per vos spiritus sanctus loquutus est, ita & nomen, quod ipse author bonorum cōfensione, imò electione vestra imposuit ei, vt perenniter hæreat, & perpetua memoria vigeat, nostra quam consulis pusillitas videt. Rapitū cursimque ipsum opusculum legi, sed ad rescribendum illud retinere dubitavi, ne fortè culpabilis vestro fuisset amor. Peto autem, vt in alio quaternione apertiori manu illis sororibus scribatur, & istud ad me pro rescribendo denuo reuertatur.

## Stholia in epistolam superiorem.

**E**X illis Orientalibus.) Alludit ad paradisi terrestris descriptionem, quae I Genesis. 2. capite habetur.

Intularum praconijs digna.) Hoc, quantum ego assequi possum, intelligi vult, 2 episcopis potius & summis sacerdotijs dignis doctoribus opus tradidi debuisse iudicandum. Ipse enim Alvarus laicus (ita loqui consueuimus Christiani) cum esset, ad eum iudicium sacrorum operum, quale hoc diuini Eulogij erat, pertinere non poterat. Quae sequuntur in hac periodo, misere fuerunt in veteri Codice deprauata. Nos quoquo modo potuimus restituimus.

Cothurnata.) Elata & sublimia. Poëtae more loquitur. Sumpta audacius 3 ex tragicorum habitu metaphora, qui cothurnis sublimes efferebantur.

## Argumentum.

**M**artyrium duarum virginum Florae & Mariae celebrat, quod libro secundo latius commemorat.

CHARISSIMO IN DOMINO IESV CHRISTO  
fratri meo Alvaro Eulogius.

1 **A**GNIFICAVIT Dominus misericordiam suam nobiscum, mi frater, & facti sumus lætantes. Quia quibus verbū vitæ in lachrymis seminauimus, in gaudio victoriarum fructum metisse videmus. Videmus enim virgines nostras de bellato principe tenebrarum, conculcatis mundialium oblectamentis affectionum, accensis ad orearum lampadibus, obuiam profilisse spōso ac regi caelorum. Et quia semper se hostiam viuā, sanctam, Deo placentem praeparauerunt, ideo caelestis aulae limina adeuntes, intraerunt inuitante Christo ad nuptias, cantantes canticum nouum, atque dicentes: Dignus es, domine Deus noster, accipere gloriam & honorem, quoniam redemisti nos de potestate tenebrarū, & fecisti nos condignas fortis sanctorum tuorum, & transtulisti in regnum tuum æternum.



num. Et cum hoc gaudium vniuersalis ecclesia de illarum victorijs habeat, præcipue tamen ego præ cæteris quodam tripudio iucunditatis  
 2 extollor, quoniam non in vacuum eis, iam pene quorundam expro-  
 batione à gradu suo labentibus, documentum illud martyriale porrexif-  
 se conspicio. Quia licet ab initio mundi & vocatio, & sanctificatio ea-  
 rum à Deo patre nimirum processerit, habet tamen intentio nostra in  
 earum instructione suam coram Domino mercedem repositam, qui  
 largitionem argenti calicis remunerari promisit in nomine suo impè-  
 sam. Nam decimo & amplius die priusquam ad martyrium ducerentur,  
 solam dominam meam Floram, instinctu fratris sui, iudex ille ini-  
 quitatis auditioni suæ aduocans, post agnitam eius inuictissimam pro-  
 fessionem, qua ipsum iudicem Christi ancilla denotans, aduersarium  
 fidei intrepida responsione deiecit: in carcerem eam iussit reuerti.  
 Quapropter claustra, quibus detinebantur, ego appropinquans, quæ  
 iudicis ad eam interrogatio fuerit, vel quæ ad iudicem responsio eius  
 3 extiterit? dominam meam humiliter sciscitatus sum. Illa verò, vt erat  
 angelico decorata aspectu, supernæ claritatis gratia fulgens, hila-  
 ri vultu, ore pudico, iam quasi quibusdam cælestis patriæ gaudijs ve-  
 getata, subridens retulit mihi. Dum hodie iudici præsentarer, præcep-  
 tor, astante haud procul è contra fratre meo illo aduersario fidei nos-  
 træ, cuius persequutione in huc lacum decidi: exquisita sum, vtrū eum  
 agnoscerem? Quem ego fratrem meum esse carnalem proferens, qua-  
 re (inquit) iudex iste cultor fidei nostræ probatissimus manet, & tu  
 Christum profiteris? Respondi, ante octennium, ô iudex, & ego tene-  
 bris ignorantiae occupata, paternis legibus seruiens, gentilitio famu-  
 labar errori. Sed illuminante me pietatis auctore, elegi fidem Christia-  
 norum, propter quam certare disposui vsque ad obitum. Et quæ est,  
 inquit iudex, hodie sententia tua, in illud quod dudum coram me pro-  
 fessa es? Exprobationem videlicet sui vatis abstrusis interrogationi-  
 bus exprimens, qua ipsum auctorem sectæ peruersitatis olim amota  
 formidine detestata sum: cum iterum è latibulis meis ad passionem re-  
 grediens, forum petij, ac iudicem adij. Identidem aio, iudex, quæ &  
 primò me exponentem audisti: & si me adhuc disquisieris, ingentiora  
 prioribus de eo referam tibi. Tunc inflatis buccis, turgenti gutture,  
 stridentibus lingua sermonibus de interitu me comminans, in ergastu-  
 lum iussit reuerti. Hæc postquam meliflua oris sui relatione mihi do-  
 mina mea retulit, verbis eam, quibus potui, confortauit, de spe prome-  
 rendæ coronæ admonuit, eiusque angelicum obtutum reclinis cerui-  
 cibus adorauit: deinde precibus eius, & felicibus meritis me commen-  
 dans

dans, reuerētissimis illius colloquijs recreatus, latibula carceris mei  
 reuifi. Vnde quæso fraternitatem tuam, charissimè domine, vt ad pos-  
 terorum memoriam gesta passionis earum breui tantummodo ordi-  
 nare digneris stylo, ita semper illarum protegi merearis suffragio. Ipso  
 autem die, quo gloriosarum nobis relatus est sub confessione nomi-  
 nis Christi interitus, omnes ad orationum arma currentes, horam no-  
 nam in Dei laude persoluimus. Ac deinceps auctis tripudijs vesperti-  
 num, matutinum, & missale sacrificium consequenter ad honorem &  
 4 gloriam nostrarum virginum celebrauimus, cunctique nos illarum pa-  
 trocinio tutandos fouendosque commisimus. Et quia vniuersorum  
 spes non perfunctorie in earum meritis collocata est: ideo, sicuti cer-  
 nitis, fauens Christus earundem victorijs & interuentibus gloriosis,  
 post sextum diem, quo illæ coronatæ sunt, nos vinculis absoluit, &  
 carcerali claustro exemit. Nā & quibusdam familiaribus hoc, antequam  
 pateretur, condixerunt sororibus, vt mox, postquam Christo coronatori  
 suo adfiterent, pro nostra liberatione interuenirent. Et sic quidem il-  
 læ octauo Calēdas Decembris explentes martyrium, nos tertio earum  
 dem Calendarum sole dimittimur: magnificantes & benedicentes no-  
 men Dei nostri, qui confortauit in certamine sanctas virgines suas. Flo-  
 ram & Mariam, & vicerunt: nosque per digna illarum merita libera-  
 uit in pace, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

## Scholia

**A**ccensis adorearum.) Hoc est palmarum & gloriæ triumphalis. Dixi  
 mus de hac voce in ipso martyriali documento. Manifestum autem est, quæ  
 seruatoris nostri parabolam respiciat.

Quorundam exprobatione. Hoc nimirum est, quod retro iam in ipso ad  
 2 has virgines opere annotauimus.

Illam vero vt erat.) Huiusmodi piæ commemorationes, quibus frequenter  
 3 tur diuus Eulogius, quanuis martyrum ardore caleant, tamen in ipso sancti huius pec-  
 tore qualis diuini amoris ignis exardesceret, satis ostendunt. Flagraat profectò his per-  
 lectis pius animus, sed cum de martyris flamma accensum se videat, maius profectò  
 incendium ex verborum huiusmodi face subdi sibi per sentit. vt author de suo pror-  
 sus igne ignem in lectorum cordibus videatur accendere. Esto nanque, tepide alius  
 absque hoc deuotionis seruore hoc ipsum commemoraret: res eadem cum essent, tamen  
 nullam penè in lectorum pectore scintillam excitarent.

Matutinum & missale sacrificium.) Non facile possit quispiam intelligere,  
 4 quo pacto in carcere retrusi Christiani missam celebrare, aut ipsi decenti loco & appa-  
 ratu possent, aut ab impijs custodibus sinerentur. Horarias preces, solenni more sub-  
 missa

missa voce concinnare certè potuere. Verù enimuero, Deus optimus maximus pie suorum deuotioni non deerat, & quo pacto consolari seipfos & armare diuini sacramenti perceptione possent, benignus providebat. Nam in documento martyrij planè dixit horarias preces Christianos ecclesia ministros in carcere positos solitos fuisse decantare.

Argumentum.

**N** Arrat Baldegotoni Floræ sororis martyrinm, cingulumque eius ei transmittit. Cum autem iam omnia fusius & narrata sint libro secundo & epistola superiore, atque utrobique, quæ necessaria visa sunt, annotata: nihil hic reliquum fuit, quod scholijs indigeret.

EVLGIVS SERVVS CHRISTI CHARISSIMAE  
in domino Iesu Christo sorori nostræ Baldegotoni,  
salutem.

**O** TVM tibi fit domina soror, quia consummauit martyrium suum in pace domina & sanctissima patrona nostra soror tua Flora octauo Calendas Decēbris die, tertia feria, hora nona, vnà pariter cū cōsocio sua beata Maria Cuteclarēsi religiosa (quæ inter illos priores Martyres fratrem in cælum præmisiit Vualobonum diaconum) perseuerantes in sancta professione vsq; ad mortem. Inde charissima soror, iubemus te tanta cōsolationis ope suffultam manere, quanta sine dubio credimus illas inter cælicolas & beatarum virginum choros collocatas manere. Tenentes victorię palmas, quotidie ante thronum agni, canticum nouum cantantes, atque dicentes: Dignus es domine Deus noster accipere gloriam & honorem, quia redemisti nos de potestate tenebrarū, & per gloriosum martyrij trophæum transtulisti nos in regnum tuum. Tu verò dilectissima stude vitam tuā dignis & Deo placitis moribus exornare, quibus in æternum valeas cum Christo regnare, & beatarum virginum cōsortijs inhærere. De cetero direximus tibi pro memoria venerabilis sororis tuæ Floræ cingulum, quo illa in carcere vsa est. Vale in Domino, et ora pro nobis charissima soror.

Argumentum

**P**us memoriale martyrum appellatum ad Aluarum mittens, quando ceptum, intermissum, & tandē finitum fuerit, memorat. Censuram & limā eius exposcit. Primum autem eius operis librum solummodo nunc missum: & hinc & ex Aluari responsō apparet. Quando in carcere positus diuus Eulogius ad Aluarum scribit.

Charissimi

CHARISSIMO IN DOMINO IESU GHRISTO FRATRI  
meo Aluaro Eulogius.



**L** I M, mi frater, tranquillitate vegetatus domestica, & pacatis familiaribus curis, cuncta mihi commodius prosperabantur. Verùm dum subito omnes ex martyrio beati Isaac turbaremur, totaq; vrbs tantæ rei nouitatem stupefceret: coepere omnes tam clerici quam laici magnanimitè colere quod actum est, summoq; honore tanti prædicatoris extollere cōstantiā. Sed dum coalescens calor diuinus multos incēderet, ageretq; cateruas fidelium in forū descēdere, ac præmissa fidei cōfessione, hostē ecclesiæ detestari: illico iracundia tyranni sæuientis omnes exterriti, inaudita versibilitate sentētias mutāt, detrahūt, maledicūt: auctoresq; magni sceleris esse, & eos qui talia agunt, & qui eis fauent, annūtiant: paucis admodum, sicut ipse non nescis, talium sacrilegio sequestratis, qui primā sententiā suam nullatenus à venerabilitate sanctorum immutauerunt. Qua de re nisus sum huic insistere operi, & pro captu viriū, Domino adiuuante, succinctā huius mediocritatē formare libelli: vt suum de nobis reddēs futuris generationib⁹ testimoniū, aut mēdaciū infamiā, aut laudis ab eis suscipere titulū. Cū nos obtētū eius præmiū deforis iustitiæ nihilominus à Domino speremus accipere. Quod opus iam penè expeditum, cū me furibunda optio præfidalis horribilibus carceribus applicaret, turbata omni familia mea irruptione satellitū, vt erat cartulis & pitacijs diuersis dispositū: arbitratus sum, quod per varia fuisset dispersum. Sed illud tunc Dño cōseruante, nūc inter angustias carcerales, ipso demū iuuante, nō solū perfici, verum etiā alibi trāscribi pmeruit, seseq; nō prius alteri quā tibi innotesci elegit. Quia ceteris magis nō audeat publicari, quā nolit: ne detrahēdi occasionem inculta materies aduersarijs præbeat, ne ridiculum oratio impolita perosis exhibeat. Hinc ad te, frater charissimè, arbitriū sciētiole meę iustissimū, opus ipsum vilibus adhuc mēbranis digestum primo pcurauit trāsmittere, vt fraterno elimatū iudicio, si probaueris, pateat: si reprobaueris, taceat. Ac deinceps tunc iā illabili gressu cuneos susurronum armata dextera scindat, & ad fideles suos victoriādo accedat: vt simplici exhortatione catholicū imbuēs gregē, quicquid gloriæ promeruerit, vestris laudibus admittatur, vestreq; parti tota eius benedictio applicetur. Sin verò turbinib⁹ suę obuolutū segnitie silētio eum decreueris perēni sopire, null⁹ mutū irridere, nemo tacentē poterit infamare. Vnde quęso serenitatē vestrā, vt intuitu charitatis, qua vtriq; incōuulsibiliter copulamur, electione arbitrij nostri hoc opus memoriale sanctorū vocatum percurrendo emēdetis, recēsendo excolatis. Et si nominis

nis sui meritum geret, vestro testimonio roboratis. Ita cum eisdem ipsis, de quibus loquimur, sanctis, adscripta nominis vestri memoria in cœlesti pagina, gaudeatis, dum mihi, vel in ultimo angulo paradisi, gratia interuentus eorum, situm præstiterit quiescendi. Amen. Vale in domino Iesu Christo serenissime frater.

Scholia.

- 1 **A** Ut mendatij infamiam.) *Ex fiducia veritatis ita loquitur subobscurè.*
- 2 **C** Cum nos obtentu eius.) *Et hic non admodum perspicue loquitur, & tamen zelo fidei, & veritatis etiam fiducia hæc dicuntur.*
- 3 **P**itacijs.) *Tabellæ Græcè pitacia dicuntur. Omnia autè in quibus scribebatur, tabellas prisca vocabant, tametsi membrana esset aut charta.*
- 4 **P**ervaria.) *Aliquid deesse videtur, discrimina, aut loca.*
- 5 **Q**uia cæteris.) *Subtile quiddam cum dicere cuperet, non potuit effugere obscuritatem. Cum indigne (inquit) seriat opus se suppressi: horret tamen in vulgus exire. Cupit, & pariter timet euulgari. Videtur pauculis verbis comprehendere voluisse, quod librum suum alloquens, non paucis versibus Horatius exequitur.*
- 6 **I**llabili gressu.) *Hoc est firmo, & quod labascere iam non formidet.*
- 7 **V**ictoriando.) *Novatum illo tempore vocabulum sicut & illud paulo post inconvulsibiliter, & multa huiusmodi, quæ omnibus nota annotatione nostra non indigent, cum præsertim catalogum ipsorum iam in ipso operis vestibulo apposuerimus.*

Argumentum.

**S**uperiori respondens Alvarus, opus quæ magno opere laudans, rerum præstantiam, & orationis extollit gravitatem. Ut adhortatur, sublimitatem vero dictionis affectans, in affectationem per Cacozeleam incurrit.

RESCRIPTVM ALVARI AD EVLOGIUM!

Reuerentissimo patri Eulogio Alvarus.



**E**PRIORASTI, mi domine, emolumenta priorum: & anteriorem iamque oblitteratum fulgorem catholicum, ceu fontem obturatum vitæ æternæ, saturum, ex Iesu pectore scaturientibus profluens venis, referasti fidelibus uniuersis. Ille enim, qui ætatis nostræ huius miseratus errorem, athletarum suorum occultum propallauit agonem: ipse magnum præ omnibus inspirauit doctorem, quem talium verisimum accingeret laudatorem. Vigore nēpe æthereo, non mundiali caduco accinctus, & eloquentia pariter diuina humanaque ornatus, & in hortatione martyrij primus accurris, & in defensionē ecclesiæ ante alios milites palestræ æternæ

æternæ desudans, bella Domini prælians, præcunctis assurgis. Verè namque ille spiritus corda vestræ prudentiæ tetigit, qui olim missus apostolis ecclesiâ diuersis donis ornauit. Et qui heroas, de quibus loquimur, armavit ad pugnam, aptauit ad gloriam, & ad perennem perduxit coronam: ipse fidei vestræ constantiam, ac linguæ disertæ facundiam seu sapientiæ profluentem doctrinam plus solito acues in rebus sibi placitis, eo dogmatis imbuit munere, quo sibi notum est soli placere. Et licet philosophica dictio, & Tulliani fontis redundans oratio trimodum illud loquendi genus profusa naturali cautela retinet, tamen maiori laude habendum est, quod apostolico more digestum est. In uno enim & paruo, ut videtur, volumine & lumine inenarrabile profers cœli, & venustatem sermonis non medie representas humani: dum & oratorum florem aspergis rethoricum, & porrigis legentibus cibum diuinum. Tibi lacteus Liuij subditur amnis, tibi dulcis cedit illa sæcularis lingua Catonis, feruens quoque Demosthenis ingenium, & diues Ciceronis olim eloquium, floridusque Quintilianus. Et dudum præconatus stylo in rebus perditis & caducis, & labilis æui rotatu decursis, omnisque mille generibus exulta doctrina, comparata luculentissimo operi, obsoleta est, & infecta. Terrestris quippe nitor æquiparatur ex nulla parte cœlesti, & immortale ingenium immortaliter extollitur laude. Nescit namque finire cum sæculo, quod collatum est dono superno. Bonus enim homo de bono thesauro profert ea, quæ bona sunt, & doctus à Deo scriba de thesauro Dei profert noua, & vetera, de quibus summi patris regat familiam.

**ORNASTI** (mi sanctissime) nostræ ætatis vltima tempora, & sequentis generationibus, odorem nectareum propinasti: ut à generatione in generationem nostra ætas laudetur, & nomen tuum redoleat in uniuersis finibus terræ. Nec vigor diuinus humano præconio indiget: & quod per se extat laudabile, haud dubium quin in prima gloriosum sit facie. Pulcher enim, mox ut videtur, licet à lōgè videatur, amat: & ignicomus centri viator confestim ut oritur, cœli oculus comprobatur: nec operoso indiget visu, qui non videntibus oriendo præbet aspectum.

**Q**UOD verò humilitati seruiendo, meo subdis iudicio, quod diuino instruxisti oraculo: licet ob nostram ædificationem tua dicta inficias, & fatius veritatem à suo tramitis gressu in obliquum mergas: tamen cauendum est iterum, nedum humilitati nimium seruis, infringas iudicium veritatis: dum infimum, & quem tu inscium multotiens comprobasti, tantæ materiæ superponis, & pretiosum à vili non solum non secernis, sed quod magis est verendum, cœno limoque

inuoluis. Verum quia nostrę censurę (quę nulla est) hunc tacendum, publicandumue iniungis: patienter perfer nostram sententiam, & ipsum codicem splendore coruscum ad multorum remedium solida, si dici fas est, literis in eternum. Egisti autem, beatissime pater, carmen sonorum, quo mortis metus excantatus effugiat, & antiqua glacie duratus animę stupor frigusq; pellatur: quo calor vitę, & ignis ille Deificus, quem Christus venit mittere, ardeat, & extincti carbones, vel corpora mortua, flante ex quatuor partibus mundi spiritu, uiuant, & lumen Arabico dolo extinctum recipiant. Maçte virtute, maçte glorię semper habendus, qui non solum linguę in laudibus confessorum soluisti officium, verumetiam ob oris gratiam in præmium confessorum ex parte sentis supplicium: & inter sæua claustra & arcta custodię verbum regni ferens, felicior polles victoria. Præconandus sæculis vniuersis, qui & in supplicijs positus linguam nõ cohibet, & pro omnibus solus non tacet. Splendesce, & ampliori lumine, quo fulges, claresce: quia reposita tibi sunt præmia, & centuplicata te manet corona, nosq; tuo suffragio, quo semper fouisti, tuere.

Ezech. 37.

Scholia.

- 1 **Q**uo sibi notum est.) *Obscure aliquantulum, vt alia quędam, dixit. Eo te munere Deus donauit, quod illi repensum, solet illi placere. Nouit autem ille solus, & quod tandem hoc munus sit, & quo pacto eodem donati, in ipsius obsequiũ gratum eidem & iucundum refundant.*
- 2 **Trimodum illud.)** *Triplex dicendi genus rethores distinguunt, sublime, mediocre, & infimum. In idem penę recidunt Asianum, Rhodium, & Atticum.*
- 3 **Lacteus Liuij subditur amnis.)** *Titi Liuij plenam, & dulci quadã æqualitate redundantem vbertatem, lacteam primus Fabius appellauit. Inde diuus Hieronymus lacteo illum eloquentię fonte manare dixit.*
- 4 **Illa sæcularis lingua Catonis.)** *Non video cur sæcularem Catonis linguã appellauerit. Nisi fortę in nomine Catonis mendum insit, aut in epitheto, vt singularis legendum sit.*
- 5 **Et dudum præconatus.)** *Hunc authorem, quem maximę omnium nominatiõ oportuit, reliquit sine nomine. Nec diuinare datur, quem innuat. Et coniunctio quidem deerat in exemplari, fueratq; superaddita prisca admodum & Moçarabi scriptura, sicuti & multa alia sepe. Et manifestum vtiq; est coniunctionem ab Aluaro interpositam: neque enim quę sequuntur Quintiliano tribui possunt.*
- 6 **Et ignicomus centri viator.)** *Tragicum planę est ephiteton, quemadmodum & poëticum etiam est, solem cęli oculum appellare.*
- 7 **Tua dicta inficias.)** *Hoc est, hoc colore, quod dicis, intingas, & hoc prætextu vtaris. Et satius aduerbium, mox additum, pro cautius positum crediderim.*

8 Verumetiã

Verumetiam ob oris gratiam.) *Subtile, & inde obscurum, præterquã quod ipsa verba nescio quid perplexum inuoluunt. Sensus est. Non solum debito officio linguę fungeris, confessores laudando: sed præmium etiam laudabilis huius officij assequeris, confessoris iam sustinendo supplicium. Ob martyres lau datos eo munere a Deo afficeris, vt penę iam martyr efficiaris.*

D. PETRVS PONTIVS LEONIS A CORDVBA  
PLACENTINVS EPISCOPVS SVMMVS PER REG-  
na & ditiones Philippi. II. Regis catholici de fide Christiana inquisitor, Ecclesię ciuitatiq; Cordubenti bene in Domino valere, martyrum suorum gloriam digne suscipere, & ipsorum patrocinio inuocantes, digne perfrui.



**Q**UANTVM STVDIA NOSTRA OMNIA, & diutinos in literis impensos labores, dignitatis, in quam me immerentem Dei benignitas euexit, & muneris iniuncti ratio suo iure assidue veredictent: nos tamen in diuorum Hispanorum scripta peruestiganda & illustranda vehementer propensi, partem aliquam studiorum nostrorum, curam etiam & diligentiam eo semper libenter contulimus. Cumq; diui Benedicti per Hispaniam monasteria, propter insignem vetustatem huiusmodi opibus distissima esse reputarem: tum etiam sanctã Ouetensem Ecclesiam isdem in primis locupletem esse semper existimaui. In misera enim Hispanię nostrę Gothorum tempore vastatione, fugientibus nostris, & tutiora loca petentibus, eo conuetos pariter cum sanctorum reliquijs libros etiam quãplurimos memineram. Vtrobique igitur priscos nostrorum authorum, & sanctorum præsertim codices per annos aliquot indagare summa industria & diligentia curauimus. Nec defuit studio huic nostro felicissimus euentus: piãque sedulitatem benigne Deus iuuat, atque prouexit. Nam præterquam quod multa in sacris nostratibus concilijs scitu dignissima, neque tamen vnquam antea visa inuenimus, commentaria etiam in sacros libros egregia nonnulla sumus assequuti. Unus tamen diuus Eulogius, a nobis hac indagine repertus, omnem nostrum laborem, tametsi multo maior fuisset impensus, abunde profectõ compensasset. Quis enim sperare saltem auderet, tãto thesauro beandũ? Audierã ego sanę, & alicubi legerã, huius diui nomē, & quę scripsisset tenui quadã memoria tantũ veluti olfecerã: sed nec votis quidem concipere poteram, me eius aliquando scripta adepturum. Et cum nullum alium mihi dari mallet, de nullo tamen minus cogitabam. Tanti igitur thesauri compos tandem factus Deo Opt. Max. in primis gratias agebam, qui mihi homini Cordubensi Cordubensis diui scripta sanctissima, & in his tot Cordubensium martyrum triumphos, nun

O ij quanto

quam speranti, & minimè reputanti repente obtulisset. Sed enim quauis scripta ipsa persepe erant dignissima, quæ multis de causis plurimi fierent: me tamen illa vehementer commouit, quod præstantissimam alioqui ciuitatis nostræ gloriam, hinc mirum in modum augeri videbam: donumque etiam hinc me habere, quod digne ego eidem tribuerem, quodque illa libentissimè acciperet, magno opere gaudebam. Nam præterquam quod Cordubæ natus, educatus, & primis literarum rudimentis Latineque lingue cognitione institutus, tantum eidem me debere intelligo, quantum patriæ clarissimæ quisquam vnquam potuit: quod etiam paterna stirpe totus ex primo vrbis Maurorum temporibus expugnatore progredior, nescio quo maioris charitatis & propensissimi affectus incitatione in ipsam semper feror, & eius gloria mirificè recreor. Gratias deinde sanctæ quoque Ouetensæ ecclesiæ, quas potui persolui, quæ has nobis diuitias per tot sæcula conseruauisset, & mecum nunc easdè libetèr cõmunicasset. Verùm enim uero quoniam nos Cordubæ nostræ laus & gloria impensius sollicitabat, ne diutius hoc illà eius incremento carere permitterem: edèdi cupidus operam dedi, ut quam primum exemplar ipsum, quod mihi Ouetenses benigne commodaauerant, describeretur. Id magno nobis & domesticis nostris labore cõstitit. Gothicis enim literis scriptum eis esset, nisi longo usu legi multa non poterant. Adde incredibilem codicis uetustatem, qui cū alijs, quos ante sexcentos penè annos scriptos fuisse constabat, collatus, paucis retro annis illi prorsus scripti fuisse uidebantur. Tanta erat uetustas, & præscorum characterum, atque membranæ & ipsius etiam cõpaginationis manifesta differentia. Quod quemadmodum ad codicis fidem & autoritatè multum habuit momèti: ita ad describendū ingentem attulit difficultatè. Itaque desperantibus aliquando domesticis nostris, quibus eam curam & operam demãdaueramus: nos ipsi suppetias in præclaro labore attulimus, & nostrâ manu nonnulla, in quibus ipsi herebat, descripsimus. Et quæ admodum hunc laborè libenter nos ipsi suscepimus, ita etiã illum alterum multo maiorè emendandi, & scholijs illustrandi reuera non subterfugissimus: nisi nos pastoralis cura, & ecclesiæ nostræ Placentinæ, cui nos, etsi indignos, præesse Dominus uoluit, uaria negotia distinerent, ac præpedirent: & nisi vicariam operam in hac parte Ambrosius Morales ciuis noster, & Corduba dignus, idèque regius Philippi secundi domini nostri historicus præstitisset. Is, quo est in diuorum Hispanorum uitas & res gestas illustrandas studio & diligentia, hunc laborem non impar suscepit: qua uerò est in Cordubam nostrâ charitate, auide amplexus est. Ut totum hoc, quicquid hîc est, est autem per maximum dignitatis & gloriæ Cordubensis incrementum, non alij eidem quàm Cordubenses tribuerent. Diuus Eulogius primum seipsum dedit, nobilitate, doctrina labore uerè Christiano, scriptis libris, memoria nostratium martyrum conseruata, & demum suo martyrio præstantissimum. Nos eius scripta ex perpetuæ obliuionis tenebris eruiimus, & nunc in lucem damus: quod Dei munere nobis contigisse & pie credimus, & magno opere letamur. Noster Ambrosius, quod totus liber ubique declarabit, ut emendatiora, locupletiora, & magis perspicua sancti martyris opera ederentur, nullum laborem recusauit. Uestrum erit sacerdotes grauisimi,

Patres

Patres reip. nostræ amantissimi, munus hoc nostrum ad ueram Cordubæ communis patriæ gloriam comparatum, beneuolo & lato animo suscipere: sanctorum martyrum uestratum gloriam penè rediditã iucundissimè recolare, & iungi semper ueneratione reuereri: Dominum in ipsis assidue laudare: ipsorum exemplis insistere: patrociniã subinde implorare & promereri: eximiamque hanc nostræ ciuitatis laudem, ac uerè cælestem præstantiam digno cultu & Christianis obsequijs semper magnificere. Ita demum fiet, ut & uos hinc magnum religionis fructum, pietatisque emolumentum capiat: nosque nostro hoc munere, digno illo equidem persepe, maius tamen aliquid, Deo bene fortunante, tribuisse letemur.

Valete uiri præstantissimi, clarissime vrbis ciues dignissimi.

OPERVM DIVI EULOGII  
FINIS.

O iij

## Ambrosius Morales piolectori.



**I**USTISSIMIS de causis quæ sequuntur, diui Eulogij operibus visum est adnectere. Nam & Dei gloria in quoruncunque martyrum cadibus celebrior utique & mirabilior prædicatur: atque ex omnibus etiam inuictæ patientiæ, multarumque virtutum exempla sumuntur. Argumenti præterea indiuulsa cognatio postulabat, ut qui non multis post annis sub iisdem impijs Arabum regibus Cordubæ passi sunt martyres, superioribus adiungerentur: & qui loco, causa & quod maius est, feruentissimi spiritus similitudine coniungebantur, in posteritatis memoria non separarentur. Iam verò cum diui Pelagij martyrium tota Hispania sit celeberrimum, vix tamen passionis eius exigua, & penè iam deleta vestigia perdurabant. Diuæ Eugeniæ tenuis quædam memoria, eaque inter paucissimos permanebat. Dominici & sociorum eius nec fama saltem vlla apud nostrates Hispanos fuerat. His omnibus incitatus atque permotus, hæc diuo Eulogio superaddenda iudicavi: non dubius, quin pijs omnibus per Hispaniam, & vbique in commune, seorsum Cordubensibus nostris futurum foret gratissimum.

## Admodum Illustri et Reuerendissimo

Domino Antonio Morali, Tlaxcaltensi in noua Hispania Episcopo, Ambrosius Morales Cordubensis Regius  
Historicus eius auunculus.

S. P. D.



**X** quo semel ad te, Præsul optime, de diui Eulogij martyris Cordubensis operibus recens inuentis, & mox in lucem prodituris scripsi: sancta quadam cupiditate cibum pretiosissimum degustandi incensus, tam longe positus, auidissime per literas percunctaris, an iam excussa in vulgus exierint: obnix me obtestans, ut quam citissime ad te trāsmitterentur. Ego vero quam primum possum, non mitto solum, sed hanc etiam partem postremam huius editionis, quæ tota nostra est, tibi dedicare constitui, tuam peculiarem esse volui, tuique nominis auspicijs in publicum exire. Pusillus sane labor, exiguum munus: sed inde profecto magnum, quod ad laudandum dominum in sanctis eius sit opportunum. Nostrum autem totum est, quicquid hic tibi offerimus. Etenim quanuis nostro labore sanctissimi martyris superiora omnia opera finit veluti denuo renata, & redidua, nihilque in eis alienum sit, præterquam quod ab Illustrissimo Placentino Episcopo fuerunt adinuenta: illo tamen nuper vita functo: omnia in me plenius incubuere, nostraque cura, labore & impensa perficienda fuerunt: cum sequentia omnia, hoc ipsum etiam nostrum habeant, quod a nobis inuenta, Hispanæ Ecclesiæ, atque adeo vniuerso orbi Christiano legenda & fruenda traduntur. Atque eo libentius tibi, Antistites Reuerendissime, hoc quicquid est nostri laboris dicauimus, ut mecum, pro necessitudinis nostræ & communis sanguinis iure, Deo Opt. Max. quas ego digne non possum, gratias agere insistas, quod me in hoc sanctissimo labore versari dignatus sit, & in sanctorum gloriam tantisper impendi benignissime prouiderit. Quanto enim me indigniorem tam sancto ministerio reputo, tanto maiorem persentio Dei misericordiam, qui eide me destinauerit. Et cum non dubitem, quin sancta quadam inde lætitia afficiaris, quod nostræ familiæ hoc præclarum: & merito plurimum faciendum Dei benignitate fuerit tributum, ut ex ea sanctorum martyrum nostratum scripta ac monumenta in lucem prodierint: tum etiam inde tibi non modicam Christianæ lætitiæ occasionem oblatam intelligo, quod me, quæ valde amas, licet indignum, videas tamen in sanctissimo labore Dei munere non segniter insudasse: vnde ipsius (qui est in sanctis suis semper mirabilis) gloria magis ac magis augeatur. Quemadmodum & tui omnes, cum te in hunc præcellsum Ecclesiasticæ hierarchie gradum, episcopum factum, sublatum fuisse gaudemus, familiæque nostræ inde merito gratulamur: multo tamen maiori læti-

O v tia



DE SANCTA EVGENIA

Acrostichæ literæ.

ad superiorem adiectio probe (vt illorum temporum fuit in carminibus vsus) per hoc aduerbiū copulatur. Huiusmodi verò literas in carminibus, cum alio aliquo quam incipiendi, aut finiendi versus munereruntur, vt per se aliquid significant: Acrostichas Græci vocant. Quod his verbis Cicero in secundo de diuinatione explicuit. Tum vero quæ Acrostichis dicitur, cum deinceps ex primis versus literis aliquid connectitur, vt in quibusdam Ennianis, quos Ennius fecit, id certe magis est attentis animi, quam furentis. Et quanquam Ennius huiusmodi versus composuerit, Plautusque etiam in argumentis fabularum, & similes præterea Sybillæ Erythræ ab Diuo Augustino & Eusebio referantur: nostrorum tamen Hispanorum peculia rem hanc fuisse argutiam, & ab eis in primis adamatam video: cum in vno solum prisco Romanorum temporis, eoque Hispanarum foeminarum, in Hispania saltem naufragio absumptarum epitaphio quæsitam animaduertam. Id ex domo Cælia Aldus in sua orthographia posuit his versibus descriptum, in quibus eius, qui lapidem, titulumque posuit, nomen, IULIUS SECVNDVS primis literis legitur.

IAM DATVS EST FINIS VITAE IAM  
 PAUSA MALORVM.  
 VOBIS QVAS HABET HOC GNATAM  
 MATREMQUE SEPVLCHRVM.  
 LITORE PHOCACIO PELAGI VI  
 EXANIMATAS  
 ILLIC VNDE TAGVS ET NOBILE  
 FLVMEN HIBERVS  
 VORSVM ORTVS VORSVM OCCA  
 SVS FLVIT ALTER ET ALTER.  
 STAGNA SVB OCCANI TAGVSET  
 TYRRHENICA HIBERVS  
 SIC ET ENIM DVXERE OLIM  
 PRIMORDIA PARCAE  
 ET NEVERE SVPER VOBIS VITALIA FILA  
 CVM PRIMVM LVCINA DARET  
 LVCEMQUE ANIMAMQUE

VI

DE SANCTA EVGENIA

III

VT VITAE DIVERSA DIES FORET V  
 NAQVE LETI  
 NOBIS PORRO ALIA EST TRINO  
 DE NOMINE FATI  
 DICTA DIES LETI. QVAM PRO  
 PAGARE SVOPTTE  
 VISVM OLLIS TACITO ARBITRIO  
 CVM LEGE PERENNI  
 SISTI QVAE CVNCTOS IVBET AD  
 VADIMONIA MORTIS.

AB Gothorum verò temporibus ea voluptas Acrosticharum in carminibus, & in epitaphijs præsertim à nostris frequentius fuit quæ sita. Sunt enim diui Eugenij tertij archiepiscopi Toletani nonnulla epitaphia, quæ hac ipsa argutia exornantur. Sed nihil æque egregium & omnibus numeris absolutum, quam eiusdem præsulis epitaphium, quod ipse sibi viuens composuit, & cum in principio Acrostichas habeat, habet etiam in fine Teliostichidas. Ita enim Græci literas appellant, ex quibus in fine carminis aliquid connectitur. Quod & apposuimus.

Diuus Eugchius  
 ij. archiepiscopus  
 Toletanus.

E XCIPE CHRISTE POTENS DISCRETAM CORPORE MENTE M,  
 V T POSSIM PICEI POENAM VITARE BARATHR I.  
 G RANDIS INEST CVLPA, SED TV PIETATE REDVNDATA S.  
 E LVE PROB<sup>R</sup>A PATER, ET VITAE CRIMINA TOLL E.  
 N ON SIM PRO MERITIS SANCTORVM COETIBVS EXV L.  
 I VDICE TE PROSIT SANCTVM VIDERE TRIBVNA L.  
 V IS, LECTOR, VNO QVI SIM DIGNOSCERE VERS V:  
 S IGNA PRIORA LEGE, MOX VLTIMA NOSSE VALEBI S.

DVRAS sibi compedes cum iniecisset: nullo tamen vestigio titubavit, nullum inconcinne gressum protulit. Hoc epitaphium cum alijs quibusdam eiusdem antistitis, & aliorum carminibus ex Michaëlis Açagræ exemplari habuimus. Diuus autem Illefosus, qui eidem in ecclesia Toletana confestim successit, nonnulla ipsum carmine scripsisse commemorat. Codex etiam sacrorum conciliorum in Regio sancti Laurentij ad oppidum Escurial monasterio ante sexcentos ferme annos



annos literis Gothicis scriptus habetur. vbi Asclepiadeū carmen est, & item Iambicum, quorum Acrostichis scriptoris nomen, locus & tēpus, quibus scribēbat explicantur. Tentarunt etiam nostra memoria Hispani poētæ nō inuenuste Acrostichis ludere. Sed ad Eugenię martyrium redeamus.

Habdarraghmā  
rex. iiii.

PASSA est anno Domini nongentesimo vicesimo tertio, Martij mensis die vicesimo sexto, regnante iam Habdarraghmā huius nominis quarto, regni eius anno duodecimo, vt ex chronologia, quā iam non semel inuimus, constat. Hic verò impius rex initio regni sui indito sibi cognomine, Ananzer Alendin Ala (vt est apud Rudericū archiepiscopum) se vocari præcepit: quod legis diuinæ defensor interpretatur. Vt iam tunc mature ostenderet, quanto Christiani nominis odio flagraret. Eodem etiā illud alterū, quod sibi imposuit cognomē Amiramolin (quod summorum regum inter Sarracenos fuit alioqui cōmune) spectasse videtur: siquidem (vt est apud eundem authorem) rex credentium sonat. Nec mitius sese in Christianos re ipsa, quam nomine ediderat, gessit. Quod huius diuæ, & sancti Pelagij cædes inter alia ostendunt.

Rex Ordonius secundus.

LEGIONENSE verò regnum hoc anno Ordonius secundus Alfonsi Magni filius regebat. Nec dum enim Fröyla eius frater regnū acceperat. Nec obstat eius inscriptio, quam in Nunilone & Alodia posuimus. Nam nondum rex, sed priuatus adhuc pretiosam illam arcam obtulerat, atque ideo regis nomen ibi non usurpauit.

IN hoc sacro marmore illud nunc merito admiramur, literas nimirum, quę adhuc permanent, durissima, & ipso etiā marmore rigidior materia esse oppletas. Siue id bituminis genus est, quod initio excavatis literis fuit infusum: siue lapis est nouæ formæ, quę natura ibidē, tot sæculis, quibus terra obrutum marmor permāsit, in generauit.

F. Laurentius Figueroa.

E GO verò primus omnium, neq; alius ante me (Deo Opt. Max. laus, honor & gloria) hoc epitaphium perlegi, & Acrostichas in eo primus animaduerti, diuęq; martyris nomē inde euulgauit, & quę ad epitaphij totius, personarū, temporū rerūq; rationē plene intelligendā necessaria fuerūt, perscripsi ad F. Laurentiū Figueroa Marchionis de Pliego, & ducis de Feria magnorum principum fratrem, qui diui Pauli monasterio prior tunc Cordubæ præsidebat: & quantum natalium splendore præstat, tantundem spectatissima religione, doctrina singulari, concionum sanctissimarum admirabili eloquentia inlytam familiam, & Gordubam nostram illustrat.

De

DE SANCTO PELAGIO MARTYRE  
Cordubensi.



**D**OBVS post diuam Eugeniā annis, hoc est Dominicæ natiuitatis nongentesimo vicesimo quinto, mensis Iunij die vicesimo sexto, qui in dominicam eo anno inciderat, Cordubæ diuus Pelagius, martyrio, per omnem Hispaniæ ecclesiam vsque hodie celebratissimo fuit coronatus. Cuius gloriosi triumphī fama etsi ad exterās quoque nationes inlyta permearit, & in Saxoniam vsque remotissimam regionem actutum penetrauerit: ibique Rhoswitham clarissimam virginem commouerit, vt sanctissimi huius martyris victoriā heroico carmine insigni cum præconio describeret, ac celebraret: & nostrates etiam prisca historici eiusdem meminerint: ecclesiæ etiam per Hispaniam multæ in lectioibus matutinis martyrij eius seriem retineant: ego tamen hic eam eius martyris historiam apponam, quæ, vt suo loco apparebit, ipsis martyrij diebus, ab eo qui tunc vixit, & interfuit, scripta videatur: ea in peruetusto codice Gothicis literis in membrana descripto continetur, qui in insigni sancti Petri de Cardena ordinis sancti Benedicti cænobio, propè Burgos nobilissimam urbem olim fuerat, & nunc in Regio sancti Laurentij ad oppidum del Escorial asseruatur. Codex etiam sanctæ ecclesiæ Toletanæ sanctoralis Smaragdinus dictus, admodum vetustus eandem vsdem verbis habet, sancti Pelagij historiam. Vidimus etiam illam ipsam in veteri Tudensis ecclesiæ sanctorali. Ibi enim indigenam martyrem, ciuemque suum solenni in sacris pompa Tudenses concelebrāt. Titulum qualis erat in illo veteri Gothico exemplari, & Raguele authoris nomen in margine appositum, sicuti ibi fuerat, reliquimus. Sed de Raguele postea. Vbi que autem corruptissime omnia erant descripta, præterquam quod ab Raguele obscure multa, quod fuit illorum temporum, videbantur scripta.

Rhosuita de sancto Pelagio scripta.

Monasteriū sancti Petri de Cardena. Burgos. Regiū sancti Laurentij monasteriū.

Nos quaqua ratione potuimus, nihil fermè immutantes, emendauimus.

VITA VEL PASSIO SANCTI PELAGII  
MARTYRIS; QUI PASSVS EST CORDVBA  
ciuitate, sub Habdarraghman rege, die. vj. Calen-  
das Iulij.

Raguel presby-  
ter doctor fuit hu-  
ius passionis Cor-  
dubensis.



**I**LLVSTRE QVIDEM CVIVSQVE OPE-  
ris tunc habetur exemplum, cum eius narrationis tex-  
tus coeptum bene tenuerit initium. Quia ex hoc maxi-  
mè ad laudem prolationis proficit subsequens, si vlti-  
ma haud discrepauerint primis: vt quæ fuit coepti causa  
initij, sit etiam ad complementum operis peragendi. Et licet nostra  
scriptio martyrium disponere nititur fidelissimi testis, sui tamen pri-  
mordijs nõ disiungitur, vbi supplicium paratum extitit populis Chris-  
tianis. Vnde autem orandus est Dominus, vt loquendi nobis in laudè  
sui præbeat initium, quod consummato opere nullum penitus habeat  
discidium. Quo tandem ille foris resonet in lingua, qui auctor erat in-  
tus in conscientia.

**I**GITVR temporibus illis, cum sæuissima orta fuisset tempestas  
Galletia. Christianis, contigit, vt totius Hispaniæ hostes contra Galletiam mo-  
uerentur, vt si fieri posset funditus ea subuersa, fideles omnes domina-  
tio possideret externa. Sed non destitit diuinum omnino auxilium, te-  
meritatem reprimens indebitè contra suos venientium. Ad quèdam  
itaque locum cum prædicti hostes peruenissent, e contra Christiano-  
rum exercitus occurrit, & sese vtriq; obuiarunt. Mos est autè regis fide-  
lium Christianorum, vt sua simul secum in expeditione episcopos habeat:  
Conserto itaque prælio, ita populus Dei in fugam versus est, vt etiam  
ipsi episcopi cum aliquantibus fidelibus captiui tenerentur. In quibus  
autem vnus nomine fuit Ermoigius, qui ferro vinculus Cordubæ carce-  
re mansit clausus. Porro quia diuinitus varia sunt iudicia his, quos  
omnipotens Deus ad regna vocat cælestia: fessus iste Ermoigius epif-  
copus carceris angustijs, ac ferri oneribus: obsidem pro se suum dedit  
sobrinum nomine Pelagium, ea quoque spe retenta, vt ipso abeunte,  
captiuos mitteret, quibus hunc sobrinum redimere posset. Verum soli-  
ta diuinitus affuere beneficia, quæ hunc Pelagium ita illuminarunt, vt  
carcerem haberet probationem, vel quotidianorum, sine quibus hu-  
mana fragilitas viuere non potest, casuum limam. Vt eo etiam sibi hoc  
ergastulum ad ablutionem induceret peccatorum, quo antea in pro-  
pria positus patria cum esset, quanuis puer, absque illecebris uitam ne-  
quibat ducere incentiuorum. Quia vix homo in honore positus Deo  
placere

Ermoigius Tudè  
fuit episcopus.

Pelagius obfes  
datur.

placere potest, cum sibi, quæ sua sunt, quisque vult vendicare. Vnde  
Dominus dicit, viam esse arctam, quæ ducit ad vitam, latam verò  
& spatiosam, quæ ducit ad perditionem. Re vera quanto facilius  
est ex prosperis ad ima dilabi, tanto vnique congruentius extat,  
ad sublimia per aspera & confragosa prouchi. Quinimo vnde mor-  
ti similis extat, inde angelorum opportunius curiæ associatur.

**I**GITVR iste beatissimus Pelagius sibi diuinitus hæc omnia  
inspirata, iuxta quod eius narrant indicia, examinans, caute in car-  
cere viuebat, vbi ferme decem annorum ætate inclusus fuerat, por-  
rò qualem ibidem se gerebat, sodales non tacent, & fama non silet.  
Erat enim castus, sobrius, quietus, cautus, orationibus vigil, lec-  
tioni assiduus, Dominicorum præceptorum non immemor, bono-  
rum colloquiorum ascitor, malorum expers, risui non facilis. Ele-  
gerat enim sibi magistrum Paulum apostolum in doctrinis vigilan-  
tem, deprecationibus instantem, angustijs communicantem, in præ-  
furis non deficientem. Quapropter solers erat in lectione, ac faci-  
lis in doctrina. Eadem quippe illius extabat conuersatio, de illa ni-  
hilominus responsio, qua, eo reluctante, si quando fortè quibus dis-  
similis fidei garrulus aderat, refutatus abibat. Sic præterea mente  
vel corpore seruabat integritatem, vt putares eum non nisi futu-  
rum martyrium præmeditantem, vtpotè cum talia præberet indi-  
cia, quæ nullatenus cælestia amitterent gaudia. Quis verò talem in-  
dolem plausibus non efferret, quam species foris pulcherrima pa-  
radisigena prærogatiua iam decorauerat? Cui sanè intus manebat in-  
structor Christus, qui foris erat formæ illuminator: quo ipsum etiam  
celebraret magistrum specie vultus, qui mente haud dubie dig-  
num regebat alumnum. Purificabat quoque vas suum, dignum pa-  
rans habitaculum, in quo post paululum, vt sponsus lætaretur, &  
de quo sacro laureatus cruore, sibi suisque amplexibus inter sancto-  
rum curias dignus honore famulus iungeretur. Vt bina tam virgini-  
tatis, quam passionis vberius corona ditatus, duplicem ferret de  
hoste triumphum, cum & diuitias aborreret, & vitijs non cederet.  
Ergo merito duplum pertingit ad brauium, qui cum suis satelliti-  
bus hostem calcauerat tetrum. Manens verò sanctus Pelagius pro-  
missionibus resistendo fortis, ac vitijs sanè non cedendo laudabi-  
lis: quantum interea ille antiquus hostis suis cristatus nequitijs eum  
irretire nunc aperte, nunc tacite conabatur, tantum propriæ mali-  
tiæ calliditate sub ipso, Deo annuente, prostrabatur pedibus in-  
firmus.

Sanctitatis in Pe-  
lagio rudimenta.

HIS verò per trium annorum & semis circulum probabiliter gestis, fortè quoddam die regij tyronis cuiusdam satellites affuere, qui huius beatissimi Pelagij venustiore vultus pulchritudinem suo Domino esse nuntiarunt. Nec immerito pulcher foris intuebatur, quia domino Iesu Christo intus pulchrior diligebatur. Hoc pacto stulti homines, & veritatis nescij, eius formam gurgitibus vitiorum putabant obruere, quam idem Dominus noster inter sanctorum virginum choros suis à dextris pollicebatur stare. Non utique intelligentes miseri Domino non posse contraire, qui nec suum album, aut nigrum vnquam capillum possunt facere.

QVAE interea fama regis auribus innotescens, ei optime, sed non rectè placuit, cum Dei famulus Pelagius in carceris etiam angustijs pulcher apparuit. Rex itaque inter epulas positus apparitores misit, qui futuram Christo hostiam suis sisterent conspectibus intuendam. Sed quia omnipotenti Deo possibilia manent cuncta, dicta factis complentur: & Dei famulum Pelagium præcipites satellites cum vinculis rapuere, ita vt stridentes in aula regis, cum amputarentur, cathenarum tumultus audirentur. Gaudentes itaque, mente cæci, regi offerre mortali, cuius iam sibi Christus animam nexu desponsauerat inseparabili: eum regis conspectibus trabea indutum regali obtulerunt, beatissimi auribus pueri musitantes, quod ad tantum perduceretur honorem eius species. Ad quem illico rex inquit. Puer grandis te honoris fascibus sublimabo, si Christum negare, & nostrum volueris prophetam verum esse dicere. Nonne qualibus quantisue potiamur regnis vides? Insuper addam tibi numerosam auri vel argenti copiam, vestes optimas, ornamenta pretiosa. Sumes præterea tibi qualem ex his tyrunculis elegeris, qui tuis ad votum moribus famuletur, sed & cortes offeram ad habitandum, equos ad vtendum, delicias ad fruendum. Porrò & de carcere, quantos petieris, educam, & parentibus etiam tuis in hanc, si volueris, regionem aduocatis, immensas dignitates conferam. At verò sanctus Pelagius vniuersa despiciens, ac ridenda esse intelligens: hæc, ait, quæ demonstras, ô rex, nihil sunt, & Christum non negabo, Christianus sum, fui, & ero. Nam hæc omnia finem habent, & cum suis spacijs transeunt. Porrò Christus, quem ego colo, nescit habere finem: quia nec initium habet vllum. Ipse nanque est qui cum patre & spiritu sancto vnus permanet Deus, qui nos ex nihilo fecit, & vniuersa potestate continet.

INTEREA cum eum ioculariter rex tangere vellet: Tolle canis,

Sæcti Pelagij pulchritudo.

Rex visum Pelagium inhoneste amat.

Sæctus Pelagius ad regem.

tanis, inquit sanctus Pelagius, nunquid me similem tuis effeminatum existimas? Et illico vestimenta, quæ indutus erat, scidit, & fortem in palestra se athletam constituit, eligens digne pro Christo mori, quam turpiter cum diabolo viuere, & vitijs inquinari. Ipsum verò adhuc suaderi posse rex existimans, suis præcepit tyronibus, vt eum suavoribus delinirēt lenocinijs, si fortè apostatado, tātis acquiesceret regalibus pōpis. Sed ille adiuuante Domino fortis stetit, & intrepidus permāsit, Christianū se solummodo prædicans, eiusq; per sæcula præceptis obsecundare se dicens. Cuius feruentissimū rex spiritū cōtra se persistere videns, atque in suis se desiderijs spretum esse intelligens: ira stimulus, appendite, inquit, illum in forcipes ferreas, ac strictim tādū sursum deorsum vicissim leuātes deponite, quousq; aut animā exhalet, aut Christū esse dominū deneget. Quod beatus Pelagius forti animo pertransiens, stabat intrepidus, qui adhuc pro Christo pati penitus nō recusabat. Cuius cū immobilem rex constantiam videret, iussit eum mēbratim gladio scindi, & in flumine proijci. Qua ministri potestate accepta, per tam immania in eum exerto pugione ludibria debaccati sunt, vt eos putares sacrificia cōponere de eo, quæ immolari, eis inficij, in cōspectu domini nostri Iesu Christi erat necesse. Et qui iam electus manebat in cælis, adhuc duriter patiebatur in terris. Nā alius brachiū radicitus amputauit, alius tibias defecauit, alius etiā ceruicē ferire non destitit. Interea stabat martyr intrepidus, ex quo guttatim sanguis distillabat, pro sudore profluus. Nullū interim præter dominū Iesum Christū inuocās, pro quo pati nō recusabat, dicēs: Domine eripe me de manu inimicorum meorum. Quem sanè diuina potestas nō deseruit, faciens illum in pœnis confessorem, ac sub gladij mucrone gloriosum in cælis martyrem. Porrò manus, quas ille ad Deum leuabat, illi sceleratissimi gladio amputabant. Inter quæ beatissimus Pelagius fessus anhelabat. Et quia qui hominum miseretur, non aderat: Deum solummodo inuocabat. Clamabat quidem athleta fortissimus, sed præsens certaminis præerat Dominus. Veni inquit, accipe coronam, quam tibi ab initio promisi.

INTER hæc spiritus migravit ad Deum. Corpus verò proiectū est in fluminis alueum. Sed post hoc nullatenus defuere fideles, qui illud quærent, atque ad sepulchrum honorificè deferrent. Cuius quidem caput cimiterium tenet sancti Cypriani, corpus verò cespes sancti Genesii.

Ô verè dignū Deo martyrium, hora septima cœptū, vespere autē eodem die consummatum. Quis vnquam tale donum vllis compensa-

S. Pelagij constantissima pudicitia

S. Pelagius cruciatur, & discerpitur.

Cimiterium sancti Cypriani. Sancti Genesii cespes plura.

re valebit sermonibus. Nam pro carceris squalore reddita est ei cæli gloria: pro angustijs temporalibus, meruit cæli munera: pro patria, quam reliquit, possidet paradysum, quem optauit. Dimisit sanè parètes, vel fratres: sed nunc angelos habet confortes. Omnis (inquit sermo diuinus) qui dimittit patrem aut matrè, &c. propter nomē meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Sustinuit membris gladium, qui nunc cælorum obtinet regnum.

Oratio ad sanctū  
martyrem.

○ BEATISSIME testis Pelagi, qui inter delicias minasque Christum confiteris, ac blandicijs cedere nolis: eligens magis mori pro veritate, quam viuere sæculo, & carere iustitia. Et, quē iam Christus in sorte habebat electorum, promissionibus noluit cedere perditorum. Vnde quæsumus sanctæ martyr ecclesiæ patrocinare, eamque foueto indefesse præsidij, quam tibi famulari conspicias votorum obsequellis. Quatenus te coram Deo habeat patronum, quem Gallia oriundum, sed martyrij sanguine Corduba tenet gloriosum.

Tenera sancti Pe-  
lagij in martyrio  
etas.

IGITUR hic beatissimus Pelagius ætate circiter tredecim & semis passus est annorum Corduba, vt dictū est, in ciuitate Habderragh man rege imperante. Die videlicet dominica, hora decima, sexto Calendas Iulias, Era Dcccclxiiij. Regnante domino nostro Iesu Christo, qui viuunt & regnat cum Deo patre in vnitrate spiritus sancti, vnus in Trinitate Deus, in sæcula sæculorum. Amen.

Dies Iunij. xxvj.  
Annus Domini  
Dcccclxv.

Ratio temporis.



N antiquo exemplari scriptum planè per notas fuit, Era Dcccclxiiij. quæ fuit annus Domini nongentesimus vigesimus sextus. Sed cū dies Dominicus, in quo diuus Pelagius sit passus, ab Raguele nominetur: & certè pene simus diem Junij vigesimū sextum, vt mox apparebit, fuisse eodem etiā illo vetustissimo codice, & multis alijs antiquis exemplaribus attestatibus: ex nostra Astronomica supputatione (quæ fallere nullatenus potest) Erām emēdauimus, vt esset nongentesima sexagesima tertia, annumque Domini conficeret nongentesimum vicesimum quintum. Habuit enim is annus qui bissextus non fuit. B. literam dominicalem, qua docemur eo anno die Iunij vicesimum sextum, Dominicum diem fuisse, cū in sequens annus eum Iunij diem, die lune habuerit. (Cum igitur ita emēdauerimus, dies cum anno, annus cum die rectè concordat. Dicit aliquis. Cur potius annum, quā mensis diem emendare instituis? Quia is dies nimirū in omnibus breuiarijs martyrologijs, & antiquis exemplaribus, huic diuo tribuitur, & quidem festo sancto Iohannis & Pauli impeditus: vt cōmodè & iusta de causa transferri diuus Pelagius retro in diem xxxv. aut porro in xxxvj. vacuos omnifesto potuisset. Relictus eo die est, quia eius fuit proprius.

DE

DE tota illa infortunata expeditione, quæ causam sancti Pelagij martyrio dedit, Sampyrus Asturicensis episcopus, vetustissimus illorum temporum scriptor (ab quo & Rudericus Toletanus, Lucas Tudensis, atque alij transtulerūt) de Ordonio rege huius nominis secundo Alfonsi magni filio loquens, ad hunc modum scripsit. Iterum rex Cordubensis cum alijs Agarenis regibus, & cum multis Sarracenorum exercitibus, contra regem dominum Ordonium venit, ad locum qui dicitur Mindonia, & inter se dimicantes, & prælium mouentes, corruerunt ibi multi ex nostris. Et vt ait David vārij sunt euentus belli. Ex hinc in anno tertio innumerabile agmen Sarracenorū venit ad locū, qui dicitur Mohis. Quo audito Pāpilomensis rex Garsia, Sancij regis filius misit velociter ad dominū Ordoniū, vt adiuuaret eum contra acies Agarenorū. Rex verò perrexit cū magno presidio. Et obuauerūt sibi in valle, quæ dicitur Iuncaria. Et, vt affolet, peccato impediēte multi corruerunt ex nostris. Etiā duo episcopi Dulcidius Salmanticensis & Ermoigius Tudensis ibidem sunt comprehensi, & Cordubā adducti. Et pro isto Ermoigio episcopo ingressus fuit obses sobrinus eius sanctus Pelagius Cordubam. Deinde posuerunt eum in carcere, qui postea peruenit ad martyrium.

Clades ad Iuncariam.

Ordonius rex. ij.

Mindonia.

Garsia Nauarrorum rex.

Iuncariæ vallis.  
Dulcidius Salmanticensis episcopus.  
Hermoigius Tudensis episcopus.  
Sāctus Pelagius.

Ratio temporis.

Lib. i. cap. vj.

ANNVS huius ad Iuncariam cladis ab Sampyro non signatur. Neque ex presule Toletano, aut ex Luca Tudensi certi quippiam aut signati habere possumus. Historia regis Alfonsi excussa, nec præliū huius saltē meminit. Annales Aragonēsiū multo post hoc est circa annum Domini ferme millesimum, contigisse tradunt. Veritas ex superiore Raguelis narratione aliquantisper hoc pacto poterit percipi. Martyrio coronatur Pelagius ad finem mensis Junij, anno Domini nongentesimo vicesimo quinto. Tribus annis cum dimidio in carcere permansisse, non semel Raguel ostendit. Adde anni etiam dimidium, quod pasciscendo, & obsidibus euocandis sit initio consumptum. Prælium igitur anno Domini nongentesimo vicesimo primo, commissum videtur. Hec ideo exquisitius supputare volui, quo temporum series, quæ in nostris historicis misere est obscurata, lucem aliquam veritatis, lumine alicunde illato, possit accipere.

ILLVD hic etiam annotasse operepretium fuerit. Hunc Raguelē, ipso sancti Pelagij tempore vixisse, vt eius martyrium vidisse potuerit. Nam de eiusdem martyris sodalibus, in carcere simul vincis se audiuisse asserit, quæ de præclara eius sanctitate scribit. Hoc ipsum etiam inde satis confirmatur. Pauci profectō anni interfuere, post martyrium sancti Pelagij & legationem Sancij regis de repetendo eius corpore missam. Loquitur autem Raguel de sancti martyris sepultura: tanquam Cordubæ adhuc corpus caputque permaneant, sine vlla, quæ tunc esset, transferendi mentione. Et Cordubensis ecclesiæ presbyter, credo Raguel fuit. Nam epitheton Cordubensis, nō ad passionem in gignendi casu (quod erat ineptam) sed ad scriptorem in nominatio (quod fuit pene necessarium) est referendum. Cur ergo fuit in finem transpositum? Nescio profectō: nisi quod multa eiusmodi, contempto Latini sermonis legitimo ordine, in nostratibus illorum temporum scriptoribus passim reperio. Doctoris autem vocabulum, pro authoris positum fuit.

Raguel Cordubensis.

HONESTE autē & satis verecunde Raguel dixit, regem sanctū puerū iocula-

P ij riter

riter tetigisse: quod liberius Rhosuita, stupri per vim tentati mentione habita, retulit.

TYRONES autem, regis Sarraceni nobiles pueros aut iuvenes fuisse, libro secundo in Sancio martyre, & alibi etiam, docuimus.

QUANTUM semper fuerit huius sancti martyris celebritas, quanta ubique veneratio ex sequentibus patebit. Idem Sampyrus de rege Sancio Ranimiri secundi filio, qui Crassus est cognominatus, ita inquit. Rex vero sancius salubre inijt consilium vna cum uxore Terasia, & cum sorore sua regina Celoyra: ut nuntios mitterent ciuitati Corduba, ut peterent corpus sancti Pelagij martyris, qui martyrium acceperat in diebus Ordonij principis sub rege Arabum Habdarraghman. Et dum legatos vna cum Velascone Legionensi episcopo illuc pro pace, & ipsius corpore sancti Pelagij miserunt: egressus rex Sancius ex Legionem, venit Galletiam, &c. Addit Toletanus. Rex autem construxit monasterium Legionem, in quo corpus sancti Pelagij statue rat collocandum.

ET Sancius quidem rex sancti martyris corpus obtinuit. Erat enim Habdarraghmani charus, iam inde ab eo tempore, quo hydropisi seu mōstrosa pinguedine eger Cordubā adierat, Arabū medicorū opem, ab quibus & sanatus est, quæsiturus. Verū sanctas reliquias aduenientes, morte præreptus nō vidit. Eas filius eius Ranimirus tertius tādē excepit. De quo Sampyrus ita inquit. Corpus sancti Pelagij martyris ab Sarracenis recepit: & cū religiosi episcopi in ciuitate Legionensi tumulauit. Rudericus in eo monasterio, quod ad hoc ipsum pater regis construxerat, ab filio refert sepultum.

EGO in his omnibus Sampyri Asturicensis episcopi libentius vtor testimonio, quia iisdem his temporibus, de quibus scripsit, vixit: ut prisca regum monumenta & diplomata in sancta Compostellana ecclesia, item in Ouetensi asservata, quorū ego multa vidi, testantur. Fons itaque & origo historie illorum temporum hic est author. Verum autem eius nomen Sampyrus est, non Saphirius, ut quidam proferunt. In regijs enim illis diplomatis, de quibus diximus, ubi de prisco nostratum more cum proceribus regni subscripsit, Sampyrus legitur. Et antiqua omnia exemplaria consentiunt. Tria autē iam habui satis vetusta. Inter quæ insigne admodū illud. S. Ouetensis ecclesie fuit, Gothicis literis in membrana descriptum, quod regis Alfonsi, qui Toletum cepit fuisse aperto constat testimonio. Eius mihi olim copiam idem Illustrissimus Placentinus episcopus fecit.

CORPUS vero sancti Pelagij aliquot post annos Ouetū est translātū: quo tempore Christiani diram Almāforis Arabū, siue regis, siue ducis vastationem in secundo eius aduentu metuentes, relicta Legionensi vrbe, cū sacris vasīs, scriptis, monumētis & reliquijs sanctorum regumque cadaueribus, Ouetum transfugerunt. Qua de re ita scribit Pelagius Ouetensis episcopus, qui post Sampyrum illorum temporū historiam continuit. Cum vero, inquit, audiissent & cognouissent Legionenses & Asturicenses ciues illam plagam venturam super eos, acceperunt ossa Regum, quæ erāt sepulta in Legionem & Asturica vna cū corpore sancti Pelagij martyris, & intrauerunt Asturias, & in Oueto in ecclesia sanctæ Mariæ dignissime sepelierunt ea. Corpus autem sancti Pelagij

lagij posuerunt super altare beati Ioannis Baptiste. Hucusque Pelagius, qui exemplar illud Ouetense cum sua, & Sampyri, & aliorū historia scribi iussit, ut præfato regi Alfonso Toletanorum victori dono daret. Quod cū in ipso codicis initio satis appareat: insunt etiā nonnulla eiusdem Pelagij episcopi manu, ut ipse testatur, exarata. Et in regis illius diplomatis eiusdem episcopi nomen plerunque videmus subscriptum.

ET quāuis in sancti Ioannis Baptiste venerationem cōditum id monasterium initio fuerit: nunc tamē sancti Pelagij nomine cōpellatur, & sacris Deo virginibus incolitur. Sanctum martyris corpus supra maius, uti dicunt, altare theca argentea, quatuor ferme pedum longitudine decentissime repositum, supplex veneratus sum in illa sancta legatione, qua iussu regis catholici Philippi. II. perfundtus fui, de qua iam in diui Eulogij vita metio facta est. Et ego quidem ab rege Fernando huius nominis primo eo sublātū, & diuini tumulto ad eum modum honoratū sanctū martyrem crediderim. Vidi enim in eodem monasterio eius regis diploma Gothicis literis scriptum, cuius initium fideliter transcriptū apponam cum sua tota illorum temporum sermonis inconcinnitate.

NOS exigui famuli Christi Fredenandus rex & Sancia regina vobis dopnos eximios patronos nostros præcurfor & Baptista Ioannis, necnō & vltimus martyr Pelagius, cuius corpus tumulatū manet iuxta aulā sancti Saluatoris sedis Oueto. In ipsius Iesu Christi honorē, & hunc sanctum martyre amorem inspirauit Dominus in cordibus nostris, & hanc famulā vernulamque tuā cōiuge mea Sancia spiraculum prudentiæ in cordibus nostris immisit, ut in melius restauraremus ipsius cimeteriū, vbi ipsum corpusculū martyris sanctissimi requiescit. Denique venimus in hunc sanctum locū cum episcopis & proles nostri, & omnes magnati terræ nostræ, & fecimus translationem mirificā ipsius corporis sancti: ut maiori surgat in culmine, cuius anima sublimiori exultat in requie. Ideoq; nos iam sæpe dicti famuli vestri ad honorificentiam corporis sancti concedimus in hūc locum sanctum profustentatione fratrum & sororum ibidem degentium, &c. Et in fine. Notum die. vj. Id. Nouemb. Era lxj. post mille sima. Is est annus Domini millesimus vigesimus tertius.

ATQUE ibi quidem sancti Pelagij corpus magna cū veneratione colitur. Reliquæ vrō per Hispaniā ecclesie, paucis exceptis, annuā eius festiuitatem concelebrāt. Sed o negligentiam merito deplorandā, per pauca admodum eius in matutinis legunt historiam. Illud vero monasterium, quod primū ab Sancio rege ad reponendū sancti martyris corpus fuerat edificatum, Almansore totā urbem deuastante, cū fuisset dirutum: post eius vrbis, cōnobijque ipsius instaurationem diui Isidori corpori excipiēdo locum dedit, ab eoque diuo nomē denuo accepit: quod in eiusdem monasterij antiquis monumentis legitur. Sed hæc iactura (si modo iacturam possumus nominare) multis alijs, usque magnificis huius martyris templis, quæ hodie per Asturū, Galletiæ, & vteris Castelle, uti vocant, regiones cernimus, abunde satis est compensata.

Sancius Crassus rex.

Ranimirus rex. iij.

Sampyrus Asturicensis episcopus.

Pelagius episcopus.

Fernandus rex. I.

Corporis sancti Pelagij eleuatio.

DE SANCTO DOMINICO SARRACENO ET SOCIJS  
martyribus, Cordubæ coronatis.



**V**EREMUNDVS rex huius nominis secundus, Alfonsi quinti pater, huius martyris & sociorum, vt mox apparebit, nobis memoriam reliquit, quam nisi eo auctore, aliunde non haberemus. Eius sequens diploma, in sancta ecclesia Compostellana seruatur, quod nos inde cum alijs ceterum ferme hac occasione habuimus. Compostellani Archiepiscopi librum habent manuscriptum, quod eis simul cum dignitate traditur, in quo transcripta sunt tum summorum pontificum, tum etiam priscorum regum diplomata sanctæ eidem ecclesiæ olim concessa. Hunc librum congegit Bernardus eiusdem ecclesiæ, vt vocat, thesaurarius, anno Domini millesimo centesimo vigesimo nono. Quod in præfatione ipsemet ostendit Bernardus. Cum autem sancta eadem ecclesia opera nostra aliquando indigeret, eum librum nobis tradi iussit. Inde nos hoc Veremundi diploma, cum alijs multis transcriptis, quæ rebus Hispaniæ, & verè temporum supputationi magnam lucem afferre possunt. Quin etiam cum sanctum diui Jacobi sepulchrum postea, tum sancta legatione Philippi regis catholici fungentes, tum etiam religioso peregrinorum more inuissimus: hoc ipsum diploma in secretioribus huiusmodi monumentorum collectaneis, quæ Tumbos patrio nomine ibi vocant, de nouo vidimus.

REGIS VEREMUNDI SECUNDI  
diploma.



**I**N NOMINE SANCTAE ET INDIVIDUAE Trinitatis. Dicendum est, quod cunctis notum manet, quomodo Domino permittente, & peccatis exigentibus, mucro hostilis & crudelitas iniquorum, fauies scilicet Hismaelitica gens, promouit se ex Hispaniæ partibus aduersus Christianos. Et pergens armata venit vsque ad Septimam censam ciuitatē. Et cateruatim eam circum vallans, atque in arcu & sagitta eam obsidens, diruptis muris, & aperta ianua, irruit in ipsam ciuitatem. Et sicut scriptum est, qui conterit multos & innumerabiles, & facit stare alios pro eis: & nec alio loco, nec alio modo moritur homo, præter quod positum est gladio vindice, & hominum scelere prævalente, quos ibi Christianos inuenit, in ore gladij interemit. Et diruta ciuitate, pauci, qui remanserunt ad Spaniam in Cordubensem urbem ducti in captiuitatem, onere catenarum onusti, atque ferro vincti, & carcere trahi, duos annos & dimidium ibi peregerunt, laudantes & benedicentes Deum vnum & trinum semper viuum & verum. Et quoniã Deo cura est de omnibus, maxime de eis, qui positi in tribulatione cum spe

spe & fiducia Deo animas suas simul & corpora in benefactis cõmendant: voluit pietas diuina, quomodo iam prædestinatione ordinauerat, illorum ærumnis & laboribus, & etiam temporalibus malis finem imponere. Et vt ad eum, cui famulatum exhibuerant, cum palma martyrij tripudiantes venirent: permisit ipsum tyrannum, qui eos captiuos duxerat, de squalore carceris ipsos eijcere, & gladio interfectos, sanguine proprio laureatos, ad regna cælorum, & præmia atque æterna munera à Deo illis præparata, coronandos & remunerandos dirigere. Inter quos fuit vir felicissimus nomine Sarracenus, proles Ioannis vocatus, qui dimisit hæreditatem & cortes in ciuitate Numantia, quæ modo Zamora nuncupatur: cum nullum superstitem vel hæreditariũ, aut propinquum relinqueret, qui ipsam hæreditatem possideret: sed remanserit sine hærede, & sine alicuius serie testamenti. Dum starent hæc omnia intestata, accepit ea seuissimus princeps domnus Ranemirus indeceter, & tenuit vsque ad obitum suum. His expletis, ego Deo meo trino & vno humillimus princeps Veremũdus in regno parentũ & auorum meorum nutu diuino pie electus, & solio regni collocatus, antequã ipsi sancti & electi Dei martyrium acciperent, & adhuc trahi in carcere essent: visum mihi fuit moto pietate in redemptionem animæ meæ eos inde redimere. Et iam nuncij mei in via erant, quos pro illis miseram, quando ipsum martyrium consummatũ est. Quando tale nũcium ad aures meas peruenit, quod ipsi sancti iam in regno cælorum essent: placuit serenitati nostræ, vt hæreditatis ipsius supradicti martyris Sarraceni, qui in baptismo Dominicus vocitatus est, ecclesiam facerẽ hæredem. Quia inutile & inconueniens erat, vt ille esset in regno cælorum, & hæreditatem eius possideret rustica & laicalis conuentio. Ob hoc ego iam sæpe dictus princeps Veremũdus propter bonũ testimonium in amore Dei, & in memoria ipsius supradicti martyris Dominici, partem aliquam donare decerno, atque in perpetuum ad habendum concedere mihi visum & cõueniens est loco Apostolico in veneratione ipsius patroni nostri apostoli Iacobi, vbi nunc dilectus Dei Petrus episcopus præsulatum tenebat. Sic do & concedo cortem intus in ciuitate noua propè ecclesiam sanctæ Leocadię in omni gyro, sicut eam ipse sanctus Dominicus obtinuit cum omnibus suis vtensilibus, cupis, torcularibus, & tendis in mercatello, & vineis, quæ seruerunt ipsi corti, vbicunque sunt, ab integro eas concedimus. Et azeniam integram in vado, quem dicunt domini Garfiæ, & medietatem in alia in Teliars. Et ibi in Teliars quartam portionem in alia azenia. Et omnes suos hortos, vnum in Aruale, & alium in ripa fluminis Duri j. Et

suos ferraginales, vbi cūque illos habuit. Et alium hortum in Perales. Et etiam cuncta, quæ ipsi domui deseruierunt, tam ex illa parte fluminis Durij terras & vineas, & omne suum debitum, quam quæ ipsi corti deseruierunt. Adhuc dando atque donando adijcimus, quod ipsi corti pertinuit, villam, quam vocitant Alcopam in ripa riuuli Arotoy cū omnibus suis prælationibus, quæ intus & foris sunt, cupis & torcularibus, terris, vineis per suos certissimos terminos. Et omnia quæ ad ipsam villam pertinent, sicut ille eam obtinuit, cum suis iugarijs & porcarijs, qui ibi seruierunt, & modo ibi sunt: siue & peculiare de ouibus, vbi cūque sunt, quæ ipsi corti deseruierunt. Omnia supra taxata, quæ resonant iam scripta, iam suprascripto Apostolico loco donare, atque concedere curauimus in memoria & veneratione sancti illius iam dicti Dominici, vt habeant inde habitantes & Deo seruientes, atque per singulos dies & annos memoriam illius facientes, & sacrificia & orationes Deo offerentes, temporale subsidium: & illi cū sancto Dei apostolo Iacobo etiam in perpetua remuneratione à Deo recipiant collatum præmium inconuulsum. Si quis tamen (quod esse non potest, nec oportet, & fieri minime credimus) aduersus hanc testamenti seriem ad irrumpendum, vel diruendum, venire temptauerit, siue ex progenie vel stirpe nostra, siue etiam quilibet Comes, vel Pontifex, aut quælibet Potestas hanc factionem infringere temptauerit: quisquis fuerit, in primis à corpore Christi sit extraneus, & amborum careat lumine oculorum, & cum Iuda Domini traditore in inferno sit damnatus.

Ann<sup>o</sup> Domini 18  
Dcccclxxv.  
Dies Februa-19  
rij. x.

Facta à serenissimo & pio principe domino Veremundo serie testamenti. iij. Idus Februarij. Era post millenam tertia scilicet & decima.

Veremundus rex confirmat.

Sebastianus episcopus confirmat.

Gundifalvus episcopus confirmat.

Sauaricus episcopus confirmat.

Armentarius episcopus confirmat.

Pelagius episcopus confirmat.

Petrus episcopus confirmat.

Fredenandus testis.

Sauaricus testis.

Gudesteus testis.

Felix testis.

Vimara testis.

Munius testis.

Quedam



V A E D A M sunt in hoc diplomate, quæ interpretatione magno opere indigere videbantur: quædam etiam ad temporum supputationem animaduertere diligenter oportuit. Ideo utrunque libenter sumus exequuti.

Venit ad septimancensem ciuitatem.) *Celebre est oppidum ad*

*Durij & Pisoracæ magnorū fluminū confluentes. De oppidi nomine, quo nūc etiā com-  
pellatur, fama est ab septem sinistris manibus, quas mancās prisci Hispani appellabāt,  
tractum. Nam mauris hoc ipso bello, de quo regi sermo est, in oppidum irruentibus,  
septem virgines pudicitiae suæ periculo consulentes, sinistras sibi abscidisse ferunt: vt  
horrendo vulnerum & defluentis sanguinis conspectu hostes absterriti, trucidare  
mallerent fœde mutilatas fœminas, quam constuprare, aut in captiuitatē inutiles ser-  
uitio ducere. Hoc municipes narrant, eiusque facti testimonium, oppidi insignia, septē  
manibus antiqua cælatura insculptis, proferunt. Huius autem cladis miror in Sampy-  
ri, aut Pelagij historia nullam esse mentionem. Lucas Tudensis illam his verbis scrip-  
sit: cum de Ranimiro tertio Sancij Crassi filio sermo esset. Factum est autem, vt cū Sar-  
raceni securitatem accepissent ab Rege Sancio & filio eius rege Ranimiro, quod non  
ferrent subsidium Castellanis, direxerunt arma contra comitem Fernandum Gundifal-  
salui. Et cum non posset eis dictus comes resistere, cœperunt Sarraceni Gormaz, &  
Septimancas, & Septempubicam, & multas & horrendas strages perpetrauerūt in  
terra Christianorum. Eadem habet Toletanus. De anno huius cladis in fine diploma-  
tis disputabimus.*

Septimancas op-  
pidum.

Ad Spaniam.) *Non dubium est quin plures in Hispania fideles, quam quos  
Arabes captiuos duxerant, permanerent. Ideo per hyperbolem quædam id est dictū.  
Spaniam autem pro Hispania scribere, mos fuit illorum temporum, de quo iam  
diximus.*

Duos annos & dimidium.) *Tempus diligenter est attendendū. Hinc enim  
illius rationem postea aperte poterimus inire.*

Illorum ærumnis & laboribus.) *Preiosa semper est in conspectu Domini  
mors sanctorum eius. Caterum quod hic habetur, ex illorum philosophorum sententia  
dictum est, qui cum nullum in morte malum esse disputarent, inter cetera mortem  
malorum omnium & laborum finem esse docebant. Quod ipse Deus, tanquam clemē-  
tissimus hominum pater & dominus, notum eisdem esse voluit eo ipso tempore, cum  
vniuerso humano generi meritum supplicium in vno Adam infligeret. Maledicta, in  
quit, terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea. At ne sempiterna hæc mala crede-  
rentur, certa que spes finiendi laboris relinqueretur, super addidit: omnibus diebus vi-  
tæ tuæ. Et apertius statim. In sudore vultus tui vesceris pane, donec reuertaris in ter-  
ram, de qua sumptus es. Quasi aperte diceret. Hæc omnia mala merito tuo patie-  
ris: ceterum suo illa, vt sempiterna non sint, mortis fine claudentur. Hoc ipsum  
ego, adolescens cum essem, hoc epigrammate comple-  
xus sum.*

Mors laborum fi-  
nis.

Genes. 2.

DE SANCTO DOMINICO  
 SVPLICIVM HVMANI GENERIS, AT-  
 QVE SOLATIVM.

**C**VM Deus vltices armaret criminis iras,  
 Totum noxa hominum polluit vnde genus:  
 Infremuit: rutilæ que tonans de vellere nubis,  
 Atroces tumido concipit ore minas.  
 In que homines, hominum que genus maledicta futurum  
 Congerit, irarum verba cruenta notis.  
 Atque ait: inuisus nunc te auerfabitur orbis,  
 Inuisum que tibi nunc erit omne solum.  
 Sudor & imbriferos fundat ni ex ore liquores,  
 Hinc sterilis victum iam tibi terra negat.  
 Sed pro benigni placabilis ira tonantis:  
 Intentat nondum vulnera, iam que fouet.  
 Afflictis quam certa adhibet solatia rebus?  
 Quam mulcet dictis tristitia dicta suis?  
 Ne trepidi, ne spes pauidi ne absumite vestras:  
 Non plecto æternis crimina vestra malis.  
 Durate: en dabitur tantos finire labores:  
 Suplicij iubeo terminus esto, mori.

5 Cortem.) Diximus iam de hoc vocabulo in virginibus Flora & Maria.

6 Numantia, que modo Zamora.) Error fuit illorum temporum communis, *ut Zamoram urbem antiquam Numantiam omnes fuisse crederent. Qua de re extat doctoris Ioannis Genesij Sepuluedæ doctissimi viri, & Ciuis Cordubensis clarissimi epistola. Nosque tum in nostra historia, tum etiam in Hispaniæ antiquitatibus suis omnia sumus prosequuti.*

7 Vel hæreditarium.) Pro hærede positum est, tractum propius ex Hispano, hæredero.

8 Sæuissimus princeps.) Historici omnes regis huius Ranimiri sæuitiam, superbiam, & vncordiam notant. Sampyrus ita inquit. Rex vero Ranimirus, cum esset elatus, & falsilocus, & in modica scientia positus: cepit comites Galletiæ & Legionis, siue & Castellæ factis acriter ac verbis contristare. Eadem Toletanus atque Tudenfis habent.

9 In regno parentum & auorum meorum.) Cum Pelagius Ouetensis, cõsentientibus Toletano & Tudenfi, regem hunc Veremundum filium fuisse tradat regis Ordonij, qui frater natus maior fuerit Sancij Craßi: ferendum non est, regis Alfonso historiam, Sancij Craßi filium ipsum dicere. Quamquam mendum fuisse apparet in codicibus excussis.

10 Pie electus.) Nam aperte tres suprãdicti authores regni successionem iure ad ipsum

ipsum fuisse deuolutam, Ranimiro sine liberis mortuo, testantur. Et procerum omnium electione præterea in regnum Legionis & Castellæ est euocatus, cum Galletiæ rex antea esset.

Antequam ipsi sancti & electi.) Et hoc quoque ad futuram supputationem 11  
 mox ineundam, diligenter est attendendum. Illud etiam, quod sequitur, oportet animad-  
 uertere. Et iam nuncij mei, &c.

Quando tale nuncium.) Hoc etiam diligenter est notandum ad futuram sup- 12  
 putationem.

Serenitati nostræ.) Hæc honorifica cõpellatio, sicut etiã illæ: gloria nostra, su- 13  
 blimitas nostra, ab Gothis planè sunt desumpta, ut ex concilijs Toletanis, & Gotho-  
 rum legibus cõstat. His titulis Reges seipso nominabant, & alij honoris causa eisdem  
 ad Reges utebantur.

Qui in baptismo Dominicus.) Hinc facile intelligimus, Sarracenus, cog- 14  
 nomen esse. Quod etiã multa illorum temporum monumenta testantur: ubi inter ceteros  
 regni primores, nonnullos aliquando hoc cognomine subscribentes legimus. Neque tamẽ  
 est necesse ipsa regum diplomata sigillatim cõmemorare, quæ inter Cõpostellana & Oue-  
 tensia vidimus. In quorum subscriptionibus ad hæc usque huius regis tempora frequens  
 etiã est Dominici nomẽ. Ut ab ipsis Gothis, quemadmodum alia multa, videatur cõtinua-  
 tum, & inde præter hunc sanctum martyrem, ad tres insignes nostrates diuos Calciaten-  
 sem, de Silicibus (quæ de Silos vulgo vocant) & fratrum prædicatorum ordinis instituto  
 rem peruenisse: quæ admodum ad nos ex his tribus postea dimanauit. Integrum autem  
 nomẽ huius sancti martyris fuit: Dominicus lañez Sarracenus. Nam cognomẽ lañez  
 patronimicum, rege referente, habuit.

Cupis.) Cubas nos nunc dicimus. Neque oportet tamẽ singula quæ sequuntur, bar- 15  
 bara nomina arnotare, quæ nostris Hispanis nota sunt & vulgaria. Ferraginales (Cas-  
 tellanis tantummodo vsitatum est vocabulum: quod Batici mei nõ intelligerent. Herrenales  
 vocant, eas agri portiones, in quibus non ad frumenti copiam, sed ad viridis tantummo-  
 do pabuli saginam ordeum seritur. Ab Latino farrago ductum videtur.

Potestas.) Præclarus fuit illorum temporum magistratus, hoc titulo & dignitatis no- 16  
 mine insignia: quod vetusta regum ante hunc diplomata testantur: in quorum subscriptio-  
 nibus procerum quorundam nomini additur, potestas, & potestas terræ.

A corpore Christi sit extraneus.) Imprecatio est, nõ excommunicatio. Quo 17  
 modo & multa huiusmodi sunt intelligenda, quæ in omnibus ferme regum præcorum di-  
 plomatibus apud nos reperitur. Quæ non intelligenti esse poterant offendiculo.

Serie testamenti.) Solenne his temporibus, & multis postea sequentibus fuit, 18  
 quæcunque donatione rex, aut proceres facerent, testamentum ipsam vocitare. Quasi  
 hoc nomine maiori iure solidaretur. Regum exempla sunt, quæcunque fere eorum re-  
 periuntur diplomata Latine scripta, quibus aut monasteria denuo instituunt, aut insti-  
 tutis iam aliquid donant. Procerum hæc vidi magis insignia. Comitibus Fernandi Guðisal-  
 ui diploma, quo sancti Petri de Arlaga monasterio multa donat. Comitibus Petri Ansurij



DE SANCTO DOMINICO

noua institutio ecclesie diuæ semper virginis Mariae, quã Valle Oleti edificarat. Ioã nis Manuclis noua item institutio, qua constructũ ab se sancti Dominici cœnobium in oppido Peñafiel, multa eidem donans, testatur.

19 Era post millenam.) Annus hic est Dominicæ natiuitatis nongentesimus septuagesimus quintus: Februarij dies decimus. Si autẽ hanc anni notationẽ cũ superioribus coniunxerimus, annum, quo sanctus Dominicus cũ socijs passus est, exacte ferme reperiemus: & ad illorũ temporum rationem ineundam, certi aliquid & indubitati statuemus. Supputatio autẽ ad hunc modum procedit. Anno Domini nongentesimo septuagesimo quinto, mensis Februarij die decimo, Veremundus rex hoc diplomate donat sancti martyris bona. Motum verò se, vt donaret, affirmat, illico, vbi martyre cum socijs passum ex suis nuncijs audiisset. Ait enim: Quando tale nuncium, &c. Placuit serenitati nostræ, &c. Nuncijs verò missi fuerant, martyribus nõdum occisis: & illis ipsis nuncijs iter agentibus occiduntur: quod vtrunque rex fuse & perspicue narrat. Hanc autem legationẽ hoc ipso anno missam minimẽ crediderim. Neque enim Ianuarius mensis cũ paucis Februarij diebus satis esse poterat, vt Legione Cordubã nunciijrent, ac redirent: cũ leucarum nostratiũ plus centũ intersit, mōtib; etiã niue tota hyeme obrutis, non vno loco interiacentibus. Neque verisimile porrò est, legatos propius Legionẽ iter agentes, sed Cordubã iam appropinquãtes, verum & certum de martyriũ cede nuntium accipiisse. Nam semel audito fidẽ non erant vtiq; daturi: longiore mora, & propius fama certius aliquid captantes. Et si quid præter captiuorum redemptionem in mandatis habuere, Cordubã profecto peruenerunt. Quæ omnia apertẽ declarant, nuncios in fine anni superioris, hoc est nongentesimi septuagesimi quarti ab Rege missos, eodẽque ipso anno cum socijs Dominicum martyriũ fuisse coronatum.

Alhacah Corduba rex.

HINC etiam possumus ferme colligere hos sanctos martyres sub rege Arabum Alhacah fuisse interfectos. Nam huius regnum, quod ex historia Arabum Ruderic Toletani constat, ad annum Domini nongentesimũ octogesium peruenit: cũ decem & sex annos regnasset.

HINC etiã, ratione probe subducta, scire propẽ modum exacte possumus, quo anno clades illa ad Septimancas cũ Castellæ vastatione cõtingerit. Cum enim duos annos & dimidium in vinculis fuisse hos martyres in regio diplomate tradatur: apparet anno nongentesimo septuagesimo secundo, aut primo fuisse captos.

APPARET etiam Ranimiro mortuo, Veremundũ illo ipso anno nongentesimo septuagesimo quarto, quo occisi martyres sunt, regnum Castellæ iniisse. Quippe aut ipsemet aditum est innata bonitate cõmotus, vt captiuos Christianos redimeret: aut suorum precibus & lachrymis propere incitaretur. Eratque hoc pium in primis, tum etiã faustum magno opere regni principium. Et hanc quoque festinationem suam rex ipse hic de se prodit. Hæc vel ideo præstiterit exquisitijs indagasse, quod ingens sit in nostris historicis temporũ per hos reges varietas, quæ hinc aliquantisper poterit amoveri.

FINIS.

HEROES. MAGNI. VOS.  
CORDUBA. VESTRA.  
PRECATUR.  
SIT. VESTRO. SEMPER.  
SALVA. PATROCINIO.

DE CORDUBAE VRBIS ORIGINE,  
SITU ET ANTIQVITATE.



AM MVLT A sunt, quæ diuus Eulogius de Corduba nostra suis o-  
peribus interseruit: atq; adeò frequenter multarum in ea vrbe regionum,  
oppidorum agrorum, fluminum, similiumque rerum meminit: vt fuerit  
necessarium, de eius situ & antiquitate multa hic apponere. Et Cordu-  
ba quidem vrbis originem, situm, eiusque mutationes, cum reliquis, quæ ad eius anti-  
quitatem peruestigandam poterant pertinere: in eo opere, quod de Hispaniæ antiqui-  
tatibus historiæ nostræ adiunximus, plenius sumus prosequuti. Inde huc nonnulla  
transferemus.

SITA est Corduba in ipso ferme Bæticiæ prouinciæ meditullio, atque in his eius  
populis, qui Turduli ab Ptolemeo, Plinio & Strabone nominantur. Ab ortu ea regio  
ad Bastulos seu Bastetanos vsque protenditur: ab occasu Turdetanos cõtingens, Hispani-  
lensi tractu terminatur. Habet ad meridiem late patentes campos, qui ad Mediterræ-  
neum mare & Herculeum fretum expanduntur. Qua verò parte Septentrionem Cor-  
duba spectat, posita est ad ipsas Marianorum montium radices: quos nunc Hispani,  
prisco nomine corrupto, Sierra Morena, hoc est Morenos montes dicimus. Ea verò  
horum montium pars, quæ Cordubæ imminet, aut saltus Castulomenis est portio,  
aut cum eo ad ortum coniungitur. In his montibus, authore Plinio, Bæturia regio, à  
Bæti flumine nomen accipien, sin duas regiones diuisa, ad Anam vsque fluum ex-  
currit. Ipse Bæti, qui Cordubam alluit, Cirtius olim & Tartessus etiam, vt apud Pli-  
nium, Liuium & Strabonem est, dictus, tanta semper celebritate fuit, vt toti pro-  
uinciæ nomen dederit, tanta porro est magnitudine, vt ingentia flumina exorbens,  
ab Mauris inde nomen acceperit. Guadalquivir nanque, quod huic fluuiio nunc no-  
men est ab iisdem impositum, magnum flumen ipsorum lingua significat. Ab or-  
tu verò ad occasum latus Cordubæ Australe lambens, ita montes ab planitie dis-  
terminat, vt id sibi studio habuisse natura videatur: quò diuersissima soli discrimina  
se iungeret, & est tanquam limite separaret. Hinc montana, quæ ipsa suburbia  
pene contingunt, celsis collibus elata, duris cauitibus prærupta, hortis, vineis, olea,  
& omnium generis arboribus sunt consita. Inde campestris regio trans flumeu  
complanata, nuda, glareis & luto friabilis, frugibus tantummodo ferendis est  
accommoda. Huius verò tractus quæ sit feracitas, inclyta nostræ ciuitatis hor-  
rea, tota Hispania celeberrima satis ostendunt. Alterius verò soli montibus præ-  
tenti quanta sit amœnitas cum insigni fertilitate coniuncta: vix quisquam sa-  
tis digne possit explicare. Ipsæ præcisæ rupes, scopuli ipsi, ubi planum quidpiam  
non soli (neque enim solum est illud, sed lapidum strues) Verum quicquid id  
est plani, Loton suauissimam & siliquam sponte nascentes, satiuas vero oleam,  
vitem, ficum, cerasum, mala punica & Persica, pruna, & quod magis mirandum sit,  
citria mala omnis generis abunde producant. Præstant hoc ipsum magna ex parte sen-

Cordubæ situs

Turduli.  
Bastuli.  
Turdetani.

Mariani mōtes.

Saltus Castulo-  
nenis.  
Bæturia regio.  
Ana flumen.

Bætis fluuius.

Cordubensis so-  
li feracitas.Cordubensium  
montiū amœni-  
tas.

AMBROSII MORALIS CORDVBENSIS  
AD SANCTOS CORDVBENSES MARTYRES  
deprecatio.

Magnanimi Heroës, quorum violentia cælum  
Vim passum rapiens, belligerat moriens:  
Quorum mors patriæ tantum truculenta triumphi,  
Quantum nullius inclyta vita dedit:  
Vestra labore suo nunc si illustrata resurgit  
Gloria, iamque nouo germine culta viret:  
Supplicibus votis, gemituque è corde reuulso  
Suspirans, vester vos vocat Ambrosius.  
Sustollensque oculos, celsasque ad sidera palmas,  
Ingemit: & tacitus vos sine voce rogat.  
Quid poscat petitis? Melius vos scire potestis,  
Id quod velle miser debeat, & petere.

tes, copiose, purissime, suavis, & ad potum salubris aquae, quibus passim perinde erumpentibus, irrigua omnia circum circa sunt. Hinc valles vrbis propiores non nisi ab pulchritudine, ab paradisiacis, ab Regijs hortis, ab rosarum multitudine, aut ab florum aspectu nomen inuenere. Hinc vini & olei Cordubae tanta est copia, atque adeo exuberantia, fructuum omnis generis tanta vbertas, vt hoc vnum aliam quantunvis celebrem ciuitatem magno opere posset nobilitare. Mala autem citria omnis generis tanto opere in ea vrbe exuberant, vt aduenis & peregrinis hominibus frequenter sint stupori, non cumuli solum, qui per plateas venales vili pretio cernuntur, sed etiam qui nouorum fructuum aduentu, per agros & sterquilinia proijciuntur: decusibus non modico impedio ex arboribus malis, ne superfatantes flores impediunt. Florum autem ipsorum in his arboribus tanta vndiquaque intra vrbem & per vicina suburbana est copia, tanta verno tempore fragrantia: vt non iam, quod de iisdem floribus Virgilius dixit,

Animas & olentia ciues

Ora illis foueant, & senibus medicetur anhelis: sed suauissimo odore vrbs tota, vicini que agri perfundantur, & ad eam suaueolentia captanda noctu homines peruigiles discurrant. Neque tamen diutius in Cordubae amoenitate & vbertate celebranda sit immorandum. Unum satis sit testis praestantissimi testimonium. Ipse sit Muca dux Arabum, Hispaniae totius victor, qui que eam omnem perlustrauerat, & vndique percognitam habuerat. De eo Rasis Maurus in Arabum historia his ipsis verbis, Latine fideliter redditis, scribit. Abibus Aluydi filius, homo qui nullatenus in re vlla mentiretur, ita scripsit. Quum Muca Cordubam egressus in Africam nauigaturus, summis Hispaniae proceribus deducuntibus, iter occiperet: & in collem, vnde vrbis totius prospectus patebat, venisset: mula, cui infidebat, retro conuersa, aliquantulum consistens, vrbem tacitus contemplantur: & tandem in haec verba cum gemitu prorrupt. Eheu Corduba, quantum es insignis? quae & quanta tua sunt deliciae? Quanta tibi honorum Deus voluit conferre? Haec loquutus, maerens iter cotinuat. Hucusque Rasis. Probum autem hunc aestimator nemo non possit digne censere, ab quo videat ipsam rei veritatem, ipsam natui soli praestantia tales gemitus, tale vocem, tantum encomium extorsisse.

METALLA Cordubensis sunt etiam inter authores celebratissima. Auriferam, quod mox apparebit, poeta Cordubam vocant: & as Marianum, hoc est, quod prope eam vrbem in eius montibus effoditur, maximè Plinius laudat: cum argenti viui & stibij ditissimas fodinas hodie in eius tractu conspiciamus.

HABVIT ea ciuitas duo nomina, quemadmodum apud Plinium legimus. Corduba enim, atque eadem Colonia Patritia est appellata. Sed Corduba nomen priscum fuit & perueiusae originis, illud alterum quo tempore ei fuerit inditum, suo loco dicemus. Et verum rectumque vocabulum Cordubam esse Silius Italicus, Martialis, Prudentius, atque alij poeta attestantur. Lex enim carminis incorruptiora & incotaminata vocabula cōseruat. Potuit sanè nō omnis huius veritas fideli ex nūmis, & ex lapidibus astrui. Sūt qui se nūmos vidiſſe affirmēt. Sed ego harū rerū nō indiligēs peruestigator, & omnis patrie meae antiquitatis in primis studiosus, Romanū

nummum

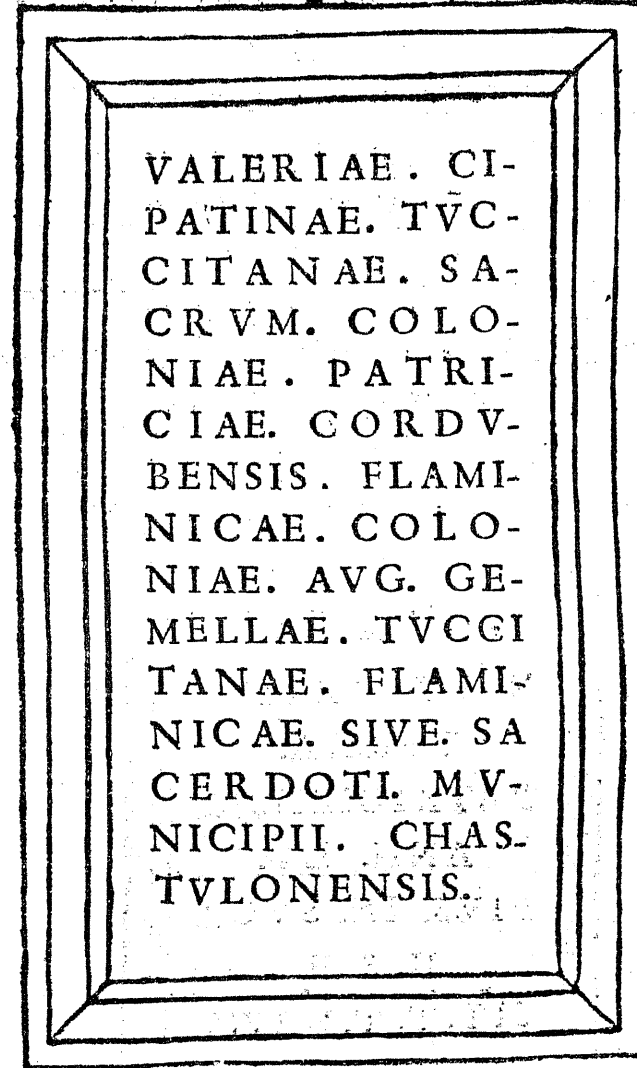
Val hermofo.  
Val parayfo  
Arriçafa. Hortus  
regius interpreta  
tu.  
La fenda del ro  
fal.  
Mira flores,

Muca Arabū du  
cis, de Cordubae  
praestantia dictū.

Cordubae nomē.

nummum adhuc vidi nullum, qui Cordubae nomen habeat inscriptum: cum Colonia patritiae nomen in quam plurimis Augusti, Tiberij & Germanici etiam, quorum non nullos ipse habeo, conspexerim. Lapidēs, in quibus vtrunque, & alterum seorsum nomen insit, quinque apponam, quorum quatuor primos omnes ipse vidi, & ipse descripsi: vltimum relatu doctiss. hominum habui.

IN oppido Linares basis est marmorea, nigra, ex ruinis Castulonensis vrbis admodum vicina aduecta, his literis inscripta.

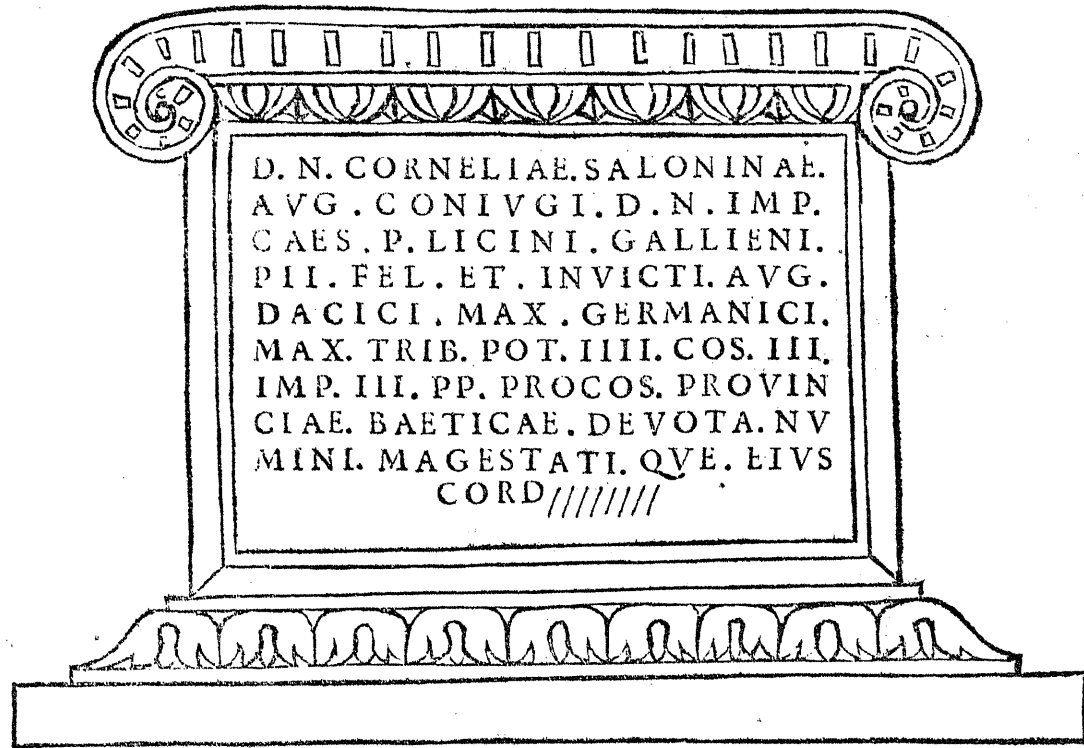


Lapis Castulonē  
sis vrbis.

Superioribus annis Cordubae cum capite & muliebris Statuae fragmentis basis marmorea cum hac dedicatione est eruta.

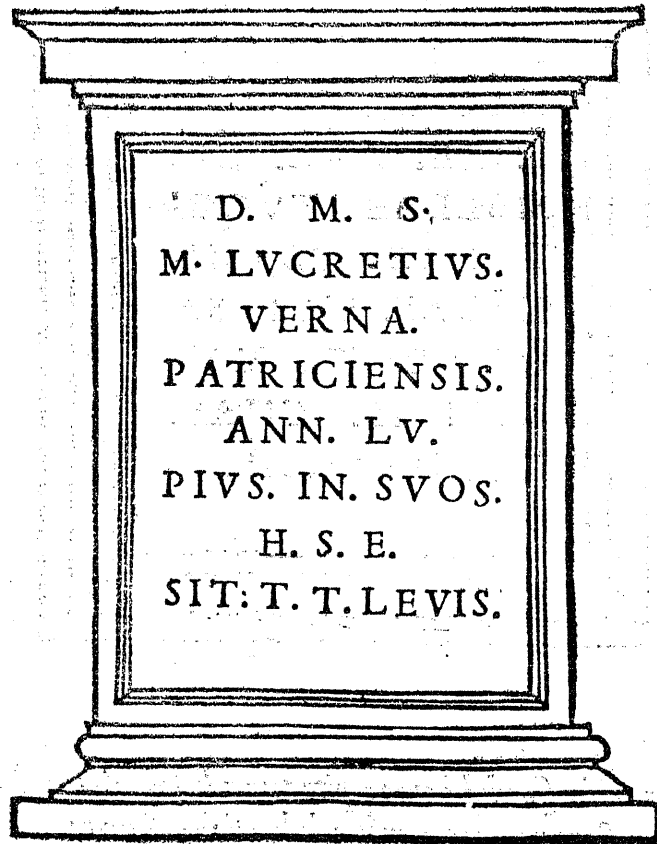
Q ij

Lapis Cordubensis.



*CORDVBAE in diua Marina templo, ad usum aquae benedictae, cippus marmoreus candidus.*

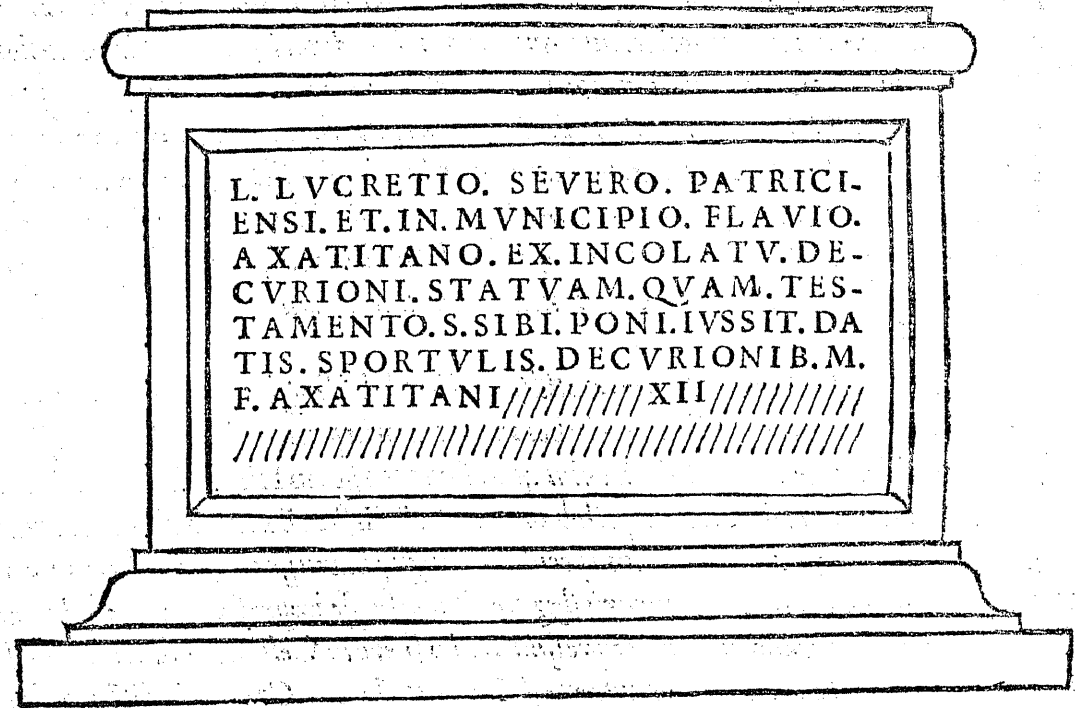
Lapis Cordubensis.



*LORÆ.*

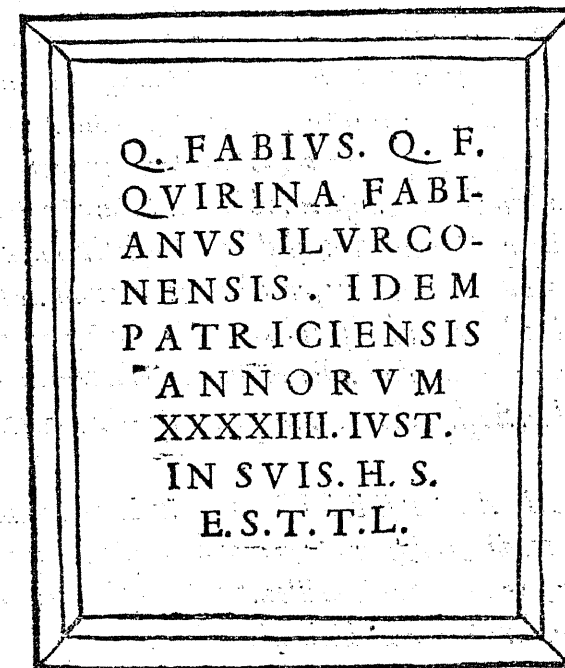
*LORÆ, quod oppidum in medio itinere ferme est, quo Corduba Hispalim itur, in basi marmorea pro foribus templi.*

Lora oppidum & eius lapis.



*Hispali in vico, cui ab Serpente nomen est, cippus cum hoc epitaphio visitur.*

Lapis Hispaniensis.



*Q. ij PATRICIÆ*

*PATRICIÆ* verò nomē libentius in usu fuit tēpore Romanorum Imperatorum, tanquā honorificentius & illustri de causa, ut postea videbimus, Cordubę impositum. Cordubę vero nomē incorruptum credo cū Romano imperio & lingua, ad Gothorū vsque tēpora permāsit. Tunc demum cœpit permutari, ut Cordoua, quę admodum nūc Hispani pręferimus, diceretur: nec subitò tamen, sed paulatim immissa corruptela. Testimonio sunt aurei nummi Gothici duo, quos ego habeo, diuersis satis typis percussos. Recceswinthi regis Gothorum sunt, & altera parte cū regis ipsius facie inscriptum habent. *RECCESWINTHVS. REX.* In auersa verò parte scriptum in orbē est. *CORDOBA. PATRITIA.* ut iam *V. versum in. O. esset: B. autem nondū esset in. V. permutatum.* Ad eundem etiā modum, tam in diui Eulogij veteri exemplari, quā in quibusque libris Gothicis literis, quos vidi plurimos, descriptis, scriptū semper Cordoba reperitur. Et de nostrę urbis nominibus hæc satis: nunc de eius antiquitate est dicendum.

Recceſwinthi regis nummi.

Cordubę antiquitas.

Hispanę vrbes binomines.

Graccuris.

Cæsar Augusta.

Obu'co.

Attubi.

Astigi.

Tucci.

Iliturgi.

Hispalis.

Turduli.

Corduba ab Persi, non fuit condita.

*PRISCAM* admodū, & peruetustā urbē Cordubā fuisse: cuiusq; originis propter summā antiquitatē, nullū extet in hominū memoria principiu: duabus potissimū de causis adducor ut credā. Primū enim quęcūque vrbes in Hispania duobus nominibus olim Romanorū tempore cōpellabantur: alterū Hispanū nomē, priscum, vetustissime originis, & quasi vernaculum peculiaris linguę habuisse constat: alterum vero tanquā Romanę ditionis & imperij stygma eisdem fuisse impressum, aut adulatione dominātium Imperatorum certē expressum. Tales fuere in Celtiberia Illurcis ab Tibero Graccho, mutato nomine, ut author est Verrius Flaccus, Graccuris dicta. Salduba in eadē regione Plinio teste, Cæsar Augusta postea nominata. Eodē authore & priscis lapidibus etiā attestantibus, Obulco Municipiū Pontificense nomen accepit. Attubi, Claritas Iulia: Astigi, Iulia Firma: Tucci, Augusta Gemella: Iliturgi, Forum Iuliu: Hispalis, Romulensis Colonia est dicta. Multa sunt eiusmodi apud eum authorē & in antiquis marmoribus & nummis nominum in urbibus geminationes. In quibus omnibus negare non possis, prius nomen vernaculum esse & Hispanum, æqualisque cum urbis primordio antiquitatis fuisse. Talis est Corduba, quę Colonia Patritia postea est cognominata: testemque suę vetustatis priscum nomen habet, veluti nascēti sibi olim impositum. Illud deinde nostrę urbis vetustissimā potest antiquitatem asstruere: quod cū Turduli populi omnium vetustissimi & sapientissimi in Batica fuisse ab Strabone tradatur, Cordubę verò situs feracitate & amœnitate tāto opere præcellat: credi par est, oppidū ibi nō paucis retro sæculis fuisse conditū, neq; neglectū ab eius regionis accolis præstantissimam habitandi commoditatem. Quemadmodū igitur de Cordubę origine nihil certi afferri in medium potest: ita etiā vetustissimā ipsam fuisse, merito creditur.

*QUIDAM AB PERSIS,* quos in Hispaniam etiam venisse Plinius ex Varrone tradit, conditam Cordubam fuisse asseuerant. Ipsum urbis nomen eos, ut opinor, in eam sententiam illexit. Nam Cordubam etiam in Perside ciuitatem fuisse credidere. Sed enim leuis est cōiectura, & quā nullo veritatis fundamento

mento subnixam, facile nobis fuerit in historia nostra, occasione oblata conuellerē.

*APVD* authores nullam priorem Cordubę mentionem inuenias, quā quę apud Silium Italicum reperitur. In catalogo nanque earū Hispaniæ ciuitatū, quę Flāmbali in Italiā transeunti milites miserunt, Cordubā etiā cōnumeravit illo carmine.

Prima Cordubę mentio.

Nec decus auriferæ cessauit Corduba terræ.

*SED* neque quo in loco condita primū Corduba fuerit, satis cōstare potest, cū duo eiusdem situs nunc appareant: alter quē vrbs ipsa occupat, alter, quem quarto ab vrbe ad occasum milliario clarissimo diui Hieronymi monasterio vicinum cum veteris Cordubę nomine desolatum cernimus. Ego non leuibus coniecturis adducor ut credam, priscam urbem, eodem quo nunc est iunior ista, situ fuisse. Quod ipsum tunc ostēdemus, cum quę necessario præmittenda sunt, persequuti fuerimus.

Corduba situs duo.

*SEQUE* igitur post illam Silij Italici, Cordubę mentio insignis admodum est & illustris. Refert enim Strabo, Cordubam ab Marco Marcello quasi conditam, & paulò post magnificentissimē auctam. Eius libro tertio hæc sunt verba. Corduba, Marcelli edificium, eo magnitudinis creuit, ut nominis celebritate & potentia polleat. Quę verba doctos homines non paucos permouisse video, ut crederent, hæc primam esse urbis nostrę originem, & eiusdem Marcellū verū fuisse conditorē. Proinde necessarium fuerit totum hoc diligenter inuestigare, & subtilius expendere. Quod ex Livio atque Appiano Alexandrino constat, Marcus Marcellus, eius Marci Marcelli, qui docuit Hannibalem posse superari, siue nepos, siue pronepos, totam Hispaniā in Prætura sorte obtinuit, eo ipso anno, quo *Q. Marius Philippus secundus,* & *Gn. seruilis Cæpio* consules fuere. Est autem is annus ante Iesu Christi domini nostri natiuitatem Centesimus sexagesimus septimus. Totam autem Hispaniam is Marcellus hoc anno suscepit gubernandam: quoniam ex duabus vna provincia, duobus tantum antea annis fuerat effecta. Idem Cordubam, & hoc ipso anno haud dubie exedificauit. Cū enim manifestum sit, hoc tempore edificatam fuisse: siquidem crebrior iam hinc eius mentio, ut statim apparebit, in historia Romana reperitur, & Strabo Marcelli opus ipsam nominet, neque vllus alius Marcellus, neque superioribus annis, neque multis sequentibus in Hispaniā venerit cū magistratu: planum sit, huic urbis structuram esse attribuendā. Et hoc proculdubio anno quicquid id operis fuit Marcellus perfecit: non quintodecimo postea, cū in tertio suo consulatu in Hispaniam redijt. Tunc enim diuisa iterum denuo in duas prouintias Hispania, Citeriorem tantummodo rexit: magnis videlicet bellis implicitam, & quę consulari duce atque exercitu indigeret. Habuitque illo ipso anno vltior Hispania, hoc est Batica cum Lusitania, propriū seorsum Prætorem, *M. Accilium:* ut est apud Appianum.

Marcus Marcellus Cordubę conditor seu instaurator.

Annus ante Christū natū Clixvij.

*SED* quid illud tandē fuit quod Marcellus fecit, ut Cordubā aut condidisset, aut edificasse dicatur? Dicā quod sentio, quodq; manifesta penè ratione adducor, ut credā. Nouā urbē in eo situ, qui nūc vetus dicitur, cōstruxit, & à fundamētis totā erexit. Cū oppidū antea esset nō admodū magnū, transerre inde, & alio situ amplificare, cogitauit: noua forma, Romana utique denuo urbem condens, ab se ut esset, & dici posset

Quij edificata

Cordubæ vete-  
ris situs.

ædificata perfecit. Urbem igitur, quæ nunc vetus dicitur Corduba, ædificauit. Docet hoc profectò eius urbis forma: & tota, quam ruinæ adhuc ostendunt, structura, Romanum planè opus, & Romanorum consilio totum vndique fuisse fabricatum declarat. Situs nanque totus quadrata forma est, ita ut filo protractus & circumcinctus initio planè videatur. Duplo longior totus est quam lator ambitus. Ego enim probe funiculo dimensus, cum pedes in fronte duo millia quadringentos inuenissem, ab latere quatuor millia octingentos ad amussim comperi. Cùm pedes dico, tertiam vlna nostratis, quæ pannū lintheum, sericumq; metimur partē intelligo: quod ipsum cum pedis Hispani antiqui mensura probe congruit. Hæc autem tam exquisita diligentia situm quadrandi & conduplicandi, tota planè Romanorum fuit, non nostratum Hispanorum, qui vix dum hoc nostro tempore politioris ædificationis formam didicere. Prominet præterea media urbe, quadrata etiam forma planities, siue arcem illa habuit, siue forum, quam satis apparet ad perpendicularum fuisse productam. Tantūdem enim ab utraque fronte distat, superiori latere (nam accliuī solo tota urbs fuerat imposita) aliquanti spere cū muro coniungitur. Eam curam, & subtilem formæ symmetryæque diligentiam, quis non videt Romanorum esse, non priscorum Hispanorum? Apparent insuper quatuor magnarum turrium fundamenta, eiusdem industriæ Romanæ & studij in ædificando manifesta testimonia: ut quæ quatuor angulis murorū adnecantur. Eiusdem symmetryæ Romanæ simul est indicium, via quadrato lapide constrata, quæ ab inferiori urbis latere, portæ, ut credi potest, coniuncta, in proximum colliculum ducit, vbi magni cuiuspiam ædificij vestigia perseverant: sanumque insigne inibi fuisse licet conijcere, cui nobile stramentum & viæ maior commoditas deberetur. Locus enim ab urbe diuulsus, & in plano modice admodum elatus vetat præsidium cogitare.

Cordubæ incre-  
menta.

HÆC omnia hominis sunt studiosissimè ædificantis, & veluti occiose ad fabricam confidentis. Multum autem ocij Marcellum toto penè eo anno habuisse, Hispaniæ pax, de qua Linius & Appianus, declarat. Longum verò sit, si commemorare pergam, quanta ex situ eius urbis monumenta Romana superioribus, & nostro etiam hoc seculo sint eruta: quæ planè testantur, Romanam eam urbem fuisse, Marcellūq; perinde Romanum hominem eius fuisse conditorem. Cùm verò iam ex superioribus satis constet, antehanc Marcelli ædificationem priscum oppidum, quod Corduba diceretur, in ijs locis fuisse: intelligere plane non possumus, num antiquum situm Marcellus suo opere complexus fuerit, an nouum exquisierit. Nisi quod sequētia quædam indicabunt, contempto veteri oppido, ipsum in delectum abscitum totum penitus trāstulisse.

EX ædificata ad hunc modum denuo urbe, magnificeque amplificata: frequentior iam eius urbis mentionem Romana habet historia. Creuerat nimirum oppidum antea non admodum celebre, & Romana planè urbs cæpit iam ab Romanis nobilitari. Eo iam paulò post Prætores ad hybernandum exercitum reuocabant, & ad ius petendum populi cōueniebant. Quæ omnia ex Romanis & Græcis scriptoribus collecta

Metellus Pius. late nos in nostra historia prosequimur. Hinc Metellus Pius deuictò Sertorio gregem poetarum

poetarum indidem ciuium secum Romam reduxit. Quod si, ut de eisdem Cicero dixit, pingue quidam & peregrinum resonabant: temporum plane fuit vitium, non ingeniorum. Neque enim Roma cultiores poetas tunc temporis habuit. Hic etiam nobile illud cōtinentiæ frugalissimæ exemplū Prætor Piso, eodem Cicerone referēte, ædudit. Quod utique præstiterit ipsis summi oratoris verbis apponere. Nihil, inquit, nimium vetus proferam. Sunt vestrum iudices, quam multi, qui Lucium Pisonem cognouerunt, huius. L. Pisonis, qui Prætor fuit, patrem. Is cū esset in Hispania Prætor, qua in provincia occisus est: nescio quo pacto dum armis exercetur, annulus aureus, quem habebat, fractus est, & comminutus. Cū vellet sibi annulum facere, aurificem iussit vocari in foro, ad sellam, Cordubæ: & ei palam appendit aurum: hominem in foro sellam iubet ponere, & facere annulum omnibus presentibus. Nimirum forte dicet aliquis hunc diligentem. Hactenus reprehendat, si quis volet: nihil amplius. Verum fuit ei concedendum: filius enim. L. Pisonis erat eius, qui primus de pecunijs repetundis legem tulit. Ridiculum est nunc de Verre me dicere, cum de Pione Frugi dixerim. Verum tamen quantum inter sit videte. Iste cum aliquorū abacorum faceret vasa aurea, non laborauit, quin non modo in Sicilia, verum etiam Romæ in iudicio audiret. Ille in auri semuncia totam Hispaniam scire voluit, vnde prætori annulus fieret. Nimirum ut hic nomen suum comprobauit, sic ille cognomen.

SUPERVENIUNT non multo post bellorum ciuiliū inter Cæsarem & Pompeium tempora, in quibus caput provincie Beticæ totius Corduba ab Aulo Hirtio, siue is Oppius est, appellatur. Et ad hanc Cordubam, ab Marcello edificatā, de qua nobis sermo nunc est, omnia illa gesta fuisse: multa sunt quæ aperte declarent. Illud in primis, quod pertransito ponte prælium inter ipsum atque urbem non semel committitur. Sed non est hic locus de his pertractandi.

PAULO post etiam Augusti Cæsaris temporibus, quibus Strabo & vixit, & scripsit, verè iam is author potuit insigni cū præconio affirmare, eo magnitudinis Cordubam creuisse, ut nominis potentia & celebritate polleret. Colonia enim paulò ante fuerat effecta: nec cuiusuis vulgaris Colonie dignitas eidem fuerat attributa, sed quæ nomine & maiestate præcelleret, atque COLONIA PATRICIA, & esset reuera, & vocaretur. Qua de re idem author, de Corduba adhuc verba faciens, his verbis scripsit. Eam sane initio habitauere & Romanorum & indigenarum viri delecti. Nam prima hæc istos ad locos à Romano populo est dimissa Colonia. En tibi es primā in Hispania, saltem in Betica Coloniam Cordubam fuisse, & cum magna dignitatis præstantia, & veluti prerogatiua fuisse. Utrunque insigne quiddam est, & ad Cordubensem celebritatem & gloriam singulare. Neque vacat tamen hic quartum hoc situs explicare. Illud vnum tantummodo non præteribo: tantam hanc dignitatem, ut non nisi viri Patritij ex Romanis & Hispanis deligerentur, qui in eam Coloniam immigrarent, & clarissimum vtriusque nobilitatis domicilium ipsam redderent: eo maxime meritò Cordubæ fuisse consequutam, quod fide & tolerantia singulari Iulij Cæsaris partes eo in bello semper fouerit, & ciues Romanos sepe protexerit atque ser-

Bellorū ciuiliū  
tempora.Corduba Bætica  
caput.Corduba prima  
in Hispania Co-

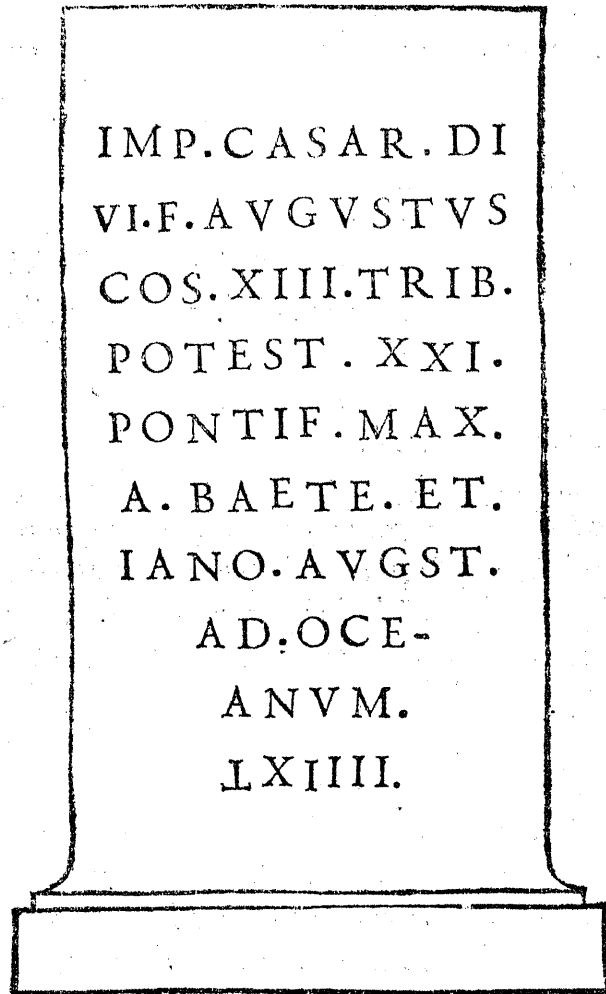
Civica in num-  
mis Cordubensi-  
bus.

In prologo decla-  
rationum.

Lapides duo Cor-  
dubæ Augusti tē-  
pore inscripti.  
Tempus.

navit. Id eius civitatis, ex quo primum Colonia facta est, nummi testantur, qui omnes eam COLONIA PATRICIA, in aversa parte habeant inscriptum, civica corona id ipsum preferunt inclusum. Civicam autem servati civis & premium, & insigne apud Romanos fuisse, quis ignorat? Unde & ab Iulio Cesare præmij causa Cordubæ, ut Colonia esset, tributū crediderim. Certè Seneca pater de bellis civilibus loquens, Coloniam iam Cordubam vocat: & in Cordubæ Colonia iam facte nummis faciē & nomen Cesaris Augusti cernimus. Et Carteiam quidem aliquanto vetustiore in Beticâ fuisse Coloniam, ex Livio prorsus intelligo. Neque obstare tamen hoc Strabonis dicto is plane intelliget, qui quo ex hominum genere, Partheniorum videlicet & Libertinorum, deducta fuerit, animadverterit.

ILLI verò duo insignes admodum lapides ex Augusti Cesaris tēporibus ad hæc nostra usque Cordubæ perdurant, qui ipso eodem anno, quo dominus noster Iesus Christus natus est, fuerunt inscripti. Habēt enim hæc verba.



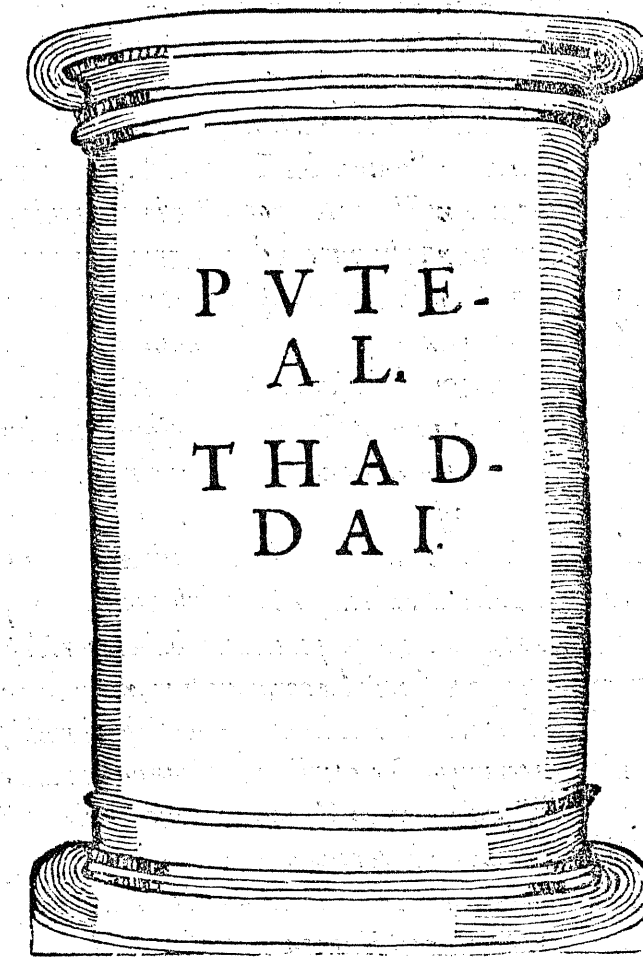
EST hic lapis in summo templo, alter que per similes in D. Ioannis Herediae domo visitur. Amouent autem hæc columnæ omnem illam controuersiam, quam diuus Augustinus inter quosdam ecclesiæ Christianæ scriptores narrat fuisse de anno Domini  
Lib. 2. de doctri.  
Christi. cap. 28.

nica natiuitatis. Ignorantes enim Romani consulatus seriem, ut idem inquit sanctus doctor, hic diuersa sensere. Sed de hoc non vno in loco historia nostra pertractat. Ibi etiam quod hoc Iani templū Cordubense fuerit prosequimur. Duæ enim aliæ columnæ Tiberij Cesaris tempore erectæ eisdem etiā omnino verbis eiusdē meminerunt. Altera in ipso fano maiori, in diui Francisci altera conspicitur. Illud verò in antiquitatis studiosorū gratiā non prætermittam: in his omnibus columnis numeri primā notam hæc esse. I. quæ nimirum. L. geminate vim habeat, & bis quinquaginta, hoc est centum milliarum signet. Neque enim pauciora milliarum ab Corduba ad Oceanum, quæ magis est propinquus, quam centum quatuordecim reperies. Quod Francus Iuriscōsultus antiquitatis studiosissimus primus, quod sciam, animaduertit.

Fræcus Iuriscō-  
sultus.

HABVIT etiam Romanorū tempore ad Romanæ civitatis & aliarum magnificissimarum ciuitatum imitationem puteal Cordubæ. Visitur namque hodie quoque in marchionis Commaronensis ædibus marmoreum puteal cum hæc inscriptione.

Puteal Cordu-  
bæ fuit.



ARISTOTELES porrò in politicis docet, non nisi magnas urbes puteal, hoc est subterraneum carcerem ad putei similitudinem excanatum habere solitas fuisse. Et Libonis puteal Romæ tum ab Horatio celebratum non vno loco legimus, tum etiā in argenteis nummis depictum & inscriptum videmus. Et hæc omnia cū multis alijs  
Lib. 4. cap. 16.  
inscriptis

in scriptis lapidibus Romanis, qui multis in locis Urbis visuntur, nemo unquam dubitavit, ex veteris ruinis fuisse huc diuersis temporibus aduecta.

Aemilius Regulus Cordubensis.

Libro antiquit. 19. cap. 1.

Corduba noua trallatio.

Germanici Caesaris nummi.

Temporis ratio.

Diocletiano imperate Corduba iam fuerat translata.

Sancti Acisclus & Victoria.

Sanctus Zoilus.

Sancti Faustus, Ianuarinus & Martialis. Sisebutus rex. Agapitus episcopus. Sancti Zoili inuentio.

IN ea igitur Marcelli vrbe nati sunt, Seneca duo pater & filius, Lucanus, Portius Latro, & alij insignes Cordubenses, quorum meminit Seneca pater. Illa eadem clarissimum & fortissimum ciuem Aemilium Regulum dedit, qui & ipse cum alijs, ipsum tanquam ducem insequentibus, in Caligulae Imperatoris necem coniuerauit. Et cum alios, inquit Iosephus, priuata odia incitaret, huc publica tantummodo mala permouebat.

QUANDIV verò vrbs illa vetus ab Marcello cõdita perdurauerit, quòue tempore mutatione oppidi, in hanc, quae nunc est, sit traducta: & si maxime vellem, non possum tamen liquido explicare. Quod coniecturis assequi possum, in mediũ adducã. Tempore Tyberij, & Caligulae Imperatorum, vetus Marcelli ciuitas, non solũ stabat, sed in clyta admodũ & celebris vigeat. Id nummi veteres indicant ibidẽ reperti cũ Germanici vultu & nomine, quodrũ auersa pars COLONIA. PATRICIA. habet intra ciuicam in scriptũ. Neq; multi simul vnquã eiusmodi nummi sunt reperti, vt reconditi fuisse videantur: sed vix atque alter, vt casu prolapsi, & amissi appareat. Sed neque quisquam tamen sequentium Imperatorum nummos se ibi reperisse, vnquã dixit. Tanta prater ea vrbs per illa tempora celebritas, repente vti que non potuit cõcidere: cũ in summa pace & tranquillitate nobis Romani imperarent. Non nisi maturo per multos annos consilio, non nisi longi temporis spatio opus fuit, vt inde penitus fuerit immigrandum. Noua etiam vrbs fuit condenda, & magno molimine multa fere cõparanda. Migrationem nã negasse, & oppidi mutationem, res ipsa testatur, & paulò post sumus ostensuri. Sexaginta igitur aut eo amplius post Caligulam annos eam vrbe stetitisse, possumus credere, & ad Trajanum vsque perdurasse.

DUCENTIDE inde ferme anni ad Diocletiani, vsque imperium prateriere, in quibus Corduba nullam mentionem apud auctores inuenimus. Tantũ illa basis marmorea, de qua iam diximus, cum fragmentis etiam muliebris statuæ in domo Garzia Mendesij de Soto Mayor fuit eruta cum Corneliae Saloninae vxoris Gallieni Imperatoris inscriptione. Sed enim Diocletiani temporibus dubium esse non potest, quin vrbs vetus iam perisset, & noua, quae nunc est, per celebris haberetur. Testimonio sunt sanctorum martyrum, qui eo tempore Cordubæ coronati sunt, monumẽta, quae supersunt. Ibi sanctorum Aciscli & Victoriae domus in qua educati fuerint: ibi sepulchrũ, quod ad portũ fluminis fuisse, in eorum passione scribitur: ibi puteus, in quem pars viscerum sancti Zoili martyris fuerit proiecta, monstrantur, atque omnia & singula magna religione ab tota ciuitate coluntur. Ita fit, vt nemo pius ferre iam posset, si quis passos in veteri vrbe hos sanctos martyres crederet. Et de sanctis tribus martyribus Fausto, Ianuario, & Martiale idem prorsus est statuendum. Et cũ Gothos hanc nouã vrbe tenuisse constat: & Sisebuti regis temporibus Agapius Cordubensis episcopus sanctum Zoili corpus ibidem, ipso per somnium commostrate, repererit, quod ab martyri sui tempore delituerat: ibidem vti que fuerat excarnificatus, & occisus. Nam ab ethnicis inter peregrinorum sepulchra cadauer eius occultatum legimus, ne ab Christianis dignosceretur:

nosceretur: & Agapio episcopo idem martyr (quemadmodum inuentionis habet historia) & locum vbi passus fuit, & vbi suum corpus occultatum iaceret, indicauit. Quae omnia liquido possunt probare, hanc nouam vrbe Diocletiani & sociorum imperatorum tempore, hoc est circa annos Dominicae natiuitatis trecentos conditã iam, veteri diruta fuisse. Ille itaque marmoreus lapis ad diui Nicolai, quod vocant in vrbe, templum effusus, ibidemque parieti insertus, qui basim Constantij Caesaris (vt eius indicat in scriptio) statuæ olim praebeuit: in hac noua vrbe dedicatus, nõ ex veteri adductus videtur. Quod etiam de Saloninae statuæ & basi qui spiam posset etiam existimare.

Tempus.

Constantij Caesaris in scriptio.

CAUSA autem huius mutationis, & Cordubæ iterum renascentis occasio vulgo inter ciues affertur aquae penuria, qua vetus Marcelli vrbs laborabat, longius a flumine quatuor penè milliaribus remota. Ego verò nihil minus in causa fuisse video. Nã & intra vrbs eius situm fontes non vno loco erumpunt: propè muros verò ad ortum fons est etiam bene magnus, cui ab lauerum copia nomen est: & vicini huic fonti fratrum diui Hieronymi horti ab fontium copia nomen inuenerunt: & amplior ille canalis, quo ipsum idem diui Hieronymi caenobium nunc fruitur, per vallem ipsam dorsumq; prominens circumductus, in vrbe influebat. Durat adhuc ad ipsum fontis caput eius aquae ductus portio, quadrato lapide constructa. Reliquum ipsa caenobij structura, lapidum similitũ indiga, cõsumpsit. Quicumque etiã putei, inferioribus praesertim vrbs partibus, effoderentur, aquae in omnem vsu cõmodissimæ copiam profecto subministrarent. Quae cũ ita sint, loci in salubritate, adde etiã ad inhabitandũ incõmoditatem causas potissimas vrbs transferende fuisse, credendũ est. Eum enim sitũ Marcellus delegerat, qui ponendæ vrbi esset multis modis importunus. A flumine primũ tam longè remouit: cũ fluminis eo tempore nauigabilis cõmoda essent quam plurima. Munita neque situ, neque opere vrbs esse potuit. Per eum enim cliuum est in planum demissa, cui montium iuga ita super imminant, vt lapidibus rupibusque non admodũ magnis, quarũ est in sublimi ingens copia, tantũ commotis, obrui mœnia possent, atque prostermi. Sed loci in salubritate in primis est insignis. Idem praecelsi montes septentrionale vrbs latus ita protegunt, vt aquilonaribus ventis, qui salubriores existimantur, nullo modo posset afflari. Cumque ab ortu ad occasum in longũ sit totus situs porrectus, ab Septentrione verò in Meridiem latitudine per cliuum in planum excurrente protendatur: ad solis ardorem, qui sunt in ea regione feruentissimi, vrbs tota quanta erat, iacuit exposita. Neque inferior aedificia tegere in cliuo superiora poterant, aut aestus mutua cõiunctione impedire: cũ interim si quo algore Aquilones possent subuenire, praerupta montiũ culmina arcerent. Inde est quod nunc etiã scorpionũ multitudine totus is veteris vrbs situs abundat: ipsa venenatorũ animantiũ fecunditate loci pestilentis vitii prodente. Quod ipsum maxime facit vt credã, priscam illam Cordubã, quae ante Marcellum fuerat, hoc situ, quo nunc est, extitisse, salubritatisque memoria & experimẽto eum ipsum iterum nunc repetisse.

Vrbis mutandæ causa.

La fuente de los berros.

Los hontanares.

Veteris situs incommoda.

INSTAVRATA igitur seu denuo cõdita noua vrbe, quadratam formã, quantũ possum cõiungere, retinuit. Duo enim muri latera ad amussim pducta cũ antiqui operis, atque

Nouae vrbs situs & forma.



Solis porta.  
Anguli porta.

atque adeò Romani vestigijs perdurant. Ab arce ad solis, quã dicunt, portam lambè te flumine australe: inde ad eam portã, quæ anguli vocatur, oriẽtale. Duo alia latera, Maurorum credo detrahentium, super addentium & multis modis immutantium, substructiones confudere. Et præterquam quod quadrata ista forma, lapidesque quadrati Romanam indicant structionem: ipsa quoque portarum in illo ad Orientem late re cum æque distante intervallo dimensio tota prorsus Romana est. Quinq; enim portas cũ adaperirent, in medio vnã (quæ Ferrea dicebatur, ipsa que diruta, loco nomen manet) constituerunt: hinc inde binas æqualibus intervallis super addentes. Perdurant hæ quatuor, solis & anguli, in ipsis angulis: reliquæ mediæ, quæ portulæ voce dimi nuta nuncupantur, altera ad Emporiij vicum, altera ad Fontem siccum est posita: & vtraque ab suis locis nomen accepit. Nec dubitant nostri Cordubenses, quin ex ve teri Marcelli vrbe translata in nouam hanc fuerint publicorum & priuatorum ædifi ciorum omnia ornamenta. Hinc in vrbe statua Romani operis non pauca, inscripti la pides multi: hinc tot marmoreæ columnæ, multa que alia huiusmodi, quæ passim visun tur. Quamquam nonnulla huius nouæ vrbis propria fuisse, superius probabamus.

Porta ad Empo  
rij vicum.  
Fontis sicci por  
ta.  
Antiqua monu  
menta Cordubæ  
multa.

De Senecæ do  
mo.

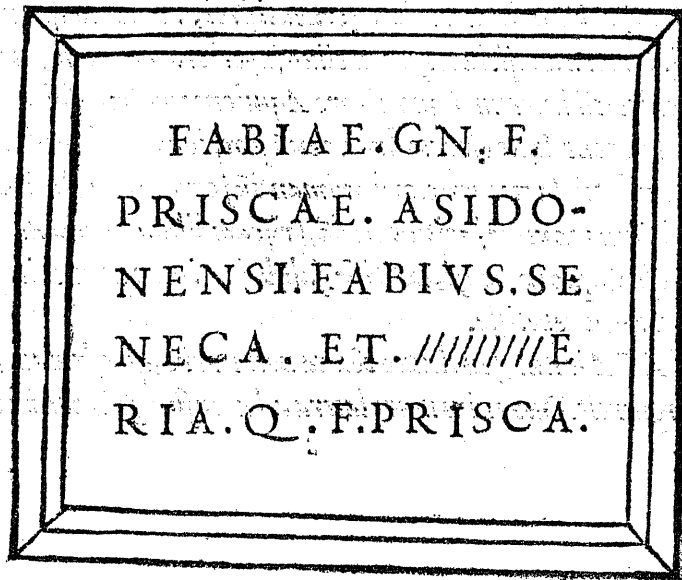
Primus Pliguiẽ  
sis Marchio.  
Doctor Antoni  
Morales.

HINC iam liquet, quanto opere vulgus nostræ ciuitatis aberret, qui Senecæ do mum eam fuisse affirmat, quæ nunc publici Senatus ædibus ad Austrum coniuncta, ex aduerso penè diui Benedicti templum respicit. Emit eam olim vir clarissimus, D. Petrus à Corduba primus Plieguensis Marchio, ea fama cõmotus, & doctori Antonio Morali patri meo medico præstatißimo dono dedit, dicens: Sapiētissimi viri Cordubẽ sis domũ, non nisi ab sapiētissimo Cordubẽsi debere possideri. In his ædibus ego natus sum: sed Senecæ eas nunquam fuisse, quis iam non videt? Qua de re latius in historia nostra & Hispaniæ antiquitatibus diseruimus. Cũ verò Senecam nomino, patrem Senecæ philosophi semper intelligo. Hic enim Neronis præceptor Cordubæ, nisi puer ad modum, nunquam fuit: infans penè inde Romam ab patre abductus.

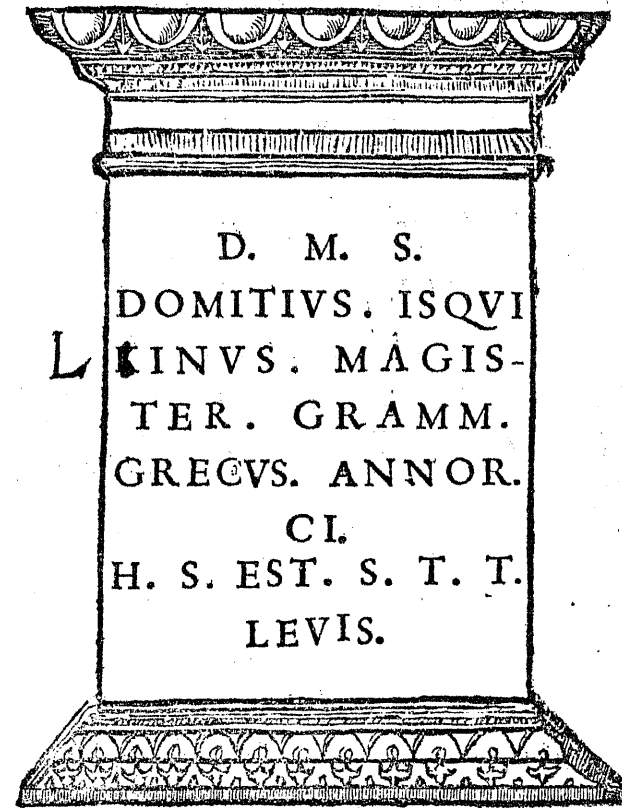
Hieronym<sup>o</sup> Mo  
rales.  
Doctor Augusti  
nus Oliua.

SE Denim silentio hinc præterire equum non est: quãuis Senecæ ipsius nulla mentio perduret in antiquis Cordubẽ monumētis, eius tamen familiæ cognomen in basi perue tusta reperiri. Eam nuper Hieronymus Morales filius meus patruelis, iuuenis inge nio & literis ornatiss. antiquitatis que studiosiss. in patris sui, fratris mei, doctoris Au gustini Oliuæ, medici etiã præstatißimi domũ transferre curauit. Habet autẽ inscriptũ.

Lapis cũ Senecæ  
cuiuspiam nomi  
ne.



HABVIT etiam hæc noua vrbs suam Romanorum temporibus magnificentia: cũ præceptorem etiam Græcarum literarum qui Grammatici nomen (quod erat eo tẽ pore doctrinæ probatissimæ insigne) tueri posset, quique præterea illud habuit admodũ singulare, quod supra centesimum annum peruixit. Extat eius iaspideus cippus in eius dem fratris mei doctoris Augustini Oliuæ domo, cum his literis.



HVIUS autem posterioris temporis & rudioris esse hanc inscriptionem, tum cha racteres iam degenerantes, tum etiam verba ipsa & orthographiæ neglectus docent. Proinde nouæ vrbi hunc lapidem dedi.

HÆC igitur noua vrbs, insignis etiam ipsa olim & celebris, sed inde multo cele brior, quod clarissimorum martyrum sanguine diuino munere fuerat cõsecrata: ab Ro manis ad Vandalos, inde ad Gothos tandẽ peruenit: apud quos in magno pretio sem per est habita. Bellum videlicet aduersus Agilam regem potuit sola suscipere, & inge ti prælio victum fugare. Eadem rebellanti aduersum Leouigildum patrem diuo Erme negildo, principi tunc, postea martyri inclyto sese coniunxit, & fidei catholicæ causam pio bello complexa est. Ioannes enim Biclarensis abbas, qui eo ipso tempore vixit, scrip tum in suo chronico reliquit, sanctum principem peracto bello Cordubẽ ab patre fuisse comprehensum. Ad amicam nimirum, & suarum partium ciuitatem cõfugerat. Num mum etiam aureum eiusdem principis habeo, & tanquam sanctissimi martyris egre gium monumentum veneror, quem in hoc sacro bello constat esse percussum. Gratissi mum autem lectoribus me facturum spero, si ipsum hic descripsero. Altera parte faciẽ habet

Agila rex Gothe  
rum.  
Leouigild<sup>o</sup> rex.  
Diuus Ermenegil  
dus martyr.  
Abbas Biclaren  
sis.

Diui Ermenegil  
di nummus.

habet principis ipsius iuuenilem cum his literis ERMENEGILDI: altera alata  
victoriam preferi, ut eius conspectu suorum animis validam eius potius de spem Deo  
duce & adiutore immitteret. Inscriptio autem, quae victoriam circumdat, cum sit ez-  
lestis prorsus & admirabilis, tum etiam sanctum principem in eo bello eadem pro mi-  
litari tessera usum fuisse, est admodum verisimile. Est enim haec. REGEM DEVITA.

Cap. 3. Quam nemo vel leuiter in sacris literis versatus non cōfestim videt, ex illis diui Pau-  
li ad Titum verbis fuisse desumptam. Hereticum hominem post primam & secundam  
correctionē deuota. Et omnia tam acute, prudēter & pie excogitata sunt & adaptata,  
ut credi possit ab Leandro aut Isidoro fratre viris sanctissimis, literisq; & ingenio pres-  
tantibus diui etiā Ermenegildi auunculis fuisse excogitata, & principi pie rebellanti  
ad symbolū & tesseram tradita. Repertus vero fuit is nūmus prope Cordubā tertio  
milliario, in eo agro qui Casa Blanca, hoc est Domus Alba, nominatur. Et Cordubē fuis-  
se percussum possumus etiam existimare. Officinam enim nummariā in ea vrbe fuisse,  
tum ingēs eius celebritas, tum nummi illi Reccesuinthi regis, de quibus retro diximus,  
ostendunt. Nulla enim alia de causa Cordubē nomen in illis ad eum modum potuit ap-  
poni, nisi quod ibidem fuissent conflatī, atq; signati. Sed haec omnia cum alijs  
nosirę ciuitatis fortunis in nostra de rebus Hispanię  
historia late prosequimur.

CHRONOLOGIAE RATIO IN HIS AN-  
NIS CONTINVATA, QUI IN DIVI EVLOGII  
vita, historia & epistolis continentur: vnde ratio temporum  
rectior, apertior, & suis testimonijs asseuerata  
constabit.



ANTE annum Dominicę natiuitatis octingentesimum quinquagesimū,  
vnde chronologiam opportune ordimur: Adolphus & Ioannes Hispalē-  
sis originis Cordubæ iam fuerant martyrio coronati. Ex libri secundi  
cap. viij. Annum signare non possumus, nisi quod ante annum Domini  
octingentesimum trigesimum plane videntur occisi.

ANTE hunc etiam annum, diuus Eulogius in Galliam profectus Pompelonē  
sem episcopum, & Nauarræ abbates quā plurimos inuisit. In reditu Cesar Augustanum,  
Segoncinū, Complutensem & Toletanum episcopos, apud eos diuersatus, cognouit: Ex  
eius epistola ad Pompelonensem episcopū. Quo anno peregrinatus fuerit, non satis cōs-  
tat. Nos suo loco, quantum datum fuit, ratiocinabamur.

## Annus domini Dcccl.

PRIMVS hic est annus, quem diuus Eulogius initio libri secundi notat. Fuit au-  
tem post triginta integras cycli solaris cōuersiones, in trigesima prima decimus nonus:  
secundus post bissextum sequutus, literam dominicalem. E. habuit. Quae omnia hic  
in primis signanda fuerunt: siquidem diuus Eulogius aliquando hebdomadae etiam  
dies nominat: vnde nos certā temporis rationē astruximus, & manifesta veritate  
confirmauimus.

LEONIS quarti pontificis Maximi quartus fuit hic annus: qui per quinq; etiā  
sequentes superuixit. Ex. F. Onuphrio Panuino.

HLOTHARIVS, Romanorum Imperator, qui adhuc viuebat, ad eosdē quin-  
que annos prætereā peruenit. Ex eodem, & multis alijs.

MICHAEL Porhyrogenitus, Theophili successor Constantinopolitanus Impe-  
rator, cuius hic nonus erat annus, annum octingentesimum sexagesimum septimum at-  
tigit. Ex eisdem.

FNITIO huius anni Oueto & Legionē in Hispania regnabat Ranimirus rex  
huius nominis primus Alfonsi Casti regis successor. Mortuus verò ipso primo Februa-  
rij die filio suo Ordonio primo regnum reliquit. Id aperte constat, ex eius tumulo, quem  
in regio Alfonsi Casti vocato templo Oueti vidimus, cum hoc epitaphio.

OBIIIT DIVAE MEMORIAE RANIMIRVS  
REX DIE KAL. FEBRVARII ERA DCCC  
LXXXVIII. OBTESTOR VOS OMNES,  
QVI HAEC LECTVRI ESTIS, VT PRO RE  
QVIE ILLIVS ORARE NON DESINATIS.

R ET

ET Sampyrus Astoricensis, Lucasque Tudensis episcopi hunc annum mortis Ranimiri scripserunt. Vetusissimus etiam tumulus docet, non multo post regis mortē fuisse epitaphium insculptum.

NAVARRÆ & Aragonensium montium regnū Inigus Ximenez cognomen to Arista obtinebat: Ut ex magis verisimili illorum temporum supputatione colligitur. Quamquā in magna authorū varietate nihil certi & indubitati potest hic affirmari.

CAROLVS cognomēto Caluus Hludouici Imperatoris filius Caroli Magni Imperatoris nepos in Gallia regnabat. Gallorū omnes historici. Eratq; hic regni eius annus vndecimus. Idem Carolus, quicquid pater atq; auus ab Sarracenis in Catalonia, Aragonensium montibus & apud Navarros ademerant, retinuit. Aragonensium annales, Gallorum historici.

REGNABAT late in Hispania, regni sede Cordubę cōstituta, Haddarraghman Sarracenus huius nominis tertius. Eratq; hic regni eius annus vicesimus nonus. Ex diuo Eulogio initio libri secūdi, & ex Rasis Mauri historia, item ex Ruderici Toletani antistitis de Arabibus historia nondum excussa.

HOC ipso anno primo mensis Maij die, qui in sextam feriam inciderat Perfectus presbyter Cordubensis martyrio coronatur. Lib. 2. cap. primo.

POST hunc Joannes pro Christi fide pene ad mortē ceditur, & ludibrj publici causa a sino vectus per urbē circumducitur, cōfessorisq; gloriā adipiscitur. Lib. 1. Tēpus liquere non potest, nisi quod hoc anno, potius quam sequenti factum apparet.

## Annus domini Dcccli.

LITERA hoc anno diem Dominicum signans. D. fuit.

DIE Junij tertio, qui quarta feria euenerat sanctus Isaac monachus Cordubensis iugulatur. Capite. 2. libri secūdi.

SANCIVS Laicus natione Gallus duos post dies martyrio coronatur feria nimirū sexta in sequente eiusdem Iunij mensis die quinto. Libri eiusdem cap. 3.

DVOBVS tantū interiectis diebus, die eiusdē mēsis octauo, & hebdomadę sequētis feria prima, sex pariter sancti martyres trucidantur: Petrus presbyter Astigitanus, Vualabōsus diaconus Ilipulensis, Sabinianus monachus, vico Froniano prope Cordubā natus, Vuisstemūdus Astigitanus monachus, Habentius Cordubensis monachus, Hieremias itidem Cordubensis monachus. Capite eiusdem libri quarto.

MENSE Julio, die decimo sexto, qui in quintā feriā inciderat, sanctus Sisenādus diaconus Pacensis ex Lusitania martyrium iugulatus compleuit. Capite sequenti.

VENERIS die, sabbato & in sequenti Dominico tantūmodo interiectis, secūda feria, quę die Iulij vicesimum occupauit, Paulus Cordubensis martyrij palmā adipiscitur capite truncatus. Capite sexto.

SABBATO in sequente & Julij die vicesimo quinto Theodemirus monachus Carmonensis patria martyrio laureatur. Ibidem.

INTĒRA Reccaffredus episcopus iussu tyranni, Dei ecclesiā Cordubę misere cōturbat, diuum Eulogiū in carcerē cōiicit. Ex eius vita per Aluarum scripta, ex episto

la ad Pöpelonēsem episcopum, & ex secūdo lib. pluribus locis: vbi nos hoc ipsum annotauimus. Et tēpus quidē quo captus fuerit diuus Eulogius non possumus exquisite signare. Tantum colligi alicūdē potest, per hosce menses, quod suo loco videbimus, cōtigiisse. Causam, cur in carcerem fuerit missus, ipse in Documento martyriali & in epistolis reddit. Quia nimirum martyres adhortaretur, & ad martyrium ipsos incenderet.

HIC martyriū sanctarum virginū Numilonis & Alodie diuus Eulogius retulit, quę nō Cordubę passę sunt. Et tēpus suo loco inuestigabimus.

FLOREA Cordubēsis, Maria Ilipulēsis, Vualabōsi martyris soror, virgines ambę, martyrio simul coronātur, mensis Nouembris die vicesimo quinto. Capite sequenti.

POST sextū diē diuus Eulogius carcere educitur. Ibidē, & in epistola ad Aluarum.

## Annus domini Dccclii.

GVMESINDVS Toletanus presbyter, & Seruus Dei monachus die Ianuarij tertia decima mortem pro Christi nomine sustinuerunt. Capite. ix.

SANCTI martyres Aurelius, Felix Cordubēses, cū vxoribus Sabigothone & Liofa, comitāte etiā Georgio monacho ex Syria, xxvij. Iulij die occisi sunt. Cap. sequenti.

CHRISTOPHORVS Cordubensis, Leouigildus Ilberitanus monachi, pro Christiana fidei confessione iugulantur, die mensis Augusti vicesimo. Cap. xj.

EMILA & Hieremias Cordubenses die Septembris quinto decimo martyrio coronantur. Capite sequenti.

ROGELLVS Ilberitanus monachus, Seruio Deo ex Syria monachus, varie excarnificati die sequenti, Septembris videlicet sexto decimo, capite truncantur.

HADDARRAGHMAN rex tot martyriū cōstātia territus, impedire martyriū cogitat, & cōgregari episcoporum atque etiā metropolitanorū conciliū Cordubę imperat. Ex capitibus sequētibus. Et hæc diuersa omnino est Regis perturbatio, & ecclesię persecutio ab illa, quā iam superius retulimus. Hoc manifeste ex ipsa temporū serie in diuo Eulogio, & ex eius verbis constat.

## Annus domini Dcccliii.

FNITIO huius anni Haddarraghman rex subito moritur. Mahomat eius filius in regno succedit. Cap. libri secūdi decimo sexto.

MAHOMAT regni sui initio Christianos acerbissime persequitur, stēpla diruit. Quatuor primis libri tertij capitibus. Hęc iam tertia est ecclesię Cordubēsis persecutio: & huius mentionem fieri credo in sanctorū Ruderici & Salomonis historia. Ex annis ibidem in Apologetico annotatis.

ARABV Mprincipū nonnulli in Hispania cōtra regē Mahomat rebellarūt. Ipse Christianos tributis grauat, suorūq; odiū in se suscitāt. Duobus sequētibus capitibus.

FANDILA presbyter & monachus Accitanus die Iunij tertio decimo martyrio coronatur. Capite. viij.

DIE sequenti, Junij quarto decimo, Anastasius monachus presbyter, Felix monachus Cōplutensis, Digna virgo Deo dicata martyrij laureā accipiūt. Capite sequenti.

**BENILDIS** matrona quinta decima eiusdē mēsis pro Chri fide iugulatur. C. x.  
**SANCTA COLUMBA** Cordubēsis virgo Deo dicata decimo septimo, Septembris die capite truncata martyrio coronatur. Capite sequenti.

**POMPOSA** virgo & martyr Cordubēsis, Octobris die decimo sexto gladio Sarracenorum occubuit. Cap. xij.

**Annus domini Dcccliij.**

**ABVNDIVS** presbyter ex vico Annanellos prope Cordubā, die Julij undecimo martyrium subiit. Libri tertij. cap. xiiij.

**Annus domini Dccclv.**

**AMATOR** Tuccitanus adolescēs, Petrus monachus Cordubēsis, Hludouicus itē Cordubensis, die Aprilis ultimo omnes pariter martyrio coronantur. Cap. xiiij.

**UVITESINDVS** senex Egabrensis eodē anno martyr est factus. Diem diuus Eulogius non commemorat. Cap. xv.

**Annus domini Dccclvi.**

**HELIAS** presbyter senex Lusitanus, Paulus & Iffidorus monachi, Aprilis decimo septimo die passi sunt. Libri tertij. Cap. xvj.

**ARGIMIRVS** Egabrensis monachus in Christi cōfessione vigesimo octavo Junij die occiditur. Cap. sequenti.

**AVREA** virgo Deo dicata, Adulphi & Joānis martyrum foror, die Julij decimo nono martyriū palmam accepit. Cap. ultimo.

**Annus domini Dccclvii.**

**RVDERICVS** Egabrensis & Salomon martyrium patiuntur Martij die tertio decimo. Ex Apologetico sanctorum.

**Annus domini Dccclviii.**

**NVLLVM** martyre habuit hic annus, neq; vlla eius est apud diuū Eulogiū mētio.

**Annus domini Dccclix.**

**DIVVS** Eulogius Cordubensis, presbyter, & Doctōr, & electus Archiepiscopus Toletanus, fit etiam hoc anno martyr, Martij mensis die vndecimo, qui eo anno Sabatum occupauit. Aluarus in eius vita.

**LEOCRITIA** virgo Cordubēsis, cuius causa, & fidei Christiane presertim ergo, diuus Eulogius mortem fuerat perpeffus, quarto postea die, hoc est Martij quinto decimo, ipsum doctorem suum sequitur martyrio coronata. Ex eodem ibidem.

**Annus domini Dccclx.**

**HOC** anno, die Junij primo, sancti martyris Eulogij corpus ex basilica sancti Genesij in basilicam sancti Zoily martyris translatum est. Ex altero exemplari, in quo vita sancti Eulogij solum fuit.

Hoc

**HOC** tantummodo decennium sancti Eulogij opera enumerant. Quae deinceps ad sanctorum martyrum Eugenia, Pelagij, Dominici, & sociorum tempora peruestiganda necessaria fuere, suis locis, quanta potuimus diligentia ratiocinati sumus.

**REGNABAT** autem nunc etiam Ordonius primus, qui anno Dccclxij postea obiit. Neque enim antea regnum inijt filius eius Alfonso cognomento Magnus. Id est manifestum ex aurea cruce ingentis magnitudinis, operis pulcherrimi, & pretij ex gemmarum multitudine immensi, quam Oueti in sancta camera reliquit, cum hac atergo, literis aureis prominentibus, inscriptione.

Ordonius rex primus.  
Alfonso Magn⁹.

**SVSCEPTVM PLACIDE MANEAT HOC IN HONORE DEI, QVOD OFFERVNT FAMVLVS CHRISTI ADEFONSVS PRINCEPS, ET SCEMENA REGINA.**

Cruz Oueti op⁹ lentissima.

**QVISQVIS AVFERRE HAEC DONARIA NOSTRA PRAESVMPSERIT, FVLGINE DIVINO INTEREAT IPSE.**

**HOC SIGNO TVETVR PIVS, HOC SIGNO VINCITVR INIMICVS, HOC OPVS PERFECTVM EST, CONCESSVM EST SANCTO SALVATORI OVETENSIS SEDIS. ET OPERATVM EST IN CASTELLO GAVZON, ANNO REGNI NOSTRI XVII. DISCVRENTE ERA DCCCCXVI.**

**ANVS** hic fuit Christi natiuitatis Dccclxxvij. Vnde constat anno Dñi Dccclxij. Alfonso hunc regnare cepisse: cū annus patris postremus, ei fuerit primus.

**QVAE** autem consequuta postea sunt, in ecclesia Cordubensi, ex vetustis monumentis collecta prosequemur. Constat enim post has duas sub duobus regibus patres & filio persecutiones, magnā Cordubae Christiani cultus factā fuisse permutationem: cū omnia in peius ruerent, & retro admodum sublapsa ferrentur. Pauidi monachi monasteria deserere, Abbates alio transfugere, episcopi ferme nō esse. sacra loca, deserta cultoribus, Sarracenis in praedia cedere, & Cordubēsis ecclesia, quae nōdum in captiuitate decus & amplitudinem penitus amiserat, nunc in miserā dispersionem & lugubrem ruinam abire. Multa sunt quae hoc ipsum plane doceant. Monasteriū nanque ordinis sancti Benedicti est admodum celebre & opulentū in ipso Galletiae, qua Legionensi regno per Bergidum copulatur, introitu, Samanos olim, nunc corrupto nomine Samos dictum. Ibi monumentum publicae attestationis Gothicis literis in membrana scriptum vidimus, in quo Offilo abbas, Vincētius presbyter & Maria Deo vota sua omnia eidē monasterio largiuntur. Narrantq; in primis, quēadmodū Corduba profugitēpore Ordonij regis, cū Galletiam peruenissent: benigne ab Rege excepti fuere: qui illorum calamitatibus cōmotus, id ipsum monasterium, dirutū iam & pene desolatū, cū praedijs, oppidulis & tota ipsa circūcirca ditone eisdem libenter conceffit, ut priscam

Cordubensium Christianorum dispersio.

Samos monasterium.  
Bergidum.  
Ofnio abbas.

Rij in

in eo religionis formam instaurarent. Eius autem donationis, quæ ab ipsis monasterio sit publice contestate dies fuit Augusti vigesimus quintus anni dominice natiuitatis octingentesimi septuagesimi secundi: mortuo nimirum iam eodem Ordonio rege huius nominis primo, Alfonsi Magni patre, qui tunc, cum hæc publice agebatur, imperium tenebat: ut vicina admodum diuo Eulogio tempora intelligas, hoc est annum post ipsum interemptum duodecimum. Quin etiam diploma eiusdem regis Ordonij primi ibidem vidimus, literis Gothicis & membrana peruetustâ, in quo ea monasterij ditionis & oppidorum donatio, quæ Offilo abbas caterique sibi ab Rege factâ commemorat, continetur. Cessum autem id diploma fuerat die mensis Maij vigesimo, anni Dñici octingentesimi sexagesimi secundi: duobus nempe, nec pluribus, post diui Eulogij necem annis: ut manifestum sit paulo post ipsum martyrio coronatum, Offilonem abbatem cum reliquis Corduba diffugisse. Alia posteriorum Regum diplomata prætereo, quæ ibidem habentur: in quibus eadem ista de Offilone abbate cum socijs Cordubensibus, patria diffugientibus repetuntur. Illud tacendum non puto, dirutum Samanos monasterium Offilonem inuenisse, quia centum pene annis antea sub Froyla rege huius nominis primo, Argericus abbas Toletanus, patria & ipse profugus cum alijs nonnullis, Regis benignitate subleuatus, ipsum primum edificauerat. Id etiam eiusdem Froyla regis diplomate testatum permanet, cum Ordonius etiam in suo eiusdem Argerici prioris abbatis & regis Froyla, qui ipsum exceperit, meminerit.

ANTIQUA præterea & ipsæ hæc temporibus scripta Regum, celeberrima, & amplissima sanctorum martyrum Facundi & Primitiui ordinis sancti Benedicti cœnobij monumenta Regumque diplomata, quæ nos ibi vidimus, testantur, abbatem Alfonsum cum suis monachis Corduba profugum, Sarracenorum gladios deuitantem, pusilloque suo gregi, quæ imparem perferendo martyrio experiretur, sancte & prouide consulentem, ad eundem regem Alfonsum cognomento Magnum Legionem peruenisse. Cuique regi iam antea cordi fuisset, sanctorum Facundi & Primitiui sepulchra debito cultu venerant, delubrumque, ubi inerant, Sarracenorum impetu dirutum instaurare: quasi diuinitus sibi oblatum Cordubensem abbatem monachosque suos excepit. Substructo deinde miræ magnitudinis, ut idem Rex in diplomate inquit, templo, quod hodie etiâ perdurat, eidem abbati Alfonso cum suis monachis, addito insigni multorum prædiorum, oppidorum & ditionis integre patrimonio, tradidit incolendum, & monasterij edificijs augendum. Hoc fuit instauracionis, atque insignis illius amplificationis principium. Ut in clypeum per totam Hispaniam cœnobium, duobus illustrißimorum martyrum corporibus augustissimum, multorumque Regum magnificentia nobilitatum, Cordubensem primum habuerit abbatem & instauratorem, testemque huius, quam prosequimur, dispersionis. Diploma nanque regis Alfonsi, in quo huius rei mentio est, annum Domini octingentesimum septuagesimum quartum præfert, hoc est post diui Eulogij martyrium quartum decimum.

NON admodum longè ab hoc ipso sanctorum Facundi & Primitiui oppido & monasterio illud alterum est, quod sancti Michaelis de Escalada appellat. In eius miræ vetustatis templo, varij

Annus Dcccclxxij.  
Annus Dcccclxxij.  
Argericus abbas Toletanus.  
Sancti Facundi monasterium Cordubensibus monachis primū inhabitatum Abbas Alfonsus Cordubensis.  
Rex Alfonsus Magnus.  
Annus Dcccclxxiiij.  
Sancti Michaelis de Escalada monasterium.

varijs marmoris columnis exornato, lapidem esse inscriptum, veneranda auctoritatis monachi mihi retulerunt, in quo memoria abbatis cuiusdam Cordubensis conseruatur, qui eo per hosce etiam annos, eadem nimirum calamitate exactus, peruenierit.

POSTERIORIS aliquanto temporis est item lapis bene magnus in ecclesia monasterij sancti Martini de Castañeda ordinis nunc Cisterciensis, olim Benedicti ad oppidum Senabriam Galletiæ & Lusitaniæ finibus in Legionensi regno propinquum: cuius inscriptio hanc ipsam aseruit Cordubensium Christianorum dispersionem. Cum enim in principio doceat, locum illum sanctum diuo Martino quondam fuisse consecratum: prosequitur deinceps, quo pacto ab Joane abbate, qui Corduba cum monachis venerat, fuerit restitutus: temploque & monasterio magno labore, breui tamen tempore, structis, instauratus. Factum id tandem refert regnante Ordonio principe, anno Domini nonagesimo quinquagesimo secundo. Hac ibi. Ex cuius anni notatione facile colligimus, regem Ordonium huius nominis tertium, Ranimiri secundi filium ibi nominari. His autem omnibus facile declaratur, quæ misero tumultu ecclesia Cordubensis hoc tempore fuerit conuassata, & crudeli ruina penè deiecta.

NEQUE tanta tamen fuit eius hoc tempore dispersio, quin integra, templisque & uiris optime constituta perduraret. Docet hoc in primis concilium multorum episcoporum Cordubæ paulo post diuum Eulogium occisum congregatum, circa annum nimirum Domini octingentesimum sexagesimum tertium, cuius in Samsonis abbatis, Cordubensis libro Apologetico secundo fit mentio. Docent hoc ipsum præterea alia multa, quæ idem auctor eo opere commemorat. Cum interim non deessent martyres, non Christi fideles, qui marmoreo tumulo & epitaphio martyris sepulchrum, quod suo loco aperuit, exornarent.

SED enim multum diuque etiam post diuum Eulogium Cordubæ templa, sacra Deo uirgines & magnus religionis cultus vigeat. In templo namque diui Andreæ (quod semper absequentium temporum Christianis Moçarabis retentum fuisse constat) introrsum in Septentrionali pariete lapis est centum viginti ferme post diuum Eulogium annis sacre virginis & Deo dicatae tumulo impostus. Id hæc inscripta litera indicant.

HIC SPECIOSA CONDITA SIMVL CVBAT CVM FILIA TRANQVILLA SACRA VIRGINE. QVAE //TESIMA QVINTA //ERA SVBIVIT, FVNERA. POSTEA MATER MILLESIMA QVARTA RECESSIT VLTIMA.

CVMQUE, me puero, infra eum lapidem parietem in cellula audiendis sacris confessionibus suffodere fabri cepissent: cocauatum iam cum harum sceminarum ossibus inueniunt: nec violare ausi, obstructum ut antea erat reliquerunt.

LAPIS autem extrorsum in cimeterio eidem parieti insertus, satis aperte docet, idem templum ducentis post has uirgines annis, Christianorum sub Arabibus semper

Cœnobium sancti Martini de Castañeda.  
Senabria oppidum.  
Ioannes abbas Cordubensis.  
Annus Dcccclij.  
Christiana religio Cordubæ per seuerauit.  
Concilium Cordubense.  
Annus Dcccclxxij.  
Samson abbas.  
D. Andreæ templum.  
Lapis in eo templo.  
Speciosa Christiana femina.  
Tranquilla sacra virgo.  
Annus Domini Dcccclxxvj.

CHRONOLOGIA:

*fuisse. Habet nãq; huiusmodi vernaculo nostro sermone epitaphium: barbarum illud quidem, sed pro tempore cognitione opportunum.*

Petr<sup>o</sup> de Villam  
mar.

Fino don Pero Perez de Vi  
llamar alcalde del Rey en  
Cordoua en dieziete dias  
de Febrero E. M. cc. dois.  
feria sexta. Maestre Daniel  
me fecit. Deus lo bendiga  
Amen.

Annus Domini  
M.clxiii.

Alfonfus Impera  
cor.  
Abengamia rex.

*DICAM autem de hoc ipso tumulo quod sentio. Alfonso Imperator Urrace fi  
lius septendecim antea annis Cordubam ceperat, Regique Abengamie, cū se supplex  
Imperatori dedisset, ciuitatem tributo imposito, submissionis etiam facta cōestatione,  
reliquerat. Ut igitur publicum imperij testimonium Cordubæ Alfonso relinqueret,  
Christianosque liberos deinceps inibi & sui iuris esse ostenderet: prefectum Christia-  
num iuridicundo cum magistratu & titulo in vrbe esse voluit, qui Christianos iudica-  
ret, tributa ab Mauris soluenda colligeret, Alfonsoque ditionem modis omnibus tuere-  
tur. Is extinctus, in Christianorum templo sepelitur. Duo igitur hi lapides, simul & ve-  
tusta admodum eius templi quadam ex parte structura satis aperte demonstrant, qui-  
busque Maurorum temporibus templum illud Christianos retinuisse, cultuq; religio-  
nis, atque adeo monasticum ordinem Cordubæ iugiter perseuerasse*

FINIS..

HINC. PRINCIPIVM.  
HVC. REFER.  
EXITVM.

IS

A. TE. PRINCIPIVM.  
TIBI. DESINET.

DVLCE MIHI NIHIL ESSE PRECOR, SI  
NOMEN IESV.  
DVLCE ABSIT, CVM SIT HOC SINE  
DVLCE NIHIL.

# Index in diui Eulogii opera, et eorum scholia at que alia omnia iisdem adiuncta.

<b>A</b>	Bbas Biclarenfis. 128	Argericus abbas Toletanus. 131	Ceritania regio. 99
	Abbas Alfonso Cordubē fis. 131	Argimirus martyr. 71	Citiorū malorum Cordubæ exube berantia. 128
	Abbas Ioannes Corduben fis. 132	Arriçafa, hortus regi⁹ interpretatur. 121.	Ciuita in nūmis Cordubēfis. 125
	Abdalaziz Sarracenus. Post præfa tiones.	Aragus fluuius. 96.99.	Cymbala tēplorū Cordubensū. 23
	Abençania Cordubæ rex. 132	Astronomica computatio. 1.10.129	Cymbalum vetustissimū. 30
	Abibus Maurus historicus. 121	Astigitana ciuitas. 6.35.55.123.	Cypriani Cordubensis epigrāmata. 30. & post præfationes. 128
	Abumarban Sarracenus. 99	Asturia. 66	S. Cypriani basilica. 50.68.114.
	S. Aciseli templum. 33.36. eius cor pus. 34.41.55.66.71.100.126.	Athilius abbas. 98	Codices antiqui conciliorum. 9.
	Accitana vrbs. 73	Attubi ciuitas. 123	Codex sanctoralis Toletanus. 31
	Acrotichæ literæ. 110	Aurelius & Felix martyres. 4.42. & sequētibus. Eulogium inuisit. 48.	Codex sanctoralis S. Petri de Carde ña. 58.
	Adelelmus poeta. 4.10.	Eius filia infantis. 45.	Codex Compostellanorū diploma tum. 116
	Adonis martyrologium. 12	Auiennus poeta. 4.	Cognitio sui. 73
	S. Adrianus martyr. 24.	Aufinianos oppidum. 38	Coloniæ Patritiæ nomen Cordubæ impositum. 121.122
	Adulfus & Ioannes martyres. 40.	Aurea martyr. 71. & sequentibus. 89	S. Columba 55. Eius laus. 66. & se quentibus. Eius cultus. 74.
	71.129. eorū mater. 40. foror. 71.	D. Augustinus. 89	Comitatus de Espiel. 30
	Adorea. 104	Augusti Cæsaris lapides. 125	Comparatio. 28.63.78.
	Aebus & Afinarius comites. 101	Doctor Augustinus Oliua medicus præstantis. 127	Complutum. 96.100.
	Aemilius Regulus Cordubēfis. 126	Axatitanum municipium. 123	Complutensis martyr Felix. 66
	S. Agatha Digna apparuit. 66	Ayzo dux. 99	Complutensis episcopus. 37.96
	Agapius episcopus. 100.126.127		Compostellana diplomata. 116.
	Agila Gothorum rex. 128		Concilia Cæsaraugustana. 9
	Alfonfus Castus rex. 129		Concilium Carthaginense primum. 29.
	Alfonfus Magnus rex. 12. Cordubē fes monachos fouet. 131		Concilium Cordubense. 30.51.62. 132. & post præfationes.
	Alfonfus Hispaniæ Imperator. 132		Conciliorum antiqui codices. 9.
	Albente oppidum. 35.55.		Constantij Cæsaris lapis. 127
	Alodia martyr. 37.57.		Confessoris nomen. 76
	Albayda. 75		Concilium Africanum quintū. 101
	Alhacan Cordubæ rex. 119		Corduba Bæticæ caput. 125.
	Aluarus & Isidorus diui Eulogij fra tres. 95		Corduba prima in Hispania Colo nia. 125
	Aluarus diui Eulogij amicus & con discipulus. 1. Amborum exercita tiones. 2. Ad diuum Eulogium ob testatio. 6. Eiusdem ad eundem hymn⁹. 8. Oratio. 9. Eius opera 12		Cordubæ situs, feracitas, & amœni tas. 121
	Eum adit Aurelius. 45. Serenissi mus dictus. 61. 102. & sequētibus. Ad eum scribit Eulogius. 102. & sequentibus.		Cordubæ antiquitas. 123
			Cordubā ab Persis non est condita. 123.
			Corduba ab Marcello instaurata. ibidem.
			Cordubæ situs duo. 124
			Cordubæ puteali. 126
			Cordubæ veteris situs, ædificatio & incrementa. 124. Translatio. 126.
			Translationis causæ. 127.
			Cordubæ orthographia. 9.29.123.
			Corduba Colonia Patritia. 33.71.
			Corduba regia vrbs. 81. & post præf. Cordubæ nomen. 121
			Corduba Gramma. Græcū olim ha buit. 128
			Corduba nummariam officinam Go thorum tempore habuit. 128
			Cordubæ iunioris situs & forma. 127
			Et inde.
			Cordubenses montes. 32
			Cordubensium templorum catalo gus, post præfationes.
			Cordubense templum. 61
			Cordu-

## INDEX.

Cordubensia templa deiecta. 64	Eulogius martyrū inceptor. 2.	S. Frācisus de Mōte monasteriū. 56
Cordubenses poetæ. 124	Eulogij prudēs Cōstantia. 3. 6. Laus	Francus iurisconsultus. 126
Cordubenses lapides. 124.128	3. Peregrinatio. 3. 129. Mater &	Froyla rex primus. 131
Cordubenses nummi. 125	auus. 9. Fratres. 10. Ouetum trāsfla tio. 12. Translationis antiphona	Froyla. ij. & eius pretiosum dona rium. 59.129
Cordubēsis ecclesiæ persecutio. 97	& oratio. ibidē. Hymnus & epita phium. 8. Humilitas. 15. ad marty res apostrophe. 28. Pientissima	Fronianos vicus. 35.40.56
Cordubēs Christiani Palatinis mu neribus priuati. 52.63	audacia. 84. Obsecratio & protef tatio. 85.	Frugellus abbas. 35
Cordubensium Christianorum gra ue periculū. Dispersio. 66.51.131	Eulogius libros Cordubā attulit. 4.	Fugere persequutionē quo pacto li ceat. 17.
Perturbatio & variē de martyrib⁹ sentētia. eodem. Eorundē sub Sar racenis miseria. 22.52. & post præ fationes.	Eulogij electus Toletan⁹ antistes. 4.	
Cordubæ Christiana religio iugiter perseuerabat. 132	Eulogij captus præsidē alloquitur. 5.	
Coryppi postea opus. 1.	Occiditur. 6. Miracula ad eius cor pus. 6. Corpus eius translatum. 8.	
S. Christophori monasterium. 36.	Eulogij festū cur Septēbri mense ce lebretur. 11. Eius corpus Oueti ser uatur. 12.	
42.49.	Eulogius excitat lectores. 15	
Christophorus martyr Cordubēfis.	Eulogius responder obiectis aduer sus martyres. 22.79. & inde.	
4.49.	Eulogius scribit ad Florā & Mariā.	
Crux aurea Ouetēsis, & eius inscrip tio. 131	41. Carcere educitur. eodem. Flo ræ mater ipsam alloquitur. 39. Ip sum adit. Leouigildus. 49.	
SS. Cosmæ & Damiani templum. 85	Eulogiū Christiani Moçarabes ca lumniantur. 51	
Cutedara vicus, & ibi monasterium. 35.40.41.56.71.	Eulogius Floram alloquitur. 92. Ma riara alloquitur. 93.	
D.	Eulogius D. Eulogij auus. 9.82.	
Dadila abbas. 98	D. Eugenij. iij. archiepiscopi Toleta ni epigrammata. 1. epitaphiū. 111	
David abbas. 46	Eugenia martyr. 110	
Digna martyr. 66	S. Eulalia Barchinonenfis. 30	
Diocletiani Imperatoris tēpora. 126	SS. Eulaliæ duæ. 32.74	
Dispersio Christianorū Corduben sium. 131	S. Eulaliæ basilica. 69.70	
Doctor Antonius de Morales. 127	S. Euphrasij templū & corp⁹. 80.86.	
Doctor Augustinus Oliua. 127	Exceptor Christianus. 51. Christum abnegat. 63.	
Doctor Ludouicus Molina Regius Confiliarius. 109	Exceptor quid. 55	
S. Dominicus martyr cū socijs. 116.		
& sequentibus.		
SS. Dominici plures. 119		
Domitius Isquilius. 128		
Dracontius poeta. 1.		
Dulcidius Alfofi. iij. Regis legat⁹. 12		
Dulcidio Salmaticēsis episcop⁹. 115		
E.		
Ecclesia Hispaniæ. 17		
Ecclesiæ Moçarabū persecutio. 4.		
Ecclesiæ cōmodis inuigilandum. 15		
Ega fluuius. 99		
Egabrum. 70.71.75.82		
Elisabeth D. Eulogij mater. 9.96.		
Elisabeth Hieremiæ martyris vxor. 35.66.67.68.		
Eleplensis ciuitas. 35.40.56		
Eliberi vrbs. 49.50.61		
Emeterius & Celedonius. 23.32		
Emila martyr. 50.61		
Epiphanijs epistola. 3.		
D. Ermenegildus martyr, & eius nū mus. 128		
Ermenegildus archiepiscopus Oue tenfis. 12		
Ermoigius episcopus. 112.115		
Espiel Comitatus. 30		
D. Eulogij patria nobilitas & educa tio. 1.		
Eulogius presbyter & doctor. 2.		
Eulogius in carcerem missus. 3.35		

INDEX.

Alipa oppidum.	56	Martyres discerpti. 50. In eorum dem
Aliberi vrbs.	61	cadauera crudelitas.
Aliturgi oppidum.	80. 86. 123	Martyres sui erunt vitiores.
S. Alifonius.	111	Martyrium Dei est donum.
Alurco oppidum.	123	Martyrij Maurorum tempore occa-
Indiculus Luminosus.	13. 19. 30	sio. Post præfationes.
Inigus Arista rex.	57. 58. 129	Mahomad rex.
Ioannes Cordubensis confessor.	18.	Mahometi abominanda peruersitas.
60. 29. 42. 43. Eius epitaphiũ.	30.	17. Impia scelera. 22. 33. 79. Eius
Ioannes & Adulphus martyres.	40	hitoria. 80. 86.
Ioannes ab Austria Caroli. v. Impera		Martinus abbas.
toris filius, & eius victoria.	32	35. 65. 67
Ioannes præpositus.	96	Maria martyr. 38. 40. & sequētibus.
Ioannes abbas Cordubensis.	132	56. Eius laus. 82.
Ioseph diui Eulogij frater. 55. 96. 97		Maria Deo vota Cordubensis.
100.		131
S. Isidorus.	128. 80.	Manus osculadi in Hispania mos. 48
Isidorus martyr.	70	S. Martini monasterium.
Italica. 75. Italicis provincia. 70.		49
SS. Julianus & Basilissa. 24. Eorũ hif		S. Martini de Castañeda monaste-
toria. 31.		rium.
SS. Iustus & Pastor. 24. Eorundẽ mo		132
nasterium. 49. Corpora. 101.		Martos oppidum.
S. Iuliani templum Cordubæ.	56	59
Iuncaria, & ibi clades Christianorũ.		S. Marina martyr.
115.		74
L.		Malchus monachus.
S. Laurentij del Escorial Regium cœ		89
nobium.	9. 111. 112	Maguntia.
F. Laurentius Surius.	60	96. 100
F. Laurentius Figueroa.	111	Marcellus Cordubæ conditor.
Lapides antiqui Cordubæ. 122. 123.		124.
125. 127. 128. 132.		Mariani montes.
Lapis Castulonensis.	123	121
Lapis Hispalensis.	123	Malorũ citriorum Cordubæ exube-
Lauerum fons.	127	rantia.
Latro in cruce cũ Christo seruatore		121
pendens.	78	Mazmorras.
Leocritia virgo martyr. 4. Capta. 5.		56
Occisa. 6. 8. Eius corpus Oueti ser		Menstruum tributum Christiani Sar
uatur. 12.		racenis soluebant.
S. Leocadiæ facellum Oueti. 1. 1. Tẽ		31
plum Toleti.	80. 86.	Memoriæ martyrum.
Leouigildus martyr.	49	101
Leouigildus rex.	128	Memoriale sanctorum.
Leouigildus presbyter Cordubensis.		105
51.		Metellus Pius.
Lejulensis vicus.	49	124
Legerese cœnobium. 57. 80. 96. 98.		Michael Ruyz Açagra.
100.		1. 11.
S. Leander.	128	Mindoniensis ecclesiæ bibliotheca.
Leo. iij. Pont. Max.	129	12.
Liciofa Deo dicata.	4	Miracula cur cessent. 20. Quãdo ne-
Libri D. Augustini d. ciuitate Dei. 4.		cessaria. 78. Per fidem sũt. 79. Eo
Liliofa martyr. 4. & sequentibus.		rum præstantia. 20.
Linares oppidum.	122	Mira flores.
Locus corruptissimus.	27	121
Lora oppidum, & eius lapis.	123	Michael Porphyro genit. Imp. 129
Lusitania.	70	S. Michaelis de Scaladã monaste-
Ludouicus Molina Regius Confis-		rium.
liarius.	109	Moçarabes Christiani. Post præfatio
F. Ludouicus St ada. n. censura.		nes.
M.		123
Martyrum laus.	16	Moçarabum tactum Sarraceni deu-
Martyrum detractores.	15. 54	tabant.
Martyrum Cordubensium turba &		23
nomina.	98. 19. 97.	Montefis filia.

N.

Najara vrbs.	57
Nazaris Sarraceni miser interit.	34.
Nymphianus vicus.	85
Niõla diui Eulogij foror.	96
Nonagesimi numeri nota.	60
Nunilo & Alodia martyres. 37. & se	
quentibus.	
Nunilo regina.	59
Nũmi Cordubenses. 123. 120. Rec-	
cesuinthi regis. 123. Ruderici re-	
gis. 85. Sacti principis Ermenegil-	
di. 128. Germanici Cæsaris. 126.	
Nummaria officina Cordubæ Go-	
thorum tempore.	128

O.

Obiectiones aduersus martyres.	22.
77.	
Obulco.	123
Odoarius abbas.	3. 95.
Offilo abbas Cordubensis cum socijs	
Samos monasteriũ instaurat.	131
Officina nummaria Cordubæ.	128
Omar Sarracenus.	72
Onufrius Panuinius.	11
Opprobria Sarracenorũ in Christia-	
nos.	30
Ordoniũ secundus rex. 111. 115. 118	
Ordonius primus. 131. Tertius. 132	
Osculadi manus in Hispania mos. 18	
Ostaria viculus.	40
Ouetensis ecclesia, in prima præfatio	
ne.	
Ouetense exemplar.	1.
P.	
Pacensis Colonia.	36. 56
Palma oppidum.	70. 75
Parapanda vicus.	50
Paulus martyr.	27. 36. 70.
Paulus presbyter.	42
Paulus Emeretenfis diaconus.	54
S. Paulinus.	89
S. Pelagij martyr. 112. & sequētibus.	
S. Pelagij prima & secunda transla-	
tio. 115. Eleuatio. 116.	
Pelagius Ouetensis episcopus.	115
Peñafior oppidum.	56
S. Perfectus martyr. 14. 18. 19. 33.	
34. & sequentibus. 71.	
Petrus martyr.	35. 70
Petrus Appianus.	11
Petrus de Villamar & eius epita-	
phium.	132
D. Petrus Pontius episcopus. Placeti	
nus, & eius laus. in vtraque præfa	
tione. 13.	
S. Petri de Cardena monasteriũ. 58.	
Eius codex. 112.	
Philippi regis secũdi sancta legatio.	
12.	
Pilemelaiense cœnobiu. 49. 65. 69.	
70. 75.	
Picinus Gallie rex.	99
Piso, Pisonis Frugi filius.	125
Pyreni montes.	96
Plieguensis Marchio.	127
Pompofa martyr.	69
Potapelonenfis ciuitas.	80
Christianorũ iam facta. 97. 98. 101.	
Eius episcopus. 95.	
Portæ Cordubæ in noua vrbe. 127	
Porphyrius.	4. 10.
Potestas magistratus nomen.	119
Presbyter Tyberinus.	37.
Prouinciæ aduersus Sarracenorũ re-	
gem rebellant.	64
Prouincia Lusitania.	70
Præpositi monasteriorum.	100
Puteal Cordubæ.	126

Q.

Quinque antiqui lapides. 122. & in-	
de.	

INDEX.

Rafis Chronicon.	11. 52. 121.
Raguel presbyter Cordubensis.	112.
115.	
Ranimirus rex primus. 129. Tertius.	
115. 118.	
Reccafredus Episcopus.	3
Regiæ vrbs nomen.	55.
Reccesuinthi Regis nummi.	123.
Rhosuita virgo poetria.	112.
Rojana monasterium.	49.
Rodulfus & Ernestus Bohemiæ prin	
cipes.	1.
Romanũ Martyrologium.	12.
Rogellus martyr.	50.
Rofeti semita.	121.
Ruderici Regis nummus.	86.
Ruderici archiepi Toletani Chroni	
con.	11. 52. 86.
Rudericus Guterius mirabiliter ab	
D. Eulogio sanatus.	12.
Rudericus martyr.	76. 82.
& sequen.	
S.	
Sabinianus martyr.	35.
Sabigotho martyr cum socijs.	42.
& sequentibus.	
S. Sabbæ monasterium.	46. 61.
Salomon martyr.	76.
Salus Castulonensis.	121.
Saluator presbyter.	40.
S. Saluatoris monasterium.	65.
Samson abbas. 9. 30. Eiusdem cym-	
balum & opus. ibid. Epitaphium	
30. 132.	
Sampyrus Episcopus.	115
Sanctos venerantium premium.	27
Sancius martyr.	27.
Sanctæ Ecclesiæ Toletanæ bibliothe	
ca & codices.	10
Sancius crassus Rex.	115.
Sancij Maioris Nauarorum Regis	
diplomata.	58.
Sancij de Miranda rupes.	75.
Samos monasterium. 86. ab Cordu-	
bensibus monachis instauratum.	
131.	
Sancio Sancionis Comes.	95. 99.
Sarraceni vnde martyres cõtemne-	
rent. 19. Martyres prohibet sepe-	
lire. 21. Tactum Moçarabum vi-	
tabant. 23. Christianos disperde-	
re cogitant.	51.
Sarracenorum in Moçarabes, oppro	
bria. 30. Eorũ perturbatio. 35. 50.	
Templum ipsorum Cordubæ. 50.	
Templa alia & sacerdotes.	81.

Scemenus abbas.	98.
Segoncia. 96. Segonciæ dux.	100.
Senecæ duo.	126.
Senecæ domus.	127.
Senecæ cuiuspiam nomen in antiquo	
lapide.	127
S. Sebastianus martyr. 24. Eius tem	
plum & cymbalum.	30.
Septimancas oppidum.	118.
Serenitatis titulus.	119
Seruandus Comes.	31.
Seruius Deo martyr.	50.
Seruius Dei martyr.	41.
Septem primi Hispaniæ Episcopi. 80	
Seburici populi.	95. 99.
Senior Eps.	96.
Septem fratres martyres.	24.
Sefariense cœnobium.	98.
Sifenandus martyr.	36.
Singilis fluuius.	55. 70. 75.
Sisebutus Rex.	80.
Sifemundus Episcopus.	96.
Stylus D. Eulogij post pref.	176.
Spera in Deo abbas. 2. Eius laus. 40.	
Speciosa matrona Cordubensis. 132	
Spinæ monasterium.	13.
Status Christ. religionis Cordubæ,	
sub Sarracenis post pref.	
Stephanus Gariuayus.	57.
Sui cognitio.	73.
T.	
Tabanese cœnobium. 13. 14. 46. 55	
65. 67. Euerfum. 68.	
Tabanos oppidum.	35. 45.
Tertius Vicus.	6. 84.
Temporum ratio in Hispanorũ Re-	
gum historia.	52.
Teporis ratio. 57. 73. 114. 115. 119	
126.	
Templum Cordubense.	61
Templorum Cordubensium sub Sar	
racenis catalogus.	post pref.
Teliostichidæ literæ.	111.
Theodemirus martyr.	36. 37.
Theodemundus diaconus.	96.
Tyberij Cæsaris lapides.	126.
Tyberinus presbyter.	37
Tyrones Regis Sarracenorum.	55.
101.	
S. Tyrus.	24.
Tlaxcaltenfis Episcopus.	109.
Toletum.	10. 96. 100.
S. Toletanæ ecclesiæ bibliotheca. 31	
112.	
Toletanus martyr Gumesindus. 41.	

S. Toletanæ ecclesiæ Hispaniæ pri-	
mas in. 2. præfatione.	
Toletanus Codex sanctoralis.	31.
Toletanus abbas Argericus.	131.
Tranquilla sacra virgo Cordubensis.	
132.	
Trasierra oppidum.	30.
Tria in Hispania hominũ genera.	9.
Tribunal Cordubæ in arce fuit.	17.
46. 55. 67. 74.	
Tributa Christianis imposita.	64.
Tuccitana vrbs.	40. 59. 70. 122.
123.	
Turris Leonum.	74.
Turduli.	122. 123.
Turdetani.	121.
V.	
Vallensis prouincia.	99.
Vallis formosa.	121.
Vallis paradisi.	121.
Venerius Complutensis Episcopus.	
37. 96.	
Veremundus secundus Rex.	116
Veritatis campus Cordubæ.	54
Virgilius.	28.
Vicus Fronianos.	35.
Vincentius presbyter Cordubensis.	
131.	
Vrbeuetanum oppidum.	57.
S. Vrbicius.	10
Vuardus non potuit de D. Eulogio	
scribere.	12.
Vualabonfus martyr.	35. 40.
Vuistremundus martyr.	35.
Vuistremundus martyr.	70
Vuistremirus Archiepiscopus Tole	
tanus. 4. 100. Eius laus.	97.
Vuilliefindus Pompelonensis Episco	
pus.	95.
Vuillielmus dux.	95.
X.	
Xenil fluuius.	75.
Z.	
S. Zachariæ monasterium.	96.
S. Zoilus martyr. 56. Eius tem	
plum. 1. 5. 6. 30. Monasteriũ. 35.	
73. Eius corpus. 36. 37. 50. 56.	
100. Corporis eius inuentio. 126	
Reliquiæ. 96.	
Zumahil preses.	58.

FINIS.



ERRATA GRAVIORA CALAMO IN OMNIBVS EXEMPLARIBUS EMENDANDA, QUOD LECTORI PATEBIT, CURAUIMUS:  
leuiora sic corrigentur.

Fol.	Pag.	Lin.	Pro.	Lege	Fol.	Pag.	lin.	Pro.	Lege.
9.	1.	21.	Tres celebrati,	Tria celebrata.	68.	1.	1.	feruis,	ferius.
18.	1.	23.	Frustratim,	frustatim.			22.	venerabilis contemplatione, venerabilis in contemplatione.	
21.	1.	17.	deciderent,	diriderent.	72.	1.	8.	EXENCLARO. EXINCLARO.	
25.	1.	6.	semite,	semine.	75.	2.	26.	vicinis,	vicinos.
28.	1.	15.	accereptum,	acceptum.	78.	2.	9.	cemitatui,	comitatu:
29.	2.	30.	dicentes,	dicentes.			17.	erant,	erunt.
33.	1.	21.	bene,	pene.	83.	1.	19.	habeat,	abeat.
	cad.	34.	calens.	callens.		2.	18.	feruli,	ferali.
	2.	18.	ni dubito,	nino dubito.	86.	2.	19.	vitiofe,	vicisse.
41.	1.	10.	posita,	positam.	88.	1.	12.	exhibendi,	exhibendo.
44.	2.	vlt.	expectant,	expetant.			15.	offe,	effe.
49.	1.	in marg.	Fauftini,	Ianuarij.		2.	8.	carcelaria,	carceralia.
50.	2.	pen.	trucibus,	crucibus:	89.	1.	1.	opprefferit. Procul,	opprefferit: precu-
51.	2.	33.	aduerti non,	aduerti,	91.	2.	18.	puto,	puto.
	cad.	ante p.	plebe,	plebe.	92.	2.	7.	ducenum,	duce mini.
54.	1.	6.	collata,	collocata.			17.	sufpirarij,	sufpirau.
55.	2.	32.	nomine,	minime.	93.	1.	12.	vobis,	nobis.
57.	1.	28.	manifestum,	manifeste.		2.	32.	mentius.	mentibus.
	2.	2.	cognofcet,	cognofcet.	98.	1.	33.	Sabinianus	Sabinianus.
60.	1.	6.	Inde Romanu.	Inde in Rom.	101.	1.	34.	Era. Dcccxcix,	Era. Dcccxcix.
61.	1.	13.	fed itinere,	fed in itinere.	115.	1.	pen.	Corduba,	Cordubam.
63.	2.	17.	cum,	eum.	116.	1.	13.	Commarenfis,	Commarenfis:
64.	2.	6.	specie,	spe.	132.	1.	22.	ap,	appa:
65.	1.	2.	alterutram,	alterutrum.					
	cad.	31.	conferuent,	conferuant.					
		ante p.	consumatam,	consummatam.					
67.	2.	28.	incredibili,	incredibile.					

FINIS.

COMPLVTI

Ioannes Iniguez à Lequerica excudebat. Anno  
M.D. LXXIII.

Errata illa grauiora, in omnibus libris emendata, hæc fuere.

Fol.	Pag.	Lin.	Pro.	Lege.	Fol.	Pag.	Lin.	Pro.	Lege.
10.	1.	33.	lige,	ligere.	111.	1.	23.	PROBA.	PROBRA:
		fin.	Toletanæ.	Tolenatæ.		2.	34.	Ducis,	et Ducis.
58.	1.	5.	eas fequitum,	aflequitum.	121.	1.	8.	KINVS.	LINVS.
		6.	conformant,	confirmant.	60.	2.	in marg.	Laurentius, &c.	F. Laurentius Surius
59.	2.	17.	fit ipfe Froylæ,	fit Froylæ.					D. Eulogij fragmen-
62.	1.	20.	Et etiam,	Et rex etiam.					tum habuit:
	2.	19.	profequitur fuerat,	profequitur facta fue-	88.	1.	34.	Quafi vno ore, &c.	Quafi vno ore ambæ
			rant.	rant.					clamate.

